

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

ISSN 2730-1516 (Online) : ISSN 2408-1205 (Print)

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2565)

Volume 17 Number 2 (July - December 2022)

อันเนื่องมาจากปกหน้า

พระฉายาสาติลักษณ์ สมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ต้นฉบับจากพระฉายาลักษณ์ ทรงฉายเมื่อปี พ.ศ. 2462 ผู้ครอบครองโดย หม่อมหลวงภูมิใจ ชุมพล กองบรรณาธิการจึงเชิญพระฉายาลักษณ์องค์ดังกล่าวมาเป็นต้นแบบในการจัดทำหน้าปกวารสาร ประจำฉบับนี้ โดยการลงสีใหม่อนุรักษ์ไว้ตามแบบพระราชนิยมส่วนพระองค์ในการเลือกสีฉลองพระองค์สมัยนั้น ๆ

วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Journal of Humanities and Social Sciences
Valaya Alongkorn

ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม 2565

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

ISSN	2730-1516 (Online) 2408-1205 (Print)	
เจ้าของ โดย	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี	
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ ทรายแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอก ศรีเชลียง	รองศาสตราจารย์ศศิพันธ์ เศรษฐวัฒนบดี
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร	
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์ ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี รองศาสตราจารย์ ดร.ทองหล่อ วงศ์อินทร์ รองศาสตราจารย์อรรถพร ฤทธิเกิด รองศาสตราจารย์ ดร.ชนะศึก นิชาพันธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เจษฎา มิ่งฉาย อาจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยปทุมธานี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กองจัดทำวารสาร และเผยแพร่	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร สอนภักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรศิริ นาควัชร อาจารย์ ดร.ดาวราย ถิ่นสายหัว อาจารย์สุคนธา พุสุวรรณ อาจารย์ศิวพันธ์ นิลพานิชย์ อาจารย์วสันต์ อธิมิชัย อาจารย์มนตรี ชินสมบูรณ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมลาศ เยวะนิจ อาจารย์ ดร.ฤทัยทิพย์ จันทร์สระแก้ว อาจารย์ ดร.มกริน วิโรจน์ชูฉัตร อาจารย์ศุภวิชัย พ่วงสุวรรณ อาจารย์สุพรรณิ เรืองสงค์ อาจารย์ฤทัย สำเนียงเสนาะ อาจารย์ณัฐพล สิทธิพรหมณ์
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	อาจารย์ ดร.มนฤดี ช่างฉำ นายกฤตนันท์ ในจิต	นางสาวศิริลักษณ์ ประเจียด
สำนักงาน	กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ อาคาร 8 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ปณจ.ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดปทุมธานี 13180 โทร 0 2529 3914 ต่อ 12 E-mail: huso_published@vru.ac.th	
พิสูจน์อักษร	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรศิริ นาควัชร นายกฤตนันท์ ในจิต	อาจารย์วสันต์ อธิมิชัย อาจารย์ศิวพันธ์ นิลพานิชย์
จำนวนพิมพ์	100 เล่ม	
พิมพ์ที่	ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ปณจ. ประตูน้ำพระอินทร์ จังหวัดปทุมธานี 13180 โทร 0 2529 0674	

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา อินทร์มรรย
รองศาสตราจารย์ ดร.โชติ บัตรีฐ
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพ็ชร
รองศาสตราจารย์ ดร.มานีกา วิเศษสาร
รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.อริสา สำรอง
รองศาสตราจารย์ ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ วรรณธำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตยา ณ หนองคาย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัมลาศ เยาะะนิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา เตชะขันหมาก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมขวัญ สิงห์วี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยันต์ สกฤศรีประเสริฐ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนายศ สุมาลัยโรจน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเวช ชุ่มเกษรกุลกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีมปรีชญ์ คณินพศุตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพร ภู่งศ์พันธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิฒนะ พรหมเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร ปรีชาธรรมวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรตี ปรีชาปัญญากุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ใจตรง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทร ชูประดิษฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยันต์ ปานเลห์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร จารูรังสี
อาจารย์ ดร.เจด็จ คชฤทธิ์
อาจารย์ ดร.ชัยพันธุ์ ยิ้มอ่อน
อาจารย์ ดร.ดวงกมล ทองอยู่
อาจารย์ ดร.พัชรวดี ตรีชัย
อาจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
ดร.กิตติศักดิ์ เจริญสิทธิประเสริฐ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ปัตตานี)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กองบรรณาธิการทรงไว้ซึ่งสิทธิในการพิจารณาและตัดสินใจตอบรับตีพิมพ์ลงในวารสาร ทศนะและความเห็นดังปรากฏในบทความต่าง ๆ ภายในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน กองบรรณาธิการ ไม่มีส่วนรับผิดชอบใด ๆ ผู้ประสงคจะนำบทความหรือสิ่งอื่นใดที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ จักต้องได้รับอนุญาตจากกองบรรณาธิการ และผู้เขียนบทความนั้น ๆ

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ (Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการร่วมเผยแพร่ผลงานบทความวิจัย และบทความวิชาการ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และผลงานทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หรือสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงประสบการณ์ในการวิจัยระหว่างสถาบัน โดยการดำเนินงานด้านการจัดทำวารสารรับผิดชอบโดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีกำหนดการออกเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) กำหนดระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน และกำหนดระหว่างเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ปัจจุบันวารสารได้รับการประเมินรับรองคุณภาพ ซึ่งในปี 2565 นี้ ถือเป็นความสำเร็จของวารสาร ในโอกาสที่ศูนย์อ้างอิงวารสารไทย หรือ (TCI) ให้การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย ให้อยู่ในกลุ่มวารสารที่ 2 (TCI journal classification Tier 2) ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2567

ในความสำเร็จข้างต้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพของบทความวิจัย และบทความวิชาการที่เสนอขอตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ซึ่งจะต้องไม่เคยหรือได้อยู่ในระหว่างขอเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่นมาก่อน ซึ่งบทความวิจัยและบทความวิชาการดังกล่าวจะต้องได้รับการอ่านและประเมินคุณภาพพร้อมได้รับความเห็นชอบให้ตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชา/ศาสตร์ นั้น ๆ ของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อย่างน้อย 3 ท่าน ก่อนตอบรับการตีพิมพ์ บทความใด ๆ ที่ได้รับการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัย เป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีการอ้างอิงอย่างถูกต้องชัดเจน โดยเนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ฯ เป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์บทความวิจัยและบทความวิชาการเอง ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

ท้ายนี้ขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการทุกท่าน ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะกรรมการจัดทำวารสาร ที่ให้การสนับสนุนและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดียิ่ง อีกทั้งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากวารสารฉบับนี้ และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สามารถต่อยอดในเชิงวิชาการ และความก้าวหน้าทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกษิตี กัลยาณมิตร

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	ก
สารบัญ	ข - ค
บทความวิชาการ	
1. บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ชวลลักษณ์ ศรีอุดม สุปราณี มาศวรรณ และสุวิยา เพชรชู	1 - 10
2. เครื่องมือศึกษาชุมชน : ตัวอย่างและข้อสังเกตจากประสบการณ์ ทำงานภาคสนาม เจด็จ ศชฤทธิ และหทัยรัตน์ อ่วมน้อย	11 - 22
3. พระอัยการลักษณะโจร: วงศัพท์และภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทย ในกฎหมายตราสามดวง เนมิ อุณากรสวัสดิ์	23 - 34
4. รัฐธรรมนูญกับพัฒนาการของรัฐธรรมนูญใหม่ ยุทธศาสตร์ ห่อแก้ว	35 - 48
5. วิทยาศาสตร์และอุดมคติที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง นครโลหะหนาว พรศิริ นาควัชร และวสันต์ อิทธิมีชัย	49 - 58
บทความวิจัย	
6. ความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี กุลชาติ พันธุ์วรกุล และเมษา นวลศรี	59 - 70
7. อิทธิพลของต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพี้ยนในการเรียน ที่มีต่อภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน วริณญา พิมพ์กุล ภักรินทร์ คำจุมพล พนมพร พุ่มจันทร์ เอื้ออนุช ถนอมวงษ์ และสุชาดา สกลกิจรุ่งโรจน์	71 - 88
8. การศึกษากลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ ในการนำเสนอข่าวภาษาอังกฤษของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ บุษบา แฝงสาเคน	89 - 102

สารบัญ (ต่อ)

9. ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อสลากออมสิน 103 - 112
ของลูกค้ายธนาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขากรีนพลาซ่าวังหิน
พัชรา หร่ำแขก กมลรัตน์ พูลสระคู อติรุตา มุสิกาวงษ์ อีรวัดน์ ช่างสุวัฒน์
มนัสวี โมลานิล ยุวดี เครือรัฐติกาล อลิสา ประมวลเจริญกิจ และพิมพ์ผกา ใจมุข
10. ความสัมพันธ์ระหว่างความภูมิใจในร่างกายของตนเอง 113 - 126
ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และการนำเสนอตนเองผ่านร่างกาย
ในจักรวาลนฤมิต ของนักศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
วิภาพร ตันทสวัสดิ์
11. ความสัมพันธ์ระหว่างการขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ 127 - 142
สุทธิพงษ์ เรืองจันทร์ ณัฐธัญ อินทร์คง ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์ และพัชรินทร์ ร่มโพธิ์ชื่น

หลักเกณฑ์การส่งบทความ

ใบสมัคร

บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว

ROLES OF TEACHERS IN HELPING CHILDREN WITH AUTISM AND THEIR FAMILIES

ชวัลลักษณ์ ศรีอุดม¹ สุปราณี มาศวรรณ² และสุวิยา เพชรชู³
Chavaluck Sriudom¹ Supranee Maswanna² and Suwiya Phetchu³

^{1,2,3} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
E-mail: Chavaluck.s@ku.th

Received : December 20, 2021

Revised : November 14, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

เนื่องจากผลกระทบของการเกิดโรคออทิสติกส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กเมื่อต้องเข้าโรงเรียน อีกทั้งนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลออทิสติกยังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับครู ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษา ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงครอบครัว ด้วยเหตุนี้บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทบาทหน้าที่ของครูทั้งในแง่การให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคออทิสติก แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน การจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ การปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้อกับการเรียนของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงการให้ความช่วยเหลือครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่สำคัญในการดูแลและพัฒนาเด็กนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูได้ศึกษาและมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวได้อย่างมีแบบแผนต่อไป

คำสำคัญ

บทบาทของครู นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก การดูแลช่วยเหลือครอบครัว

ABSTRACT

Autism Spectrum Disorder (ASD) has an impact on children's adaptation to school. Furthermore, policies and laws regarding the educational provision for people with ASD are directly related to teachers who are part of the educational personnel. Teachers therefore play an important role in assisting students with ASD and their families. This article aims to gather information on the roles and responsibilities of a teacher in terms of roles in assisting students with autism, knowledge and understanding of ASD, guidelines on educational provision that are suitable for students of all ability levels and their individual needs, ways to deal with problematic behaviors, as well as classroom adjustment to support autistic students. It also includes help for families and parents of children with autism, since a family is a primary unit that plays an important role in caring for autistic children and improving their development. Furthermore, this article aims to provide teachers with useful information and guidelines to help support students with ASD and their families.

KEYWORDS

Roles Of Teachers; Students With Autism; Caring For Families

บทนำ

“โรคออทิสติก” หรือปัจจุบันเรียกว่า “โรคออทิสซึมสเปกตรัม (Autism Spectrum Disorder)” เป็นโรคเกี่ยวกับพัฒนาการบกพร่องจากความผิดปกติของสมองที่แสดงความบกพร่องในด้านพัฒนาการทางภาษา สื่อสาร ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ร่วมกับความผิดปกติในด้านพฤติกรรมและความสนใจซ้ำ ๆ (นันทวิช ลิทธิรักษ์ และคณะ, 2559) โดยในประเทศไทยได้กำหนดให้บุคคลที่มีภาวะออทิสติกเป็นผู้พิการประเภท 7 หรือ “ความพิการทางออทิสติก” ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง “ประเภท และหลักเกณฑ์ความพิการ” (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ พ.ศ. 2550 ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ความพิการทางออทิสติก” หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ กิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมอง และความผิดปกติที่แสดงก่อนอายุ 2 ปีครึ่ง ทั้งนี้ ให้รวมถึงการวินิจฉัยกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเพอร์เกอร์ (Asperger) และนอกจากนี้ยังมีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มี ภาวะออทิสติกประกอบด้วย พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับสิทธิ ของคนพิการ มีสิทธิทางการศึกษา ดังนี้

(1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับ เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

(2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

(3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของคนพิการแต่ละประเภท และบุคคล

มาตรา 7 ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนร่วมสถานศึกษาเอกชนการกุศล ที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้รับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐ หลักเกณฑ์และวิธีการในการรับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง

ดังนั้นนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลออทิสติกจึงมีความเกี่ยวข้องกับครูซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาและมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการทำงานเพื่อดูแลและให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ด้วยเหตุนี้นบทความฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทบาหน้าที่ของครูซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ทั้งในแง่ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคออทิสติก บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงบทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูได้ศึกษาและมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวได้อย่างมีแบบแผนต่อไป

สาเหตุการเกิดโรคออทิสติก

พบหลายสาเหตุในการเกิดโรคออทิสติก ทั้งปัจจัยทางด้านพันธุกรรม ปัจจัยทางด้านชีวภาพ ปัจจัยทางกายวิภาค และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (นันท์วัช สิริธีรักษ์ และคณะ, 2559; มาโนช หล่อตระกูล และคณะ, 2558)

- 1) ปัจจัยทางด้านพันธุกรรม พบอัตราการเกิดโรคในคู่แฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวสูงถึง ร้อยละ 60-90 และมีอัตราการเกิดโรคซ้ำในการมีลูกคนต่อไป
- 2) ปัจจัยทางชีวภาพ พบคลื่นไฟฟ้าที่ผิดปกติในสมองทำให้ผู้ป่วยออทิสติกเป็นโรคลมชักได้มากกว่าคนทั่วไป
- 3) ปัจจัยทางกายวิภาค หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเกิดจากความผิดปกติของการเจริญเติบโตในสมอง โดยเฉพาะขนาดสมองของผู้ป่วยออทิสติกจะมีขนาดของศีรษะที่ค่อนข้างเล็กในวัยทารก และจะโตเร็วจนมีขนาดใหญ่มากกว่าของเด็กปกติจนถึงอายุประมาณ 4 ปี หลังจากนั้นสมองจะเติบโตช้าลงจนมีขนาดไม่แตกต่างกันในช่วงวัยรุ่น
- 4) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกของยีน รวมไปถึงภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ของมารดา และการคลอดที่อาจมีการกระทบกระเทือนของสมอง

ลักษณะอาการของโรคออทิสติก

อาการของความบกพร่องโรคออทิสติกจะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กและเป็นต่อเนื่องไปจนโตยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ลักษณะอาการของโรคออทิสติก จะแสดงความบกพร่องในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ (นันท์วัช สิริธีรักษ์ และคณะ, 2559; Filipek et al., 2000)

- 1) ความบกพร่องด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความผิดปกติในพัฒนาการด้านสังคมเป็นอาการที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่อายุน้อยที่สุดด้วยลักษณะพฤติกรรมที่เด็กจะไม่ค่อยมองหน้าสบตา ไม่ตอบสนองต่อการ

เรียกชื่อไม่แสดงออกถึงท่าทางในการสื่อสารกับคนอื่น ไม่มองตามทีผู้อื่นชี้ ไม่ชี้ชวนให้ผู้อื่นมองตามสิ่งที่สนใจ การแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมักจะดีขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น โดยเฉพาะหากได้รับการสอนหรือฝึกฝน และสำคัญอย่างยิ่ง หากเด็กที่มีภาวะออทิสติกได้เข้าโรงเรียน และได้ฝึกการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน

2) ความบกพร่องด้านการสื่อสาร พบความผิดปกติในด้านพัฒนาการทางภาษาที่ล่าช้าพูดได้น้อยกว่าเด็กทั่วไปในวัยเดียวกัน มีภาษาพูดที่ผิดปกติ คนอื่นฟังแล้วไม่เข้าใจ พูดเลียนแบบคำลงท้ายหรือข้อความที่เคยได้ยินมาโดยไม่สื่อความหมาย หรือไม่พยายามใช้สีหน้าท่าทางในการสื่อสาร ไม่ชี้บอกความต้องการ แต่จะใช้วิธีการงูมมือผู้อื่นและพาไปยังสิ่งที่ต้องการ มีลักษณะของการเรียงคำพูดในประโยคผิด มีโทนเสียงในการพูดที่ผิดปกติ ชอบพูดซ้ำ ๆ ในสิ่งที่ตนเองสนใจโดยไม่สนใจผู้ที่กำลังสนทนา ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบได้อย่างต่อเนื่อง และไม่เข้าใจคำพูดล้อเล่นหรือคำที่มีความหมายในเชิงอุปมาอุปไมย

3) การมีพฤติกรรมและความสนใจที่แคบจำกัด และมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ มักปรากฏชัดขึ้นเมื่อถึงวัยอนุบาล โดยเด็กจะหมกมุ่นกับบางสิ่งบางอย่างมากเป็นพิเศษ เช่น ชอบจ้องมองสิ่งของบางอย่างมากเกินไป ชอบหมุนแต่ส่วนของล้อรถ รวมทั้งพฤติกรรมที่มีแบบแผนเฉพาะและยากต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ต้องกินอาหารแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ต้องเดินทางไปสถานที่ซ้ำ ๆ และจะแสดงอาการหงุดหงิดหากมีการเปลี่ยนกิจวัตรเดิม ๆ ที่เคยทำ มีพฤติกรรมชอบสะสมวัตถุ หมุนตัว โยกตัว บางรายอาจมีความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น ไดโนเสาร์ ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยสามารถจดจำรายละเอียดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีลักษณะอาการอื่น ๆ ที่อาจพบร่วม ได้แก่ ความบกพร่องทางด้านเชาวน์ปัญญา พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งและสมาธิสั้น ความผิดปกติของประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ความผิดปกติของคลื่นไฟฟ้าสมอง และการชัก

บทบาทของครูในการดูแลให้ความช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

1. การช่วยเหลือทางการศึกษา

เนื่องจากลักษณะตัวโรคทำให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงขนาดความยืดหยุ่น และส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของเด็กเมื่อต้องเข้าโรงเรียน ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกควรได้รับการช่วยเหลือทางการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่การฝึกทักษะการเรียนนอกระบบโรงเรียน การเรียนในโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ การเรียนในชั้นเรียนแบบคู่ขนานหรือการเรียนร่วม โดยแนวคิดสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก คือ การเรียนแบบเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในชั้นเรียนปกติ ซึ่งการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ดี จากข้อจำกัดของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกซึ่งมีความแตกต่างเฉพาะของแต่ละบุคคล ทำให้การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกในชั้นเรียนทั่วไปมีรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่หลากหลาย รวมทั้งมีความต้องการจำเป็นในการปรับสภาพแวดล้อมการปรับหลักสูตรและการสนับสนุนการศึกษาในชั้นเรียนทั่วไป (Hanson & Odom, 1999)

นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอน ครูควรมีการปรับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการให้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกแต่ละคนโดยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะรายบุคคล (Individual Education Plan) สำหรับเป็นแนวทางในการสอนให้ตรงกับความสามารถเฉพาะของเด็กแต่ละคน (นันทวัช สิริธีรักษ์ และคณะ, 2558) เพราะนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นความแตกต่างเฉพาะบุคคล ในการจัดการเรียนการสอนนั้นจึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นสูง เพื่อให้เหมาะสม

กับสภาพความต้องการจำเป็นของผู้เรียนแต่ละราย อีกทั้งแผนการศึกษาเฉพาะรายบุคคลยังสามารถกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ นอกจากการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ด้วย

ดังนั้นหากมีนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกในโรงเรียนจึงควรมีการจัดเตรียมบุคลากรทางด้านการศึกษาที่มีความรู้และทักษะในการสอนและดูแลพัฒนาการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เช่น ครูการศึกษาพิเศษ และในการทำงานนั้นครูการศึกษาพิเศษและครูทั่วไปจะต้องมีการทำงานประสานความร่วมมือกัน เพราะถ้าครูทั่วไปมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ครูการศึกษาพิเศษจะสามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ (สถาบันราชานุกูล, 2554)

ส่วนสำคัญที่สุดในการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก คือการให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียน เพราะการสอนให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเกิดการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพัฒนาเต็มศักยภาพได้นั้น ครูผู้สอนต้องมีเจตคติที่ดีทั้งต่อนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและสร้างเจตคติทางบวกของนักเรียนที่มีต่อผู้สอนโดยให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ การยอมรับนับถือ สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจนเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน (Faherty, 2000) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกส่งผลต่อความผูกพันเชิงพฤติกรรมในชั้นเรียน (behavioral engagement) (Losh, Eisenhower & Blacher, 2022)

1.1 หลักการสอนนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

นอกจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะดังกล่าว นักเรียนออทิสติกควรได้รับบริการฝึกพูด กิจกรรมบำบัด กิจกรรมพัฒนาทักษะกลไกการเคลื่อนไหว ดนตรีบำบัด พัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ รวมทั้งมีแผนการปรับพฤติกรรมเพื่อให้เข้าสังคมได้ (ดารณี อุทัยรัตนกิจ, 2544; สถาบันราชานุกูล, 2557) โดยยึดหลักการสอน ดังนี้

- 1) สอนเป็นรายบุคคลและสอนตามระดับความสามารถ
- 2) สอนจากง่ายไปยากหรือสอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาไกลตัว
- 3) สอนโดยใช้หลัก 3 R's คือ Repetition คือสอนซ้ำไปซ้ำมา และใช้เวลาสอนมากกว่าปกติ Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียดนัก เช่น เปลี่ยนกิจกรรมจากวิชาการเป็นกิจกรรมนันทนาการ สลับไปมา และ Routine คือ กำหนดกิจกรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันเหมือน ๆ กันทุกวันเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความสับสน
- 4) สอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง
- 5) ใช้เวลาทำแต่ละกิจกรรมไม่ควรเกิน 15-20 นาที
- 6) เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์งาน การกระตุ้นเตือน การระดมกล่อมเกล่า แรงจูงใจและการให้รางวัล การเลียนแบบและการลงโทษ เป็นต้น (Larkey, 2005)

1.2 การจัดกิจกรรมและเทคนิคการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีเทคนิค และวิธีการจัดที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการพิจารณาใช้เทคนิคต่าง ๆ ครูต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการจำเป็นของบุคคลออทิสติกแต่ละคน ว่าเทคนิคหรือวิธีการใดเหมาะสมที่สุด โดยกระบวนการเรียนการสอนควรประกอบด้วย

1) การสอนภาษาแบบบูรณาการ (Whole language) มี 2 แบบ คือ กิจกรรมสร้างประสบการณ์ทางภาษา โดยอาจเริ่มจากการที่ครูเลือกหัวข้อที่เด็กกำลังสนใจหรือสิ่งที่อยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การทานอาหารในร้านอาหารใกล้บ้าน ความรู้สึกที่มีต่อผิวสัมผัสต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่ทำในกลางวันและกลางคืน และแบบที่ 2 หัวข้อการสนทนา ได้แก่ การซื้อของวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน การซื้อของหัวข้อตามความสนใจของนักเรียน การซื้อของหน่วยกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมก่อนการฝึกฝน การบูรณาการเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพเข้ากับหน่วยกิจกรรม การซื้อของกระบวนการประเมิน และการจัดตารางหน่วยกิจกรรม (McArthur & Adamson, 1996)

2) การสอนตามโอกาส (Incidental teaching) เป็นการสอนตามสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติผ่านสื่อการเรียนการสอน โดยครูเตรียมสิ่งเสริมแรงและหัวข้อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ นักเรียนจะสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่บริบทสังคมได้ง่าย (ทวิตต์ สิริรัตนเรขา, 2550)

3) การสอนร่วมกับกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ (Joint routine) การสอนวิธีนี้เป็นการเตรียมทักษะใหม่ การสอนร่วมกับกิจกรรมที่ทำเป็นประจำนี้ทำให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความหมายจดจำผู้ที่มีส่วนร่วมในการร่วมทำกิจกรรมได้ เช่น สามารถจดจำเพื่อน ๆ ได้ จำการสนทนาที่สนุกสนานได้ การที่เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่สถานการณ์จริงได้มากขึ้น

4) การสอนเรื่องราวทางสังคม (Social Story) เป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกคล้ายวิธีการอธิบายสถานการณ์สังคม ทำให้มีการตอบสนองที่เหมาะสม มีโครงสร้าง ดังนี้ ประโยคอธิบาย เป็นประโยคที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล สิ่งแวดล้อม และการกระทำ ประโยคชี้ทาง โดยอธิบายพฤติกรรมตอบสนองที่เหมาะสม ประโยคมุมมอง เป็นการบอกเอกลักษณ์ ความรู้สึกและปฏิกิริยาย้อนกลับของบุคคลอื่น (Gray, 2000)

5) การกระตุ้นเตือน (Prompting) เช่น การชี้เพื่อให้มองหรือเคลื่อนไหวร่างกายการใช้คำถาม โดยผู้กระตุ้นเตือนใช้คำศัพท์ที่สั้น กระชับ มั่นคง ชัดเจน และการเขียนบอก ซึ่งคล้ายกับบัตรเตือนหรือบัตรคำสั่งที่ติดไว้ตามโต๊ะนักเรียน

6) การฝึกให้ทำตาม (Training) เป็นการฝึกเพื่อให้เด็กเรียนรู้การตอบสนองที่ได้วางแผน ไม่ได้ครอบคลุมถึงการเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ทั่วไปหรือคำสั่งที่ครูใช้ในชั้นเรียน หรือ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมตอบสนองที่เป็นผลจากการฝึกให้ทำตามนี้จะมี ความคงเส้นคงวา และเป็นพฤติกรรมที่คงทนถาวร (สมพร หวานเสร็จ, 2552)

7) การใช้เพื่อนเป็นสื่อกลาง (Peer mediated approaches) คล้ายกับวิธีการใช้เพื่อนสอนเพื่อนหรือให้เพื่อนเป็นครู ซึ่งมีประสิทธิภาพอย่างมากในการสอนนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกโดยเฉพาะทักษะการปฏิสัมพันธ์ในสังคม ทักษะการใช้ชีวิตในชุมชน ความสามารถในการแยกแยะงาน และการถ่ายโยงการเรียนรู้ของทักษะทางภาษา การใช้เพื่อนเป็นสื่อกลางนี้มีประโยชน์ อย่างมากต่อนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและกลุ่มเพื่อนที่เรียนร่วมกันในชั้นเรียน โดยเด็กทั้งสองกลุ่มจะมีประสบการณ์ทางการเรียนวิชาการ การยอมรับทางสังคมและความพึงพอใจในตนเองมากกว่าเด็กทั่วไป (Koh, 2013) และจากงานวิจัยทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบพบว่า วิธีการนี้ช่วยให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีการสื่อสารเชิงสังคม (social communication) เพิ่มขึ้น (O'Donoghue et al., 2021)

1.3 การจัดการพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมไม่พึงประสงค์เป็นปัญหาที่พบได้ในนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพราะเด็กมักไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้จนเกิดเป็นปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม ครูจึงควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่พบได้บ่อย (อุมาพร ตรังคมบัติ, 2550) ดังนี้

1) ปัญหาทางอารมณ์ ได้แก่ ความเครียด ความกลัวและวิตกกังวล ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการข้อจำกัดในการสื่อสารและแสดงออกถึงอารมณ์ หรือความยากลำบากในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดความเครียดหรือความวิตกกังวลได้ง่าย ดังนั้นวิธีการช่วยเหลือเพื่อป้องกันปัญหาทางอารมณ์ในเบื้องต้นสามารถทำได้โดยการกำหนดกิจวัตรประจำวันของนักเรียนให้มีความชัดเจน มีกฎระเบียบที่แน่นอนในแต่ละวัน รวมถึงการจัดการกับสภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น ระดับเสียง แสง การสัมผัสกับพื้นผิวบางอย่างที่ทำให้เด็กรู้สึกไม่สบายตัว

2) พฤติกรรมชน อยู่ไม่นิ่ง ซึ่งเป็นอาการร่วมที่สามารถพบได้ในนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก อาการดังกล่าวจะทำให้การฝึกเด็กมีความยากลำบากมากขึ้น อย่างไรก็ตามอาการดังกล่าวสามารถแก้ไขได้โดยการปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นระเบียบ และไม่ให้มีสิ่งรบกวน

3) พฤติกรรมก้าวร้าว มักเกิดจากความตกใจหรือความกลัว หรือความวิตกกังวลที่รุนแรง ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ มีความไวต่อสิ่งเร้าบางอย่างมากเกินไป รวมทั้งการมีข้อจำกัดในการสื่อสารทำให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้จึงแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมก้าวร้าว ดังนั้นเมื่อเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นครูควรหาสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมให้ชัดเจนว่าเกิดจากปัจจัยใด และเมื่อทราบสาเหตุที่แน่ชัดจะนำมาซึ่งการวางแผนช่วยเหลือเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น หากพฤติกรรมก้าวร้าวมีสาเหตุมาจากการที่นักเรียนกลัวเสียงบางอย่าง อาจจะต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยลดเสียงที่มากระตุ้นเด็กก็จะสามารถจัดการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุดมากขึ้น

4) พฤติกรรมกระตุ้นตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะอาการที่เด็กทำอะไรซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ติดต่อกันเป็นเวลานาน เกิดกระบวนการทำงานของร่างกายที่บูรณาการไม่สัมพันธ์กันทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น โยกตัว สะบัดมือ จ้องมองบางสิ่งบางอย่างเป็นเวลานาน พฤติกรรมเหล่านี้ต้องใช้วิธีการทางด้านการกิจกรรมบำบัดและการกระตุ้นประสาทสัมผัสเพื่อช่วยในการปรับพฤติกรรม

5) การใช้ยา ในกรณีที่ปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกค่อนข้างมีความรุนแรง การปรับพฤติกรรมเพื่อช่วยจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล ครูอาจจะต้องมีการพูดคุยกับผู้ปกครองให้พานักเรียนไปปรึกษาแพทย์เพิ่มเติมเพื่อพิจารณาในเรื่องของการใช้ยาเพื่อช่วยให้ปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์บรรเทาและช่วยให้เด็กสามารถดำเนินชีวิต และสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในโรงเรียนต่อไปได้

บทบาทของครูในการดูแลให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

1. การให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่ครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวจะเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ดังนั้นครอบครัวควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคว่าเกิดจากความผิดปกติของสมอง ไม่ได้เกิดจากการที่เลี้ยงลูกไม่ดี ลดความรู้สึกผิดหรือการกล่าวโทษกัน หรือในบางครอบครัวอาจจะ ยังยอมรับไม่ได้เมื่อพบว่าบุตรหลานของตนเองมีความผิดปกติ ทำให้เด็กไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ดังนั้นอาจเริ่มจากการประเมินความรู้สึกของคนในครอบครัว ให้คำปรึกษาผู้ปกครองและให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ พร้อมกับแก้ไขความเข้าใจที่ผิด เพื่อให้ครอบครัวสามารถช่วยเหลือบุตรหลานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และทำให้การช่วยเหลือเด็กออทิสติกเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องมากขึ้น (นันทวิช สิริธิรักษ์ และคณะ, 2558)

นอกจากนี้แนวคิดที่นิยมใช้ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว คือ การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาความรู้และทักษะภายในบุคคล เพื่อเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยเริ่มจากกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และนำไปสู่การค้นหาคำตอบของตนเองภายใต้ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น และนำศักยภาพที่มีนั้นไปปรับใช้ในการวางแผนเพื่อเผชิญกับปัญหา เพื่อให้บุคคลสามารถกระทำและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้รับรู้ถึงพลังอำนาจและศักยภาพของตนเอง

ในการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นความรู้สึกมีคุณค่าและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Gibson, 1995) ดังนั้นการช่วยเหลือจึงอาจให้กับครอบครัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกจะช่วยให้ครอบครัวได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการให้ความช่วยเหลือเด็ก รวมทั้งเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

Heward (2000) ได้ให้ความหมายของแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (Individualize Family Services Plan: IFSP) ว่าเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นแนวทางของกระบวนการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) สำหรับเด็กพิเศษและครอบครัว โดยเน้นความร่วมมือของครอบครัวเป็นสำคัญ มีเป้าหมายเพิ่มหรือพัฒนาองค์ความรู้ทักษะที่ครอบครัวจะสามารถช่วยเหลือดูแลเด็กพิการได้อย่างเหมาะสม และถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นหลักฐานที่แสดงแนวทางของกระบวนการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวนั้น ครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องควรมีการประเมินแผนการช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกร่วมกันทุก 6 เดือน หรือขึ้นอยู่กับความต้องการของครอบครัว โดยการจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวจะต้องมีการประสานงานระหว่างครอบครัวของบุคคลออทิสติกและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งในชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนตามความต้องการจำเป็นทั้งจากบุคลากรในโรงเรียน แพทย์ พยาบาล และสมาชิกในครอบครัว

ส่วนสำคัญของแผนการให้ความช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ควรมีการระบุถึงระดับความสามารถพื้นฐานของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ด้านร่างกาย ความคิด การสื่อสาร สังคมอารมณ์ และการปรับตัว มีการสำรวจแหล่งทรัพยากรของครอบครัว และปัจจัยอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก และเป้าหมายหลักที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ความจำเป็นในการให้บริการเฉพาะด้านของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ระบุความถี่ความเข้มข้นของการบริการ ระบุข้อมูลวันที่เริ่มต้นให้บริการ ชื่อผู้เสนอบริการ ผู้รับผิดชอบแผน ผู้ประสานงานกับองค์กร บุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งลำดับขั้นตอนการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเข้าเรียน (Early Childhood Connection, 2004)

จะเห็นว่าแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวเป็นเครื่องมือหรือแนวทางที่จะช่วยในการพัฒนานักเรียนที่มีภาวะออทิสติก โดยเน้นความร่วมมือของครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง มีการตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นสำคัญ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความมั่นใจในการดูแลนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้ครอบครัวทราบบริการต่าง ๆ ที่ครูและทีมสหวิชาชีพจัดให้กับบุคคลออทิสติกมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ และยังช่วยสร้างกำลังใจในการดูแลและฝึกนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขต่อไป

สรุป

นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกจะมีความแตกต่างเฉพาะบุคคล ครูจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการสอนให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเกิดการเรียนรู้และช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพได้นั้นครูจะต้องเริ่มต้นจากการมีเจตคติที่ดี มีความเข้าใจถึงลักษณะอาการและข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก มีแนวทางในการจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาโดยปรับแผนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน อีกทั้งครูยังมีหน้าที่ในการช่วยการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือนักเรียนซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นสำคัญ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความมั่นใจในการดูแลนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวจะต้องมีการวางแผนและติดตามอย่างต่อเนื่องทั้งในแง่ของการใช้ชีวิตประจำวัน การเรียน และการเข้าสังคม รวมถึงการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ตามช่วงวัยเพื่อให้เด็กที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- ดารณี อุทัยรัตนกิจ. (2544). *การศึกษาสาเหตุของปัญหานักเรียนและแนวทางการแก้ไขปัญหาในห้องเรียน*. เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา. (2550). *การบำบัดทางเลือกในเด็กพิเศษ*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นันทวิช ลิทธิรักษ์ และคณะ. (2559). *จิตเวชศิริราช DSM-5 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ภาควิชาจิตเวช.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550
- มานิช หล่อตระกูล และคณะ. (2558). *จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี.
- สถาบันราชานุกูล. (2554). *เมื่อลูกออทิสติกไปโรงเรียน คู่มือสำหรับผู้ปกครอง*. ปิยอนด์ พับลิชชิง.
- สถาบันราชานุกูล. (2557). *เด็กออทิสติก คู่มือสำหรับครู*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สมพร หวานเสร็จ. (2552). *การพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกโดยใช้สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง*. โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2550). *ช่วยลูกออทิสติก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ชันดำการพิมพ์.
- Early Childhood Connection. *IFSP*. [Online], Available: www.rycf.org. (18 November 2022).
- Faherty, C. (2000). *Asperger's ... What Does It Mean To Me?: A Workbook Explaining Self Awareness and Life Lessons to the Child or Youth with High Function Autism or Aspergers Structured Teaching Ideas for Home and School*. Arlington: Future Horizons.
- Filipek et al. (2000). Practice parameter: Screening and diagnosis of autism. Report of the quality standards subcommittee of the American Academy of Neurology and the Child Neurology Society. *Neurology*, 55(4), 468-479. <https://doi.org/10.1212/WNL.55.4.46>
- Ginson, H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*. (21)6. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.1365-2648.1995.21061201.x>
- Gray, C. (2000). *The New Social Story Book*. Arlington: Future Horizons.
- Hanson, M. & Odom, S. (1999). "Can I play with you?" Peer culture in inclusive preschool programs. *Journal for the Association of Persons with Severe Handicaps*. 24(2), 69-84.
- Heward, W. L. (2000). *Exceptional Children. An Introduction of Special Education*. USA: Prentice-Hall.
- Koh, H. (2013). *Peer-mediated inference making intervention for students with autism spectrum disorders*.

- Larkey, S. (2005). *Making it a success: Practical strategies and worksheets for teaching Students with autism spectrum disorder*. Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Losh, Eisenhower, Blacher. (2022). *Impact of student-teacher relationship quality on classroom behavioral engagement for young students on the autism spectrum*. Research in Autism Spectrum Disorders Volume 98.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1750946722001143>
- McArthur, D. & Adamson, L. B. (1996). Joint attention in preverbal children: Autism and developmental language disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 26(2): 481–496.

เครื่องมือศึกษาชุมชน : ตัวอย่างและข้อสังเกตจากประสบการณ์ทำงานภาคสนาม

COMMUNITY STUDY TOOLS: EXAMPLES AND OBSERVATIONS FROM FIELD EXPERIENCES

เจตต์จ คชฤทธิ์¹ และหทัยรัตน์ อ่วมน้อย²
Chaded Khotcharit¹ and Hathairat Oumnoi²

¹ สาขาไทยศึกษา หมวดศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
Thai study, General Education, Vongchavalitkul University
E-mail: jetdyvru@gmail.com

² สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Psychology program, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under the royal patronage

Received : August 31, 2022

Revised : November 11, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือศึกษาชุมชนเบื้องต้น จากการทบทวนวรรณกรรมและประสบการณ์ในการทำงานภาคสนาม ผ่านกิจกรรมในการเรียนการสอนรายวิชาจิตวิทยาชุมชนเบื้องต้น และบทบาทในฐานะของการเป็นพี่เลี้ยงของโครงการสร้างเสริมสุขภาพ หน่วยจัดการระดับจังหวัดแห่งหนึ่งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยแสดงตัวอย่างเครื่องมือที่นิยมใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 5 แบบ คือ 1) ผังเครือญาติ/ครอบครัว 2) แผนที่เดินดิน 3) ผังโครงสร้างชุมชน 4) นาฬิกาชีวิต (บุคคล) และ 5) ต้นไม้ปัญหา ซึ่งผู้เขียนยังพบว่า เครื่องมือศึกษาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการรวบรวมข้อมูลชุมชนเปรียบเสมือน ‘เข็มทิศ’ ที่จะทำให้ปฏิบัติการชุมชนประสบความสำเร็จได้ เพราะมีข้อมูลพื้นฐานชุมชน/บุคคลที่จำเป็นสำหรับใช้ในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ ข้อมูลจากการศึกษาชุมชนยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ทั้งในมิติบุคคล ชุมชน และสังคมวงกว้างได้

คำสำคัญ

เครื่องมือศึกษาชุมชนตัวอย่าง ประสบการณ์ทำงานภาคสนาม

ABSTRACT

The current article aims to convey the experiences of using community-study tools. The experiences and information in the article were based on literature review, authentic field-work experiences from the activities in Introduction to Community Psychology course including being a coaching team of Thai Health Promotion Foundation. According to the study, the following five tools have been popularly employed: 1) genogram diagram/family plans, 2) Geo-Social Mapping, 3) community structure plans, 4) life clocks (persons) and 5) problem trees. In addition, the researchers found that community-study tools have been as important as "a compass" which enables staff to complete tasks. It was because the community-study tools help collect both necessary individual and community information for further community activities. In addition, the information collected from the community could be applied in various community tasks in terms of studying about individual, community, and society facets.

KEYWORDS

Community-Study Tools; Field-Work Experiences

บทนำ

จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโควิด 19 (Covid 19) ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วโลก ก่อให้เกิดกระแสการตื่นรู้เกี่ยวกับสุขภาวะของมวลมนุษยชาติอย่างกว้างขวาง ทุกประเทศต่างพยายามหาแนวทางการป้องกัน รักษา และสนับสนุนให้ประชากรของตนเอง ตั้งรับปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มนุษย์ท่ามกลางการระบาดของโรคจึงต้องดำเนินชีวิตแบบวิถีปกติใหม่ (New Normal) เพราะการควบคุมหรือการหยุดยั้งโรคนั้นยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ จากสถานการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ปฏิบัติการชุมชนโดยเฉพาะด้านสุขภาวะ การควบคุมโรค การส่งเสริมและการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพส่วนบุคคลอย่างถูกต้อง ตลอดจนปฏิบัติการเชิงรุกในระดับชุมชนเพื่อสร้างเสริมสุขภาพ ล้วนเป็นการทำงานที่ปฏิบัติการต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และทักษะความเชี่ยวชาญในบริบทชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เครื่องมือในการศึกษาชุมชนและความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อมูลจากชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการทำงานด้านสุขภาวะเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโรคเท่านั้น การบริโภคอาหารอย่างปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ การลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ รวมไปถึงการควบคุมและการจำกัดจุดเสี่ยงอุบัติเหตุในชุมชน ปฏิบัติการชุมชนต้องอาศัยข้อมูลจากชุมชนที่ถูกต้องและแม่นยำมาประกอบการคิด วิเคราะห์ เพื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยเหตุดังนี้ การเรียนรู้ การทำความเข้าใจ และหมั่นฝึกฝนการใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนจนสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติการชุมชนพึงใส่ใจและให้ความสำคัญ เพื่อประโยชน์ต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ผู้เขียนบทความในฐานะผู้สอนรายวิชาจิตวิทยาชุมชนเบื้องต้น ได้นำนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์ศึกษาชุมชน โดยให้ทดลองใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนที่สอดคล้องกับกิจกรรมและบริบทของชุมชน จนสามารถสรุปประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน สร้างสรรค์เป็นคู่มือ Trick For Talk เคล็ด (ไม่) ลับ (นิชากาน กิจบำรุง และคณะ, ม.ป.ป.) โดยรวบรวมตัวอย่างเครื่องมือศึกษาชุมชนที่ได้รับความนิยมและแนวทางในการปฏิบัติการชุมชนไว้พอสังเขป นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ผนวกประสบการณ์จากบทบาทของการเป็นผู้ติดตามโครงการสร้างเสริมสุขภาพ หน่วยจัดการระดับจังหวัดแห่งหนึ่ง ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

มาประกอบไว้ด้วย ดังจะประมวลมากล่าวถึงไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจทั่วไปและปฏิบัติกรชุมชนเพื่อศึกษาเพิ่มเติม หรือนำไปประยุกต์ใช้ในงานที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนของตนต่อไป

เครื่องมือศึกษาชุมชน : กรอบแนวคิดและตัวอย่าง

การศึกษาชุมชนหรือปฏิบัติการชุมชนทุกมิติ ปฏิบัติกรต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ส่วนบุคคลในบริบทพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์โครงการหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ปฏิบัติกรผู้ที่ขาดประสบการณ์มักประสบปัญหาความไม่ครบถ้วนของข้อมูลสำคัญที่จำเป็นต่อการใช้งาน และความไม่เข้าใจบริบทชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมี ‘เครื่องมือ’ เพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และเหมาะสม เครื่องมือจึงเปรียบเสมือน ‘เข็มทิศ’ ที่ช่วยให้ปฏิบัติกรสามารถปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงกับการนำไปใช้ สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ (วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และคณะ, 2565: คำนำ) เป็นที่น่าสังเกตว่า การศึกษาชุมชนปัจจุบันนี้ นิยมใช้เครื่องมือแบบมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลและวิเคราะห์ตนเอง เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน ไม่ชี้นำหรือสั่งสอน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เที่ยงตรง สามารถนำไปประกอบการวางแผนโครงการหรือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งยังช่วยสร้างความรู้สึกรับรู้เป็นเจ้าของข้อมูล สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและปฏิบัติกรผู้ศึกษาชุมชนนั้นด้วย (หทัยรัตน์ อ่วมน้อย, 2560: 47)

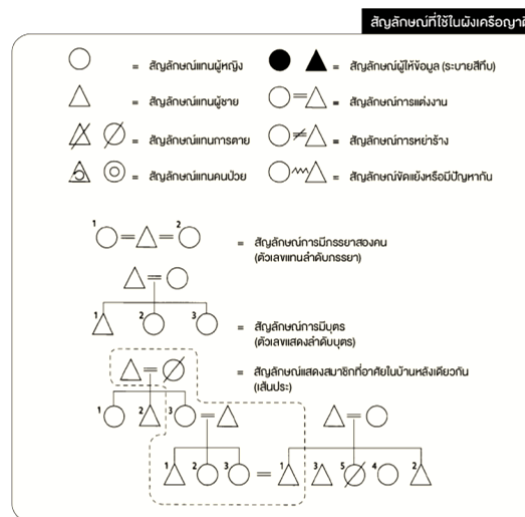
จากประสบการณ์ทำงานภาคสนามทั้งในมิติของการนำนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์ศึกษาชุมชน ฝึกและทดลองใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน และประสบการณ์จากบทบาทของการเป็นผู้ติดตามโครงการสร้างเสริมสุขภาพ หน่วยจัดการระดับจังหวัดแห่งหนึ่งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งผู้เขียนได้มีส่วนร่วมศึกษาวิเคราะห์ชุมชนผ่านการนำเสนอโครงการต่าง ๆ จากความต้องการของชุมชนเอง เช่น โครงการสร้างเสริมสุขภาพขนาดเล็ก ประเด็น ‘การลด ละ เลิกบุหรื / ยาสูบโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ประเด็น ‘ส่งเสริมการบริโภคผัก ผลไม้ และภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียน’ ประเด็น ‘การผลิตและบริโภคผักปลอดสารเคมีในครัวเรือน’ และประเด็น ‘สร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน’ เป็นต้น กล่าวโดยรวมแล้ว ผู้เขียนได้มีโอกาสเสนอให้มีการใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนตามความจำเป็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับโครงการหรือกิจกรรมและบริบทของชุมชน ซึ่งได้มีการเลือกสรรเครื่องมือศึกษาชุมชนหลากหลายแบบ โดยส่วนใหญ่มักใช้เครื่องมือที่สำคัญ ต่อไปนี้

1. ผังเครือญาติ/ครอบครัว

เครื่องมือนี้สามารถช่วยให้ผู้ศึกษาชุมชนเข้าใจความสัมพันธ์แบบเครือญาติหรือครอบครัวของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ทำให้ทราบว่าใครเป็นใครและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชนอย่างไร กล่าวได้ว่า เครือญาติเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์บุคคล ผังเครือญาติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความรู้จักผู้คนในระบบความสัมพันธ์พื้นฐาน การที่ได้ทราบว่าคนในชุมชนมีใครเป็นเครือญาติกับใครบ้าง จะช่วยขยายรายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตทางสังคมของในชุมชนให้มีความชัดเจนและกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนี้ ผังเครือญาติ/ครัวครัว ยังช่วยให้ผู้ศึกษาชุมชนสามารถจดจำและคุ้นเคยกับคนในชุมชนได้เร็วขึ้นด้วย หากเปรียบชุมชนเหมือนโรงละคร ผังชุมชนจึงเปรียบได้กับผังตัวละครที่ทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น (พรณี บัวเล็ก, 2557: 160) ส่วน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (2552: 128) ได้อธิบายถึงผังเครือญาติว่าเป็นแสดงความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติโดยใช้สัญลักษณ์แทนตัวบุคคลและเส้นความสัมพันธ์ทางสายเลือด (Consanguinity) และความสัมพันธ์จากการแต่งงาน (Affinity) ผังเครือญาติจึงบอกถึงความสัมพันธ์ที่เป็นรากฐานชีวิตครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันไปตลอดชีวิตของครอบครัวและชุมชนนั้น

จากประสบการณ์ในการทำงานเชิงพื้นที่ ผู้เขียนพบเทคนิคการสอบถามข้อมูลเพื่อจัดทำผังเครือญาติ/ครอบครัว พอสรุปเป็นประเด็นไว้พิจารณา ต่อไปนี้

- 1) การวางแผนการสอบถามโดยระบุตัวบุคคล ควรสอบถามเฉพาะผู้นำครอบครัว เพื่อป้องกันการเก็บข้อมูลซ้ำซ้อนและคาดเคลื่อน
- 2) การสอบถามข้อมูลแบบขยายความเชื่อมโยง โดยขยายจากตัวผู้ถูกสอบถามไปยังบุตรหลานและการแต่งงานระหว่างตระกูลด้วย ควรเก็บนามสกุลเดิมของฝ่ายหญิงเพื่อเชื่อมโยงไปยังครอบครัวเดิมด้วย
- 3) สอบถามเกี่ยวกับโรคประจำตัวของแต่ละคนซึ่งอยู่ในเครือญาติครอบครัว แต่ต้องเป็นข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลยินยอมที่จะเปิดเผยแก่ผู้สอบถาม ทั้งนี้โดยไม่สร้างความอึดอัดใจ
- 4) หากสามารถสอบถามเชื่อมโยงเครือญาติ/ครอบครัว ได้มากจะเป็นการทวนสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูล ทั้งยังช่วยให้ได้ข้อมูลครอบครัวข้างเคียงหรือครอบครัวแวดล้อมด้วย

ภาพที่ 1 ผังเครือญาติ สัญลักษณ์และความหมาย
ที่มา (วีรบุรณ วิสารทสกุล และคณะ, 2565: 31)

หากพิจารณาจากประสบการณ์ที่ได้มอบหมายให้นักศึกษาฝึกและทดลองใช้เครื่องมือในมิติสถานการณ์จำลองเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคหรือการถ่ายทอดทางพันธุกรรม และนำมาสู่การสะท้อนคิดพบว่า ผังเครือญาติถือเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการคาดการณ์ความน่าจะเป็น โดยสามารถพิจารณาพร้อมกับข้อบ่งชี้เฉพาะของโรค ปัจจัยการติดต่อ การแพร่ระบาด และมิติอื่น ๆ ที่ช่วยให้ปฏิบัติการมีความรวดเร็วขึ้นได้ เช่น เครือญาติ/ครอบครัว ที่มีสมาชิกป่วยเป็นกลุ่มผู้ติดเชื้อ อาศัยและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในครัวเรือนโดยใช้สิ่งของที่ปะปนพาหะร่วมกันและฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้ป้องกันการแพร่ของโรคตามหลักปฏิบัติที่ถูกต้อง อาจคาดการณ์ได้ว่าสมาชิกที่เหลือจะมีโอกาสที่จะกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงได้ นอกจากนี้ ในการดำเนินโครงการสร้างเสริมสุขภาพขนาดเล็กเพื่อรับเงินสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประเด็น ‘การลด ละ เลิกบุหรี่/ยาสูบโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน’ และประเด็น ‘สร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน’ คณะผู้ดำเนินโครงการบางชุมชนเลือกใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนของตนเองด้วยการจัดทำผังเครือญาติ เพื่อให้เห็นสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง การถ่ายทอดทางพันธุกรรมต่างๆ ทำให้รู้พฤติกรรมสุขภาพเบื้องต้นของคนในชุมชนได้อย่างรวดเร็วขึ้น ช่วยให้การดำเนินโครงการสามารถหาแกนนำ กลุ่มเป้าหมาย และออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม

2. แผนที่เดินดิน

แผนที่เดินดินเป็นเครื่องมือจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเชิงกายภาพและข้อมูลทางสังคมที่ใช้กันมาก เพราะสามารถรวบรวมข้อมูลได้หลายมิติ เช่น สามารถบอกได้ว่ายังมีครัวเรือนใดประสบกับปัญหาความยากจนอยู่บ้าง ครัวเรือนใดเป็นครัวเรือนยากจน ครัวเรือนใดมีผู้พิการหรือผู้สูงอายุอาศัยอยู่ เป็นต้น ทั้งนี้ หากการจัดทำแผนที่เดินดินสามารถทำได้โดยละเอียดเพียงพอข้อมูลที่หลากหลายเชิงกายภาพและสังคมของชุมชนก็จะสามารถอ่านได้จากแผนที่เดินดินนั่นเอง กล่าวคือ ในการจัดทำแผนที่เดินดิน ผู้จัดทำต้องสังเกต พูดคุยกับสมาชิกในชุมชนจุดต่าง ๆ ที่เดินสำรวจ และจดบันทึกลักษณะทางกายภาพตลอดจนกิจกรรมทางสังคมที่พบเห็นไว้ให้ได้มากที่สุด ก่อนที่จะนำกลับมาเขียนเป็นแผนที่ซึ่งต้องแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพ ข้อมูลหรือกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนความสัมพันธ์เชื่อมโยงของบุคคลและครัวเรือนต่าง ๆ ในชุมชน สำหรับวิธีการและขั้นตอนในการจัดทำแผนที่เดินดินนั้น พิจารณาได้จาก โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (2552: 34-35) อธิบายไว้ สรุปได้ดังนี้

1) เบื้องต้นนั้น ผู้จัดทำอาจใช้แผนที่ชุมชนประเภทแผนที่นิ่งโต๊ะหรือแผนที่โปรแกรม GIS เป็นฐานข้อมูลในการเดินสำรวจ เพราะแผนที่นิ่งโต๊ะอาจมีความละเอียดด้านสภาพภูมิศาสตร์และที่ตั้งสำคัญของชุมชน เช่น บ้านเรือน วัด ร้านค้า ตลาด ถนนสายต่าง ๆ เป็นต้น

2) ผู้จัดทำต้องลงข้อมูลพื้นฐานในแผนที่ เช่น เลขที่บ้าน ชื่อ-นามสกุล เจ้าของบ้าน สถานที่สำคัญ เช่น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน โรงเรียน วัด ศาลเจ้า ตลาด หน่วยงานราชการต่าง ๆ เป็นต้น

3) ผู้จัดทำต้องเดินสำรวจพื้นที่ สังเกตสิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์ในชุมชน ต้องพูดคุยสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนเพิ่มเติม หลีกเลี่ยงการขบถยนต์เพราะจะทำให้ข้อมูลไม่ละเอียดแม่นยำ

4) ผู้จัดทำต้องเขียนอธิบายขยายรายละเอียดทางกายภาพของบ้านเรือน สถานที่หรือสาธารณูปโภคให้ชัดเจน โดยโยงเข้ากับตำแหน่งในแผนที่ เช่น บ้านหลังใหญ่หรือหลังเล็ก ลักษณะบ้านเป็นเรือนไทยไม้หรือเป็นตึกเก่า ตึกแถว บ้านนั้นร้างหรือมีผู้อยู่อาศัย เป็นต้น

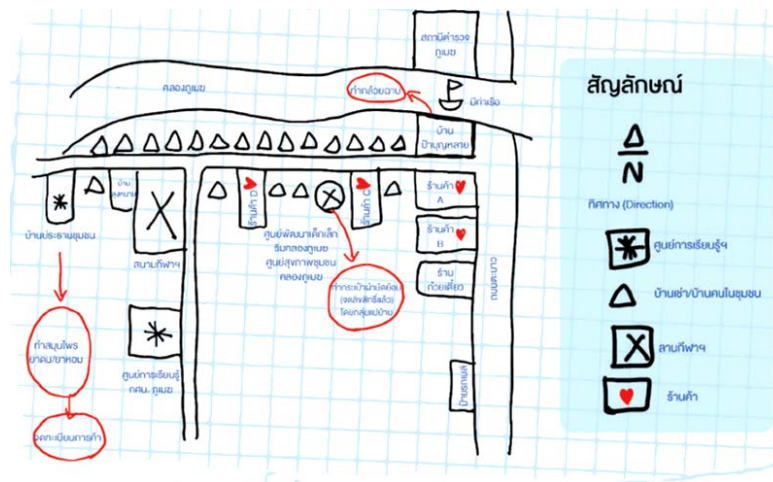
5) ผู้จัดทำต้องสังเกตกิจกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทางกายภาพแล้วนำมาบันทึกลงในแผนที่ เช่น ตลาดมีการจับจ่ายแลกเปลี่ยนสินค้าหรือไม่ วัดมีผู้มาทำบุญมากน้อยเพียงใด วัยรุ่นมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมอะไร บริเวณและเวลาใด บ้านหลังใดมีกิจกรรมทางสังคมที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม เช่น การเลี้ยงไก่ชนและเปิดเป็นสนามชนไก่ สำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจอาจเกี่ยวโยงไปนอกชุมชน เช่น การทำงานนอกชุมชนของสมาชิกบางคน ซึ่งควรสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมด้วย

6) ผู้จัดทำต้องกำหนดสัญลักษณ์อธิบาย เช่น การใช้สัญลักษณ์สี ธงสี ติดดาวกลุ่มเป้าหมาย กากบาท หรือสัญลักษณ์อื่น ๆ เพื่อบ่งชี้ข้อมูลเฉพาะนั้น ๆ เช่น ครัวเรือนที่ไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อาจใช้สัญลักษณ์ธงสีขาว เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการจัดทำแผนที่เดินดิน อาจทำได้หลายรูปแบบหลากหลายวิธีการ เช่น แผนที่เดินดินรอบนอกและแผนที่เดินดินรอบใน โดยแผนที่รอบนอก (Zoom Out) เป็นการจัดทำแผนที่โดยการสำรวจพื้นที่ของชุมชนภาพกว้างหรือภาพรวม ไม่อธิบายรายละเอียดย่อย ทั้งนี้ แผนที่รอบนอกมีประโยชน์ในการใช้จัดสัดส่วนขอบเขตอาณาบริเวณหรือพื้นที่ (Zoning) เช่น พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ป่าไม้ แม่น้ำ ลำคลอง พื้นที่สาธารณะ ศาสนสถาน เป็นต้น รวมถึงยังสามารถใช้สำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชนได้ด้วย ส่วนแผนที่รอบใน (Zoom In) เป็นการจัดทำแผนที่โดยการสำรวจพื้นที่ของชุมชนรอบใน ซึ่งจะต้องระบุดีรายละเอียดตำแหน่งของสถานที่สำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างครบถ้วน เช่น ศาสนสถาน สถานพยาบาล บ้านของผู้นำชุมชน เส้นทางสัญจร ทั้งนี้แผนที่รอบในเมื่อจัดทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์แล้ว สามารถนำไปประยุกต์ในปฏิบัติการชุมชนมิติต่าง ๆ ได้มาก (หทัยรัตน์ อ้วนน้อย, 2560: 50)

เป็นที่น่าสังเกตว่า หากสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลจากแผนที่เดินดินกับข้อมูลจากเครื่องมือการศึกษาชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้ปฏิบัติการชุมชนบางกิจกรรมเกิดประโยชน์และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น เช่น ปฏิบัติการเชิงรุกในการกำหนดพื้นที่เป้าหมายกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเป้าหมายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กลุ่มเป้าหมายบำบัด หรือแม้แต่ในกรณีการแพร่ระบาดของโรคก็อาจเห็นภาพรวม หรือแนวโน้มของการแพร่ระบาดภายในชุมชนได้ ทั้งนี้โดยพิจารณาาร่วมกันของข้อมูลจากผังเครือญาติและแผนที่เดินดินที่ผู้ติดเชื่อได้ไปร่วมกิจกรรมทางสังคมที่มี

การรวมกลุ่มกันได้ เช่น สนามชนไก่ วัด ตลาด โรงเรียน เป็นต้น ดังนั้น จะพบได้ว่าการศึกษาร่วมกันเบื้องต้นมักนิยมสร้างแผนที่เดินดินไว้เป็นฐานข้อมูลก่อนเสมอ

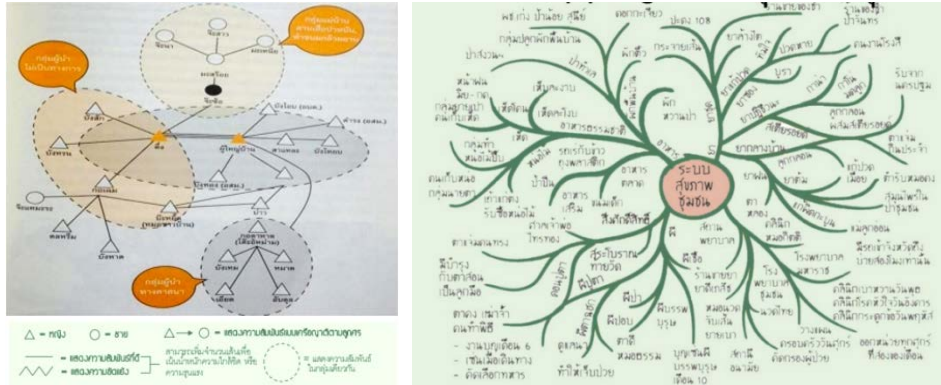
ภาพที่ 2 แผนที่เดินดิน สัญลักษณ์และความหมาย
ที่มา (วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และคณะ, 2565: 9)

3. ผังโครงสร้างชุมชน

ผังโครงสร้างชุมชนคือการศึกษความสัมพันธ์ทางสังคมของสมาชิกชุมชนเพื่อนำมาจัดระบบข้อมูล พชรินทร์ สิริสุนทร (2550: 88-93) อธิบายไว้ว่า ผู้จัดทำผังต้องรวบรวมข้อมูลชุมชน ทำความเข้าใจระบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่ม บทบาทชายหญิง ระบบสุขภาพ ระบบการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ระบบความสัมพันธ์ทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งผู้จัดทำผังต้องพยายามเข้าถึงข้อมูลจากผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน (community key persons) เป็นที่นำสังเกตว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมักเป็นผู้มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือเชิงเครือญาติกับสมาชิกในวงกว้าง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณหรือการดำเนินชีวิตในมิติต่าง ๆ สำหรับผังระบบสุขภาพชุมชนนั้น ผู้จัดทำควรรวบรวมโครงสร้างระบบวัฒนธรรมย่อยที่สมาชิกในชุมชนใช้ดูแลป้องกันรักษาและฟื้นฟูสุขภาพกันภายในชุมชน โดยทั่วไประบบสุขภาพของชุมชนประกอบไปด้วยการรักษาเยียวยา การดูแลสุขภาพ การแสวงหาหนทางรักษา และกระบวนการจัดการด้านสุขภาพอนามัยที่ดีของชุมชน ทั้งนี้ ระบบสุขภาพชุมชนประกอบไปด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ 1) ระบบการแพทย์ภาคประชาชน เช่น การดูแลและส่งเสริมสุขภาพสมาชิกทั้งในระดับชุมชนและเครือข่ายทางสังคม 2) ระบบแพทย์แผนใหม่หรือแผนปัจจุบัน เช่น โรงพยาบาล คลินิก เป็นต้น 3) ระบบการแพทย์พื้นบ้านหรือแพทย์แผนโบราณจากความเชื่อและค่านิยมของชุมชน เช่น หมอยากลางบ้าน หมอสมุนไพร อย่างไรก็ตาม การจัดทำผังโครงสร้างชุมชน ผู้จัดทำต้องมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับบริบทชุมชน จึงจะทำให้การวิเคราะห์เชื่อมโยงถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

จากประสบการณ์ทำผังชุมชนร่วมกับนักศึกษาเพื่อฝึกและทดลองใช้เครื่องมือโดยการใช้พื้นที่ชุมชนแห่งหนึ่งในปฏิบัติการภาคสนาม ทำให้ได้ภาพผังโครงสร้างชุมชนและระบบสุขภาพชุมชนดังภาพประกอบที่ 3 และเมื่อมาสะท้อนคิดจากปฏิบัติการ พอจะประมวลเป็นข้อสังเกตได้ว่า ผู้จัดทำผังพึงจำแนกประเด็นอาจแบ่งเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ประเด็นทางสังคม เช่น กลุ่มตามลักษณะทางเพศ วัย และชาติพันธุ์ ส่วนประเด็นการเมืองนั้น อาจพิจารณาโครงสร้างการปกครองที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วย เช่น ฐานเสียง กลุ่มความขัดแย้ง ทั้งนี้ต้องกำหนดสัญลักษณ์และความหมายไว้ด้วย เช่น วงกลมแทนเพศชาย สามเหลี่ยมแทนเพศหญิง เส้นตรงแนวนอนแทนความสัมพันธ์ที่ดี เส้นหยักแนวนอนแทนความขัดแย้ง จากนั้นจึง

โยงเชื่อมความสัมพันธ์ ส่วนผังระบบสุขภาพชุมชนนั้นมีความสำคัญ เช่น อาหาร ยา สถานพยาบาล ความเชื่อและ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น

ภาพที่ 3 ผังโครงสร้างชุมชน สัญลักษณ์และความหมาย
ที่มา (นิชาکان กิจบำรุง และคณะ, ม.ป.ป.)

4. นาฬิกาชีวิต (บุคคล)

นาฬิกาชีวิตเป็นเครื่องมือที่สามารถบ่งชี้ช่วงเวลาการดำเนินชีวิตของบุคคลที่เป็นสมาชิก
ในชุมชนและอาศัยอยู่ในชุมชน สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากกิจกรรมที่ถูกระบุไว้ในนาฬิกาชีวิตที่บันทึกไว้ได้
เช่น การทำงานและสถานที่ วิธีชีวิตในชุมชน ช่วงเวลาในการร่วมกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน
ซึ่งจะช่วยให้ปฏิบัติกรชุมชนหรือผู้ที่นำข้อมูลไปใช้ สามารถเข้าใจวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยสัมพันธ์
กับช่วงเวลาของชุมชนไปพร้อมกันได้ ทั้งนี้ นาฬิกาชีวิตสามารถทำในภาพรวมของชุมชนได้ด้วย โดยบันทึกกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ถ่ายทอดมาเป็นปฏิทินชุมชนได้หลายมิติ เช่น กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมการผลิตภาค
เกษตรกรรมในรอบปี กิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมประจำปี เป็นต้น สำหรับการจัดทำนาฬิกาชีวิตของบุคคลนั้น
เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลกิจวัตรประจำวันแบบรายบุคคล เมื่อนำมาประมวลเพื่อวิเคราะห์จะให้เห็นความ
สอดคล้อง แตกต่าง หรือประเด็นอื่น ๆ ที่ต้องพิจารณาจากข้อมูล ซึ่งหากรวบรวมข้อมูลนาฬิกาชีวิตของบุคคล
ได้มากก็สามารถเชื่อมโยงไปถึงนาฬิกาชีวิตชุมชนได้ด้วย หลักการจัดทำนาฬิกาชีวิตนั้น ให้ความสำคัญกับการ
ถ่ายทอดข้อมูลกิจวัตรประจำวัน เน้นข้อมูลบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ภาพรวมของชุมชนได้ เช่น
อายุ อาชีพ เวลาตามนาฬิกา กิจกรรม สถานที่ วิธีการ และเหตุผล ซึ่งผู้รวบรวมข้อมูลสามารถเพิ่มรายละเอียดที่
จำเป็นต่อการวิเคราะห์จาก ‘แบบเก็บข้อมูลนาฬิกาชีวิต’ ตามที่ต้องการได้ ทั้งนี้จากประสบการณ์ติดตามโครงการ
สร้างเสริมสุขภาพขนาดเล็กประเด็น ‘การลด ละ เลิกบุหรี่ / ยาสูบโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน’ ประเด็น ‘สร้างเสริม
สุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน’ และ ประเด็น ‘ส่งเสริมการบริโภคผัก ผลไม้ และภาวะโภชนาการของนักเรียน
ในโรงเรียน’ ผู้ดำเนินโครงการบางชุมชนนำเครื่องมือนาฬิกาชีวิตไปปรับใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อติดตาม สังเกต
วิเคราะห์พฤติกรรมเพื่อให้เป็นรูปแบบการใช้ชีวิตในแต่ละวัน เพื่อให้ทราบพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย
หลังจากนั้นจึงนำมาหาแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและปรับพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายอย่าง
เหมาะสมต่อไป

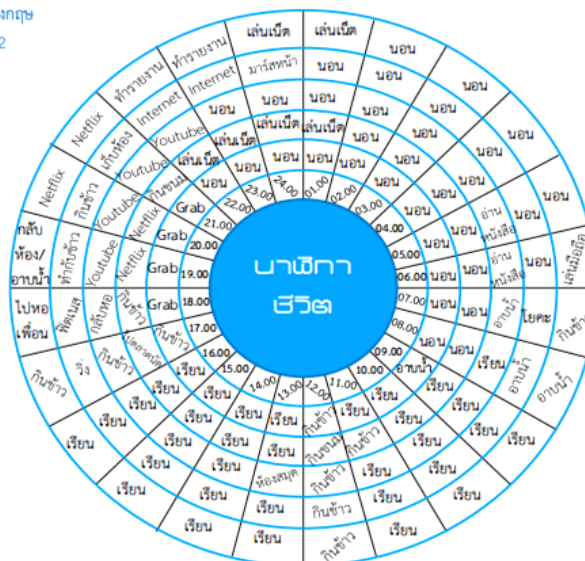
แบบเก็บข้อมูลนาฬิกาชีวิต

ชื่อผู้ให้ข้อมูล อายุ ปี อาชีพ เบอร์โทรศัพท์

เวลา	ทำอะไร	ทำที่ไหน	ทำอะไร	ทำไม่ถึง
06.00 น.				
07.00 น.				
08.00 น.				
09.00 น.				
10.00 น.				
11.00 น.				
12.00 น.				
13.00 น.				
14.00 น.				
15.00 น.				

ภาพที่ 4 แบบเก็บข้อมูลชีวิต
ที่มา (นงรัตน์ อีสโร, ม.ป.ป.)

1. นาย เอ บีซีดี คณะครุศาสตร์ ปี 3 เอกภาษาอังกฤษ
2. นางสาวนิชา อู่หลง คณะวิทยาการจัดการ ปี 2
3. นางสาวส้ม เปี้ยวจิต คณะวิทยาศาสตร์ ปี 3
4. นายทรงศักดิ์ ณ มรก. คณะเกษตร ปี 3
5. นายบี ซีดีอี คณะนิติศาสตร์ ปี 3

ภาพที่ 5 ผังนาฬิกาชีวิต (บุคคล)
ที่มา (นงรัตน์ อีสโร, ม.ป.ป.)

สำหรับแนวคิดนาฬิกาชีวิต เมื่อนำมาจัดทำในมิติชุมชน โดยบันทึกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน สามารถจัดทำเป็นปฏิทินชุมชนได้ ทั้งนี้ ปฏิทินชุมชนเป็นการรวบรวมข้อมูลโดยเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพ และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนในรอบปี ซึ่งมีรายละเอียดการจัดทำแตกต่างจากนาฬิกาชีวิตส่วนบุคคล ดังพิจารณาได้จากข้อสังเกตที่ ดรณศักดิ์ ตติยะลาภา (2561) เสนอไว้ สำหรับเป็นประเด็นค้นคว้าเพิ่มเติมต่อไป ดังนี้

1) ข้อมูลอาชีพในชุมชน ควรพิจารณาคัดเลือกและจำแนกอาชีพ จัดหมวดหมู่ความสำคัญ เช่น ชุมชนมีอาชีพใดเป็นอาชีพส่วนใหญ่ อาชีพใดมีความเสี่ยงสุขภาพสูง เป็นต้น จากนั้นใช้วิธีการสอบถามหรือสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาชีพนั้น ๆ แล้วนำข้อมูลมาเรียงลำดับตามรอบปฏิทิน

2) ข้อมูลวัฒนธรรมควรครอบคลุมงานประเพณีและกิจกรรมทางสังคมในชุมชน เช่น งานเทศกาลศาสนา โดยอาจเริ่มให้ข้อมูลกิจกรรมที่ทราบกันทั่วไปหรือใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นตัวอย่างเพื่อสอบถามเพิ่มเติม ควรสอบถามให้ได้กิจกรรมสำคัญของแต่ละกลุ่ม จากนั้นจึงสอบถามกลุ่มต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อขยายกิจกรรมเป็นลำดับไป

3) ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำปฏิทินชุมชนมิใช่ใช้เพื่อกำหนดการเท่านั้น ผู้ศึกษาชุมชนต้องรู้จักการนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงาน ซึ่งอาจต้องตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์หาแนวทางการใช้ประโยชน์จากข้อมูลให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมชุมชนเชื่อมโยงต่อการแพร่ระบาดของโรคหรือไม่ อย่างไร และจะดำเนินการอย่างไรเกี่ยวกับกิจกรรมชุมชนนั้น เป็นต้น

สำหรับข้อสังเกตจากประสบการณ์ของผู้เขียนบทความเอง พบว่า การจัดทำปฏิทินชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมคิดจากประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนที่หลากหลาย ทั้งในมิติอาชีพ ช่วงวัยที่แตกต่าง โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราวกิจกรรมได้หลากหลาย

5. แผนผังต้นไม้ปัญหา

แผนผังต้นไม้ปัญหาเป็นเครื่องมือศึกษาชุมชนที่ได้รับนิยมในกลุ่มจากผู้ที่มีงสับสนรากปัญหาวิเคราะห์ผลกระทบ และกระตุ้นให้ชุมชนชนร่วมกันค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นด้วยตนเอง โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ซึ่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พยายามอย่างยิ่งที่จะถ่ายทอดวิธีการศึกษาชุมชนด้วยเครื่องมือชนิดนี้ให้มีแพร่หลายสามารถประยุกต์ใช้ในการวางแผนโครงการหรือจัดทำกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินโครงการเอง เป็นที่น่าสังเกตว่า การวิเคราะห์ปัญหาด้วยเครื่องมือนี้ สามารถเชื่อมโยงประเด็นปัญหา สาเหตุ และผลกระทบได้อย่างชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล สำหรับวิธีการนั้น ผู้ใช้เครื่องมือจะทำหน้าที่เป็นโค้ชกระตุ้นให้ชุมชนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมอง โดยใช้แผนผังต้นไม้เป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็น แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนราก ได้แก่ รากแก้วหมายถึงสาเหตุหลักของปัญหาแทนสาเหตุด้านพฤติกรรม สภาพแวดล้อมทางสังคม กายภาพ และกลไกหรือระบบที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหา ส่วนรากแขนงหรือรากฝอยหมายถึงสาเหตุรองที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหลัก 2) ส่วนลำต้น ได้แก่ ปัญหาหลักหรือประเด็นสถานการณ์ที่ชุมชนเห็นว่าควรมีการแก้ไข 3) ส่วนกิ่งก้านใบ ได้แก่ ผลกระทบต่าง ๆ ทางด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน สำหรับหลักการวิเคราะห์ต้นไม้ปัญหา ดำเนินการได้ตามขั้นตอนที่ธานี นามน่วม (2565) ได้อธิบายไว้ คือ 1) ชุมชนร่วมกันระดมความคิดเพื่อกำหนดสถานการณ์ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน 2) เขียนปัญหาหลักเป็นประโยคสั้น ๆ ไว้ที่กลางลำต้นของแผนผังรูปต้นไม้ 3) หาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาหลัก เขียนระบุไว้บริเวณตำแหน่งรากของแผนผังรูปต้นไม้ โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา แล้วจัดหมวดหมู่ของสาเหตุ แบ่งเป็นด้านพฤติกรรม สภาพแวดล้อมทางสังคม/กายภาพ และระบบกลไกที่เกี่ยวข้อง 4) หาผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาหลัก เขียนระบุไว้ในตำแหน่งกิ่ง ก้าน ใบ แล้วจัดหมวดหมู่ผลกระทบ แบ่งเป็นด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม 5) เขียนแผนผังแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในแผนผังรูปต้นไม้ 6) ร่วมกันพิจารณาบทวนแผนผังต้นไม้ปัญหว่าสมเหตุสมผลและครบถ้วนหรือไม่

ภาพที่ 6 การระดมความคิดด้วยเครื่องมือศึกษาชุมชน ‘ต้นไม้ปัญหา’
ที่มา (การประชุมพัฒนาโครงการสร้างเสริมสุขภาพ 2565 หน่วยจัดการจังหวัดปทุมธานี)

การประยุกต์ใช้เครื่องมือศึกษาชุมชน ‘ต้นไม้ปัญหา’ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) พยายามสนับสนุนให้ผู้ดำเนินโครงการสร้างเสริมสุขภาพ (โครงการทั่วไปในระดับตำบล) ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งสามารถสะท้อนภาพรวมของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ สมาชิกในชุมชนผู้ที่จะร่วมกันดำเนินโครงการต้องมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อวิเคราะห์ที่มาหรือสาเหตุหลักของปัญหา สถานการณ์ของปัญหา ผลกระทบจากปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขผ่านการดำเนินโครงการ โดยอาศัยความร่วมมือกันของสมาชิกในชุมชน เช่น โครงการส่งเสริมชุมชนแห่งความสุข โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมผ่านสภาชุมชน 2 ช่วงวัย ทำให้ชุมชนเห็นภาพปัญหาร่วมกันอย่างชัดเจน และนำมาสู่การออกแบบกิจกรรมที่สำคัญคือการการออกแบบฐานกิจกรรมการเรียนรู้และลานกิจกรรมทางกาย โดยเป็นการนำกิจกรรมเข้ามาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้คนในชุมชนได้พบปะ สร้างความสัมพันธ์อันดีงามเพิ่มมากขึ้น

สำหรับในกรณีการแพร่ระบาดของโรคนั้น อาจนา ‘ต้นไม้ปัญหา’ ไปใช้หลังช่วงวิกฤติการระบาดรุนแรง เพราะการระดมความคิดเห็นนั้น ผู้ให้ข้อมูลควรเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ต้องรับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีประสบการณ์ตรงในสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เมื่อเข้าร่วมกระบวนการระดมความคิดเห็นด้วยเครื่องมือต้นไม้ปัญหาแล้ว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลย่อมมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นตัวอย่างการใช้เครื่องมือศึกษาชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย อีกทั้งการศึกษาชุมชนโดยเครื่องมือต่าง ๆ ยังได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายและกว้างขวางมาก เช่น เส้นเวลา/ประวัติศาสตร์ชุมชน (Timeline) การเล่าเรื่อง (Story Telling) และการใช้ภาพถาม (Photo Elicitation Interview) ตัวละครสมมุติ (Persona - fictional character) รายงานสภาพตำบล (Tamبون Profile) เป็นต้น หากพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโดยเครื่องมือใดก็ตาม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานอื่นที่เป็นประโยชน์ทั้งในมิติบุคคล ชุมชนและสังคมวงกว้างได้ เช่น การนำข้อมูลชุมชนในมิติประชากรไปเข้าสู่ตรหรือสมการเพื่อพัฒนาแบบจำลอง หาคำตอบหรือการพยากรณ์สถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ดังตัวอย่างสมการโลจิสติกส์การแพร่ของโรคระบาด ซึ่งเป็นสมการโลจิสติกส์ขั้นสูงที่ศึกษาเกี่ยวกับพลศาสตร์ของประชากรโดยคำนึงถึงอัตรา

การเกิดหรือการตายและความหนาแน่นของประชากร ทั้งนี้ โดยต้องอาศัยข้อมูลจากการศึกษาชุมชนในมิติประชากรเกี่ยวกับจำนวนเป็นสำคัญ

สรุป

จากประสบการณ์ทำงานภาคสนาม ทั้งในฐานะผู้สอนรายวิชาจิตวิทยาชุมชนเบื้องต้น ซึ่งได้นำนักศึกษาฝึกประสบการณ์ศึกษาชุมชน ทดลองใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนที่สอดคล้องกับกิจกรรมและบริบทของชุมชน ผนวกกับประสบการณ์จากบทบาทการเป็นผู้ติดตามโครงการสร้างเสริมสุขภาพ หน่วยจัดการระดับจังหวัดแห่งหนึ่งของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทำให้ได้ใช้เครื่องมือศึกษาชุมชนที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น สำหรับประกอบการวิเคราะห์โครงการและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ผังเครือญาติ/ครอบครัว แผนที่เดินดิน ผังโครงสร้างชุมชน นาฬิกาชีวิต (บุคคล) และต้นไม้ปัญหา ทั้งนี้ เครื่องมือศึกษาชุมชนที่ปฏิบัติกรจะเลือกมาใช้ขึ้น ตามมีข้อดีหรือจุดแข็งและข้อที่ต้องปรับประยุกต์ให้เข้ากับบริบทชุมชน สถานการณ์ปัญหา รวมไปถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ของการดำเนินการเก็บรวบรวมเป็นสำคัญด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเครื่องมือศึกษาชุมชน เปรียบเสมือน ‘เข็มทิศ’ ที่จะทำให้ปฏิบัติการชุมชนประสบความสำเร็จได้ เพราะปฏิบัติกรมีข้อมูลพื้นฐานชุมชน / บุคคล ที่จำเป็น สอดคล้อง เหมาะสมกับการดำเนินงานหรือกิจกรรมโครงการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เครื่องมือศึกษาชุมชนมีประสิทธิภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในระดับ ชุมชน ท้องถิ่น สังคม และโลกที่เคลื่อนไปอย่างไม่หยุดนิ่ง การศึกษาวิเคราะห์ ต่อยอด และพัฒนาเครื่องมือศึกษาชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะหากเครื่องมือศึกษาชุมชนมีประสิทธิภาพย่อมสะท้อนได้ด้วยว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชนนั้นมีคุณภาพ ถูกต้อง แม่นยำ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งในมิติบุคคล ชุมชน และสังคมวงกว้างได้ สำหรับในมิติของการศึกษาเครื่องมือศึกษาชุมชน นักวิชาการหรือผู้สนใจทั่วไป รวมทั้งปฏิบัติการชุมชน อาจตั้งข้อสังเกตและขยายมุมมองเกี่ยวกับเครื่องมือแต่ละชนิดว่า ทำหน้าที่เหมือน แตกต่าง เสริม หรือสนับสนุนต่อยอดกันในด้านที่จะทำให้ได้ข้อมูลชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เทียบตรงมากขึ้น จึงอาจศึกษาเปรียบเทียบเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อพัฒนาให้เครื่องมือมีคุณภาพ มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีทั้งในเชิงวิชาการและเมื่อนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชน ภาคสนามต่อไป

บรรณานุกรม

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. (2552). *วิถีชุมชน คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก*.
นนทบุรี: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- ดรณศักดิ์ ตติยะลาภะ. (2561). *การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. ปทุมธานี: คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ธานี นามน่วม. (2565). *การประชุมการจัดการข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและการนำไปใช้เขียน
โครงการ*. ในเอกสารการประชุมพัฒนาศักยภาพโหนดจัดการระดับจังหวัด 2565. วันที่ 30-31
มกราคม 2565. กรุงเทพฯ.
- นงรัตน์ อัสโร. (ม.ป.ป.). *วิศวกรรมสังคม คนของพระราชฯ ข้าของแผ่นดิน*. สื่อประกอบการบรรยายยุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น.
- นิชากาน กิจบำรุง และคณะ. (ม.ป.ป.). *คู่มือ Trick For Talk เคล็ด (ไม่) ลับ*. ปทุมธานี : หลักสูตรจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์และกลุ่มป็นดิน.

- พรรณณี บัวเล็ก. (2557). วิธีชุมชนเครื่องมือ 7 ชิ้นที่ทำงานชุมชนง่าย ได้ผล และสนุก. *วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*. 32 (3), 160.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรบูรณ์ วิสารทสกุล และคณะ (2565). *คู่มือการใช้เครื่องมือเพื่อช่วยในการทำงานร่วมกับชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- หทัยรัตน์ อ่วมน้อย. (2560). *จิตวิทยาชุมชนเบื้องต้น*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

พระอัยการลักษณะโจร: วงศัพท์และภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทย
ในกฎหมายตราสามดวง

LEGAL INSCRIPTION ON THIEF'S CHARACTERS: VOCABULARY LISTS AND
REFLECTIONS OF THAI SOCIETY AND CULTURE IN THE THREE SEALS LAW

เนมิ อุณากรสวัสดิ์*
Nemi Unakornsawad

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University
under the Royal Patronage
E Mail: nemi.una@vru.ac.th

Received : July 19, 2022

Revised : November 7, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความ เรื่อง พระอัยการลักษณะโจร: วงศัพท์และภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยในกฎหมายตราสามดวง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมจากวงศัพท์สำคัญที่พบในพระอัยการลักษณะโจร ผลการศึกษาผู้ศึกษาสามารถจำแนกวงศัพท์ออกเป็น 6 วงศัพท์ ได้แก่ วงศัพท์เกี่ยวกับประเภทของโจร วงศัพท์เกี่ยวกับบทลงโทษ วงศัพท์เกี่ยวกับยศตำแหน่ง วงศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ วงศัพท์เกี่ยวกับพืช และวงศัพท์ คำราชาศัพท์ วงศัพท์ดังกล่าวสามารถสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยทั้งในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยในด้านการปกครองพบว่ามีการใช้กฎจารีตนครบาล และในกรณีจำนนต่อหลักฐานแต่ไม่สารภาพ บทลงโทษจะมีความรุนแรง การปกครองเป็นแบบการรวมศูนย์อำนาจ และมีระบบศักดินาในการแบ่งชนชั้นทางสังคม ด้านเศรษฐกิจพบว่าประเทศไทยในขณะนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม และด้านศาสนาพบว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่สำคัญของสังคมไทย

คำสำคัญ

พระอัยการลักษณะโจร สังคมอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น วงศัพท์

ABSTRACT

The article “Legal Inscription on Thief’s Characters: Vocabulary Lists and Reflections of Thai Society and Culture in the Three Seals Law” aims to study social and cultural reflections from the key vocabulary found in the legal inscription on thief’s characters. Based on the results, the researcher was able to classify the vocabulary into six lexical domains: types of thieves, penalties, titles, animals, plants, and royal words. Such lexical domains can reflect Thai society and culture in terms of governance, economy, and religion during the Ayutthaya and early Rattanakosin periods. In the area of governance, the customs laws with severe penalties were applied in case the defendant succumbed to the evidence but did not plead guilty, the administration was centralized, and there was a feudal system of social stratification. In the area of economy, Thailand was found to be an agricultural society. In the area of religion, Buddhism was found to be an important religion in Thai society.

KEYWORDS

Legal Inscription on Thief’s Characters; Social in Ayutthaya and Rattanakosin;
Vocabulary Lists

บทนำ

กฎหมายตราสามดวง คือ ประมวลกฎหมายโบราณของไทยซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ชำระและปรับปรุงแก้ไขตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงต้นรัตนโกสินทร์ เมื่อทำเสร็จแล้วได้ประทับดวงตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว ไว้เป็นสำคัญ จึงเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) กฎหมายตราสามดวงจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กฎหมายรัชกาลที่ 1 นับเป็นกฎหมายฉบับแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และยังเป็นกฎหมายที่สะท้อนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาติไทยได้เป็นอย่างดี (สุเมฆ จีรัชสิริ, 2563)

กฎหมายตราสามดวงมีพระอัยการรวม 29 ลักษณะ ประกอบด้วย 1. พระธรรมศาสตร์ 2. หลักอินทภาษ 3. กฎมณเฑียรบาล 4. พระธรรมนูญ 5. พระอัยการกรมศัคดี 6. พระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน 7. พระอัยการตำแหน่งนาหัวเมือง 8. พระอัยการบานแผนก 9. พระอัยการลักษณะรับฟ้อง 10. พระอัยการลักษณะพยาน 11. พระอัยการลักษณะพิสูจน์ค่าน้ำลุ่มเพลิง 12. พระอัยการลักษณะตระลาการ 13. พระอัยการลักษณะอุทธรณ์ 14. พระอัยการลักษณะผิวเมีย 15. พระอัยการลักษณะทาส 16. พระอัยการลักษณะลักพา 17. พระอัยการลักษณะมรดก 18. พระอัยการลักษณะกู้หนี้ 19. พระอัยการลักษณะเบ็ดเสร็จ 20. พระอัยการลักษณะวิวาท ค้ำค้ำกัน 21. พระอัยการลักษณะโจร 22. พระอัยการลักษณะอาญาหลวง 23. พระอัยการลักษณะอาญาราชฎ 24. พระอัยการลักษณะขบถศึก 25. กฎพระสงฆ์ 26. กฎ 36 ข้อ 27. พระราชบัญญัติ 28. พระราชกำหนดเก่า และ 29. พระราชกำหนดใหม่ (ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, 2542: 72-73)

จากศักราชที่ปรากฏในบานแผนกพระอัยการลักษณะโจรตราขึ้นโดยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอยู่หัว) เมื่อพุทธศักราช 1903 และถูกยกเลิกเมื่อพุทธศักราช 2451 จึงจัดได้ว่าเป็นกฎหมายเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน ดวงจิตต์ กำประเสริฐ (2542: 91) กล่าวว่า กฎหมายลักษณะโจรนี้เป็นทั้งกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติรวมกัน ในส่วนที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติได้แบ่งความผิดออกเป็นความผิดชั้นอุกฤษฏ์ มหัตโทษ มัชฌิมโทษ และลหุโทษ ส่วนที่เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการจับกุม ผู้กระทำความผิด การสืบสวนสอบสวน การพิจารณาคดีและการลงโทษ

พระอัยการลักษณะโจรมีวงศ์พท์ที่มีความน่าสนใจ การจัดกลุ่มความหมายของวงศ์พท์ในพระอัยการลักษณะโจรในระดับคำจะทำให้เราเข้าใจมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ราชบัณฑิตยสถาน (2553) ได้กล่าวถึงมโนทัศน์ไว้ว่า มโนทัศน์เป็นสิ่งสำคัญต่อการทำงานในระบบปริชานของมนุษย์ มโนทัศน์เป็นแหล่งของความรู้ที่สั่งสมไว้ เช่น เหตุการณ์ สรรพสิ่ง สถานการณ์ ซึ่งมีที่มาจากประสบการณ์ของเรา และเราจะสร้างความหมายจากโดยดึงจากความรู้ที่เก็บไว้ออกมาใช้ภาษา ซึ่งสอดคล้องกับ Cruse (2004) ที่กล่าวว่า โครงสร้างความหมายคือโครงสร้างมโนทัศน์ จึงอาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างความหมายเทียบเท่ามโนทัศน์ การศึกษาความหมายจึงทำให้เราเข้าใจมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้

การศึกษาวงศ์พท์จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าพระอัยการลักษณะโจรมีลักษณะการใช้ภาษา และมีสมาชิกในวงศ์พท์หลายกลุ่มที่มีความแตกต่างไปจากภาษาไทยในปัจจุบัน การศึกษาลักษณะภาษาในพระอัยการลักษณะโจรจึงสามารถแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางภาษา รวมถึงสะท้อนสภาพสังคมในอดีตที่มีความแตกต่างไปในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

วงศ์พท์ที่พบในพระอัยการลักษณะโจร

วงศ์พท์ หมายถึง กลุ่มความหมายที่คำศัพท์ที่เป็นสมาชิกในกลุ่มมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จากการศึกษากฎหมายตราสามดวง พระอัยการลักษณะโจรพบวงศ์พท์ที่มีความน่าสนใจ ดังนี้

1. วงศ์พท์เกี่ยวกับประเภทของโจร

ประเภทของโจรที่กล่าวในพระอัยการลักษณะโจรมีทั้งสิ้น 16 ประเภท ได้แก่ โจรปล้น โจรย่องสดม โจรไภย โจรตีชิง โจรฉกฉวย โจรช่มช่อน โจรล้วงลัก โจรลักเลียม สาธารณโจร นิลภารโจร วิสาสคาโจร สารพะโจร บัณฐทุสะกะโจร ทามภริกะโจร โจรสาระ และดัสกรโจร สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

- 1) โจรปล้น หมายถึง โจรที่พาพรรคพวก 10 – 30 คน ไปร่วมกันปล้นบ้าน/เรือน ทั้งกลางวันและกลางคืน ยิงปืนหรือยิงให้เจ้าของสะดุ้งตกใจแล้วนำเอาทรัพย์สิน
- 2) โจรย่องสดม หมายถึง โจรที่มีความรู้ทางเวทมนตร์คาถา ใช้อาคมทำให้เจ้าของทรัพย์สินหลับแล้วไปนำเอาทรัพย์สินไป
- 3) โจรไภย หมายถึง โจรที่ทำให้เจ้าของทรัพย์สินกลัวแล้วนำเอาทรัพย์สินไป
- 4) โจรตีชิง หมายถึง โจรที่พาพรรคพวกไปตีหาบคอน โคเกี่ยวน หับไร่นา เรือสำเภา ทั้งทางบกและทางเรือ
- 5) โจรฉกฉวย หมายถึง โจรที่ไม่มีอาวุธ ไปดักชิงทรัพย์สินในที่เปลี่ยว
- 6) โจรช่มช่อน หมายถึง คนที่ไปแอบขโมยของ ช่างม้า วัวเกวียน ตอนเจ้าของไม่รู้ตัว
- 7) โจรล้วงลัก หมายถึง โจรที่ขึ้นเรือ บ้านเรือน ห้างร้าน เพื่อขโมยทรัพย์สิน
- 8) โจรลักเลียม หมายถึง โจรที่นำเอาเรือ เกวียน สิ่งของที่เจ้าของทิ้งไว้ ณ ทำน้ำ บ้าน เรือน ไปโดยไม่บอกเจ้าของ เมื่อเจ้าของเห็นจึงบอกว่าขอยืม
- 9) สาธารณโจร หมายถึง โจรที่ไปช่วยคนโจรเฝ้าเรือ ตามโจรไปครึ่งทาง ไม่ได้ลงมือขโมย หรือ ทำร้าย
- 10) นิลภารโจร หมายถึง คนที่มีพิรุณว่าเป็นโจร
- 11) วิสาสคาโจร หมายถึง โจรที่ลักทรัพย์สินของญาติพี่น้อง บิดา มารดา ภรรยา เขย สะใภ้
- 12) สารพะโจร หมายถึง โจรที่ขโมยทุกสิ่งทุกอย่างได้โดยไม่เจาะจง
- 13) บัณฐทุสะกะโจร หมายถึง โจรที่ชิงเอาทรัพย์สินทั้งทางน้ำ และทางบก
- 14) ทามภริกะโจร หมายถึง โจรที่ร่วมมือกับพรรคพวกเพื่อเลี้ยงชีพ
- 15) โจรสาระ หมายถึง โจรที่ขโมยพระพุทธรูป ลอกทองพระพุทธรูป สลอบ เจตีย์ ถือเป็นโทษหนัก

16) ตัสมกรโจร หมายถึง โจรที่ร่วมกับพรรคพวกปล้นบ้านเรือนในเขตวัด วัง วางเพลิง บ้านเรือน วัด ถือเป็นโทษหนัก

จากวงศ์พท์เกี่ยวกับประเภทของโจรข้างต้นแสดงให้เห็นถึงโจรในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่าเป็นต้องมีการนำเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต อาจไปคนเดียวหรือไปกับพรรคพวกก็ได้ อาจทำร้ายหรือไม่ทำร้ายเจ้าของทรัพย์สินก็ได้ หรือไม่ได้ลงมือขโมยแต่ช่วยเหลือผู้ลักขโมย หรือมีพิธีกรรมจัดว่าเป็นโจร โดยสิ่งที่มีนัยว่าเป็นทรัพย์สินของมีค่าครอบคลุมถึงสัตว์เลี้ยง อันได้แก่ ช้างม้า วัว ควาย เกวียน และพระพุทธรูปและสิ่งปลูกสร้างในวัดด้วย จากวงศ์พท์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าการลักขโมยเป็นลักษณะโจรที่ถูกบัญญัติถึงไว้มากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการลักเอาทรัพย์สินของผู้อื่นไปเป็นของตนสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมากที่สุด

2. วงศ์พท์เกี่ยวกับบทลงโทษ

พระอัยการลักษณะโจรเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยโทษของผู้กระทำผิดและบทลงโทษ จากการศึกษาพบคำศัพท์เกี่ยวกับบทลงโทษในพระอัยการลักษณะโจรเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ปรับ ริบทรัพย์สิน ทัณฑ์บน ประจาน เขียน จำใส่ชื่อ จำด้วยโซ่ตรวน จำคุก ตัดอวัยวะ ประหารชีวิต ตัดศีรษะเสียประจาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

65 มาตราหนึ่ง ผู้ใดลอบฟันแทงพุ่งชัตท่านแลยังหมิ่นทิ่มทำแก่ท่านๆ จับได้ ให้เอามันผู้ลอบทำ แก่ท่านนั้นมาจำนองแน่น เอาขึ้นขาทาย่างประจารปลงลงทวนด้วยลวดหนึ่ง 30 ที ถ้าตีฟันแทงบาดเจ็บ ให้ตัดนิ้วมือเสีย....

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 325)

121 มาตราหนึ่ง ลักหมากท่านทะลายหนึ่งถึง 10 ทะลาย ให้ไหมเอา 3 ทะลายๆ หนึ่งเปนเบี้ย 22000 ถ้าลักมะพร้าวทะลายหนึ่งให้ไหมเปนเบี้ย 15000 ถ้าลักขารพกล้วยเครือหนึ่ง ให้ไหมเปนเบี้ย 15000

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 346)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงกฎหมายไทยในขณะนั้น การกระทำผิดและบทลงโทษว่ามีลักษณะรุนแรง เด็ดขาด โดยบทลงโทษที่มีความรุนแรงสูงสุดคือ ประหารชีวิต ตัดศีรษะเสียประจาน ถือเป็นโทษหนัก โดยผู้ที่ถูกลงโทษลักษณะดังกล่าว คือ ผู้กระทำผิดต่อศาสนา เช่น ขโมยพระพุทธรูป เผลอลอกทอง และการฆ่าชิงทรัพย์ การศึกษาวงศ์พท์เกี่ยวกับบทลงโทษทำให้เข้าใจในจารีตและขนบธรรมเนียมการลงโทษในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี

3. วงศ์พท์เกี่ยวกับยศตำแหน่ง

พระอัยการลักษณะโจรเป็นกฎหมาย จึงมีผู้บังคับและผู้ถูกบังคับใช้กฎหมาย จากการศึกษาพบยศตำแหน่งของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่ พระราชกุมาร พระราชบุตร พระราชนัดดา พระสนม พระหลวงหัวเมืองมนตรี ลูกขุนเจ้าราชินิกุลหัวหมื่น ลูกขุนเจ้าราชินิกุลหัวพัน ลูกขุนเจ้าราชินิกุลหัวปาก นายจำเสมียนแม่จ้าว นายจำเสมียนแม่นาง นักเทศน์ที่สัตรี จำเมือง กำนัน พราหมณา เจ้าเมือง นายอำเภอ ขุน หมื่น นายแขวง นายสิบ นายร้อย นายแขวง นายรวางกระบิลเมือง เจ้าเมือง เพชุดาจำเมือง นายดาบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

14 มาตราหนึ่ง ให้กรมพระนครบาล แลเจ้าเมืองนายอำเภอลูกขุนหมื่นแขวงสิบร้อยอาหัด ในเมืองนอกเมือง

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 303)

23 มาตราหนึ่ง นายพม่ามะระมะหาดไทท่านให้ไปเอาคนนักโทษแลให้คนบันดาเปนโทษหนี
 (มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 306)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงยศและตำแหน่งของคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและ
 รัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปกครองบ้านเมืองด้วยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแล
 บ้านเมืองตามตำแหน่งหน้าที่ รวมไปถึงระบบศักดินาในสังคมไทยที่มีการแบ่งชนชั้นเป็นเจ้าขุนมูลนาย และไพร่
 ทาส

4. วงศัพท์เกี่ยวกับสัตว์

ในพระอัยการลักษณะโจรแสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความสำคัญ เนื่องจากสมัยกรุงศรีอยุธยา
 และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นประเทศเกษตรกรรม การทำร้ายหรือลักขโมยสัตว์บางชนิดจึงมีโทษ โดยสัตว์ที่พบ
 ในพระอัยการลักษณะโจร ได้แก่ ช้าง ม้า วัว ควาย ช้าง ปลา หมู แพะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑๓๓ มาตราหนึ่ง ช้างม้าโคกระบือเข้าบ้านท่าน มีผู้ร้ายแทงตายในบ้านหมิได้ตัวผู้ร้าย ท่านว่า
 เขาทั้งนั้นเปนแต่บาปกรรม ให้ใช้ค่าช้างม้าโคกระบือของท่านตามพิกัดค่า ถ้าได้ผู้แทง ให้ทำโทษโดยพระราช
 กฤษฎีกา
 (มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 350)

๑๒๔ มาตราหนึ่ง ปลาในลหารห้วยหนองคลองบึงบาง ซึ่งมีเจ้าของรับทำอากร แลโจรลักเอา
 ปลาท่านเปน หาบ } เท่าใด ๆ ให้ไหมแต่ 3 ตัวเปนเบี้ย ๓๓๓๓๓๓๓๓ เปนสินไหมกิ่งพิ
 คอน }
 ในกิ่ง

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 347)

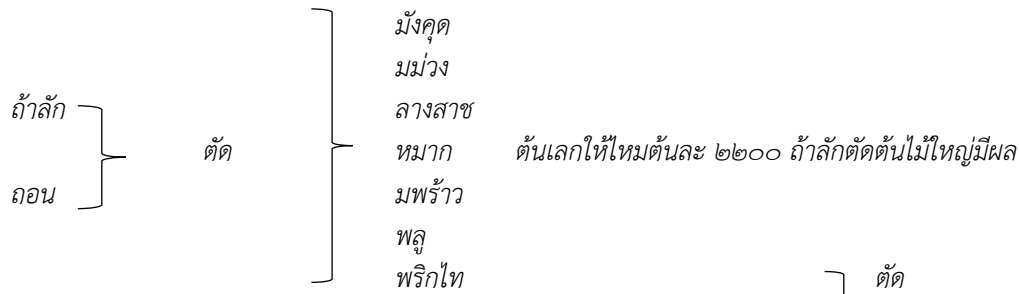
จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นถึงสัตว์ที่มีความสำคัญกับบ้านเมืองในสมัยนั้น จากตัวอย่างที่พบสัตว์
 ที่กล่าวถึงจะใช้ในการทำไร่ไถนาและเป็นพาหนะ แสดงให้เห็นความเป็นชุมชนเกษตรกรรมของไทย รวมถึงวิธีการ
 เดินทางในสมัยนั้นได้ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่าสัตว์มีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและ
 กรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะไม่ว่าจะเป็นการทำมาหากิน การประกอบอาหาร รวมไปถึงการเดินทางล้วนแล้วแต่
 ต้องใช้แรงงานสัตว์เป็นกำลังหลักทั้งสิ้น

5. วงศัพท์เกี่ยวกับพืช

ในพระอัยการลักษณะโจรปรากฏความผิดและบทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการลักขโมยพืชที่มี
 เจ้าของ โดยพืชที่ระบุในพระอัยการลักษณะโจรประกอบด้วย ทุเรียน มะม่วง ลางสาต หมาก มะพร้าว พลุ พริกไทย
 อ้อย กล้าย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑๒๐ มาตราหนึ่ง ถ้าผู้ใดลัก ถอน }
 ตัด } ต้นทุเรียนเล็กให้ไหมต้นละ ๘๐๐๐๐

ถ้าลักตัดต้นใหญ่มีผลให้ไหมต้นละ ๒๐๐๐๐๐ ถ้าลักตัดต้นโกรน ให้ไหมต้นละ ๑๐๐๐๐๐

ให้ไหมต้นละ ๕๕๐๐ ถ้าลักต้นไม่ใหญ่โกรน ให้ไหม ๓๓๐๐ ถ้าลัก } ถอน ต้นไม่มีผลนอกกว่า
ไม่มีอากร เลกให้ไหมต้นละ ๑๖๐๐ ถ้าลักตัดต้นใหญ่มีผล ให้ไหมต้นละ ๔๔๐๐ ถ้าลักตัดต้นใหญ่โกรน ให้ไหมต้น
ละ ๓๓๐๐ ถ้าเลกปลูกในปีหนึ่งให้มันปลูกใช้ ถ้าลักต้นพลูรังระค่างหนึ่ง ให้ไหมเป็นเบี้ย ๕๕๐๐

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 345)

๑๒๓ มาตราหนึ่ง เผาที่ดินแลไฟลามไปไหมกล้วยอ้อยท่านเสีย ให้ไหมไร่หนึ่งเป็นเบี้ย
๕๕๕๐๐๐

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 356)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการลักขโมยพืชของผู้อื่นมีความผิด และมีบทลงโทษเป็นการ
ปรับไหมและเบี้ย โดยพืชแต่ละชนิด แต่ละขนาดมีค่าปรับแตกต่างกันออกไป โดยทุเรียนมีค่าปรับสูงสุด แสดงว่า
ทุเรียนเป็นพืชที่มีมูลค่าสูงในขณะนั้น เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกับสารานุกรมไทยสำหรับ
เยาวชน (2542) ที่กล่าวว่า "ทุเรียน" (Durion) ชาวสยามเรียกว่า "ทุลเรียน" (Tourrion) เป็นผลไม้ที่นิยมกันมาก
ในแถบนี้

6. วงศ์พหุคำราชาศัพท์

ประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นปกครองด้วยระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นเป็นสมมุติเทพ จึงมีการใช้
คำราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ จากการศึกษาพระอัยการลักษณะโจรพหุคำราชาศัพท์ดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้

ที่นี้จะกล่าวสาขาคดี คือกึ่งความตามมูลคดีวิวาท อันบุราณกษัตริทรงพระราชวินิฉัยตามคำภีร
พระธรรมสารทมิพระราชบัญญัติ

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 431)

161 มาตราหนึ่ง มีพระราชโองการมาณะพระบันฑูลตรัสเหนือเกล้าฯ สั่งให้ลงโทษไล่ไช้ร่รวน
ชื่อคานโทษ

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 470)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นวงศ์พหุที่พบบ่อยคือ พระราชวินิฉัย พระราชบัญญัติ
พระราชโองการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำสั่งและคำตัดสินซึ่งเป็นคำศัพท์ที่ไม่ค่อยพบในเอกสารชนิดอื่น อีกทั้งแสดงให้เห็น
ถึงระบบการปกครองและความเชื่อเรื่องกษัตริย์เปรียบเสมือนสมมุติเทพ จึงต้องใช้ศัพท์เฉพาะ โดยสะท้อนผ่าน
การเลือกใช้ราชาศัพท์กับพระราชและพระบรมวงศานุวงศ์ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าคำของกษัตริย์คือคำตัดสิน
สูงสุดที่ต้องปฏิบัติตาม

วงศ์พท์ที่พบในพระอัยการลักษณะโจรทั้ง 6 วงศ์พท์ อันมีวงศ์พท์เกี่ยวกับประเภทของโจร วงศ์พท์เกี่ยวกับบทลงโทษ วงศ์พท์เกี่ยวกับยศตำแหน่ง วงศ์พท์เกี่ยวกับสัตว์ วงศ์พท์เกี่ยวกับพืช และวงศ์พท์คำราชาศัพท์ สามารถสะท้อนสภาพสังคมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นทั้งสภาพสังคมและโจรผู้ร้ายที่พบในสังคมขณะนั้น รวมถึงบทลงโทษต่อการกระทำความผิดของโจร รวมไปถึงรูปแบบการปกครองและยศตำแหน่งของข้าราชการ สัตว์และพืชที่มีความสำคัญต่อสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่สะท้อนผ่านการใช้ราชาศัพท์ ที่แสดงให้เห็นถึงการแบ่งระดับชนชั้นทางสังคม โดยจัดให้กษัตริย์มีฐานะสูงสุดในสังคม การศึกษาวงศ์พท์สำคัญในพระอัยการลักษณะโจรข้างต้นสามารถสะท้อนออกมาเป็นภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้ดังต่อไปนี้

ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

1. ภาพสะท้อนด้านการปกครอง

1.1 มีการใช้กฎจารีตนครบาล และบทลงโทษมีความรุนแรง

กฎจารีตนครบาล คือ กฎหมายที่สันนิษฐานก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าจะพิสูจน์ตนเองได้ โดยทำให้จำเลยสารภาพด้วยวิธีการทรมาน เช่น บีบขมับ ตอกเล็บ ฯลฯ (ประเสริฐ ธรรมชัย, 2550) จากการศึกษาพระอัยการลักษณะโจรนอกจากพบโจรประเภทต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นแล้ว ยังพบการใช้จารีตนครบาลในการไต่สวนความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๒๘... ถ้าโจรให้การขัดท้อถึงผู้ใดอย่าให้ละไว้ให้ช้านาน ให้ขุนการเร่งสืบเอาตัวพวกเพื่อนจงได้
เอามาพิจารณาไล่คำกัน ถ้าผู้ร้ายขัดปาด ๑ } ปาก คำมันพิรุทให้เขียน ถ้าหาคำพิรุท
๒ }
หมีได้อย่าให้เขียน ถ้าผู้ร้ายขัดถึง 3 ปากหาคำพิรุทหมีได้ก็ดี ให้เขียนถึงขนาฏตามจารีตนครบาลให้ครบด้วยเครื่องเขียน...

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 309)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าการใช้จารีตนครบาลในการไต่สวนความ โดยหากมีการกล่าวหาผู้ต้องสงสัยจะถูกเขียนให้รับสารภาพ นอกจากนี้การศึกษาวงศ์พท์เกี่ยวกับบทลงโทษยังแสดงให้เห็นว่ามีการลงโทษที่ทำให้จำเลยทรมาน อาทิ ตัดนิ้ว ตัดมือ เขียนตี ฯลฯ ซึ่งเป็นบทลงโทษที่มีความรุนแรงในกรณีที่ทำผิดร้ายแรงและจำนนต่อหลักฐาน

1.2 การปกครองแบบการรวมศูนย์อำนาจ

จากการศึกษาวงศ์พท์คำราชาศัพท์ที่พบในพระอัยการลักษณะโจร แสดงให้เห็นว่าการปกครองแบบการรวมศูนย์อำนาจ จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจและบังคับใช้กฎหมาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ศุภมัสดะ ๑๙๐๐ อัคสังวัจฉระศุขปักทวาทศมีดิถีจันทวาระพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรพรรดิราชาธิราชผู้เป็นเจ้า เสด็จในพระที่นั่งฝ่ายอุดรทิศ พระราชมนเฑียรสถาน จึงขุนสพฤษไชยกราบทูลพระกรุณา ผู้มีชื่อชื่อทรัพย์เข้าของโจรตก สามกะทงนี้จะเรียกว่าโจรประการใด

จลงโทษบาตใหม่เพียงใด ข้าพระพุทธเจ้าไม่รู้แห่งที่จะบาตใหม่ได้ จึงสมเด็จพะพุทธิเจ้าอยู่หัวมีพระพิภาภาษ
ด้วยขุนมลเตียรบาลขุนแผนขุนศรีมโหสถ ให้กฎหมายเป็นพระราชกฤษฎีกาไว้ดังนี้

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 356)

นอกจากนี้หากพระมหากษัตริย์ต้องการละเว้นโทษผู้ใดก็สามารถลดโทษให้ได้ ดังตัวอย่าง
ต่อไปนี้

๖๙ มาตราหนึ่ง คำตักกันจับหอกจับดาบสาตราวุธไปฟันแทงท่านบาทเจ้าบาทขาดแลตาย ท่านว่า
จำพวกโจรกรรโชกบ้านเมืองท่าน ให้ไล่เอาขึ้นหาอย่างผจารแล้วปลงลงทวน ๕๐ ที่ ทำสังข์ไปยังแพ่ง ถ้าตายให้
ฆ่าผู้นั้นเสียให้ตกไปตามกัน ถ้าทรงพระกรุณาให้ฆ่าดีเสีย ให้ส่งลงญาข้างต้นท่าน

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 357)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าหากกระทำความผิดที่มีโทษประหารหากพระมหากษัตริย์มี
พระประสงค์ที่จะละเว้นโทษก็สามารถทำได้ โดยการปรับโทษแทน

จะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินว่าผู้กระทำความผิดแบบใด จะต้องได้รับโทษ
แบบใด การออกกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง อย่างไรก็ตามในสมัยอยุธยา
กษัตริย์มิได้ทรงเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย ภาระสำคัญของพระองค์คือ ทำให้ความสงบเรียบร้อยให้มิอยู่แก่ประชาชน
ในฐานะเช่นนี้พระองค์จึงต้องคอยทรงสอดส่องควบคุมระวังให้การอำนวยความสะดวกเป็นไปด้วยดี และทรง
รับหน้าที่เป็น ผู้พิพากษาสูงสุด เพื่อพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทโต้เถียงซึ่งเกิดขึ้นระหว่างพลเมือง และในฐานะเช่นนี้อีก
เช่นกัน พระองค์จึงมีพระราชอำนาจที่จะวางข้อกำหนดลงโทษแก่บรรดาผู้ที่ทำลายความสงบเรียบร้อยของ
บ้านเมือง ทั้งวางข้อบังคับเพื่อจัดระเบียบการศาลและการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีด้วย

ถึงแม้กษัตริย์อยุธยาจะมีได้ทรงบัญญัติกฎหมาย แต่พระองค์ทรงมีความสามารถจัดทำกรทุก
อย่างตามความพอพระราชหฤทัย เพราะฉะนั้นพระองค์ทรงมีความเป็นอิสระเต็มที่ในการวินิจฉัยชี้ขาด หรือบัญญัติ
ในการเน้นไปในทางที่ขัดที่ตรงข้ามกับธรรมศาสตร์ หรือกับจารีตประเพณีอันมีอยู่แล้วนั้นได้ แต่พระราชวินิจฉัยชี้
ขาดหรือราชโองการนี้ จะพึงมีแต่อำนาจในเชิงบังคับด้วยกำลังเท่านั้น หากมีอำนาจในเชิงกฎหมายไม่ แต่ตรงกันข้าม
ในเมื่อพระราชโองการวินิจฉัยชี้ขาดของกษัตริย์เป็นการถูกต้องตรงกับหลักความยุติธรรมกล่าวคือ ตรงกับ
ธรรมศาสตร์แล้ว พระราชโองการย่อมเข้าประกอบรวมอยู่ในธรรมศาสตร์ และมีอำนาจเช่นเดียวกับธรรมศาสตร์
พระราชวินิจฉัยและพระราชโองการเช่นนี้เรียกชื่อว่า “ราชศาสตร์” กล่าวคือ วิทยาว่าด้วยราชอำนาจที่กษัตริย์ทรง
ใช้ถูกต้องตามธรรม ธรรมศาสตร์กับราชศาสตร์นี้ย่อมประกอบทำความครบถ้วนบริเวณให้แก่กันและกัน ทั้งนี้ก็
เพราะว่าถึงแม้ธรรมศาสตร์จะมีคุณภาพสูงกว่าราชศาสตร์และเป็นมูลรากให้ราชศาสตร์ได้อาศัยใช้อ้างอิงก็จริง แต่ก็
อาจตกเป็นตัวหนังสือที่เป็นหมันตายด้านได้ ถ้าหากกษัตริย์มิได้ทรงเป็นพระราชธุระจัดให้บทบัญญัติในธรรมศาสตร์
นั้นได้รับการเคารพปฏิบัติตาม โดยวิธีการต่าง ๆ ที่พระองค์มีอำนาจจะทรงใช้ได้

ธรรมเนียมอันเป็นที่ถือกันว่าพระราชโองการจะมีอำนาจใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อได้มีมูล
รากอิงอยู่ในจารีตประเพณีหรือธรรมศาสตร์นั้นมีน้ำหนักมั่นคงมาก และธรรมเนียมนี้ยังคงดำรงอยู่แม้กระทั่งสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ก็ได้ทรงถือว่าพระองค์มีพระราชอำนาจที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมาย
เก่า ส่วนตัวบทกฎหมายบางเรื่องที่ไม่แก้ไขในรัชสมัยของพระองค์นั้นก็โดยทรงดำริว่า บทกฎหมายเก่า ๆ
ได้คลาดเคลื่อนเสื่อมทรามไปเพราะผู้มีจิตทุจริตดัดแปลงให้ทรามลง พระองค์ทรงมีพระทัยว่าบทกฎหมายเก่านั้น
ถ้าหากดำรงคงอยู่ในฐานะดั้งเดิมมิได้ถูกคนทุจริตเปลี่ยนแปลง แล้วย่อมจะเป็นบัญญัติที่ถูกต้องตรงกับหลักความ
ยุติธรรม ทั้งนี้ก็เพราะว่ากฎหมายนั้น ๆ ได้มีมูลรากตั้งอยู่ในจารีตประเพณีและธรรมศาสตร์ พระองค์จึงได้ทรงถือว่า
งานตรวจชำระบทกฎหมายเก่านั้น เปรียบได้เสมือนกับงานสังคายนาคัมภีร์พระไตรปิฎก กล่าวคือ คงเป็นแต่เพียง

การฟื้นฟูพบทัญญูดีเท่าให้กลับสู่สภาพอันแท้จริงตามเดิมเท่านั้น นอกจากนี้ในระบบกฎหมายของอยุธยายังมี “ลูกขุน ณ ศาลหลวง” ทำหน้าที่ถวายคำวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ด้วย

1.3 ระบบศักดินา

จากศึกษาวงศ์พท์เกี่ยวกับยศตำแหน่งในพระอัยการลักษณะโจรพบว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์มีการแบ่งชนชั้นโดยใช้ระบบศักดินา กล่าวคือ มีระบบมูลนาย ไพร่ และทาส โดยไพร่จะขึ้นตรงดูแลรับใช้กับมูลนาย ส่วนทาสจะเป็นสมบัติของมูลนาย

นอกจากนี้ยังพบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันในสังคม กล่าวคือชีวิตของผู้ที่มีศักดินาสองจะมีค่ามากกว่าผู้ที่มีศักดินาต่ำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๖๖ มาตราหนึ่ง ผู้มีบันดาศักดิ์ ทาบันดาศักดิ์หมีได้มีคดีสิ่งใด ให้ร้องฟ้องว่ากล่าวตามกระทรวง ถ้าผู้ใดหมีได้ทำตาม ทะนองอาจคุมพวกฟ้องไปถึงบ้านท่านก็ดี เกาะกุมเอาท่านมายังบ้านเรือนตนสถานแห่งใด ๆ ฟ้นแทงถอบถองชกตีท่านตาย ให้ฆ่าคนร้ายตกไปตามกัน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดให้ฆ่าดีเสีย ถ้าผู้ตายสูงนา ๔๐๐ ขึ้นไป ให้ปรับไหมโดยพระราชกฤษฎีกา อย่าให้ปลุกตัวเลย ต่ำนา ๔๐๐ ลงมา ให้ปลุกตัวตามกระเสียรอายุศมส่งให้แก่ญาติกาทำบุญให้แก่ผู้ตาย แลให้ไหมอีกโดยขนาด

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 326)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้ตายที่มีศักดินาสองกว่า 400 กับผู้ตายที่มีศักดินาต่ำกว่า 400 มีการปรับไหมไม่เท่ากัน โดยผู้ที่มีศักดินาสองกว่า 400 ชีวิตมีค่าปรับสูงกว่าผู้ที่มีศักดินาต่ำกว่า 400 แสดงให้เห็นถึงค่าของชีวิตของคนในสมัยนั้นที่ไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามในบางพระอัยการถ้าผู้ที่มีศักดินาสองสูงเร่งแก้ไขผู้ที่มีศักดินาน้อยกว่าก็จะใช้ศักดินาของผู้ที่มีศักดินาสองสูงตั้งเพื่อกำหนดโทษและบทปรับได้เช่นกัน เนื่องจากระบบศักดินาเป็นระบบที่กำหนดใช้ในยุคนั้น ผู้ที่มีศักดินาสอง แสดงว่าเป็นผู้มีฐานะ มีความรู้ มีการศึกษา ทำงานในตำแหน่งหน้าที่สูง ต้องมีความรับผิดชอบต่อการงาน และผู้คนที่อยู่ในความดูแลของตนเอง เมื่อกระทำความผิดจึงได้รับการลงโทษที่รุนแรงกว่า ไพร่ และทาส รวมถึงบทลงโทษที่กระทำความผิดเหล่านี้ บุคคลกลุ่มนี้ย่อมได้รับรู้และศึกษาแล้ว หากทว่ายังทำผิดทั้งที่รู้บทลงโทษ นั้นแสดงให้เห็นว่ายอมรับการลงโทษขั้นรุนแรง

2. ภาพสะท้อนด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาวงศ์พท์เกี่ยวกับพืช และสัตว์พบว่ามีปศุสัตว์และพืชบางจำพวกที่จัดเป็นสิ่งที่มียูลค่า พืชและสัตว์บางชนิดจัดเป็นทรัพย์สินมีค่าของผู้ครอบครอง การลักขโมยหรือการทำลายถือว่าเป็นความผิด มีโทษปรับ โดยพืชที่จัดเป็นทรัพย์สินประกอบด้วย ทุเรียน มะม่วง ลางสาด หมาก มะพร้าว พลู่ พริกไทย อ้อย และกล้วย ส่วนสัตว์ที่เป็นทรัพย์สินประกอบด้วย ช้าง ม้า วัว ควาย ช้าง ปลา หมู เป็ด ไก่ และแพะ

จากการศึกษาพระอัยการลักษณะโจรมีการกล่าวถึง ช้าง ม้า โค กระบือ มากกว่าสัตว์ชนิดอื่น โดยในบรรดาม้า โค กระบือกระบือตัวเมียมีค่ามากที่สุด จะเห็นได้จากการตั้งค่าปรับไหม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๘๐ มาตราหนึ่ง โคกระบือท่านไล่คอกผู้ไว้สเถารที่ใด แลปล่อยอยู่ใน ทุ่ง } มีผู้ร้ายลักไป
 นา }

จับได้พิจารณาเป็นลัจ ท่านว่ามันเปนโจรสลัดตัวมีคุณ ให้เอาพิศโคกระบือตั้งใหม่โคผู้ราคาตัวละ ๓๑ นางโคค่าตัวละ ๔๒ ลูกตามแม่ผู้ค่าตัวละ ๓๒ ตัวเมียค่าตัวละ ๒๑ กระบือผู้ค่าตัวละ ๒๑ นางกระบือค่าตัวละ ๔๑ ลูกตามแม่ผู้ค่าตัวละ ๓๑ ตัวเมียค่าตัวละ ๔๒

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 331)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบือตัวเมียมูลค่ามากที่สุด คือ 9 ตำลึง รองลงมาคือกระบือตัวผู้มูลค่า 6 ตำลึง ทั้งกระบือตัวผู้และกระบือตัวเมียมีมูลค่ามากกว่าโค แสดงให้เห็นว่าคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ให้ความสำคัญกับกระบือมากกว่าโค ส่วนทางด้านพืชพบว่าค่าปรับไหมขโมยทุเรียนมีมูลค่าสูงที่สุด ดังที่กล่าวไปแล้ว แสดงว่าทุเรียนเป็นพืชที่มีมูลค่าสูงในขณะนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าสังคมไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นให้ความสำคัญกับพืชผลมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสัตว์ที่มีประโยชน์ทางการเกษตรเป็นสัตว์ที่มีมูลค่าสูง สะท้อนให้เห็นว่าด้านเศรษฐกิจเป็นสังคมเกษตรกรรม

3. ภาพสะท้อนด้านศาสนา

จากการศึกษาวงศัพท์เกี่ยวกับประเภทของโจรและวงศัพท์เกี่ยวกับบทลงโทษที่พบในพระอัยการลักษณะโจร จะเห็นได้ว่าสังคมไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากความตอนหนึ่งในพระอัยการลักษณะโจรที่กล่าวถึงลักษณะของกรรมพระนครบาลไว้ว่า

๑ อนึ่งมีพระราชบัญญัติไว้แก่อธิบดีศรีนครบาลผู้บริหารพิจารณาบ้านดาความโจรทั้งปวงใช้ จงมีใจสั่งตรงคนในเบญจะลีส ๕ คืออย่าให้ฆ่าสัตว์ อย่ากำหนดในทรัพย์สินท่าน อย่าทำทราจารหล่งประเวณี อย่ากล่าววาจากรรมมุขาวาท จงปราศจากสุราบาป จงกำหนดการเป็นนิจ.....

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 295)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้ทำหน้าที่พิจารณาความเป็นผู้ดูแลบ้านเมืองและไต่สวนความต้องรักษาเบญจศีล หรือศีล 5 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้การให้ความสำคัญกับพุทธศาสนายังปรากฏในวงศัพท์ประเภทของโจรและบทลงโทษ จะเห็นได้ว่าการทำลายศาสนสถาน ศาสนวัตถุ หรือการลักขโมยศาสนวัตถุนั้นมีโทษสูงกว่าการการทำลายหรือลักขโมยของทั่วไป ตัวอย่างเช่น

อันว่าโจรสาระนั้น คือว่าลักทรัพย์อันเปนแก่นสาร ลักพระพุทธรูป แลลอกทองพระพุทธรูป พระสฤป พระเจดีย์ เปนมิฉชาติฤทธิอุกฤษฏโทษ

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 294)

อันว่าโจรตัดกรโจรนั้น คือว่าคบบวกเพื่อนปล้นบ้านเรือนในขอบขันทเสมาลมทนมเด็จพระมหากระษัตริราชเจ้าเอาเพลิงเผาบ้านเรือนลูกหลานไปไม่บ้านเรือนและไม่พระพุทธรูป พระสฤปพระเจดีย์พระศรีมหาโพธิฤทธิวิหารการบูเรียนเปนอันมากนั้น โทษหนักเข้าในระวางอุกฤษฏโทษ

(มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ม.ป.ป.: 294)

จะเห็นได้ว่าโจรสาระและโจรตศกรนั้นเป็นโจรสองประเภทในพระอัยการลักษณะโจรที่ระวางอุกฤษฏโทษ หรือโทษหนัก และโจรทั้งสองประเภทมีการทำความผิดต่อพุทธศาสนาทั้งสิ้น จึงกล่าวได้ว่าการทำความผิดต่อศาสนาพุทธมีความผิดมากกว่าการทำความผิดต่อบุคคลทั่วไป แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญ และการวางสถานะของพระพุทศาสนาเอาไว้อยู่ในระดับสูง เนื่องจากศาสนาพุทธได้รับการจัดให้เป็นศาสนาประจำชาติ และสอนให้คนในชาติได้ตั้งมั่นในหลักธรรมคำสอน หากโจรสาระและโจรตศกรทำความผิดจึงจำเป็นต้องได้รับบทลงโทษอย่างหนัก

สรุป

พระอัยการลักษณะโจร: วงศัพทและภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมไทยในกฎหมายตราสามดวง พบวงศัพทสำคัญทั้งสิ้น 6 วงศัพท ประกอบด้วยวงศัพทเกี่ยวกับประเภทของโจร วงศัพทเกี่ยวกับบทลงโทษ วงศัพทเกี่ยวกับยศตำแหน่ง วงศัพทเกี่ยวกับสัตว์ วงศัพทเกี่ยวกับพืช และวงศัพทคำราชาศัพท์ วงศัพททั้ง 6 วงศัพทสะท้อนภาพสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังนี้ วงศัพทเกี่ยวกับประเภทของโจร พบว่าลักษณะโจรโดยส่วนมากที่กล่าวถึงคือโจรลักขโมย แสดงให้เห็นสภาพสังคมช่วงกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่าปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยเป็นปัญหาที่พบได้มาก ด้านวงศัพทเกี่ยวกับบทลงโทษแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาในสมัยนั้น เนื่องจากการทำลายพระพุทธรูปมีโทษเทียบเท่าการฆาตกรรม ต้องโทษประหารชีวิต สะท้อนภาพทางด้านศาสนาว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่สำคัญของสังคมไทย นอกจากนี้ยังมีข้อที่น่าสนใจบางประการด้านศาสนา คือ ในวงศัพทเกี่ยวกับประเภทของโจรมี โจรย่องสดม ที่หมายถึง โจรที่มีความรู้ทางเวทมนตร์คาถา ใช้อาคมทำให้เจ้าของทรัพย์สินหลับแล้วไปนำเอาทรัพย์สินไป แสดงให้เห็นว่านอกจากความเชื่อในพระพุทศาสนาแล้ว ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ยังมีความเชื่อด้านไสยศาสตร์อีกด้วย และน่าจะเป็นความเชื่อที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่าเป็นความจริง จึงถูกบัญญัติไว้ในกฎหมาย ส่วนวงศัพทเกี่ยวกับยศตำแหน่ง และวงศัพทคำราชาศัพท์ ภาพสะท้อนภาพด้านการปกครองพบว่ามีการใช้กฎจารีตนครบาล และบทลงโทษมีความรุนแรง การปกครองเป็นแบบแบบการรวมศูนย์อำนาจ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการมีระบบศักดินาในการแบ่งชนชั้นทางสังคม ในด้านวงศัพทเกี่ยวกับสัตว์ และวงศัพทเกี่ยวกับพืช สะท้อนภาพด้านเศรษฐกิจพบว่าสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในขณะนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม และให้ความสำคัญกับพืชและสัตว์ในฐานะทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงต่ำตามมูลค่าทางเศรษฐกิจในขณะนั้น จึงได้เห็นว่ากระบือตัวเมียมีมูลค่าสูงที่สุดเนื่องจากเป็นแม่พันธุ์ที่จะได้กำเนิดลูกเพื่อนำมาประกอบอาชีพทำไร่ไถนาเพื่อการเกษตรสืบไป นอกจากนี้ภาพสะท้อนทางสังคมบางประการที่พบในพระอัยการลักษณะโจรยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน อาทิ ค่านิยมการให้ความสำคัญด้านยศถาบรรดาศักดิ์ที่สืบทอดมาจากระบบศักดินาและมูลนาย รวมไปถึงความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาพุทธที่ยังตกทอดมาจนปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- ดวงจิตต์ กำประเสริฐ. (2542). *ประวัติศาสตร์กฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประเสริฐ ธรรมชัย. (2550). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของงานสอบสวนสถานีภูธร อำเภอมืองอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. ม.ป.ป. *ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับ หลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. (2542). *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เล่ม 28*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก https://www.saranukromthai.or.th/Ebook/BOOK28/pdf/book28_4.Pdf. (2565, 7 พฤศจิกายน).
- ร. แลงกานต์. (2478). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *ระบบค้นหาคำศัพท์*. <https://dictionary.orst.go.th/>. (2565, 16 กรกฎาคม).
- สุเมธ จีระชัยศิริ. (2563). *กฎหมายตราสามดวง*. <https://parliamentmuseum.go.th/ar63-Law-enact.html>. (2565, 16 กรกฎาคม).
- Cruse, A. (2004). *Meaning in language: An Introduction to semantics and pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Jirachaisiri, S. (2563). *Kotmay trasaduang [Three seals law]*. [Online], Available: <https://parliamentmuseum.go.th/ar63-Law-enact.html>. (2022, 16 July).
- Kamprasert, D. (2542). *Prawattisart kotmay*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Office of the Royal Society. (2556). *Rabob khonha kham sap [Word Searching system]*. [Online]. Available: <https://dictionary.orst.go.th/>. (2022, 16 July).
- Moonlaniti kroongkarn saranukromthai samrab yaowachon dooy praratchaprasong nai prabatsomdetprachanakatibet mahabhumibol adunyadech maharach borommanatbopit. (2542). *saranukromthai samrab yaowachon dooy praratchaprasong nai prabatsomdetprachanakatibet mahabhumibol adunyadech maharach borommanatbopit*. [Online], Available: https://www.saranukromthai.or.th/Ebook/BOOK28/pdf/book28_4.Pdf. (2022, 7 November).
- R. langkan. *Prawattisatkotmaythai Volumn 1*. Bangkok: Thammasat and Politics University.
- Thammachai, P. (2550). *Kwampuengporjai khong prachachon tor kan hai borikan khong nganssobsuan staniphuthon amphermuang udonthani*. Master's thesis, Mahasarakham Rajabhat University.
- Thammasat University. (n.d.). *Pramolkotmay rachakanti 1 jullasakkarach 1166 pimthamcha bubluang trasam duang lem 2*. Bangkok: Thammasat University.

รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการของชาติสมัยใหม่

THE CONSTITUTION AND THE DEVELOPMENT OF NATION-STATES

ยุทธศาสตร์ นอแก้ว*

Yutthasart Norkaew

* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Public Administration, School of Political & Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University
E mail: yutthasart.nk@hotmail.com

Received : August 27, 2022

Revised : November 7, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษาที่มาและพัฒนาการของรัฐธรรมนูญนับจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยใช้กรอบแนวคิด “สัญญาประชาคม” วิเคราะห์ร่วมกับพัฒนาการของชาติสมัยใหม่ภายใต้แนวทางตามข้อตกลงใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ที่ก่อให้เกิดหลัก “อำนาจอธิปไตย” อันนำไปสู่การปกครองรูปแบบ “รัฐฆราวาส” ที่แยกอำนาจของศาสนาออกจากการเมืองอย่างชัดเจน โดยพบว่า “รัฐธรรมนูญ” เป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาของสังคมที่ผู้ปกครองได้กำหนดขึ้นมาและบังคับใช้ในรูปแบบต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน โดยถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนมีลักษณะรูปแบบที่เด่นชัด ดังเช่นที่ปรากฏใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” ของประเทศอังกฤษ ไปจนถึงการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรภายหลังจากการสถาปนาประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งต่อมาก็ได้กลายเป็นค่านิยมกระแสหลักภายใต้แนวทางตาม “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” ที่แพร่กระจายไปอย่างกว้างขวาง และยังถือเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญทางด้านการปกครองของชาติสมัยใหม่ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการปกครองนั้นจะอยู่ในระบอบประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ เผด็จการอำนาจนิยม หรือรูปแบบอื่นใดก็ตาม นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังช่วยสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันทางการเมืองภายในรัฐ โดยถือเป็นลักษณะของการประนีประนอมอำนาจทางการเมืองที่การันตีได้ว่าจะไม่นำไปสู่ความขัดแย้งขั้นรุนแรง ดังเช่นกรณีการลงนามในเอกสารฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์อังกฤษที่เป็นการต่อรองอำนาจทางการเมืองกับเหล่าขุนนางในรัฐสภา ถือเป็นลักษณะของการปฏิรูปการเมืองที่ส่งผลทำให้สถาบันกษัตริย์ยังคงดำรงอยู่และสามารถรักษาสถานภาพของการเป็นประมุขแห่งรัฐมาได้อย่างมั่นคงยาวนานจวบจนถึงยุคปัจจุบัน แม้ว่าลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษจะเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม

คำสำคัญ

รัฐธรรมนูญ รัฐชาติ สัญญาประชาคม อำนาจอธิปไตย สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย

ABSTRACT

This academic article focuses on the origin and the development of the constitution from the past to the present by using the conceptual framework "Social Contract". Which is analyzed together with the development of the modern nation-state under the guidelines of the agreement in "The Treaty of Westphalia", where is the birth of the "Sovereignty". Furthermore, this led to a "Secular State form" (The Clear Separation Power between Politics and Religion). It was found that the "Constitution" was regularity, rules, regulations, and rules of society that the rulers had set up and enforced in different ways for a long time. Which has been developed continuously until became to distinctive style; as shown in the British "Magna Carta Charter" together with the creation of a written constitution after the founding of the United States. Later, this system became the mainstream values under the guideline "Constitutionalism" that spread widely, and it is also regarded as one of the important tools of the governance of modern nation-states around the world. Whether that, the government is in democracy, socialism, communism, authoritarian dictatorship, or any other form. In addition, the constitution provides administrative legitimacy and becomes part of the guarantee of territorial sovereignty for the rulers of international law. It is considered a compromise of political power which guarantees non-violent conflict. For examples, the case of the signing of documents by the British monarch which negotiates political power with the nobility in parliament. This is a characteristic of political reform that has resulted in the monarchy be able to maintain their status as the head of state for a long time until the present. Although the nature of the British Constitution is the unwritten law.

KEYWORDS

Constitution; Nation-States; Social Contract; Sovereign; Treaty of Westphalia

บทนำ

หากพิจารณาถึงความเป็นมาของรัฐธรรมนูญตามคำนิยามหรือความหมายในแต่ละยุคสมัยอย่างหยาบ ๆ พบว่า ในอดีตรัฐธรรมนูญจะปรากฏอยู่ในรูปแบบของระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาของสังคมอย่างหลวม ๆ ที่มีความยืดหยุ่นของกลุ่มชนเผ่า นครรัฐ และอาณาจักร โดยอยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์และอารยธรรมเก่าแก่ของโลกมาอย่างยาวนาน โดยมีวิวัฒนาการเรื่อยมาด้วยการเดินทางก้าวข้ามผ่านกาลเวลาส่งต่อระหว่างรุ่นสู่รุ่นมาพร้อมกับปัญหาความขัดแย้งของมวลมนุษยชาติในหลากหลายยุคสมัยจนนำไปสู่พัฒนาการที่ต่อเนื่อง นับจากอดีตกาลที่ยังไม่มีการบันทึกข้อความใด ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสมัยที่เริ่มมีการจดบันทึกเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรลักษณะรูปภาพหรืออักษรเขียนอย่างชัดเจนทั้งในรูปแบบหลักศิลาจารึก หลักเสาคินของเจ้าผู้ปกครองยุคโบราณ หรือเอกสารฉบับต่าง ๆ ของนักปรัชญาในอารยธรรมที่หลากหลาย เช่น กรีก โรมัน อียิปต์ จีน อินเดีย และเปอร์เซีย เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ การค้นหาข้อมูลจึงจำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาความเป็นมาของกฎหมายชนิดนี้ในยุคสมัยก่อนหน้าที่จะมีการลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) โดยต้องมุ่งพิจารณาไปถึงลักษณะของการปกครองในยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในรูปแบบการควบคุมสังคมของมนุษย์ที่ได้มีการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขด้วยวิธีการยอมรับเชิงนามธรรมผ่านกระบวนการสร้างข้อตกลงร่วมกันในสังคม และจัดทำเป็น “สัญญาประชาคม” (Social Contract) ขึ้นมา (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2565: 3)

ดังที่ Lowndes (2002: 60-78) ได้อธิบายว่า แนวคิด “สัญญาประชาคม” ก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญที่กลายเป็นหลักการของการสร้างระบบสถาบันนิยมขึ้นมาอย่างเป็นประจักษ์มากที่สุด ในสังคม ถ้าหากไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติความเป็นสถาบันขององค์กรภายในรัฐ ความชอบธรรมทางการบริหารของผู้ปกครองก็จะไม่สมบูรณ์ตามแนวทางของการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ทำให้หลักการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรัฐธรรมนูญในแต่ละยุคสมัยก็ยังต้องเกี่ยวโยงเข้ากับสัญญาประชาคมโดยตรงอยู่เสมอ ๆ กล่าวคือ เจตนารมณ์ที่มาจากผลการตัดสินใจเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งของปัจเจกบุคคลเป็นผลพวงที่มาจากความปรารถนาโดยรวมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะภายในสังคมที่กำลังเผชิญอยู่ในยุคนั้น ๆ โดยถือเป็นพันธะข้อผูกพันที่มนุษย์ได้เข้ามารังสรรค์ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ร่วมกัน อีกทั้งยังมุ่งแสวงหาผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถ มีความเหมาะสม และได้รับการยอมรับโดยฉันทานุมัติขึ้นมาเป็นตัวแทนกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางการเมืองการปกครองตามบริบทของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นไปตามความประสงค์ของมหาชนในพื้นที่นั้น ๆ แม้ว่าการใช้อำนาจผ่านระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของผู้นำอาจจะมองดูเลือนล่อยู้อย่างในบางครั้ง เหตุผลอาจจะเกิดมาจากในบางยุคบางสมัยจำเป็นต้องมีการปรับใช้กฎหมายอย่างเป็นพลวัตไปเรื่อย ๆ ตามบริบทของผู้นำกลุ่มหรือกระแสความต้องการของสังคมในช่วงเวลานั้น ตลอดจนได้นำไปสู่พัฒนาการของความเป็นรัฐอธิปไตยจนก่อกำเนิดเป็นรัฐธรรมนูญในท้ายที่สุด (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2560: 60-61)

ทั้งนี้ นักคิดสำคัญที่มีความเชื่อและอธิบายการรวมตัวทางการเมืองในสังคมของมนุษย์ด้วยแนวคิด “สัญญาประชาคม” มีหลายท่านที่โดดเด่น ได้แก่ จอห์น ล็อก (John Locke), โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) และฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) แม้จะมีการอธิบายความหมายแตกต่างกันไปบ้าง แต่ก็มีความสำคัญทางแนวคิดทฤษฎีเหมือนกัน นั่นคือ มนุษย์ได้เข้ามาร่วมกันสร้างหลักการระหว่างกลุ่มบุคคลภายในสังคมของตนที่มีนัยคล้ายคลึงกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) เพื่อใช้เป็นหลักประกันการปกครองของมนุษย์ด้วยกันเองให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ในอดีตได้ปรากฏถึงร่องรอยของการใช้หลักการสำคัญทางกฎหมายที่เป็นแบบแผนในการปกครองนครรัฐต่าง ๆ ดังเช่นที่ปรากฏเด่นชัดมากที่สุดในยุคสมัยกรีกโบราณ แต่ก็ยังคงต้องพิจารณาถึงรูปแบบการปกครองด้วยว่านครรัฐเหล่านั้นใช้รูปแบบการปกครองลักษณะใด เช่น นครรัฐเอเธนส์ นครรัฐสปาร์ตา หรือนครรัฐมาซิโดเนีย เป็นต้น กล่าวคือ ในยุคดังกล่าวปรากฏถึงเอกสารกฎหมายที่บังคับใช้ภายในนครรัฐหลายฉบับควบคุมการวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมอีกชั้นหนึ่งในประเด็นที่ว่า นครรัฐเหล่านั้นมีรูปแบบการปกครองลักษณะอย่างไรบ้าง อาทิ ราชาธิปไตย (Monarchy) พุชนาธิปไตยหรือทรราชย์ (Tyranny) อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คณาธิปไตย (Oligarchy) มัชฌิมวิถิอธิปไตย (Polity) ประชาธิปไตย (Democracy) และฝูงชนหรือ มวลชนเป็นใหญ่ (Mob-Rule) (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2560) ทำให้ต้องมีการศึกษาข้อมูลดังกล่าวเป็นฐานความรู้เบื้องต้นก่อนที่จะขยายขอบเขตไปศึกษาในยุคสมัยต่าง ๆ ที่มีการบันทึกเรื่องราวเอาไว้ว่าเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยใหม่ที่ได้ปรากฏแนวคิดสำคัญของ Dicey (1959) ซึ่งได้อธิบายในประเด็นของ “หลักนิติธรรม” (The Rule of Law) ยิ่งเป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์อำนาจของกฎหมายกับการปกครองรูปแบบรัฐสภาว่า จำเป็นต้องสร้างหลักประกันความเท่าเทียมของบุคคลอย่างเสมอภาค กล่าวคือ บุคคลใดจะมีสิทธิทางกฎหมายเหนือกว่าบุคคลอื่นย่อมไม่ได้ แม้กระทั่งกษัตริย์เมื่อกระทำความผิดย่อมต้องได้รับการลงโทษเสมือนปุถุชนทั่วไปโดยไม่มีข้อยกเว้น (Dicey, 1959: 202-203)

สรุปได้ว่า แม้จะไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจนในยุคสมัยโบราณว่ารัฐธรรมนูญมีมาก่อนหน้าที่จะมีการลงนามของกษัตริย์อังกฤษในเอกสารสารที่ชื่อว่า “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) หรือไม่ แต่ร่องรอยอารยธรรมของมนุษย์ก็ปรากฏรูปแบบการปกครองลักษณะต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายหลากหลายรูปแบบ โดยมนุษย์ได้เข้ามาร่วมกันจัดทำพันธะข้อตกลงต่าง ๆ จนได้มาซึ่งผู้นำของกลุ่มคนในสังคม มีความสอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิด “สัญญาประชาคม” (Social Contract) กล่าวคือ การสร้างข้อตกลงร่วมกันของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่อาณาบริเวณใด ๆ ก็ตาม ทำให้เกิดระบบผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองขึ้นมาในการควบคุมสังคม ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองตามพันธะแห่งสัญญาประชาคมจากมหาชนนั้น จึงกลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดภายในดินแดนที่มีขอบเขตพื้นที่ภายใต้การยอมรับร่วมกันของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ฉะนั้นแล้ว การออกคำสั่ง ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และกติกาต่าง ๆ ของผู้ปกครอง จึงเปรียบเสมือนกฎหมายที่เด็ดขาดมุ่งให้ผลดีหรือผลร้ายต่อผู้ใต้ปกครองได้ โดยมีลักษณะการ

ลงโทษที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยอย่างเป็นพลวัตและยังมีการวิวัฒนาการเรื่อยมา แต่ทว่าอำนาจในการออกกฎหมายต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นของผู้ปกครองและชนชั้นน่ายุ่เสมอ จนกระทั่งผู้ปกครองได้ถูกพัฒนาสถานะทางการเมืองเข้าสู่ชนชั้นที่สูงขึ้นเหนือกว่าความเป็นมนุษย์ตามแนวคิด “เทวสิทธิ์” (Divine Right of Kings) ในตำแหน่งใหม่ ที่เรียกว่า “กษัตริย์” (King) นำไปสู่พัฒนาการทางการเมืองการปกครองครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นมาในประเทศอังกฤษ นั่นคือ การลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) ทำให้กษัตริย์ต้องสละสิทธิ์ทางอำนาจบางประการให้แก่เหล่าบรรดาขุนนางและมีการลดทอนพระราชอำนาจเรื่อยมาอีกหลายครั้งจนกระทั่งอำนาจตกเป็นของสภาสามัญหรือรัฐสภาในท้ายที่สุด ตลอดจนยังส่งอิทธิพลต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาและกลายเป็นต้นแบบการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกตั้งที่ปรากฏในปัจจุบัน บทความเรื่องนี้ ในส่วนแรกจะเป็นการนำเสนอพัฒนาการของรัฐธรรมนูญ ต่อมาจะเป็นส่วนของการอธิบายถึงพัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญใหม่กับระบอบรัฐธรรมนูญนิยม และลำดับสุดท้ายจะเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมของเนื้อหาออกมาเป็นบทสรุป

พัฒนาการของรัฐธรรมนูญ

จุดเริ่มต้นของรัฐธรรมนูญในยุคบรรพกาลไม่ปรากฏที่มาอย่างชัดเจน เนื่องจากอำนาจสูงสุดของการใช้คำสั่งทั้งมวลจะตกอยู่กับผู้ปกครองและชนชั้นน่ายุ่ในสังคมเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ไม่สามารถระบุถึงแหล่งที่มาของรัฐธรรมนูญได้อย่างเด่นชัด แต่กระนั้น ในช่วงยุคสมัยโบราณก็มีความพยายามที่จะบันทึกรูปแบบการเมืองการปกครองทั้งหลายเอาไว้อยู่บ้างทั้งในเอกสารของนักปราชญ์ นักปรัชญา หลักศิลาจารึก วรรณกรรม หลักการทางศาสนา ฯลฯ ซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลายกระจายไปยังอารยธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งในดินแดนกรีก โรมัน เปอร์เซีย อินเดีย จีน และญี่ปุ่น แต่ทว่าแท้จริงแล้วพัฒนาการสำคัญของการก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการยอมรับในทางการศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมกันว่าเป็นปฐมบทแห่งจุดเริ่มต้นในการจัดทำกฎหมายสูงสุดของประเทศ นั่นก็คือ การลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) ของกษัตริย์อังกฤษ แม้ว่าจะไม่ใช่มกฎหมายที่มีลักษณะเป็นรูปแบบลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ก็ได้มีการดำเนินการในทางปฏิบัติจนกลายเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก นำไปสู่การแบ่งยุคสมัยพัฒนาการของรัฐธรรมนูญออกมาได้ 5 ยุค ดังนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2554: 21-36)

ยุคแรก “จากอดีตกาล” จนถึง “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) (ก่อนคริสต์ศักราชถึงปี ค.ศ. 1215)

กฎหมายที่ปรากฏในยุคสมัยโบราณจะมีลักษณะเป็น “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) ที่ไม่มีความชัดเจนมากนัก ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นไปตามความปรารถนาของผู้นำกลุ่มชนเผ่าที่อยู่อย่างกระจัดกระจาย ต่อมาก็ได้มีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์หรือกฎระเบียบตามธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้กระทำสืบต่อกันมา หรือที่เรียกว่า “กฎหมายจารีตประเพณี” (Common Law) ซึ่งได้รับความนิยมค่อนข้างมากในยุคนั้น โดยมีที่มาจากฐานความเชื่อภายใต้หลักการทางศาสนา และเป็นไปตามดุลยพินิจของผู้ปกครองที่พิจารณาเห็นควรว่ากฎหมายดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการควบคุมกลุ่มคนในสังคมหรือไม่ เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองเสียเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยชุมชนในกรณีต่าง ๆ จะต้องได้รับความยินยอมและให้ความเห็นชอบในการดำเนินการจากผู้ปกครองเกือบทุกกรณี โดยที่ประชาชนไม่อาจแสดงทัศนะใด ๆ ที่แตกต่างหรือเป็นปรีกษจากคำสั่งของผู้นำได้เลย ด้วยเหตุนี้ ความมั่นคงปลอดภัยของกลุ่มคนในสังคม จึงต้องเป็นไปตามอหิยาศัยของผู้ปกครองเพียงคนเดียว กฎหมายมีสถานะเป็นเพียงเครื่องมือของผู้ปกครองในการควบคุมสังคมเพียงเท่านั้น มีจุดมุ่งหมายต้องการให้ประชาชนสามารถอยู่อาศัยร่วมกันได้อย่างสงบสุข กล่าวคือ กฎหมายไม่ได้มีเอาไว้ควบคุมบีบบังคับหรือจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจจากคำสั่งที่ได้ขาดของผู้หน้าที่กระทำตามอำเภอใจของตนแต่อย่างใด

ยุคที่สอง “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) จนถึง “การประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมอเมริกา” (ระหว่างปี ค.ศ. 1215-1776)

ในช่วงยุคนี้ ได้ปรากฏเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามหลักนิติธรรมของผู้ปกครองที่นำไปสู่การลดพระราชอำนาจกษัตริย์ในประเทศอังกฤษ จำนวน 3 ครั้ง โดยมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

ครั้งแรก พันธสัญญาจำกัดพระราชอำนาจกษัตริย์ เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1215 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าจอห์น (King John) ในยุคนั้นได้เกิดกรณีข้อพิพาทเรื่องดินแดนกับประเทศฝรั่งเศส นำไปสู่การทำสงครามที่ยืดเยื้อและใช้งบประมาณจากภาษีของประชาชนจำนวนมาก พระองค์จึงต้องกำหนดนโยบายเพิ่มการจัดเก็บภาษีอย่างหนัก โดยให้เหตุผลว่ามีความจำเป็นต้องนำงบประมาณมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการสู้รบอย่างยั่งยืน แต่บรรดาขุนนางและประชาชนกลับไม่ยินยอม รวมถึงได้เรียกร้องให้กษัตริย์ลงนามใน “กฎบัตรแมกนา คาร์ตา” (Magna Carta) เพื่อผูกมัดการกระทำทั้งหมดของพระองค์เข้ากับกฎหมายอันเป็นการควบคุมไม่ให้กษัตริย์กระทำการตามอำเภอใจ ถือเป็นการให้หลักประกันสิทธิแก่ราษฎรไม่ให้ถูกกดขี่ข่มเหงจากพระราชอำนาจของกษัตริย์อย่างไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุนี้ กฎบัตรฉบับนี้จึงถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

ครั้งที่สอง พันธสัญญารับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1628 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าชาลส์ที่ 1 (Charles I) ได้มีการร้องขอให้ตรากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มเติมจากเดิม เพื่อเป็นหลักประกันความคุ้มครองจากอำนาจของกษัตริย์ในเอกสารที่ชื่อว่า “คำร้องขอสิทธิฟ้องร้องรัฐ” (Petition of Right) มีการลงนามเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 1628 (Flemion, 1973: 193-210) โดยระบุว่า บุคคลต้องไม่ถูกบังคับให้เสียภาษีหรือทรัพย์สินใด ๆ หรือการบังคับให้กู้ยืมเงิน โดยไม่ได้รับความยินยอม อีกทั้งบุคคลต้องไม่ได้รับการลงโทษทัณฑ์ใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นการประหารชีวิต การตัดอวัยวะ จำคุก หรือคุมขัง ก่อนการได้รับฟังถ้อยคำจากพยานหลักฐานในการพิจารณาพิพากษาในศาลยุติธรรม และเอกชนจะต้องไม่ถูกบังคับให้ทหารของกองทัพเข้ามาอยู่อาศัยภายในบ้านโดยไม่ยินยอม ตลอดจนกษัตริย์ต้องไม่ออกคำสั่งเกี่ยวกับการพิจารณาลงโทษพลเรือนตามประกาศกฎอัยการศึกในภาวะที่มีสงคราม

ครั้งที่สาม พันธสัญญากำหนดความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับสภาขุนนาง เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. 1688-1689 ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) (ครองราชย์ระหว่างปี ค.ศ. 1685-1688) ซึ่งได้ปรากฏถึงกรณีความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางในขณะที่พระองค์ทรงปกครองประเทศเกี่ยวกับเรื่องการนับถือนิกายของศาสนาคริสต์ กล่าวคือ พระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) มีความศรัทธาและเคร่งครัดวิถีปฏิบัติของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) เป็นอย่างมาก จึงมีความประสงค์ให้มีการเผยแพร่คำสอนขยายตัวออกไปเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม เพราะมีการเผยแพร่นิกายใหม่ ๆ เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาดังกล่าว แต่เหล่าบรรดาขุนนางและประชาชนในยุคนั้นได้เปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางจิตวิญญาณหันไปนับถือนิกายใหม่ คือ นิกายแองกลิคัน (Anglicanism) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1688 องค์รัชทายาทของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) ได้ทรงประสูติสร้างความกังวลใจให้กับเหล่าขุนนางเกี่ยวกับการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระองค์ในการเผยแพร่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุที่ ตระกูลของพระองค์ค่อนข้างเคร่งครัดในเรื่องวิถีทางการนับถือศาสนาอย่างสุดโต่ง ทำให้เหล่าขุนนางบางส่วนได้ปรึกษารื้อและรวมตัวกันวางแผนทูลเชิญเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) จากฮอลแลนด์ให้ยกทัพเข้ามายึดอำนาจ เพื่อขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์อังกฤษ ซึ่งพระองค์มีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือญาติ เพราะเป็นพระสวามีของเจ้าหญิงแมรี (Mary) พระราชธิดาของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) นั่นเอง การกระทำของเหล่าขุนนางสร้างความหวาดกลัวให้กับพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) เป็นอย่างมาก ทำให้พระองค์จำใจต้องเสด็จลี้ภัยออกนอกประเทศ เนื่องด้วยเกรงว่าจะได้รับอันตรายและนำไปสู่ภาวะมีคดียุติงานบานปลายกลายเป็นสงครามกลางเมืองที่อาจจะมีการสู้รบกันอย่างนองเลือดภายในประเทศอังกฤษได้ เหตุการณ์ในครั้งนี้จึงได้รับการเรียกขานว่า “การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์” (The Glorious Revolution) (Schwoerer, 1990: 531-548) ต่อมา ในปี ค.ศ. 1689 ภายหลังจากก่อการสำเร็จก็ได้มีการสถาปนาเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ (William of Orange) ขึ้นเป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III) แห่งอังกฤษ โดย

ก่อนที่พระองค์จะขึ้นครองราชย์ทรงได้ลงนามในเอกสาร ที่เรียกว่า “บัญญัติสิทธิ” (The Bill of Right) (ไตรรงค์ สุวรรณคีรี, 2558: 37) มีสาระสำคัญ 13 ประการ ดังนี้ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2557: 51-52)

- 1) กษัตริย์จะใช้อำนาจในการออกกฎหมายหรือคว่ำกฎหมายใดนั้น จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากรัฐสภาอังกฤษเสียก่อน หากฝ่าฝืนย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2) หากกษัตริย์ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือนำกฎหมายที่ถูกยกเลิกไปแล้วกลับมาบังคับใช้ใหม่ ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 3) คำสั่งในการจัดตั้งศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับศาสนาและศาลในลักษณะอื่นในทำนองเดียวกัน ย่อมเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 4) กษัตริย์จะเรียกเก็บเงินสำหรับการใช้จ่ายส่วนพระองค์ตามอำเภอใจ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐสภา หรือการเรียกเก็บเงินเกินระยะเวลาที่กำหนด หรือการเรียกเก็บเงินด้วยวิธีการอื่นเกินกว่าที่ได้รับการอนุมัติ หรือแม้จะได้รับอนุมัติจากรัฐสภาอังกฤษแล้ว ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 5) ประชาชนมีสิทธิร้องทุกข์ต่อกษัตริย์ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวและการดำเนินคดีประชาชน โทษฐานร้องทุกข์นั้น ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 6) การจัดตั้งกองทัพประจำการยามสถานการณ์สงบในราชอาณาจักร หากไม่ได้รับความยินยอมจากรัฐสภาอังกฤษ ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 7) ประชาชนที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) สามารถจัดหาและมีอาวุธในการปกป้องตนเองได้ตามกฎหมาย
- 8) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นไปตามการกระทำโดยสมัครใจ
- 9) เสรีภาพในการพูด อภิปราย และการฟ้องร้องหรือการดำเนินการใด ๆ ในรัฐสภา ย่อมมีเอกสิทธิ์คุ้มครองไม่สามารถละเมิดหรือนำไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลอื่นภายนอกสภาได้
- 10) การเรียกเงินประกันตัวจำเลยในอัตราที่สูงเกินควร การกำหนดค่าปรับในอัตราที่สูงลิ่ว หรือการลงโทษทัณฑ์ทางอาญาอย่างทารุณโหดร้ายป่าเถื่อนและผิดไปจากธรรมดา ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- 11) ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นลูกขุนในศาลจะต้องมีการระบุในบัญชีรายชื่อและประกาศอย่างเป็นทางการตามกฎหมาย สำหรับการตัดสินพิจารณาคดีความเกี่ยวกับคดีกบฏ ลูกขุนต้องเป็นผู้ที่มีถิ่นโดยกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย
- 12) การปรับและริบทรัพย์สินของบุคคลก่อนการพิจารณาพิพากษาคดี ย่อมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลเป็นโมฆะ
- 13) รัฐสภาอังกฤษต้องมีการจัดประชุมเป็นระยะ ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมและดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาถึงบัญญัติสิทธิทั้ง 13 ข้อข้างต้น กับการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์พบว่า พระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III) ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองจากบรรดาเหล่าขุนนางบางส่วนที่ไม่พอใจเกี่ยวกับประเด็นส่วนตัวเสียมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ โดยมีการบีบบังคับให้พระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II) ต้องยอมสละราชสมบัติอันมีสาเหตุมาจากความวิตกกังวลต่อการปิดกั้นความเชื่อทางศาสนาอย่างสุดโต่งของพระองค์ในการนับถือศาสนาจนกลายเป็นการไม่ให้เกียรติต่อนิกายหรือลัทธิอื่นที่แตกต่างจากนิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) ทำให้ถึงจุดแตกหักจนนำไปสู่การที่บรรดาเหล่าขุนนางได้ไปทูลเชิญและสนับสนุนให้บุคคลภายนอกราชอาณาจักรที่เป็นเชื้อพระวงศ์ให้เข้ามายึดอำนาจและขึ้นมาเป็นกษัตริย์ปกครองแทนพระองค์นั่นเอง แต่ก็ได้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นมา ดังที่ปรากฏให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดก่อนขึ้นครองราชย์ และกษัตริย์จะหลีกเลี่ยงการลงนามในเอกสารไม่ได้ ถือเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของกษัตริย์และยังเป็นหลักประกันอำนาจทางการเมืองของรัฐสภาที่อยู่เหนือกษัตริย์เพิ่มขึ้นมากกว่าหลักการเดิมที่เคยปรากฏใน “คำร้องขอสิทธิฟ้องร้องรัฐ” (Petition of Right) ในยุคก่อนหน้านี้ ส่งผลทำให้กษัตริย์อังกฤษมีสถานะเป็นประมุขแห่งรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ

ยุคที่สาม “การประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมอเมริกา” จนถึง “การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2” (ระหว่างปี ค.ศ. 1776-1945)

การประกาศอิสรภาพของอาณานิคมในดินแดนอเมริกาที่ได้เข้ามารวมตัวกันเป็น “สมาพันธรัฐ” (Confederation) จำนวน 13 แห่ง ในปี ค.ศ. 1776 เพื่อต่อต้านอำนาจของเจ้าอาณานิคมและสามารถขับไล่อิทธิพลของจักรวรรดิอังกฤษออกไปได้เป็นผลความสำเร็จ ซึ่งนำไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาเป็นครั้งแรกของโลก ในปี ค.ศ. 1787 โดยมีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบ และแบบแผนการปกครองประเทศไว้ในเอกสารอย่างชัดเจน มีการแบ่งแยกอำนาจทางการเมืองออกเป็น 3 ส่วน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เพื่อเป็นองค์กรภายในรัฐที่สามารถถ่วงดุลอำนาจระหว่างกันได้ อีกทั้งยังมีการกำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมถึงกำหนดที่มาของผู้ปกครองหรือรัฐบาลว่าต้องมาจากประชาชนโดยอาศัยอำนาจอันชอบธรรมภายใต้ความเห็นชอบของผู้ถูกปกครอง กล่าวคือ จากข้อความข้างต้นได้ถูกนำมาบัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่ประชาชนทุกคนต้องเคารพและยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ทั้งนี้ แบบแผนของการปกครองทั้งหมดล้วนแล้วแต่มีที่มาจากนักปรัชญาแทบทั้งสิ้น ดังเช่นที่ จอห์น ล็อก (John Locke), มอนเตสกีเยอ (Montesquieu) และฌอง ฌากส์ รูสโซ (Jean-Jacques Rousseau) ได้วางหลักการเอาไว้ในหนังสือที่มีการเผยแพร่มาก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นหลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักนิติรัฐ หลักอำนาจอธิปไตย และหลักสัญญาประชาคม กล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่มีการนำหลักการทางปรัชญาที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในทวีปยุโรปเข้ามาสู่แนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา จึงกลายเป็นต้นแบบของการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรอันนำไปสู่เหตุการณ์สำคัญหลายเหตุการณ์ในยุคสมัยต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมุ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” หรือ “ประชาธิปไตย” ดังเช่นกรณีการปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ของกษัตริย์ฝรั่งเศสที่ประสบความสำเร็จ ในปี ค.ศ. 1789 และต่อมาได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาบังคับใช้อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1791 ตามลำดับ ทำให้การปฏิวัติครั้งนี้กลายเป็นแบบอย่างทางการปฏิบัติให้กับประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ซึ่งมีความต้องการล้มล้างระบอบการปกครองรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่องค์กษัตริย์เปลี่ยนแปลงไปสู่การปกครองรูปแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นอำนาจอธิปไตยอยู่กับประชาชน โดยในเวลาต่อมาได้กลายเป็นแรงกระเพื่อมครั้งสำคัญที่นำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมืองในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกอย่างเห็นได้ชัด ทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่ากระแสการเมืองการปกครองของโลกในยุคสมัยนั้น ประชาชนภายในรัฐต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงประเทศด้วยการเรียกร้องให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาบังคับใช้ภายในรัฐ เพราะการมีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ทำให้หลายประเทศที่มีกษัตริย์ปกครองต่างพยายามปรับตัวและรักษาสถานะอำนาจทางการเมืองของตนเอาไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในบางประเทศพยายามประวิงเวลาออกไป และในบางประเทศก็ยินยอมประนีประนอมกับกลุ่มชนชั้นนำภายในด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนเสียก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์บานปลายอันนำไปสู่ความรุนแรงจนยากเกินกว่าที่จะเยียวยาได้ อย่างไรก็ดี ในบางประเทศการปกครองระบอบกษัตริย์ก็ไม่ได้โชคดีมากนัก เนื่องจากกษัตริย์และครอบครัวได้ถูกสังหารหมู่อย่างทารุณโหดร้าย ดังที่ปรากฏโศกนาฏกรรมกับครอบครัวของราชวงศ์โรมานอฟ (Romanov) ซึ่งถูกสังหารด้วยน้ำมือของกลุ่มซ้ายจัดนามว่า “บอลเชวิค” (Bolshevik) เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม ค.ศ. 1918 และยังเป็นจุดจบของระบอบกษัตริย์ในประเทศรัสเซียอีกด้วย

จนกระทั่ง เข้าสู่ช่วงก่อนยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดการต่อสู้เกี่ยวกับแนวคิดทางการเมืองที่มีการแบ่งออกเป็น 2 ลัทธิ คือ ลัทธิประชาธิปไตย เป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างมาก และลัทธิเผด็จการ เป็นแนวคิดกระแสรองที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นด้วยแรงสนับสนุนจากชนชั้นกรรมาชีพประกอบไปด้วยรูปแบบเผด็จการที่แตกต่างกันออกไปตามบริบททางการเมืองของแต่ละประเทศ ได้แก่ ฟาสซิสต์ (Fascism), นาซี (Nazi) และคอมมิวนิสต์ (Communism) แต่ทว่าลัทธิประชาธิปไตยค่อนข้างที่จะได้รับความนิยมมากกว่าเป็นพิเศษ เพราะในช่วงเวลานั้น หลายประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจต่างมีความพยายามแยกตัวออกมาเป็นอิสระ โดยการสร้างความชอบธรรมที่เด่นชัดที่สุดให้กับรัฐชาติของตน จึงมีความจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายและหลักการสำคัญทางการเมืองการปกครอง ซึ่งมันสามารถบ่งบอกถึงความ

เป็นอารยะในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ถึงกระนั้น บางประเทศอาจจะใช้รัฐธรรมนูญในเชิงนามธรรมที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชน แต่ก็ยังต้องมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เพื่อให้ได้รับเสียงสนับสนุนจากมหาชนภายในประเทศอันจะนำไปสู่การโค่นล้มช่วงชิงอำนาจจากสถาบันกษัตริย์หรือผู้มีอำนาจลักษณะอื่น ๆ ที่อยู่ภายในรัฐ ด้วยเหตุนี้ การมีรัฐธรรมนูญจึงมีนัยที่ว่าประเทศเหล่านั้นได้ยินยอมรับวิถีทางแห่งความเป็นประชาธิปไตยไปโดยปริยายนั่นเอง ดังนั้น นับจากการประกาศอิสรภาพของอาณานิคมเป็นต้นมา จนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐธรรมนูญได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจภายในรัฐ เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองปกครองให้กับรัฐบาลของตน ซึ่งโดยส่วนใหญ่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในยุคสมัยนี้ จะมีการแบ่งแยกสถาบันทางการเมืองและระบุถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอาไว้ว่าเป็นรูปธรรมมากกว่ายุคสมัยอดีตที่ผ่านมา ถือเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างน่าสนใจและมีความต่อเนื่องเป็นอย่างมาก

ยุคที่สี่ “การสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2” จนถึง “การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองภายใต้กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์” (ปี ค.ศ. 1945 ถึงยุคปัจจุบัน)

“องค์การสหประชาชาติ” (United Nations หรือ UN) เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง เพื่อรักษาสันติภาพของโลกไม่ให้นำไปสู่ความขัดแย้งหรือสงครามครั้งใหม่ แต่ทว่าโลกก็ได้เข้าสู่สงครามเชิงอุดมการณ์ระหว่างลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยกับลัทธิคอมมิวนิสต์แทน หรือที่เรียกว่า “สงครามเย็น” (Cold War) เป็นสงครามที่ชาติมหาอำนาจทั้งสองชาติดังกล่าวไม่ได้รับพุงกันโดยตรง แต่มีการส่งกองกำลังทหารสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือในกรณีต่าง ๆ ทั้งเงินทุนและอาวุธยุทโธปกรณ์ไปยังสมรภูมิอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ภายในประเทศของตนเอง กล่าวคือ สหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นแกนนำโลกเสรีนิยมประชาธิปไตย ในส่วนของสหภาพโซเวียตก็ได้กลายเป็นผู้นำโลกคอมมิวนิสต์ ถือเป็นการแสดงประจักษ์ต่อกันอย่างชัดเจน มีการแบ่งประเทศเยอรมนีออกเป็นสองฝั่ง คือ เยอรมนีตะวันตกและตะวันออก โดยปรากฏถึงการเกิดสงครามตัวแทนเชิงอุดมการณ์ในประเทศเวียดนามและคาบสมุทรเกาหลี ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ทั้งสรรพกำลังรบและเงินทุนสนับสนุนจำนวนมหาศาล เพื่อป้องกันการแพร่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปยังประเทศอื่น ๆ ตามทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory)

นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ที่เคยตกเป็นอาณานิคมต่างก็ได้รับเอกราชกันอย่างถ้วนหน้า ด้วยเหตุที่ เจ้าอาณานิคมเดิมทั้งหลายต่างบอบช้ำจากภัยของสงครามโลกครั้งที่ 2 อย่างหนักหน่วง จึงต้องยอมปล่อยประเทศในอารักขาเหล่านั้นให้มีความเป็นอิสระและปกครองตนเอง อาทิ ประเทศพม่า ลาว มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม และอินเดีย เป็นต้น แต่ก็ปรากฏถึงสงครามภายในที่มีลักษณะรุนแรงหลายพื้นที่อันเกิดมาจากกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องการอำนาจการปกครองได้นำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองต่อประชาชนระหว่างลัทธิเสรีประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดการเลื้อยทางอุดมการณ์จนกลายเป็นสงครามที่นำไปสู่การนองเลือดครั้งใหญ่ในช่วงเวลานั้น อย่างไรก็ตาม แม้จะเกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นวงกว้าง แต่ประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ก็ยังสามารถเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองผ่านกิจกรรมระหว่างประเทศในองค์การสหประชาชาติร่วมกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต ก็คือ รูปแบบการปกครองของประเทศต่าง ๆ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในระบอบการปกครองหรือลัทธิอุดมการณ์ทางการเมืองคนละขั้ว แต่ในยุคสมัยนี้ก็มีมีการนำรัฐธรรมนูญมาใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศอย่างแพร่หลาย โดยไม่จำเป็นว่าประเทศเหล่านั้นจะปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่เห็นได้ชัดว่า ความหมายของประชาธิปไตยได้แปรเปลี่ยนไปในทิศทางสากลเพิ่มมากขึ้น เพราะรัฐธรรมนูญสามารถระบุถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเอาไว้ในเอกสารได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมของรัฐบาลในการปกครองประเทศและบ่งบอกถึงอำนาจอธิปไตยของชาตินั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การจะดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศผ่านองค์การสหประชาชาตินั้น ยังจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกราชของชาติและยังเป็นการสร้างการยอมรับจากนานาชาติอีกนัยหนึ่งได้อีกด้วย

ยุคที่ห้า “การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองภายใต้กระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์” (ยุคปัจจุบันถึงยุคอนาคต)

รัฐธรรมนูญถูกกำหนดความสำคัญใหม่ โดยมีความพยายามให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะสากลเพิ่มมากขึ้นด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญนานาชาติขึ้นมาบังคับใช้ จุดเริ่มต้นมาจากภายหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการทำ “สนธิสัญญากรุงโรม” (Treaty of Rome) หรือที่เรียกอย่างเป็นทางการว่า “สนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป” (European Economic Community หรือ EEC) เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1958 ต่อมา ในปี ค.ศ. 1990 ได้ถูกพัฒนาเป็น “สหภาพยุโรป” (European Union หรือ EU) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 2000 ได้มีความพยายามจัดทำ “รัฐธรรมนูญยุโรป” (European Constitution) ขึ้นมา โดยประเทศสมาชิกต่างให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในกระบวนการทางรัฐสภา ยกเว้นเพียงประเทศฝรั่งเศสและเนเธอร์แลนด์ที่มีความประสงค์ให้ประชาชนลงประชามติรับรองร่างหลักการดังกล่าว แต่ประชาชนชาวฝรั่งเศสได้ร่วมกันลงประชามติไม่เห็นชอบ ทำให้ “รัฐธรรมนูญยุโรป” (European Constitution) ไม่สามารถบังคับใช้ได้ตามกำหนดการที่วางเอาไว้ ในปี ค.ศ. 2007 ถึงแม้ว่าจะไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศใช้รัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคฉบับนี้ แต่ก็ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยที่อาจส่งผลต่อการดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลกได้ในอนาคต

อย่างไรก็ดี หลักการในกฎหมายระหว่างประเทศมีบ่อเกิดมาจากสนธิสัญญา กฎบัตรอนุสัญญา ปฏิญญาสากล พิธีสาร กติกาสากล หลักกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และกฎหมายทั่วไป เป็นไปตามแนวความคิดว่าด้วยบ่อเกิดหรือที่มาของกฎหมายระหว่างประเทศ (Sources of International Law) ตามธรรมนูญของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ มาตรา 38 ซึ่งทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติจะต้องยึดถือปฏิบัติอันเป็นหลักการสากลที่มีการตกลงร่วมกัน แต่ทว่าขอบเขตของบ่อเกิดกฎหมายระหว่างประเทศนั้นอาจจะกว้างขวางมากกว่าที่ถูกกำหนดเอาไว้ก็เป็นไปได้ ส่งผลทำให้กลายเป็นเพียง “กฎหมายอย่างอ่อน” (Soft Law) ที่อาจถูกละเมิดได้อย่างง่ายดายหากประเทศที่เสียผลประโยชน์ไม่ยอมรับเขตอำนาจของกฎหมายระหว่างประเทศที่มุ่งร้ายต่ออธิปไตยของรัฐนั้น ๆ (ปณิธิศร์ ปทุมวัฒน์, 2562: 57)

สรุปได้ว่า พัฒนาการของรัฐธรรมนูญนับจากยุคอดีตกาลจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันและกำลังมีความพยายามดำเนินการต่อไปในอนาคตนั้น เป็นวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่มีความก้าวหน้าในสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะผ่านมาหลายยุคหลายสมัย แต่พัฒนาการของรัฐธรรมนูญไม่เคยหยุดนิ่ง กล่าวคือจากเริ่มแรกที่ปรากฏเพียงหลักการให้กษัตริย์ต้องปฏิบัติตาม เพื่อควบคุมพระราชอำนาจในประเทศอังกฤษ จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการในประเทศสหรัฐอเมริกา ก็เกิดกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาติต่าง ๆ ในการยกระดับรูปแบบการปกครองให้มีความทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นชาติที่ต้องการเอกราชหรือประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ต่างก็ได้ให้การยอมรับการมีอยู่ของรัฐธรรมนูญภายในรัฐของตน โดยมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือสำคัญในการปกครองประเทศ ต่อมาในช่วงยุคสงครามเย็นถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามปรับตัว เพื่อสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับรัฐบาลของตน ทำให้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญกลายเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย อันเป็นจุดมุ่งหมายในการเข้าร่วมกิจกรรมระหว่างประเทศในประชาคมโลกผ่านองค์การสหประชาชาติ ตลอดจนในยุคปัจจุบันยังได้มีความพยายามในการจัดทำรัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคดังที่เริ่มเห็นเค้าโครงเช่นว่านี้ในทวีปยุโรป แม้ว่าจะยังไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินการ แต่ก็ไม่ว่าในอนาคตอนใดรัฐธรรมนูญระดับภูมิภาคฉบับนี้ น่าจะมีโอกาสได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการอย่างแน่นอน เพียงแค่รอช่วงเวลาที่มีความเหมาะสมเพียงเท่านั้น สุดท้ายแล้ว ประเทศในภูมิภาคอื่น ๆ ก็จะมีการรวมกลุ่มกันจัดทำรัฐธรรมนูญลักษณะดังกล่าวเช่นเดียวกัน อีกทั้งยังสามารถพัฒนาต่อยอดไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญของโลกได้อีกหนึ่งด้วย

พัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่กับระบอบรัฐธรรมนูญนิยม

“สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” (Treaty of Westphalia) เป็นจุดเริ่มต้นของรูปแบบรัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State) ซึ่งมีการลงนามร่วมกันของชาติต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เมื่อปี ค.ศ. 1648 เกิดขึ้นหลังจากการสิ้นสุดลงของ “สงคราม 30 ปี” (Thirty Years' War) โดยเป็นสงครามของศาสนาคริสต์ระหว่างนิกายโรมันคาทอลิก (Catholic) กับนิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) ที่ขับเคี่ยวรบพุ่งกันมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ในปี ค.ศ. 1618-1648 ถือเป็นการสู้รบที่ยืดเยื้อยาวนานก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อประชาชนเป็นอย่างมาก การยุติลงของสงครามดังกล่าวส่งผลทำให้อิทธิพลของศาสนจักรเจือจางลงไปเป็นอันมากจนถึงขั้นนำไปสู่จุดจบอย่างถาวร ทำให้รัฐต่าง ๆ กลายสถานะมาเป็น “รัฐฆราวาส” (Secular State) โดยสมบูรณ์ ซึ่งอิทธิพลของศาสนาไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงได้อีกต่อไป (Clark, 2005: 49) กล่าวคือ รัฐที่ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญานี้ได้ตกลงกันปฏิเสธอำนาจของศาสนจักรอันถือเป็นปฐมบทของแนวคิด “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) เหนือดินแดน ทำให้ความเสียหายใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับรัฐอื่นหรือ “ความเสียหายข้ามดินแดน” (Trans-Boundary) จะมีผลเป็นเรื่องของคู่กรณีที่เกี่ยวข้องกันเพียงเท่านั้น โดยที่ศาสนจักรจะไม่สามารถใช้อำนาจที่กล่าวอ้างถึงพระเจ้ามาบีบบังคับให้รัฐใด ๆ เข้ามาร่วมทำสงครามตามคำสั่งขององค์สันตะปาปาได้อีกต่อไปในทุกกรณี รัฐจึงมีความเป็นอิสระโดยที่ไม่มีอำนาจอื่นใดเข้ามาแทรกแซงอธิปไตยหรือครอบงำกิจการภายในของรัฐได้ (วทัญญู ใจบริสุทธิ์, 2552: 53) สนธิสัญญายังระบุถึงการจัดทำแผนที่กำหนดเส้นเขตแดนของรัฐต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างกันในปัญหาการคาบเกี่ยวพื้นที่ทับซ้อนของดินแดนและถือเป็นการสร้างสมดุลแห่งความเป็นรัฐอีกนัยหนึ่งด้วย (Kuokkanen, 2002: 4-5) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1933 ได้มีการกำหนดองค์ประกอบสำคัญของรัฐชาติ อันประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย (Roskin, Cord, Medeiros & Jones, 1997: 28-30) โดยทั้ง 4 ข้อ ได้ถูกนำมาสร้างหมายความว่าความหมายของความเป็น “รัฐอธิปไตย” (State Sovereignty) อย่างสมบูรณ์ภายใต้ “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” (Montevideo Convention on Rights and Duties of the states) (อิติ ไวแก้ว, 2562: 7)

นอกจากนี้ รัฐยังได้แปรเปลี่ยนสถานะเป็นสถาบันในสังคมการเมืองระหว่างประเทศที่มีการปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะการสร้างความร่วมมือในด้านต่าง ๆ โดยมีข้อแม้สำคัญ คือ การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของรัฐอื่น ๆ ฉะนั้น รัฐจะต้องสร้างหลัก “การยอมรับ” (Recognition) ร่วมกันในสังคมนานาชาติขึ้นมา อันจะนำไปสู่การจัดทำกฎเกณฑ์หรือระเบียบสากลที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม เพื่อความผาสุกของการอยู่อาศัยร่วมกันในประชาคมโลก (Dunne, 2013: 139) เห็นได้ชัดว่า ความเสื่อมถอยของสังคมการเมืองในยุคศาสนจักรได้ถูกทำลายจากความร่วมมือกันของรัฐต่าง ๆ ด้วยการลงนามใน “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ทำให้กษัตริย์หรือผู้ปกครองมีความเป็นอิสระจากอำนาจของศาสนาที่ครอบงำมาอย่างยาวนานในยุคมืด (Dark Ages) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการของรัฐธรรมนูญในประเทศอังกฤษที่มีจุดเชื่อมโยงกับสนธิสัญญานี้ แม้ว่าจะไม่ใช่รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม แต่ก็ถือเป็นแบบอย่างของการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นพัฒนาการทางการเมืองการปกครองครั้งสำคัญที่เกิดขึ้นต่อมาในอนาคตที่ได้กลายเป็นหลักการในการประกันอำนาจอธิปไตยภายในรัฐและสร้างความชอบธรรมทางอำนาจการบริหารให้กับผู้ปกครองที่มุ่งเน้นอำนาจของรัฐสภาเป็นสำคัญ (ชุตติเดช เมธีชุตติกุล, 2559: 319-320)

อย่างไรก็ดี คงปฏิเสธไม่ได้ว่า “สนธิสัญญาเวสต์ฟาเลีย” ได้นำไปสู่อำนาจของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมด้วยเช่นเดียวกัน จนเกิดเป็นการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรระหว่างกันในกลุ่มภูมิภาคอื่น ๆ อย่างแพร่หลายมากกว่าที่เคยปรากฏในช่วงการค้นพบดินแดนในทวีปอเมริกาเสียด้วยซ้ำ โดยในช่วงศตวรรษที่ 16-18 มีการสถาปนาจักรวรรดินิยม (Imperialism) ตามนโยบายลัทธิอาณานิคม (Colonialism) ทำให้รัฐในทวีปยุโรปต่างพากันออกเดินเรือไปล่าอาณานิคมในดินแดนที่หลากหลายทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นทั้งในแอฟริกา อินเดีย และเอเชีย ซึ่งดินแดนจะมีขนาดพื้นที่น้อยใหญ่มากแค่ไหนก็ตามต่างตกเป็นเป้าหมายในการเข้าไปยึดอำนาจการปกครองแทบทั้งสิ้นภายใต้การนำของจักรวรรดิอังกฤษและจักรวรรดิฝรั่งเศสอันเกรียงไกร ซึ่งมีกองทัพเรือที่แข็งแกร่งและอาวุธก้าวล้ำนำสมัยในยุคนั้น เป็นที่น่ายเกรงขามต่อประเทศผู้ถูกรุกรานเป็นอย่างมาก ต่อมา ในปี ค.ศ. 1776 เกิดการปฏิวัติประกาศอิสรภาพในดินแดนอเมริกา และในปี ค.ศ. 1787 เกิดการปฏิวัติโค่นล้มระบอบ

กษัตริย์ในประเทศฝรั่งเศส โดยทั้งสองเหตุการณ์ได้ก่อให้เกิดกระแส “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” (Constitutionalism) ขึ้นมา และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในยุคสมัยดังกล่าว ถือเป็นความก้าวหน้าทางการปกครองที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล รวมถึงก่อให้เกิดแนวคิดการปกครองรูปแบบ “ประชาธิปไตย” (Democracy) ที่เป็นการท้าทายอำนาจของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) เป็นอย่างมาก แต่ในบางประเทศก็มีการปกครองรูปแบบทั้งสองเข้าด้วยกันเป็นการปกครองรูปแบบ “ราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ” (Constitutional Monarchy) (สมพงศ์ ชูมาก, 2551: 129-130)

อนึ่ง รัฐชาติสมัยใหม่ (Nation-State) ก่อให้เกิดพัฒนาการของแนวคิด “เสรีนิยม” (Liberalism) ที่เป็นกระแสความนิยมสมัยใหม่ เนื่องจากศาสนาไม่สามารถเข้ามามีอำนาจรัฐหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลได้อีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการนับถือศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดทำเอกสาร “บัญญัติสิทธิ” (The Bill of Right) ในประเทศอังกฤษ ด้วยเหตุที่ อิทธิพลของศาสนจักรได้เสื่อมถอยลงไปเป็นอันมาก แต่ทว่าในทางกลับกันอำนาจของกษัตริย์กลับมีเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน เพราะไม่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของศาสนจักรอีกต่อไป อย่างไรก็ตาม การที่กษัตริย์จะใช้เงื่อนไขความเชื่อทางศาสนามาบีบบังคับบุคคลอื่นให้ต้องปฏิบัติตามวิถีปฏิบัติของตนอย่างเคร่งครัดดังเช่นในอดีตนั้น มันกลายเป็นเรื่องที่ถูกต่อต้านจากผู้นับถือนิกายหรือลัทธิต่างความเชื่ออื่น ๆ จนเป็นเสมือนพางเส้นสุดท้ายที่กลายเป็นชนวนเหตุของจุดแตกหักในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนและเหล่าขุนนางจนเกิดการโค่นล้มอำนาจของกษัตริย์องค์เดิมและแต่งตั้งกษัตริย์องค์ใหม่ขึ้นมา โดยมีเงื่อนไขว่าต้องลงนามในเอกสารที่ระบุถึงการจำกัดพระราชอำนาจให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐสภา เป็นที่ชัดเจนว่า ข้อความต่าง ๆ ที่อยู่ในเอกสารฉบับนี้ มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญในยุคสมัยปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในหลายประเทศที่ยังมีประมุขหรือผู้ปกครองเป็นกษัตริย์อยู่ ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบการปกครองเป็นรัฐชาติสมัยใหม่กับพัฒนาการของการจัดทำรัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่กันไปอย่างแยกไม่ออก มันกลายเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ไม่ใช่เรื่องปกติในหลาย ๆ ด้านที่สามารถเกิดขึ้นเองได้ตามธรรมชาติ เนื่องจากต้องมีเหตุการณ์ที่นำไปสู่เหตุผลของการปฏิรูปการเมืองเสียก่อน จึงจะใช้เป็นข้อกล่าวอ้างที่เหมาะสมในการเปลี่ยนแปลงระบอบอะไรบางอย่างภายในรัฐได้ แต่ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ให้เป็นไปตามลักษณะของระบอบการปกครองที่มีความก้าวหน้าในระบอบประชาธิปไตยอยู่อย่างสม่ำเสมอ ข้อสังเกตก็คือ สถาบันทางการเมืองของประเทศอังกฤษยังมีความมั่นคงมาอย่างยาวนาน ดังนั้น หากไม่มีเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ที่บังคับให้กษัตริย์จำเป็นต้องลงนามอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น รูปแบบการปกครองของประเทศอังกฤษอาจจะแตกต่างไปจากที่ปรากฏอยู่ในยุคปัจจุบันก็เป็นไปได้ (Banting & Simeon, 1985: 1-2)

สรุปได้ว่า การแยกอำนาจของศาสนาออกจากอำนาจทางการเมืองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองที่ก้าวหน้าภายในรัฐชาติสมัยใหม่เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดหลักการที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” (Sovereignty) เหนือดินแดนเป็นหมุดหมายสำคัญทางการปกครอง ซึ่งจะไม่มียานอำนาจอื่นใดเข้ามาแบ่งแยกหรือแทรกแซงอำนาจอธิปไตยได้ทุกกรณี ถือเป็นหลักประกันความชอบธรรมทางการเมืองภายในรัฐของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ได้เป็นอย่างดี หากปรากฏว่าอำนาจมีมากเกินไปจนสร้างความเดือดร้อนบางประการให้แก่ประชาชนหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความจำเป็นต้องควบคุมอำนาจนั้นด้วยระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือกติกาอะไรบางอย่าง ดังเช่นกรณีการลงนามในเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์ในประเทศอังกฤษ ทำให้พระราชอำนาจของกษัตริย์เสมือนถูกควบคุมด้วยรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร จนกระทั่งพัฒนาการของรัฐชาติสมัยใหม่ได้ขยายแนวคิดกลายเป็น “ระบอบรัฐธรรมนูญนิยม” (Constitutionalism) ดังกรณีการประกาศอิสรภาพในดินแดนอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษในทวีปอเมริกาและก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นมาสืบมาของโลกรวมถึงยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญต่อการปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศสและยังส่งต่อกระแสความนิยมในระบอบประชาธิปไตยให้สามารถแพร่หลายทางแนวคิดไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว แม้แต่ประเทศที่ปกครองด้วยรูปแบบอื่น ๆ ก็ยังต้องใช้รัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับแนวทางการบริหารประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันอำนาจทางการเมืองและยังช่วยสร้างความชอบธรรมในทางการบริหารให้กับรัฐบาลอีกด้วย

บทสรุป

รัฐธรรมนูญถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารปกครองประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยในยุคสมัยก่อนหน้านี้ ค่อนข้างมีความใกล้ชิดกับรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ แต่ในยุคปัจจุบัน การตีความหมายของการใช้รัฐธรรมนูญในทางการเมืองได้ถูกขยายความออกไปอย่างกว้างขวางมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งได้มีการนำไปใช้กับรูปแบบการปกครองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระบอบสังคมนิยมหรือระบอบเผด็จการอำนาจนิยม ต่างก็ให้การยอมรับถึงการมีอยู่ของรัฐธรรมนูญภายในรัฐของตน เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญเป็นหลักการสำคัญแห่งวิถีทางอันเป็นที่มาของอำนาจอธิปไตยภายในรัฐที่เป็นการการันตีถึงความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ที่สมบูรณ์แบบและยังช่วยสร้างความชอบธรรมทางการบริหารให้กับผู้นำอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองที่มีสถานะใดก็ตาม เช่น กษัตริย์ ประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี เป็นต้น แม้ว่าจะรูปแบบการปกครองจะมีลักษณะแตกต่างจากรัฐอื่น ก็ไม่ใช่เหตุผลที่รัฐอื่นจะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของรัฐที่มีรัฐธรรมนูญได้ อีกทั้งรัฐธรรมนูญยังมีความจำเป็นต้องใช้เป็นเครื่องมือเชิงสัญลักษณ์ในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศกับรัฐอื่น ๆ ในประชาคมโลก

นอกจากนี้ การมีรัฐธรรมนูญปรากฏอยู่ในรัฐมีส่วนช่วยส่งเสริมให้สถาบันทางการเมืองเกิดความมั่นคงไม่สูญสลายไปในเหตุการณ์ความขัดแย้งจากวิกฤตทางการเมืองต่าง ๆ พิจารณาได้จากการยินยอมลงนามในเอกสารพิเศษฉบับต่าง ๆ ของกษัตริย์อังกฤษ ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองกับเหล่าขุนนางได้เป็นอย่างดี ถือเป็นการประนีประนอมด้วยหลักสันติวิธีและสร้างความมั่นคงทางการเมืองให้กับสถาบันกษัตริย์ในระยะยาวได้อีกด้วย และยังมีส่วนช่วยให้ผู้ปกครองได้รับความสะดวกสบายในการบริหารปกครองดินแดนของตนเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศที่มีภาระบุหลักการสำคัญต่าง ๆ เอาไว้อย่างชัดเจน มีการกำหนดสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไป ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ อันเป็นหลักการสำคัญของการแบ่งแยกอำนาจ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างกัน ตลอดจนยังมีการกำหนดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองและภาคเอกชนภายในรัฐ มีการกำหนดที่มาของผู้บริหาร มีการกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ และที่สำคัญที่สุดก็คือ มีการกำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยจะต้องพบหลักการดังกล่าวในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องปกติ ซึ่งถือเป็นหลักประกันและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่ให้ถูกกระทำละเมิดจากภาครัฐหรือภาคเอกชนภายในรัฐได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : แนวคิดและประสบการณ์ของต่างประเทศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ชุดิเดช เมธิชุดิกุล. (2559). สนธิสัญญาสันติภาพเอาก์สเบิร์ก, 1555: ความเสื่อมถอยของสงครามระหว่างประเทศในยุคคริสเตียน. *วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์*, 3(2).
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2546). *การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไตรรงค์ สุวรรณคีรี. (2558). *มารยาททางการเมืองกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร: โพสต์พับลิชชิง.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2560). *ปรัชญาการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติ ไวกวี. (2562). หลักอธิปไตยเหนือดินแดนที่ไม่สอดคล้องในยุคแอนโทรโปซีน. *วารสาร CMU Journal of Law and Social Sciences*, 12(1).
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2554). *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษา กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2557). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.
- ปณิธิร์ ปทุมวัฒน์. (2562). หลักสากลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐. *จุลนิติ*, (มีนาคม-เมษายน).
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). *รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประชาธิปไตย*. เชียงราย: สำนักวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วาทัญญู ใจบริสุทธิ์. (2552). ทฤษฎีอธิปไตยเหนือดินแดนอันจำกัดกับปัญหาข้ามพรมแดนสมัยใหม่ในกรณีโครงการเขื่อนบนแม่น้ำโขงของจีน. *The Thai Journal of East Asian Studies (TJEAS)*, 14(2).
- สมพงษ์ ชูมาก. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ด้านสหวิชาการพิมพ์.
- Banting, K. G. & Simeon, R. (1985). Introduction: The Politics of Constitutional Change. In *The Politics of Constitutional Change in Industrial Nations Redesigning the State*, ed. Keith G. Banting, Richard Simeon. New York: Palgrave Macmillan.
- Clark, I. (2005). *Legitimacy in international society*. Oxford: Oxford University Press.
- Dicey, A. V. (1959). *Introduction to the study of the Law of the Constitution (1885)*. London: Macmillan.
- Dunne, T. (2013). "The english school". In *International relations theories: discipline and diversity*, ed. Tim Dune, Milja Kurki and Steve Smith. Oxford: Oxford University Press.
- Flemion, J. S. (1973). The Struggle for the Petition of Right in the House of Lords: The Study of an Opposition Party Victory. *The Journal of Modern History*, 45(2).
- Kuokkanen, T. (2002). *International Law and the Environment: Variations on a Theme*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Lowndes. V. (2002) The Institutional Approach. In *Theory and Method in Political Science*. (3rd ed.). David Marsh and Gerry Stoker. New York: Palgrave Macmillan.
- Schwoerer, L. G. (1990). Locke, Lockean Ideas, and the Glorious Revolution. *Journal of the History of Ideas*. 51(4).
- Roskin, M., Cord, R., Medeiros, J & Jones, W. (1997). *Political Science: An Introduction*. New Jersey: Prentice-Hall International, Inc.

วิทยาศาสตร์และอุดมคติที่ปรากฏในนวนิยาย เรื่อง นครโลหะหนาว

SCIENCE AND UTOPIAN IDEAS APPEARING IN THE SCIENCE FICTION STORY NAKORN LOHA NAO

พรศิริ นาควัชร¹ และวสนันท์ อธิธิมชัย²

Pornsiri Narkwatchara¹ and Wasanun Ittimeechai²

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University
under The Royal Patronage

E mail: pornsiri@vru.ac.th

² กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมประมง กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์

Dissemination and public relations group, Department of Fisheries, Ministry of Agriculture
and Cooperatives

Received : July 8, 2022

Revised : November 10, 2022

Accepted : December 30, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ ศึกษานวนิยายแนววิทยาศาสตร์ เรื่อง นครโลหะหนาว ของ นันท์ นันทคุณ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์และลักษณะอุดมคติในนวนิยาย เรื่อง นครโลหะหนาว จากการวิเคราะห์นวนิยายวิทยาศาสตร์ เรื่อง นครโลหะหนาว พบว่านวนิยายเรื่องนี้มีลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอาหาร การคมนาคม ด้านการกีฬา ด้านความบันเทิงด้านเครื่องมือสื่อสาร ด้านการแพทย์ เทคโนโลยีที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวเมืองมาศบุรี และลักษณะอุดมคติในนวนิยายเรื่องนครโลหะหนาว ได้แก่ ประชาชนไม่มีความขัดแย้งกับเทคโนโลยี ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีการปกครองโดยใช้หลักประชาธิปไตย และมีความเท่าเทียมกัน

คำสำคัญ

นวนิยายวิทยาศาสตร์ ลักษณะความเป็นวิทยาศาสตร์ ลักษณะอุดมคติ นครโลหะหนาว
นันท์ นันทคุณ

ABSTRACT

This academic article is the study of the science fiction story Nakhon Loha Nao, by Nan Nanthakhun. The purpose of the study was to examine the scientific and utopian characteristics found in the story. The results showed that this fiction has many scientific characteristics including food technology, transportation, sports, entertainment, communication technology and medical technology advancements which are all present in the daily lives of the people in Masburi City. The Utopian characteristics of Nakhon Loha Nao show that there is no conflict between the people and technology. The people in the story use Buddhism as a guideline for life. and are governed by democratic principles and equality.

KEYWORDS

Nakhon Loha Nao; Nan Nanthakhun; Science Fiction; Scientific Characteristics; Utopian Characteristics

บทนำ

นวนิยายวิทยาศาสตร์ (Science Fiction) เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่น่าสนใจและจินตนาการของโลกที่อิงอยู่กับหลักวิทยาศาสตร์โดยเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริง ทฤษฎีและสมมุติฐานเหตุการณ์อันอาจเกิดขึ้นกับมนุษย์ วิวัฒนาการของเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์มักสร้างจินตนาการที่เกี่ยวกับผลกระทบด้านลบของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษยชาติ เช่น ในบทละครเวที เรื่อง *Rossum's Universal Robots* ประพันธ์โดย Karel Capek ในปี ค.ศ.1921 โดยบทละครนั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์ที่ต้องการหาสืบทอดใช้ จึงสร้างหุ่นยนต์ขึ้นมาช่วยทำงาน ซึ่งต่อมาหุ่นยนต์ได้พัฒนาตัวเองให้มีความฉลาดมากขึ้นเท่ากับมนุษย์ จึงเกิดความขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์ ไม่ยอมให้กดขี่ข่มเหงอีกต่อไปพวกหุ่นยนต์จึงไล่ฆ่ามนุษย์จนหมด นวนิยายแนววิทยาศาสตร์จึงมักเป็นเรื่องที่นำเสนอผลกระทบจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ นักเขียนอาจใช้จินตนาการผสมกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เพื่อทำนายเหตุการณ์ในอนาคตซึ่งอาจจะเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ได้

อย่างไรก็ตามนวนิยายวิทยาศาสตร์ก็จัดเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากเรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ “มาจากการใช้จินตนาการเพื่อหาทางตอบปัญหาเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยการทดลอง การสังเกต และการใช้เหตุผล จินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นของวรรณศิลป์ด้วย นวนิยายวิทยาศาสตร์เป็นที่รวมของจินตนาการทั้งสองด้าน ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่สวยงามและสามารถทำนายอนาคตได้ถูกต้องบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหุ่นยนต์หรือเรื่องการเดินทางในอวกาศ” (ยงยุทธ ยุทธวงศ์, 2559: 1) นวนิยายวิทยาศาสตร์มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับนวนิยายแนวอื่น ๆ กล่าวคือ มีองค์ประกอบความเป็นนวนิยายครบถ้วน ได้แก่ โครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร บทสนทนา และแก่นเรื่อง แต่สิ่งที่นวนิยายวิทยาศาสตร์แตกต่างจากแนวเรื่องอื่น ๆ คือ จะต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ หลักการทางวิทยาศาสตร์ การทดลองทางวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีใหม่ ๆ การเดินทางในอวกาศ การเดินทางข้ามเวลา เป็นต้น

นวนิยายวิทยาศาสตร์ เรื่อง *นครโลหะหนาว* เป็นหนังสือตีพิมพ์วิทยาศาสตร์ 1 ใน 88 เล่ม ใน “โครงการวิจัยหนังสือตีพิมพ์วิทยาศาสตร์” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และกรมวิชาการ ซึ่งได้คัดเลือกจากหนังสือวิทยาศาสตร์จำนวนมากกว่า 500 เล่มที่มีมาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยจนถึงปลายปี พ.ศ.2536 และได้ประกาศยกย่องเมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2544 ผู้แต่งคือ นันท์ นันท์คุณ ซึ่งในช่วงเวลานั้นเขามีอาชีพเป็นนักหนังสือพิมพ์ ทำให้เขาต้องเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงนำเอาเหตุการณ์ที่เขาได้รับทราบจากข่าว มาเรียบเรียงเรื่องราวผ่าน

ตัวอักษร ผสมผสานระหว่างหลักการทางวิทยาศาสตร์และจินตนาการจึงทำให้งานเขียนของเขาน่าสนใจ ผู้เขียนบทความจึงสนใจนำผลงานนวนิยายวิทยาศาสตร์ เรื่อง *นครโลหะหนว* มาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นลักษณะของความเป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ และลักษณะอุดมคติในนวนิยายเรื่องนี้

ความหมายของนวนิยายวิทยาศาสตร์

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไว้ดังนี้

Lambourne et al. (1990) กล่าวว่า นวนิยายวิทยาศาสตร์มีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เป็นประเภทที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นชัดเจนในด้านรูปแบบ เหตุผลนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องนี้มากนักแต่รูปแบบที่น่าสนใจในนวนิยายวิทยาศาสตร์นั้นน่าสนใจ เป็นเครื่องมือทางวรรณกรรมสำหรับการดำเนินการทางวิทยาศาสตร์เชิงทฤษฎีประเภทหนึ่ง กล่าวคือเป็นการสำรวจจินตนาการของโลก

Robert (2006) กล่าวถึงความหมายของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไว้ว่า นวนิยายประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าที่อธิบายอย่างละเอียดถึงจินตนาการอันน่ามหัศจรรย์บางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งสมมุติฐานของสังคมในอนาคต การเผชิญหน้ากับสิ่งมีชีวิตจากโลกอื่น การเดินทางระหว่างดวงดาว หรือการเดินทางในห้วงเวลา กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือนวนิยายวิทยาศาสตร์เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่โดดเด่นทำให้โลกสมมุติของเรา แตกต่างจากโลกที่เราอาศัยอยู่จริง

ชมรมนิยายวิทยาศาสตร์ไทย (27 เม.ย. 2564) กล่าวว่า เป็นวรรณกรรมประเภทนวนิยายแขนงหนึ่ง ซึ่งมีเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์ โดยอาจจะมิได้จริงเรื่องอ้างอิงถึง กฎเกณฑ์ ทฤษฎี หรือแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ตลอดจนเรื่องราวเกี่ยวกับอนาคต สิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ อวกาศ จักรวาล ฯลฯ ผสมผสานกับจินตนาการของนักเขียน

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า นวนิยายวิทยาศาสตร์เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่โดดเด่น กล่าวคือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ หลักการ ทฤษฎี ทางวิทยาศาสตร์ โลกอนาคต การเดินทางระหว่างดวงดาว การเผชิญหน้าจากสิ่งมีชีวิตจากโลกอื่น โดยผสมผสานจินตนาการของผู้เขียนให้เรื่องราวมีความสมจริง

นวนิยายวิทยาศาสตร์ ใช้ตัวย่อในภาษาอังกฤษว่า SF (science fiction) หรือ ไซ-ไฟ (sci-fi)) ชัยวัฒน์ คุประตกุล (20 เม.ย. 2564) ได้แบ่งประเภทของนวนิยายวิทยาศาสตร์ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. Hard Science Fiction เป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีเรื่องราวที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์อย่างเข้มข้น เป็นจินตนาการที่อ้างอิงถึงหลักการหรือ กฎเกณฑ์หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์อย่างถูกต้องแม่นยำ โดยผู้เขียนมักจะเป็นนักวิทยาศาสตร์หรือเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ทางด้านวิทยาศาสตร์อย่างแตกฉาน
2. Soft Science Fiction เป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ที่ไม่เน้นหลักการทางวิทยาศาสตร์ แต่อาจเน้นผลกระทบของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ต่อมนุษย์
3. Science Fantasy เป็นนวนิยายวิทยาศาสตร์ที่ผู้เขียนสามารถจินตนาการได้อย่างไม่มีขีดจำกัด เช่น การสร้างโลก สร้างจักรวาล สร้างมนุษย์ สร้างสัตว์ สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งวิทยาศาสตร์ได้ตามใจชอบ ที่มีแก่นมากคือ เรื่องเชิงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติ เรื่องของเทพเจ้า เรื่องของสัตว์ประหลาด ดังเช่น มังกรและอาวุธวิเศษในตำนานหรือเทพนิยาย เรื่องการผจญภัยในดินแดนมหัศจรรย์ เรื่องของอำนาจเหนือธรรมชาติ (ที่ไม่ใช่ไสยศาสตร์บริสุทธิ์)

ปัจจุบันนวนิยายวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยยังมีน้อยเมื่อเทียบกับนวนิยายแนวอื่น ๆ โดยเฉพาะประเภทแรก ทั้งนี้อาจเนื่องจากเป็นเรื่องที่เขียนยากเนื่องจากต้องมีหลักการทางวิทยาศาสตร์เข้าไปเกี่ยวข้อง จึงทำให้นวนิยายแนวนี้อยู่ในวงจำกัดทั้งผู้อ่านและผู้เขียน เนื้อเรื่องในนวนิยายวิทยาศาสตร์มีหลากหลายแนวขึ้นอยู่กับความคิดและจินตนาการของผู้เขียน ซึ่งส่วนมากมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับผลกระทบของความเจริญและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นสังคมที่ไม่พึงประสงค์ (Dystopia) ผู้คนมีความอดอยาก ประชาชนตกงานเพราะมีเครื่องจักรเข้ามาแทนที่ สิ่งแวดล้อมเต็มไปด้วยควันพิษ เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีนวนิยาย

วิทยาศาสตร์บางเรื่องเขียนถึงเมืองที่น่าอยู่ ผู้คนในเมืองอยู่กันอย่างมีความสุข เป็นเมืองในอุดมคติแบบยูโทเปีย (Utopia)

ความหมายของยูโทเปีย หรือ ดินแดนในอุดมคติ

ดินแดนในอุดมคติ (Utopia) เป็นดินแดนที่สมบูรณ์แบบ เป็นสวรรค์บนดินที่มนุษย์อยากให้เกิดขึ้นจริง บนโลกใบนี้ ความคิดดังกล่าวมีรากฐานมาจากการพรรณนาอันโด่งดังเรื่องยูโทเปีย ของเซอร์โทมัส มอร์ ซึ่งนักเขียนบางคนได้นำแนวคิดดังกล่าวมาสร้างเมืองในอุดมคติที่เขาเห็นว่าดีงาม สมบูรณ์แบบในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต เป็นต้น ดังความหมายของ ยูโทเปีย และสังคมอุดมคติ มีดังนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (3 พ.ย. 2565) กล่าวว่า “จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดีความงาม และความจริง ทางใดทางหนึ่งที่มนุษย์ถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตของตน”

อัครา ชลายนนาวิณ (2559) กล่าวว่า “สังคมที่สมบูรณ์แบบในแง่ความเชื่อของศาสนา วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลมีความเชื่อมโยงอยู่กับฐานคิดของสังคมอุดมคติที่เชื่อว่า มนุษย์ต่างเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะ และวัฒนธรรม ต่างก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข”

สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2561) กล่าวว่า “เรายังไม่เคยมีสังคมที่สมบูรณ์แบบ นักเขียนบางคนคิดว่าเรากำลังก้าวไปสู่ภาวะแห่งความสมบูรณ์แบบนั้น แม้จะเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปก็ตาม”

พระมหาสกล สุธมเมธี และคณะ (2564) กล่าวว่า “สังคมอุดมคติ คือ สังคมที่เกิดจากพลังจินตนาการของมนุษย์ เป็นสังคมที่ดีที่สุดมีความสมบูรณ์แบบพร้อม มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นสังคมที่มนุษย์ปรารถนาความสมบูรณ์แบบพร้อม มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นสังคมที่มนุษย์ปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะบรรลุถึงสังคมอุดมคตินี้”

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ยูโทเปีย หรือ ดินแดนในอุดมคติเป็นสถานที่ที่สมบูรณ์แบบ ดีงาม ซึ่งในความคิดของผู้แต่งแต่ละคน จะออกแบบเมืองอุดมคติไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความคิดของเขาว่ารูปแบบของเมืองควรจะเป็นอย่างไร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองจึงจะมีความสุขแบบสมบูรณ์ เมืองในอุดมคติจึงเป็นเมืองที่มีอยู่ในความคิดเท่านั้น ยังไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงบนโลกใบนี้ เป็นการหลีกหนีจากสภาพสังคมจริงที่เลวร้ายในขณะนั้น เมืองในอุดมคติจึงเป็นความหวังและความฝันของมนุษยชาติทุกคน

ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ในนวนิยายเรื่อง นครโลหะหนาว

ลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของนวนิยายวิทยาศาสตร์ก็คือ เนื้อเรื่องจะต้องเกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งในนวนิยาย เรื่อง นครโลหะหนาว ก็จัดอยู่ในลักษณะนี้เช่นกัน กล่าวถึงเมืองมาศบุรี เป็นเมืองลึกลับที่ซ่อนตัวอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นเมืองที่ตัดขาดจากโลกภายนอกมานานหลายร้อยปี แม้เมืองนี้จะตัดขาดจากโลกภายนอก แต่ชาวเมืองก็ไม่ได้เดือดร้อนแต่อย่างใด เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติ คือฮีเลียมเหลวที่สามารถนำไปสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ชาวเมือง รวมไปถึงความล้ำหน้าทางเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ด้านอาหาร ด้านคมนาคม ด้านกีฬา ด้านความบันเทิง ด้านเครื่องมือสื่อสาร ด้านการแพทย์

1. เทคโนโลยีด้านอาหาร

อาหารหลักในชีวิตประจำวันของชาวเมืองมาศบุรี คือ อาหารหลอด ซึ่งมีลักษณะคล้ายหลอดยาสีฟัน เป็นอาหารสำเร็จรูป แต่ละหลอดจะบอกไว้ว่าเป็นอาหารชนิดใด เวลาจะรับประทานก็บีบอาหารจากหลอดใส่ลงไปในถ้วยเติมน้ำลงไปก็จะกลายเป็นอาหารพร้อมรับประทาน

“...เวลาที่ผู้เจ้าจะกินก็บีบหลอดลงในจานซึ่งมีฉลากบอกไว้ทุกหลอด เช่นหลอดนี้เป็นแกงเขียวหวานก็บีบลงไปถ้วยสักเล็กน้อย แล้วเอาน้ำในขันพานรองเติมลงไปอย่างนี้ เห็นไหมกลายเป็นเขียวหวานเนื้อแกง” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 77)

อาหารหลักคือน้ำเป็นอาหารหลักของชาวเมืองมาศบุรีซึ่งกระทรวงอาหารและเกษตรของรัฐบาลเป็นผู้ทำแจกจ่ายให้แก่ประชาชนฟรีทุกคน เพราะถือว่าเป็นสวัสดิการทางสังคมของเมืองนี้ คนที่ทำงานหนักใช้แรงงานทำงานให้แก่ประเทศ หรือทหารที่ทำงานในพื้นที่เสี่ยงภัย ก็จะได้รับแจกเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นรางวัลให้แก่คนเหล่านี้ในฐานะที่เสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม แม้แต่ผู้ปกครองของเมืองนี้ก็ได้ออกไปหาชาวบ้านทั่วไป ไม่มีอภิสิทธิ์เหนือกว่าคนอื่น

2. เทคโนโลยีด้านคมนาคม

การเดินทางของชาวเมืองไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่พวกเขาต้องการจะใช้ “ยานบิน” เป็นพาหนะสำคัญในการเดินทาง ยานบิน มีลักษณะเป็นโลหะบาง ๆ กว้างประมาณ 2 เมตร ยาวประมาณ 4 เมตร คล้ายพรมบินด้วยอำนาจแรงดึงดูดของสนามแม่เหล็ก ผู้ใช้ยานบินจะต้องยืนบนแผ่นโลหะนี้ หรือถ้าเป็นยานบินโดยสารจะมีที่นั่งที่เปิดโล่งไม่มีหลังคา มีปุ่มบังคับให้ยานบินเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ ชาวเมืองเรียกสิ่งนี้ว่า “พาหนะมวลชน”

“พาหนะประหลาดยาวเหมือนกับรถไฟ แล่นไปอย่างรวดเร็วและมีคนนั่งเต็มไปหมด พาหนะประหลาดไม่มีล้อ มีพื้นที่เป็นโลหะบางเหมือนกับพรมที่ลื่น และเนตรนารีนั่งมา ผิดแต่ว่ายาวกว่าและมีที่นั่งเปิดโล่ง ไม่มีด้านข้างและหลังคาลอยละล่องสูงกว่าพื้นประมาณ 1 คอก คนบนนั้นโบกมือให้แก่เด็กทั้งสี่” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 114)

3. เทคโนโลยีด้านกีฬา

“บาทาเลื่อนวารี” เป็นกีฬาทางน้ำของชาวเมืองมาศบุรี โดยมีการใช้อุปกรณ์ที่มีลักษณะคล้ายสกีติดอยู่ที่เท้า คนเล่นสามารถลอยอยู่บนผิวน้ำได้ตลอดเวลา เพราะมีการใช้สนามแม่เหล็กผลักดันไม่ให้จมลงไป ทำให้คนเล่นกีฬาสามารถลอยอยู่บนผิวน้ำได้ตลอดเวลา

“ทำด้วยใยสังเคราะห์ที่กันน้ำได้ แต่ที่พื้นมีโลหะที่ทำปฏิกิริยากับสนามแม่เหล็กที่เราสร้างขึ้นทั่วบริเวณบึง เมื่อเวลาที่ผู้คนลงไปเล่นในบึงนั้นเราจึงสร้างสนามแม่เหล็ก จึงผลักดันให้มันไม่จมลงไปใต้น้ำ ในขณะเดียวกันเรายังติดมอเตอร์ขนาดเล็กเอาไว้ เพื่อช่วยในการขับเคลื่อนของลำตัว” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 103)

4. เทคโนโลยีด้านความบันเทิง

เมื่อตัวละครทั้งสี่คนเข้ามาในเมืองมาศบุรี ก็ได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่งจากแม่ทัพซึ่งเป็นผู้ปกครองเมือง มีการแสดงการเล่นกลองยาวของเด็ก ๆ ชาย หญิง ทุกคนรำและเล่นดนตรีได้อย่างคล่องแคล่ว จนทำให้พวกเขาทั้งหมดเกิดความประทับใจถึงกับออกปากชมว่า รำได้สวยงาม จนวิทย์ตัวละครในเรื่องเข้าใจว่า “ก็เป็นเหมือนคนเรา ครับ” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 84) แต่ที่จริงแล้วเด็ก ๆ เหล่านี้ไม่ใช่มนุษย์แต่เป็นหุ่นยนต์ ชาวมาศบุรีเรียกว่า “คนกล” ซึ่งมีรูปร่างเหมือนกับมนุษย์ทุกอย่าง มีเฉพาะในเมืองมาศบุรีเท่านั้น “คนกล” เป็นเทคโนโลยีสร้างความบันเทิงของเมืองมาศบุรี โดยใช้หุ่นยนต์ที่เหมือนมนุษย์ทำหน้าที่ร้องรำทำเพลงแทนคนจริง ๆ โดยการใส่ข้อมูลลงไป

“คนกลบันเทิงเหล่านี้สามารถให้ความเพลิดเพลินในยามว่างแก่เราได้ โดยเราไม่ต้องใช้มนุษย์ เมื่อเรากดปุ่มขึ้นบังคับ พวกนี้สามารถให้ความสนุกสนานแก่เราได้หลายอย่าง แล้วแต่ข้อมูลที่เรใส่เอาไว้ เช่นเดียวกับข้อมูลในเครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหลายในสังคมของท่าน อย่างที่เห็นนี้เรากดปุ่มในช่องที่ให้พวกคนกลเหล่านี้แสดงกลองยาว และขณะนี้เห็นไหมการแสดงเปลี่ยนไปแล้วกลายเป็นฟ้อน” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 85)

นอกจากนี้เมืองมาศบุรียังใช้คนกลเป็นยามรักษาความปลอดภัย และทำหน้าที่ในกรณีทำงานนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตอีกด้วย

5. เทคโนโลยีด้านเครื่องมือสื่อสาร

การติดต่อสื่อสารในเมืองมาศบุรี มีการใช้เครื่องมือสื่อสารที่มีความล้ำหน้าหนา ดังนี้

5.1 โทรศัพท์ ที่สามารถมองเห็นหน้าตาของอีกฝ่ายหนึ่งได้เช่นเดียวกับปัจจุบันนี้ โทรศัพท์ดังกล่าวมีลักษณะดังนี้ “เป็นวัตถุคล้ายทรงกระบอก มีที่พูดและที่ฟังคล้ายโทรศัพท์ ผิดแต่ว่ามีหน้าปัดเหมือนกับจอทีวีเล็ก ๆ ท่านกดปุ่ม หนึ่ง สอง หรือ สาม ก็จะเรียกท่านที่อยู่ตามห้องหมายเลขดังกล่าว นอกจากจะพูดกันได้แล้วท่านจะเห็นหน้าซึ่งกันและกันด้วย” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 94)

5.2 โทรทัศน์ หรือ โทรภาพ ของชาวเมืองมาศบุรี จะฝังเครื่องรับทีวีไว้ที่ผนัง รูปแบบทีวีของเมืองนี้ไม่มีขนาดของหน้าจอ แต่สามารถปรับให้มีขนาดใหญ่หรือเล็กได้ โดยกดปุ่มที่เครื่องควบคุมนับเป็นพัฒนาการด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยของเมืองนี้ “แต่เครื่องของเราไม่เหมือนเครื่องที่บ้านของท่าน ของเราเป็นเพียงหลอดเล็กเท่านั้น และไม่มีขนาดหน้าจอด้วย ซึ่งเราจะสามารถปรับที่เครื่องควบคุมที่เครื่องที่อยู่ใต้โต๊ะนี้ให้เล็กหรือใหญ่ได้” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 108)

สถานีโทรทัศน์ของเมืองมีสถานีเดียว แต่แพร่ภาพได้หลายช่อง เช่น ใครอยากดูข่าวก็ปรับช่องหนึ่ง อยากดูกีฬาปรับอีกช่องหนึ่ง ออกอากาศตลอด 24 ชั่วโมง หากใครไม่ได้ดูรายการใดจะมีปุ่มให้กดก็จะสามารถดูรายการย้อนหลังได้ทันทีที่เครื่องส่งย้อนหลังจะถูกควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ที่สามารถส่งรายการย้อนหลังได้เป็นหมื่นเป็นพันรายการ ยิ่งไปกว่านั้นหากต้องการดูรายการเก่า ๆ ที่ย้อนหลังไปหลาย ๆ ปี ก็เพียงแค่โทรศัพท์ไปที่หอสมุดแถบบันทึกรายการ แล้วเปิดเครื่องรับที่อยู่ทางบ้านก็สามารถย้อนดูรายการที่ผ่านมาได้

6. เทคโนโลยีด้านการแพทย์

การผ่าตัดปรับปรุงเซลล์สมอง ทำให้ประชาชนเมืองมาศบุรีมีสติปัญญาอยู่ในระดับสูงกันทุกคน ไม่มีใครมีระดับสติปัญญาต่ำ ทั้งนี้เพราะเห็นว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญจึงต้องทำให้ทุกคนมีคุณภาพสูงเพื่อที่จะรับภาระในสังคมต่อไป เมืองมาศบุรีจึงมีการวางกฎระเบียบทางสังคมตามแนวคิดที่ว่าเมื่อมีความเท่าเทียมกันก็จะไม่เกิดการแบ่งแยก ไม่เกิดความขัดแย้งกันในสังคม

“ฉะนั้นเราจึงไม่ปล่อยให้คนมีระดับสติปัญญาต่างกัน เหมือนกับบางสังคมที่ยังถือว่าหน้าที่สูงสุดจะต้องเป็นคนมีอำนาจและมีสติปัญญา ซึ่งเป็นผลให้เกิดการเอาเปรียบในทางสติปัญญา” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 81)

ความก้าวหน้าอีกด้านหนึ่ง คือ สามารถทำให้ร่างกายของคนเปลี่ยนแปลงตามแบบพิมพ์ที่ต้องการได้ สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้ 2 สัปดาห์ หากเกินกว่านั้น รูปร่างที่แปรเปลี่ยนไปตามแม่พิมพ์ก็จะกลับเป็นรูปร่างเดิม

“เราใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์เข้าช่วย เราสามารถทำให้ร่างกายของเราเปลี่ยนแปลงตามแบบพิมพ์ที่เราต้องการได้เสมอ” “คือเราแค่เปลี่ยนรูปร่างดังกล่าวได้เพียงสองสัปดาห์เท่านั้น ถ้าเกินกว่านี้รูปร่างที่แปรเปลี่ยนไปตามแม่พิมพ์จะกลับมาเป็นรูปร่างเดิมอีก” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 115)

ด้วยเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของเมืองมาศบุรี ทำให้ชาวเมืองที่ไปยังเมืองต่าง ๆ ในโลกมีรูปร่างหน้าตาเหมือนกับชาวเมืองนั้น ไม่ว่าจะเป็น สิว สิว เครื่องแต่งกาย ทำให้ไม่มีความแตกต่างในด้านรูปร่างลักษณะ เมื่อเดินทางไปยังเมืองอื่น ๆ จึงเข้ากับผู้คนในเมืองนั้นได้อย่างกลมกลืน

7. เทคโนโลยีด้านความรู้

ในเมืองมาศบุรีจะไม่มีหนังสือเป็นเล่มให้อ่าน แต่เนื้อหาความรู้เรื่องต่าง ๆ จะถูกถ่ายทอดลงในไมโครฟิล์มขนาดเล็กมีลักษณะคล้ายตลับของแถบบันทึกเสียง ต้องการอ่านเรื่องไหนก็ดูชื่อเรื่องที่ด้านหน้าตลับ แล้วใส่เข้าไปในช่องที่สร้างไว้ตัวหนังสือทั้งหมดจะไปปรากฏบนจอโทรทัศน์

“นี่เป็นหนังสือของเราซึ่งแต่ละห้องมีนาฬิกา เราถ่ายไว้ด้วยไมโครฟิล์ม...ต้องการอ่านอะไรก็ดูชื่อบนที่หน้าตลับแถบ จากนั้นก็ใส่เข้าไปในช่องนั้นแล้วตัวอักษรทั้งหมดจะไปปรากฏบนจอทีวี หรือโทรภาพ” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 94)

ถ้าเทียบกับปัจจุบันลักษณะแบบนี้ น่าจะคล้ายกับ “E- Book (Electronic Book) หมายถึงหนังสือที่สร้างขึ้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ โดยปกติมักจะเป็นแฟ้มข้อมูลที่สามารถอ่านเอกสารผ่านทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ ทั้งในระบบออฟไลน์ และออนไลน์ ต่างกันตรงที่ในเรื่องนครไลหะหนวต้องอ่านจากทีวี แต่ปัจจุบันอ่านจากคอมพิวเตอร์

8. เทคโนโลยีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ในนวนิยาย เรื่อง *นครโลหะหนาว* วมมีความก้าวหน้าด้านการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่ชาวเมือง ได้แก่

8.1 ชุดนอนปรับอุณหภูมิ เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นมาให้มีปฏิกริยากับความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ชุดนอนดังกล่าวสามารถปรับอุณหภูมิของร่างกายให้เหมาะกับอากาศที่ร้อน หรือเย็นจนเกินไป ทำให้ผู้สวมใส่นอนหลับอย่างสบาย “ไม่ว่าอากาศจะร้อนหรือหนาวก็ดี ชุดนอนนี้จะปรับอุณหภูมิให้กับความพอดีของร่างกายเสมอ คือว่าชุดนอนในโลกข้างนอกคงจะไม่มีเหมือนกับเรา ซึ่งช่วยอย่างมากที่ไม่ทำให้ร่างกายเราหนาวไปหรือร้อนไปเมื่อเวลาเราหลับ” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 98)

8.2 เครื่องบันทึกความฝัน นับเป็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอีกอย่างหนึ่งของเมืองนี้

“คือเวลานอนก็จะเอาสายไฟจากเครื่องบันทึกความฝันติดไว้ที่หน้าผาก เมื่อเราฝันเครื่องจะบันทึกความฝันเอาไว้ เหมือนวีดิโอเทป หากเราต้องการดูว่าเราฝันอะไรบ้าง ก็สามารถเอาไปดูที่เครื่องโทรภาพได้ และยังไปกว่านั้นเครื่องนี้ยังสามารถบันทึกจิตใจได้อีก แต่ไม่ได้เป็นภาพของเราขณะที่เราหลับได้ด้วย” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 100)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในเมืองมาศบุรีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะในเมืองมาศบุรีแห่งนี้มีทรัพยากรธรรมชาติ คือฮีเลียมเหลวที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำมาพัฒนาด้านเทคโนโลยีให้มีความทันสมัย ประกอบกับประชาชนในเมืองต่างมีระดับสติปัญญาที่สูงกันทุกคน เพราะมีเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่สามารถผ่าตัดเปลี่ยนเซลล์สมองได้ จึงสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีมาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้มากมาย

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับช่วงเวลาทีนวนิยายเรื่องนี้ตีพิมพ์เผยแพร่ เป็นช่วงเวลาที่กำลังเคียงกับทั้งการวิทยาศาสตร์ มีการพัฒนาการประยุกต์ใช้ฮีเลียมเหลวเพื่องานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ทั่วโลก และได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา (ศุภวรรณ ศรีจันทร์, 31 ม.ค. 2556) จึงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้แต่งนำมาเขียนในนวนิยายเรื่องนี้ และเทคโนโลยีที่กล่าวถึงในนวนิยายเรื่องนี้ยังเกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน เช่น โทรศัพท์ที่สามารถเห็นหน้าตาของผู้พูดได้ การอ่านหนังสือจากจอโทรทัศน์ ซึ่งคล้ายกับการอ่าน “E- Book (Electronic Book) ในจอคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ลักษณะดังที่กล่าวมานี้ ผู้แต่งจะใช้การคาดคะเนจากสภาพสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ เพื่อคาดการณ์ว่าในอนาคตน่าจะเป็นอย่างไร หรือน่าจะมีเทคโนโลยีที่แปลกใหม่อะไรบ้าง เพราะในความเป็นจริงแล้วอนาคตเป็นสิ่งที่ไม่มีใครรู้ได้ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น

ลักษณะอุดมคติในนวนิยายวิทยาศาสตร์ เรื่องนครโลหะหนาว

ยูโทเปีย หรือ ดินแดนในอุดมคติเป็นสถานที่ที่สมบูรณ์แบบ ดั่งงาม เป็นดินแดนที่เลอเลิศไปด้วยความพร้อมพร้งทุกอย่างมากกว่าโลกแห่งความจริง เป็นดินแดนที่ผู้เขียนวาดภาพไว้ว่าต้องเป็นในลักษณะนั้น ๆ จึงจะดีที่สุด และเหมาะสมกับประชาชนที่สุด ดังนั้นดินแดนในอุดมคติของแต่ละคนจึงไม่เหมือนกัน สาเหตุอาจเกิดจากสภาพสังคมในขณะนั้นเป็นสภาพสังคมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น มีความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนและคนรวยทำให้เกิดช่องว่างทางสังคม ความอดอยากของผู้คน โรคระบาด สงคราม ความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกัน หรือเกิดความขัดแย้งกับประชาชนและผู้นำ เป็นต้น เมืองในอุดมคติจึงเป็นเมืองที่มีอยู่ในความคิดเท่านั้น ยังไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงบนโลกใบนี้ เป็นการหลีกหนีจากสภาพสังคมจริงที่เลวร้ายในขณะนั้น เมืองในอุดมคติจึงเป็นเมืองที่ดีที่สุดในมุขยทุกคนปรารถนาจะให้ มี ลักษณะอุดมคติในนวนิยาย เรื่อง *นครโลหะหนาว* มีดังนี้

1. ประชาชนไม่มีความขัดแย้งกับเทคโนโลยี

ประชาชนชาวเมืองมาศบุรี สามารถอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีโดยไม่มีปัญหาใด ๆ ตามมา แม้ว่าเมืองนี้มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างที่สุดก็ตาม จะเห็นได้จากการแต่งกายของชาวเมืองที่ยังคงรักษาการแต่งกายแบบยุคเก่าเอาไว้ “...เธอห่มด้วยผ้าสไบเฉียง สีฟ้าอ่อน เผยให้เห็นไหล่เปลือยขาวสะอาดด้านหนึ่ง ผมยาวลงมาถึงหลัง ทัดดอกไม้สีขาวดอกโตที่ริมหูข้างซ้าย นุ่งผ้าถุงยาวยกเชิง อย่างสวยงาม คาดเข็มขัดทองเส้นโตที่ข้อมือและข้อเท้า และสวมรองเท้าแบบหนีบทรงอน” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 148) การใช้คำพูด การใช้ตัวอักษร

ก็ยังคงรักษาแบบอย่างเหมือนคนยุคเก่า โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง“ตัวอักษรของเราคือตัวอักษรพ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นนั่นเอง ซึ่งพวกเราซึ่งรักษาไว้ได้ แต่พวกไทยพื้นราบของสุเจ้าได้ดัดแปลงของเก่านี้ จนกระทั่งเกือบจะจำกันไม่ได้” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 76) แม้ว่าจะมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปไกลแล้วก็ตาม สิ่งนี้ก็ได้ทำให้ชาวเมืองต่อต้าน หรือปฏิเสธ กลับปฏิบัติตามแนวทางของบรรพบุรุษสืบต่อกันมา

2. ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ความสงบสุขของประชาชนชาวเมืองมาศบุรี เกิดจากการใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต“เราเป็นชาวพุทธ และเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัดด้วยไม่มีลัทธิอื่นมาเจือปน เช่น นับถือเครื่องรางของขลัง หรือไสยศาสตร์อะไร ทำนองนั้น” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 82) ผู้ปกครองเมืองมาศบุรีเชื่อว่าประชาชนควรมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่ดี เพราะถ้าจิตใจดีแล้วก็จะไม่คิดร้ายต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน อยู่กันอย่างสุขสงบจึงยึดหลักธรรมทางศาสนาพุทธเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตมาหลายร้อยปี แม้ว่าเมืองนี้จะมี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีไปไกลแล้วก็ตาม แต่พวกเขาก็ไม่เคยคิดจะไปรุกรานประเทศอื่นทั้ง ๆ ที่สามารถทำได้ แต่พวกเขากลับคอยสอดส่องดูแลการรุกรานจากมนุษย์ต่างดาวโดยที่คนทั้งโลกไม่รู้ “ยิ่งกว่านั้นเรายังคงทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มครองโลกจากคนในดวงดาวอื่นด้วย” “เราในฐานะที่มีเทคโนโลยีสูงกว่าชาติอื่นในโลกนี้ เราจึงสามารถส่งยานบินของเราตรวจลาดตระเวนอยู่เสมอ” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 117)

เมืองมาศบุรียังคงใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อควบคุมความประพฤติของชาวเมือง และยึดเหนี่ยวจิตใจให้กระทำแต่ความดี เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีเหตุผลสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์ ทำให้ประชาชนเมืองมาศบุรียอมรับทั้งศาสนาและวิทยาศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน

3. มีการปกครองโดยใช้หลักประชาธิปไตย

เมืองมาศบุรีมีการปกครองโดยมีผู้บัญชาการทหารเป็นผู้ดูแลความปลอดภัยของเมือง มีรัฐบาลในการบริหารประเทศทุกตำแหน่งมาจากการเลือกตั้งครั้งละ 2 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียง 2 สมัยเท่านั้น ผู้ดำรงตำแหน่งได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งสูง ขอเพียงเป็นคนที่มีความสามารถก็เป็นผู้นำได้ หากพ้นวาระก็กลับไปดำรงตำแหน่งเดิม เป็นการหมุนเวียนกันไป ผู้บัญชาการทหารคนปัจจุบันของเมืองมาศบุรีมีชื่อเพียงแต่ “หมู” เท่านั้น “การหมุนเวียนด้วยการเลือกตั้งนี้ ทำให้คน ๆ หนึ่ง ไม่อยู่ในตำแหน่งนาน ๆ การอยู่ในตำแหน่งนาน ๆ ทำให้คนเราเห็นแก่ตัว และมักจะสะสมบาปมีลูกน้องของตนไว้นั้น เป็นผลให้มีการยึดอำนาจกันขึ้น และกลายเป็นการทำเพื่อตัวเองและพรรคพวก ไม่ใช่เพื่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวม เหมือนกับที่ทุกชาติในโลกเผชิญอยู่ในเวลานี้” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 71) ทั้งนี้บรรพบุรุษที่วางรากฐานทางการปกครองเห็นว่าการอยู่ในตำแหน่งนาน ๆ อาจจะทำให้คนเราเห็นแก่ตัว มีการสะสมพวกพ้อง อำนาจบาตรมีเกิดความละโมภในทรัพย์สินมากขึ้น ดังนั้นแนวทางการปกครองของเมืองนี้จึงให้ดำรงตำแหน่งได้ไม่เกินสองสมัย

หากพิจารณาการปกครองของเมืองมาศบุรีแล้ว จะดูย้อนแย้งกับความเป็นจริงเกี่ยวกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนสามารถเลือกจากบุคคลหลายสาขาอาชีพ มาเป็นผู้นำถ้าหากเป็นคนที่มีคุณสมบัติครบถ้วน และมีความสามารถ ส่วนเมืองมาศบุรีในครุโลหะหนาวเป็นเมืองที่มีทหารปกครอง ประชาชนจะเลือกทหารคนไหนก็ได้มาเป็นผู้ว่า ซึ่งลักษณะนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักประชาธิปไตยคือให้ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้นำของตนเอง โดยพิจารณาจากความสามารถเป็นสำคัญ

จากการศึกษาข้อมูลในช่วงเวลาที่นวนิยายเรื่องนี้เผยแพร่พบว่า ในช่วงเวลานี้ประเทศไทยมีทหารเป็นผู้นำประเทศ ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คือ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2523 – พ.ศ.2531) ดังนั้นเป็นไปได้ว่าผู้แต่งได้นำแนวคิดเรื่องทหารเป็นผู้บริหารประเทศมาเขียนในเรื่องนี้ ลักษณะอุดมคติในเรื่องการปกครองนี้ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนจะดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี และไม่เกิน 2 สมัย บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งใหญ่โต ขอให้เป็นคนดี มีความเสียสละ ทำเพื่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมอย่างแท้จริงไม่หวังกอบโกยผลประโยชน์จากอำนาจหน้าที่ ก็จะได้รับเลือกตั้งจากประชาชน เมืองมาศบุรีจึงไม่มีการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นระหว่างประชาชน กับรัฐบาล หรือระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน จึงทำให้ดินแดนแห่งนี้มีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข

4. มีความเท่าเทียมกัน

ประชาชนในเมืองเมืองมาศบุรี มีความเป็นอยู่ที่เท่าเทียมกันด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์สามารถทำให้ทุกคนมีความฉลาดเท่ากันหมด ประชาชนในเมืองนี้จึงไม่มีใครมีระดับสติปัญญาต่ำ มีแต่อยู่ในระดับสูงกันทุกคน โดยการผ่าตัดแก้ไขเซลล์บางเซลล์ หรือใช้วิธีการทางเคมีปรับปรุงเซลล์ในสมองให้ดีขึ้น เพราะมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรสูงสุดจึงต้องทำให้ทุกคนมีคุณภาพสูง เพื่อที่จะรับภาระในการดูแลประเทศชาติต่อไป “ไม่ว่าจะเป็นงานใช้สมอง หรืองานใช้กำลังและเรารู้ว่าเท่าเทียมกัน” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 81) เมื่อทุกคนมีความเท่าเทียมกันพวกเขาก็จะไม่มีความรู้สึกแตกต่าง หรือรู้สึกถึงความลำเอียงจากผู้ปกครอง พวกเขาจึงเต็มใจที่จะใช้ความรู้ความสามารถและนำทรัพยากรที่มีอยู่มาพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าอย่างเต็มศักยภาพโดยยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ “ฉะนั้นเราจึงไม่ปล่อยให้คนมีระดับสติปัญญาต่างกัน เหมือนกับบางสังคมที่ยังถือว่าหน้าที่สูงสุดจะต้องเป็นของคนมีอำนาจและมีสติปัญญา ซึ่งเป็นผลให้เกิดการเอาเปรียบในทางสติปัญญา” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 81) ความจำเป็นพื้นฐานในชีวิตของชาวเมืองมาศบุรีคือรัฐบาลเป็นผู้จัดหาอาหารให้ชาวเมืองเหมือนกันทุกคน “เมืองมาศบุรีจัดสรรสวัสดิการด้านอาหารให้ชาวเมืองเหมือนกันทุกคน โดยรัฐจะให้กระทรวงอาหารและการเกษตร เป็นผู้ทำแจกประชาชนทุกคนครัวเรือน” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 78) อาจมีข้อยกเว้นบ้าง สำหรับคนที่ทำงานหนัก หรือทหารที่ต้องเสี่ยงภัยที่จะได้รับอาหารพิเศษเพิ่ม ประชาชนมีเครื่องรับโทรภาพทุกบ้านเหมือนกันหมด และรัฐบาลก็ติดตั้งให้ฟรี ถือเป็นสวัสดิการทางสังคม และความจำเป็นที่ประชาชนต้องได้รับข่าวสาร “ทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นสถานที่ไหน ไม่ว่าจะเป็นบ้านไหน หรืออาคารไหนจะมีเครื่องโทรภาพอย่างนี้เหมือนกันหมด” (นันท์ นันทคุณ, 2533: 109)

ลักษณะอุดมคติเรื่องความเท่าเทียมกันในด้านพื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวเมืองมาศบุรี ได้แก่ อาหาร ระดับสติปัญญา การศึกษา ซึ่งเป็นหลักสังคมนิยม เพราะหลักสังคมนิยมรัฐจะเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันในทุกครัวเรือน รัฐสามารถควบคุมการผลิต และแจกจ่ายให้แก่ประชาชนอย่างเหมาะสม เช่น การมีเครื่องโทรทัศน์ที่เหมือนกันทุกบ้าน มีสถานีเดียว อาจทำให้รัฐสามารถควบคุมเนื้อหาข่าวสารได้ง่าย การที่ประชาชนได้รับสวัสดิการที่เหมือน ๆ กัน มีข้อดี คือ ไม่มีการแก่งแย่งกัน ไม่มีการเอาเปรียบระหว่างคนรวยกับคนจน คือทำให้ชาวเมืองพอใจกับการบริหารของรัฐในรูปแบบนี้ และผู้นำของเมืองมาศบุรีในอุดมคติ คือการให้ความสำคัญกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเมือง พยายามสร้างสิ่งที่ดีที่สุดให้กับชาวเมืองทุกคน แม้รัฐเองจะเป็นผู้บริหารแต่ก็ไม่ได้มีอภิสิทธิ์เหนือกว่าชาวเมืองแต่อย่างใด รัฐไม่ได้ใช้อำนาจเกินขอบเขต แต่พยายามสร้างความสมบูรณ์แบบให้พลเมืองอยู่อย่างมีความสุข

จากการวิเคราะห์นวนิยายวิทยาศาสตร์เรื่องนครโลหะหนาว พบว่าเนื้อเรื่องมีลักษณะของความ เป็นวิทยาศาสตร์ คือกล่าวถึงความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของเมืองมาศบุรีที่ล้ำสมัยกว่าโลกภายนอก ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอาหาร การคมนาคม ด้านการกีฬา ด้านความบันเทิง ด้านเครื่องมือสื่อสาร ด้านการแพทย์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และนวนิยายเรื่องนครโลหะหนาวยังมีลักษณะของเมืองในอุดมคติ หรือยูโทเปีย คือ ประชาชนไม่มีความขัดแย้งกับเทคโนโลยี ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีการปกครองโดยใช้หลักประชาธิปไตย และ มีความเท่าเทียมกัน ทำให้เมืองมาศบุรีเป็นดินแดนในอุดมคติที่ปรารถนาจะให้มืออยู่จริงบนโลกนี้

บรรณานุกรม

- ชมรมนิยายวิทยาศาสตร์ไทย. (ม.ป.ป.). *นิยายวิทยาศาสตร์ สำคัญอย่างไร*. <http://thaiscifi.izzisoftware.com>
ชัยวัฒน์ คุประตกุล. (2555, 30 มกราคม). *พัฒนาการและแนวโน้มของนิยายวิทยาศาสตร์*.
<http://thaiscifi.izzisoftware.com/%>
- นันท์ นันทคุณ. (2533). *นครโลหะทนาม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วี.ดี.พี.กรุ๊ป.
- พระมหาสาธิต สุภรณ์เมธี และคณะ. (2564). สังคมอุดมคติตามหลักพุทธปรัชญา. *วารสารวามมัญญะ*
พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 87-102.
- ยงยุทธ ยุทธวงศ์. (2559). *เสี้ยวบทสนทนาวันจันทร์*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ศุภวรรณ ศรีจันทร์. (2556, 31 มกราคม). *จากฮีโร่เลี่ยมเหล็กหอยดแรก...สู่ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์*.
<https://www.slri.or.th/th/slridevelop/2013-01-31-03-49-54.html>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554, 3 พฤศจิกายน). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*.
<https://dictionary.orst.go.th/>
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2561). *A Little History of Literature* [วรรณกรรมประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าแห่ง
จินตนาการ]. บั๊คส์แคป.
- อัจฉรา ชลาชนนวิณ. (2559). ยูโทเปีย : มิติทางสังคมศาสตร์. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*,
5(2), 1-28.
- Chalayonnavin, A. (2016). Utopia: [Utopia: It's Dimensions in Social Science]. *Journal of Public
Administration and Politics*. (July- December), 1-28.
- Chotiudompan, S. (2018). *Wannakamprawattisat runglaochangchintanakarn*. [A Little History
of Literature]. Bangkok: Bookscape.
- Subhamedhi, P. et al. (2021). Sangkomudomkati Tamlakbuddapratichaya. [The ideal
according to the buddhist philosophy principle]. *Journal of Buddhist Studies*
Vanam Dongrak. 8(2), 87-102.
- Kupratakul, C. (2012). *Pattanakarn lae neawruang khong nawaniyay wittayasart*
[Development and subject matter of science fiction]. Retrieved
April 27, 2021. form <https://thaiscifi.izzisoftware.com/%>.
- Lambourne, R, Shallis, Ml & Shortland, M. (1990). *Close Encounters ? science and science
fiction*. New York: IOP Publishing Ltd.
- Nanthakhun, N. (1990). *Nakhon Loha Nao*. [The gold metal city]. (2nd ed.). Bangkok: V.D.P.
Office of the Royal Society. (2011). Podchananukrom chabab rachchabanditayasathan 2011.
[Royal Academy Dictionary, 2011]. Retrieved November 8, 2022.
<https://dictionary.orst.go.th/>.
- Srichan, S. (2018). Cakheliumlewyodrak...Sukwamkawnatangwittayasat. [From the first drop of
liquid helium to... scientific advances]. Retrieved November 5, 2022.
<https://www.slri.or.th/th/slridevelop/2013-01-31-03-49-54.html>.
- Thai Science Fiction Club. (2007). *Niyay wittayasart samkhan yangrai*. [Is Science fiction
important?]. Retrieved April 27, 2021. form <https://thaiscifi.izzisoftware.com>.
- Yuthavong, Y. (2016). *Seaw bot sonthana niran*. [An eternal conversation piece]. Bangkok:
Nanmeebook.

ความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้
สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี

NEED FOR DEVELOPMENT OF TEACHERS' LEARNING ASSESSMENT COMPETENCY
IN SMALL SCHOOLS IN PATHUM THANI PROVINCE

กุลชาติ พันธวรกุล¹ และเมษา นวลศรี²
Kullachat Pantuwarakul¹ and Mesa Nuansri²

^{1,2} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Education, Valaya Alongkorn University under the Royal Patronage
E-mail: Kullachat@vru.ac.th, mesa@vru.ac.th

Received : August 11, 2022

Revised : October 30, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินและจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 150 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้ดัชนี Modified Priority Needs Index (PNImodified) ในการจัดลำดับของความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ โดยภาพรวมถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นในระดับไม่เร่งด่วน (PNImodified = 0.19) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 - 0.26 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล (PNImodified = 0.26) ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล (PNImodified = 0.25) ด้านการบริหารการสอน (PNImodified = 0.20) ด้านการสื่อสารและใช้ผลการประเมิน (PNImodified = 0.13) และด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล (PNImodified = 0.11) ตามลำดับ

คำสำคัญ

ความต้องการจำเป็น การประเมินผลการเรียนรู้ โรงเรียนขนาดเล็ก วิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง

ABSTRACT

The purpose of this research was to assess and prioritize the need for developing the learning assessment competency of teachers in small schools in Pathum Thani province. A sample of 150 teachers was selected by multi-stage random sampling. The research instrument was a questionnaire with a Cronbach's alpha reliability of 0.95. The data were analyzed by descriptive statistics methods including frequency, percentage, mean and standard deviation. Its priority in terms of needs was set using the Modified Priority Needs Index (PNImodified). The results showed that the need for developing the learning assessment competency of small-school teachers in Pathum Thani province was not considered to be at an urgent level (PNImodified = 0.19). When considering each aspect individually, it was found that the need indexes ranged from 0.11 – 0.26. The highest was for the development of assessment instruments aspect (PNImodified = 0.26), followed by the selection of assessment instrument aspect (PNImodified = 0.25), the exam administration (PNImodified = 0.20), the communication and use of the assessment results (PNImodified = 0.13), and the ethical assessment (PNImodified = 0.11).

KEYWORDS

Needs; Learning Assessment; Small Schools; Modified Priority Needs Index

ความสำคัญของปัญหา

การประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียน เป็นหนึ่งในองค์ประกอบของกระบวนการทางการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนกระบวนการทางการศึกษาให้ก้าวหน้า ทั้งนี้ บุคลากรทางการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักของการวัดประเมินผลผู้เรียนมาใช้ในการขับเคลื่อนให้กระบวนการทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ครู เนื่องจากหน้าที่หลักของครู คือ การอบรมสั่งสอนผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการวางระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ตามจุดประสงค์ของการศึกษา และการที่ครูจะสามารถดำเนินการให้บรรลุตามหน้าที่ดังกล่าวได้จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยที่จะต้องนำหลักของการวัดประเมินผลมาใช้ในการบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาตามองค์ประกอบของกระบวนการทางการศึกษา (Jiraro, 2014)

การพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ให้กับครูจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ยังคงพบปัญหาอยู่บ้าง โดยปัญหาส่วนใหญ่มักเกิดกับการบริหารคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ขาดความพร้อมทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ดังที่ สุริยา ช้องเสนาะ (2558) ได้รวบรวมและสรุปถึงปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งส่วนใหญ่ประสบปัญหาสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ส่งผลทำให้โรงเรียนขนาดเล็กไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ ดังนี้ (1) โรงเรียนขนาดเล็กมีต้นทุนในการจัดการเรียนการสอนต่อหัวที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ (2) เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งได้รับการจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาจากรัฐบาล โดยคิดเป็นรายหัวนักเรียน ซึ่งการจัดสรรงบประมาณในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบ (3) ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กนั้น ส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพค่อนข้างมาก เพราะงบประมาณที่มีอย่างจำกัดทำให้ไม่สามารถจัดสรรสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ในการส่งเสริมการศึกษาได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาในระยะยาว นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้สำรวจข้อมูลในปี 2560 พบว่า มีการยุบโรงเรียนขนาดเล็กไปมากกว่า 100 โรงเรียน เนื่องจากไม่มีเด็กนักเรียนและในจำนวน 30,000

กว่าโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด สพฐ. มีโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ประมาณ 15,000 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด และในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 40 คน ประมาณ 1,000 โรงเรียน (สุริยา พ้องเสนาะ, 2558)

การที่โรงเรียนขนาดเล็กนั้นไม่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาได้ โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนขนาดเล็กนั้น ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. รอบที่ 2 ซึ่งผลพบว่า โรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กโดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียน ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 26 กำหนดให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน แต่การวัดและประเมินผลของครูที่ผ่านมายังมีจุดบกพร่องหลายประการ อีกทั้ง สภาพการวัดและประเมินผลในระบบการศึกษาที่ผ่านมาถูกวิพากษ์ว่า ไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้” (โชติกา ภาชีผล และคณะ, 2558) โดยอุปสรรคที่ทำให้การประเมินผู้เรียนไม่ถูกต้อง คือ การประเมินผลของครูไม่สนองต่อนโยบายด้านการศึกษาที่เปลี่ยนแปลง และครูได้รับการพัฒนาด้านเทคนิคการประเมินผลไม่เพียงพอ (สุวิมล ร่องวานิช, 2546) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาที่สามารถสรุปได้ว่า ครูยังขาดความรู้และความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในประเด็นที่หลากหลาย เช่น การกำหนดจุดประสงค์การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Jiraro, 2014; Suknaisith, Wongwanich & Piromsombat, 2014; นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2545)

จากงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านดังที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในหลากหลายประเด็น โดยเฉพาะด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของครู ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อผู้เรียนโดยตรง ทั้งการประเมินระดับชั้นเรียน การประเมินระดับสถานศึกษา ตลอดจนการประเมินผลระดับชาติ อีกทั้ง ข้อมูลจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้บริหารและครูโรงเรียนขนาดเล็กในหลายโรงเรียน ผ่านประสบการณ์การทำโครงการ การลงพื้นที่ และการนิเทศของผู้วิจัย พบว่า จังหวัดปทุมธานียังพบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษา การเรียนการสอน รวมถึงการวัดและประเมินผลการศึกษา อีกทั้ง จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการย้ายของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาค่อนข้างสูงโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก เช่น บรรจुरับตามระยะเวลาตามกำหนดก็ขอย้ายกลับภูมิลำเนาของตน เมื่อมีตำแหน่งว่างลงก็จะมีข้าราชการครูขอย้ายเข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่าง นอกจากนี้ปัญหาคrucialอีกประการหนึ่ง พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนครูน้อย ทำให้ครูต้องทำหน้าที่พิเศษอื่น ๆ เพิ่มเติมนอกเหนือจากภาระงานสอนและดูแลนักเรียน จึงส่งผลให้ครูไม่สามารถทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ หรือตามสภาพจริงที่ควรจะเป็น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลของครูในภาพรวม แต่ที่ไม่ปรากฏชัดเจนถึงการศึกษาว่าครูโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดปทุมธานี ว่ามีสมรรถนะในการประเมินผลอยู่ในระดับใด อีกทั้งมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนของตนเองในด้านใด

การศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เรียกอีกอย่างว่า การประเมินความต้องการจำเป็น ซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำให้การวางแผนมีทิศทาง มีความเป็นไปได้ และมีโอกาสเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่มุ่งหวัง นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลที่ใช้เป็นหลักเทียบความสำเร็จของการดำเนินงาน ทำให้สามารถวางแผนการปฏิบัติภายใต้ทางเลือกที่เหมาะสม ทั้งยังช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพคุ้มค่า และสามารถตรวจสอบได้ (สุวิมล ร่องวานิช, 2562) ผู้วิจัยจึงนำการประเมินความต้องการจำเป็นมาใช้งานวิจัย เพื่อสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน (what is) กับสภาพที่ควรจะเป็น (what should be) ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อมูลที่สามารถระบุสภาพปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงที่เกิดขึ้น เป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การวางแผน และการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้น และสนองความต้องการได้ตรงจุด (สุวิมล ร่องวานิช, 2562) ดังนั้น เพื่อให้ครูสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความ

ต้องการจำเป็นของครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่นักเรียนสำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นต่อไป

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

ลำดับและความสำคัญของความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินและจัดลำดับความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี ในปีการศึกษา 2565 จำนวน 878 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 150 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ได้รับการยอมรับสำหรับการวิจัยในปัจจุบัน ที่สร้างจากสูตรของ Cohen และผ่านการตรวจสอบ/รับรองคุณภาพโดยนักวิจัยหลายคน สามารถกำหนดตัวอย่างได้อย่างถูกต้องและทันสมัย เหมาะสมกับการเผยแพร่ผลงานวิจัยในระดับสากล (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) โดยผู้วิจัยกำหนดข้อมูลนำเข้า (Input) ในโปรแกรม ได้แก่ เลือกกลุ่มการทดสอบเป็น F-test เนื่องจากในการวิจัยนี้ต้องการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวอย่าง 3 กลุ่ม กำหนดค่าขนาดอิทธิพล (Effect Size) ในระดับปานกลาง (ค่า 0.25) (Cohen, 1992) ค่าระดับนัยสำคัญเป็น 0.05 ค่าอำนาจการทดสอบ (Power) เป็น 0.95 จากผลการคำนวณได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมด (Total Sample Size) จำนวน 102 คน แต่เพื่อเป็นการชดเชยแบบสอบถามที่อาจไม่สมบูรณ์ หรือ การสูญหายของแบบสอบถามระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงปรับขนาดตัวอย่างเป็น 150 คน

หลังจากกำหนดขนาดตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการกำหนดกรอบการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi-stage random sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่มดังนี้

ขั้นที่ 1 สุ่มโรงเรียน จังหวัดปทุมธานี มีจำนวนโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งหมด 42 โรงเรียน ผู้วิจัยสุ่มโรงเรียนมา 30 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก

ขั้นที่ 2 สุ่มครู จาก 30 โรงเรียนที่สุ่มได้จากขั้นที่ 1 โดยผู้วิจัยสุ่มครูโรงเรียนละ 5 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก ดังนั้น ในขั้นตอนนี้จะได้ตัวอย่างครูจำนวนทั้งสิ้น 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้สำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี จำนวน 1 ชุด ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามหลักการออกแบบการวัดตัวแปร (measurement design) โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครูเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบเติมคำ เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 2 สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่ควรจะเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (ตั้งแต่ระดับที่ 1 ถึง 5) โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (dual-response format) (Withkin, 1984 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช, 2562) ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเลือกวิธีการวัดและประเมินผล 2) การพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล 3) การบริหารการสอบ 4) การสื่อสารและใช้ผลการประเมิน และ 5) การมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล จำนวนข้อคำถามรวมทั้งสิ้น 45 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยพิจารณาจากดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อรายการกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Index of Item - Objective Congruence: IOC) จำนวน 5 ท่าน โดยมีเกณฑ์พิจารณาข้อรายการที่มีคุณภาพและใช้ได้ คือ จะต้องมียาค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556) ผลการพิจารณาพบว่า มีค่าตั้งแต่ 0.80 – 1.00 จึงสามารถนำไปใช้ได้จริงทุกข้อ และคุณภาพด้านความเที่ยง (reliability) แบบวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ ตามเกณฑ์ของ Nunnally (1967) ที่กำหนดให้มีค่ามากกว่า 0.70

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือราชการออกจากหน่วยงานที่ผู้วิจัยสังกัด ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ผู้วิจัย สุ่มได้ เพื่อขอทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่าง โดยส่งเอกสารทางไปรษณีย์พร้อมแนบคิวอาร์โค้ดเพื่อให้ ตัวอย่างสแกนทำแบบถามผ่าน Google Form ด้วยระบบออนไลน์ โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 20 วัน ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยจะดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากตัวอย่าง กลับคืนมาทั้งหมด จำนวน 150 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 เป็นจำนวนที่ยอมรับได้ ซึ่งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 (วรรณิ แกมเกตุ, 2555) จากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ
2. การวิเคราะห์ผลการประเมินและจัดลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้าน การประเมินผลการเรียนรู้สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี โดยกำหนดความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริง (What is) และสภาพที่ควรจะเป็น (What should be) โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยเรียงดัชนีจากมากไปหาน้อย โดยใช้วิธี Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

$$PNI_{modified} = (I - D)/D$$

โดย $PNI_{modified}$ หมายถึง ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ได้รับการปรับปรุงโดย นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (สุวิมล ว่องวานิช, 2562)

I (Importance)

หมายถึง ระดับความคาดหวังที่ต้องการให้เกิด

D (Degree of success)

หมายถึง ระดับสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

สำหรับการวิจัยนี้การพิจารณาความต้องการจำเป็น จะพิจารณาจากค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) โดยตั้งเกณฑ์การประเมินไว้ว่า ค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ที่มีค่า 0.30 ขึ้นไปถือเป็นความต้องการจำเป็นเร่งด่วน (สุวิมล ว่องวานิช และนางลักขณ์ วิรัชชัย, 2548 อ้างถึงใน ศุภมาส ชุมแก้ว, 2561) ส่วนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นใช้การเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูง ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อยกว่า

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่าง

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์
ในการสอน ($n = 150$)

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	52	34.67
หญิง	98	65.33
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	128	85.33
ปริญญาโท	22	14.67
ประสบการณ์ในการสอน		
1 - 5 ปี	59	39.33
6 - 15 ปี	55	36.67
15 ปี ขึ้นไป	36	24.00
รวม	150	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 150 คน โดยส่วนใหญ่เป็นครูเพศหญิง จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 65.33 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 85.33 และมีประสบการณ์สอนอยู่ในช่วง 1 - 5 ปี มากที่สุด จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 39.33

ผลการประเมินและจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี

ผลการประเมินและจัดลำดับความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี
โดยภาพรวม

สมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน (D)		ความคาดหวัง (I)		PNI _{modified} (I-D)/D	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล	3.47	0.50	4.32	0.45	0.25	2
2. ด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล	3.48	0.36	4.37	0.42	0.26	1
3. ด้านการบริหารการสอบ	3.65	0.36	4.40	0.38	0.20	3
4. ด้านการสื่อสารและใช้ผลการประเมิน	3.87	0.45	4.37	0.44	0.13	4
5. ด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล	4.10	0.62	4.53	0.51	0.11	5
รวม	3.71	0.40	4.40	0.48	0.19	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมถือว่าเป็นความต้องการจำเป็นในระดับไม่เร่งด่วน (PNI_{modified} = 0.19) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 - 0.26 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล (PNI_{modified} = 0.26) ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล (PNI_{modified} = 0.25) ด้านการบริหารการสอบ (PNI_{modified} = 0.20) ด้านการสื่อสารและใช้ผลการประเมิน (PNI_{modified} = 0.13) และด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล (PNI_{modified} = 0.11) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี มีรายละเอียดดังนี้

ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล โดยภาพรวม พบว่า เป็นความต้องการจำเป็นระดับไม่เร่งด่วน (PNI_{modified} = 0.25) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.19 - 0.33 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเด็นของการประเมินได้ว่าเครื่องมือวัดผลใดมีคุณภาพหรือไม่มีคุณภาพ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{modified} = 0.33) และถือเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลายในการประเมินพฤติกรรมของนักเรียน (PNI_{modified} = 0.31) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน และประเด็นเกี่ยวกับการเลือกใช้เครื่องมือวัดพฤติกรรมด้านความรู้ได้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่วัด (PNI_{modified} = 0.28) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับที่ไม่เร่งด่วน ตามลำดับ

ด้านพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล โดยภาพรวม พบว่า เป็นความต้องการจำเป็นระดับไม่เร่งด่วน (PNI_{modified} = 0.26) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.43 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเด็นของความสามารถในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดผล เช่น ความตรง (validity) และความเที่ยง (reliability) ฯลฯ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{modified} = 0.43) และถือเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับการสร้างข้อสอบเทียบเคียงกับข้อสอบมาตรฐาน เช่น O-NET, PISA ได้ (PNI_{modified} = 0.32) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน และประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำผังการทดสอบ (test blueprint) สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด (PNI_{modified} = 0.26) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับที่ไม่เร่งด่วน ตามลำดับ

ด้านการบริหารการสอบ โดยภาพรวม พบว่า เป็นความต้องการจำเป็นระดับไม่เร่งด่วน (PNI_{modified} = 0.20) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 - 0.36 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเด็นของการกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจน และเหมาะสมมีความต้องการจำเป็นสูงสุด (PNI_{modified} = 0.36) และถือเป็นความ

ต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับการแปลความหมายอธิบายผลของคะแนนที่ได้ไปสู่พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และตรงตามสภาพจริง ($PNI_{modified} = 0.30$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน และประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดสัดส่วนของคะแนนตามพฤติกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับรายวิชา ($PNI_{modified} = 0.23$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับที่ไม่เร่งด่วน ตามลำดับ

ด้านการสื่อสารและใช้ผลการประเมิน โดยภาพรวม พบว่า เป็นความต้องการจำเป็นระดับไม่เร่งด่วน ($PNI_{modified} = 0.13$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.08 - 0.31 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเด็นของการใช้ผลการประเมินที่ได้ทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาการเรียนในมิติต่าง ๆ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.31$) และถือเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทางการพัฒนานักเรียนร่วมกันกับผู้ปกครอง ($PNI_{modified} = 0.18$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับไม่เร่งด่วน และประเด็นเกี่ยวกับการสรุปผลการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ($PNI_{modified} = 0.14$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับที่ไม่เร่งด่วน ตามลำดับ

ด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล โดยภาพรวม พบว่า เป็นความต้องการจำเป็นระดับไม่เร่งด่วน ($PNI_{modified} = 0.11$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีพิสัยของดัชนีความต้องการจำเป็นมีค่าอยู่ระหว่าง 0.06 - 0.20 โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อจากมากไปน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเด็นของการเปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถตรวจสอบผลการเรียนได้ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ($PNI_{modified} = 0.20$) และถือเป็นความต้องการจำเป็นในระดับเร่งด่วน รองลงมา คือ ประเด็นเกี่ยวกับความยุติธรรมในการให้คะแนนและตัดสินผลการเรียนรู้นักเรียน ($PNI_{modified} = 0.16$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับไม่เร่งด่วน และประเด็นเกี่ยวกับการให้ความสำคัญ มีความเชื่อมั่นในหลักการวัดและประเมินผล ($PNI_{modified} = 0.13$) ซึ่งเป็นความต้องการจำเป็นในระดับที่ไม่เร่งด่วน ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากผลการประเมินความต้องการจำเป็นด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมถือว่าเป็นความต้องการจำเป็น กล่าวคือ ยังเกิดช่องว่าง หรือ ความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการประเมินผลการเรียนรู้เป็นศาสตร์ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ และผ่านประสบการณ์จากการปฏิบัติงานจริง และถือเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน หากมีความผิดพลาดอาจส่งผลกระทบต่อผู้ถูกประเมินได้ และจากข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนในช่วง 1-5 ปี เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น กล่าวคือ ครูบรรจุใหม่อาจมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน มีความจำเป็นต้องพัฒนาและสั่งสมความชำนาญในการจัดการเรียนการสอนรวมถึงการวัดและประเมินผลการศึกษาด้วย และเมื่อพิจารณาผลการประเมินความต้องการจำเป็นจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผล มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล โดยทั้งสองด้านนี้มีดัชนีความต้องการจำเป็นที่ใกล้เคียงกันมาก หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ การที่ครูจะสร้างหรือพัฒนาเครื่องมือสำหรับการวัดและประเมินผลได้นั้น ครูจำเป็นต้องเลือกวิธีการประเมินผลได้อย่างถูกต้องด้วย เช่น หากต้องการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ซึ่งเป็นการวัดในด้านพุทธิพิสัย หรือ คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความรู้ การเลือกใช้เครื่องมือวัดผลที่เหมาะสมคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้นั้น ๆ ซึ่งมีรายละเอียดของการเลือกประเภทของแบบทดสอบอีกมากมายที่ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถตัดสินใจเลือกใช้และสร้างเครื่องมือได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยนี้ มีสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กัลยวิสาข์ ธาราวร และกมลวรรณ ตังธนากานนท์ (2560) ที่พบว่า ครูมีความต้องการจำเป็นเพื่อ

พัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านการออกแบบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการสร้างเครื่องมือมากที่สุด รองลงมาคือด้านการดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และด้านการตรวจให้คะแนน การรายงานผล และการนำผลไปใช้ตามลำดับ โดยสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นสูงที่สุดในแต่ละด้าน คือ ขาดความรู้และทักษะด้านการวัดและประเมินผล และได้เสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สูงที่สุดในแต่ละด้าน คือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ศุภมาส ชุมแก้ว (2561) ซึ่งได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการรู้เรื่อง การประเมินของครู พบว่า ความต้องการจำเป็นที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่สุด คือ การเลือกวิธีการประเมิน อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Brookhart (2011) ที่กล่าวว่า ครูจะต้องตระหนักถึงวัตถุประสงค์ ที่แตกต่างกันของการประเมินและเลือกใช้วิธีการประเมินได้อย่างถูกต้อง เพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนการสอนของตนเอง ปรับปรุงแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนและช่วยเพิ่มระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอีกด้วย

2. จากผลการวิจัย พบว่า ด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผล มีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากคุณครูทุกคนผ่านกระบวนการบ่มเพาะให้มีความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู และผ่านการฝึกประสบการณ์สอนจากสถาบันการศึกษาที่ผลิตครูอย่างมีคุณภาพ ซึ่งด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผลก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของการมีจรรยาบรรณความเป็นครู ซึ่งสถาบันผลิตบัณฑิตครูทุกแห่งมีการปลูกฝังและบ่มเพาะคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้อย่างเข้มข้น ดังนั้น ในประเด็นนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาน้อยที่สุดนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศุภมาส ชุมแก้ว (2561) ที่ได้วิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการรู้เรื่องการประเมินของครู โดยผลการวิจัยพบว่า ด้านจรรยาบรรณในการประเมินของครูมีความต้องการจำเป็นในลำดับท้าย ๆ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่จำเป็นต้องนำมาแก้ไขหรือพัฒนาสมรรถนะครูในลำดับแรก ๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลเป็นสิ่งที่ต้องทำควบคู่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ครู” ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีสมรรถนะในการวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อให้ครูสามารถออกแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ อันจะก่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียนที่สอดคล้องต่อการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. จากผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านการประเมินผลการเรียนรู้ ในด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการเลือกวิธีการวัดและประเมินผล และด้านการบริหารการสอบ ตามลำดับ ดังนั้น จึงเป็นสารสนเทศสำคัญให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปพิจารณาใช้ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และกลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ให้กับครูโรงเรียนขนาดเล็กตามลำดับความต้องการจำเป็นข้างต้น เพื่อสะท้อนความต้องการจำเป็นที่แท้จริงให้ได้มากที่สุด เช่น การพิจารณากำหนดประเด็นหัวข้อในการอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

2. จากผลการวิจัย พบว่า ครูโรงเรียนขนาดเล็ก ในจังหวัดปทุมธานี มีความต้องการจำเป็นในด้านการมีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผลค่อนข้างน้อย ซึ่งหมายความว่า โดยภาพรวมครูโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดปทุมธานี มีจรรยาบรรณในการวัดและประเมินผลเป็นพื้นฐานที่ดีอยู่แล้ว หรือมีปัญหาในด้านนี้น้อย ดังนั้น จึงเป็นสารสนเทศที่ชี้ให้เห็นว่า สามารถพัฒนาต่อยอดสมรรถนะการประเมินผลการเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ ได้ค่อนข้างง่ายและพร้อมที่จะเปิดใจรับในการพัฒนาในมิติอื่น ๆ ตามมา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมครูโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดปทุมธานี มีความต้องการจำเป็นในด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลมากที่สุด ดังนั้น หากมีการศึกษาวิจัยในโอกาสต่อไป ควรมุ่งศึกษาสำรวจ ในรายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลเป็นพิเศษ เพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงลึกเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านการพัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลต่อไป
2. ควรนำสารสนเทศพื้นฐานเกี่ยวกับผลการประเมินความต้องการจำเป็นที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ ไปต่อยอดศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมและใช้ได้กับบริบทจริง
3. ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติด้านการวัดและประเมินผู้เรียนของครู เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมสมรรถนะด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของครูโรงเรียนขนาดเล็กต่อไป

บรรณานุกรม

- กัลย์วิสาข์ ธาราวร และกมลวรรณ ดังธนานนท์. (2560). การประเมินความต้องการจำเป็นของครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*. 12(2): 370 - 384.
- โชติกา ภาณุผล, ประกอบ กรณีกิจ และพิทักษ์ โสถยาคม. (2558). การพัฒนารูปแบบเพิ่มสะสมงานอิเล็กทรอนิกส์ที่สะท้อนข้อมูลย้อนกลับในการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*. 28(1): 1-26.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). *กระบวนการปฏิรูปเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้: การประเมินและการประกัน*. กรุงเทพฯ: วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น.
- _____. (2555). *การกำหนดขนาดตัวอย่าง และสถิติวิเคราะห์ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ*. ใน การนำเสนอผลงานวิจัยแห่งชาติ 2555 (Thailand Research EXPO 2012). วันที่ 25 สิงหาคม 2555. กรุงเทพฯ.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2556). *ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภมาส ชุมแก้ว. (2561). การประเมินความต้องการจำเป็นการเรียนรู้เรื่องการประเมินของครู. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 29(1): 88-94.
- สุริยา ช้องเสนาะ. (2558). *ปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2558/hi2558-106.pdf>. (2564, 12 มีนาคม).
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2546). *การประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brookhart, S. M. (2011). Educational assessment knowledge and skills for teachers. *Educational Measurement: Issues and Practice*. 30(1): 3-12.
- Chumkaew, S. (2018). Needs Assessment of Teachers' Assessment Literacy. *Academic Service Journal Prince of Songkla University*. 29(1): 88 - 94. [in Thai]
- Cohen, J. (1992). Quantitative methods in psychology: a power primer. *Psychological Bulletin*. 112(1): 155-159.

- Jiraro, P. (2014). A Development of Measurement and Evaluation Standards and Item Bank Approach Model for Teachers in Thai Secondary Schools. *ProcediaSocial and Behavioral Sciences*. 116: 547-556.
- Kaemkate, W. (2012). *Research Methodology in Behavioral Sciences*. (3rd edition). Bangkok: Department of Educational Research and Psychology, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Kanchanawasee, S. (2013). *Classical Test Theory*. (7th edition). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Kongsanoh, S. (2015). *Problems of small schools*. [Online], Available: <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2558/hi2015-106.pdf>. (2021, 12 March). [in Thai]
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Pasiphol, S., Koraneekij, P. & Sotthayakom, P. (2015). Development of Electronic Portfolio Model with Reflective Feedback through Assessment of Student Learning Development under The Office of The Basic Education Commission. *Journal of Research Methodology*. 28(1): 1-26. [in Thai]
- Suknaisith, A., Wongwanich, S. & Piromsombat, C. (2014). Development of Teacher Performance in Educational Measurements and Evaluation through Selfmonitoring Strategies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 116: 1683-1688.
- Tharaworn, K. & Tangdhanakanond, K. (2017). A Needs Assessment of Teachers for Developing Learning Assessment of Secondary School Students. *An Online Journal of Education*. 12(2): 370 -384. [in Thai]
- Wiratchai. N. (2002). *Reform Process for Improving the Quality of Learning: Assessment and Assurance*. Bangkok: VTC Communication. [in Thai]
- Wiratchai. N. (2012). *Determination of Sample Size and Interesting New Analytical Statistics*. In Presentation of National Research 2012 (Thailand Research EXPO 2012). 25 August 2012. Bangkok. [in Thai]
- Wongwanich, S. (2003). *Evaluation of New Learning Styles*. Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Wongwanich, S. (2019). *Needs Assessment Research*. (4th edition). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai].

อิทธิพลของต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่มีต่อภาวะหมดไฟ
ในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

EFFECTS OF PSYCHOLOGICAL CAPITAL AND FLOW EXPERIENCE IN
LEARNING ON LEARNING BURNOUT OF UNDERGRADUATE STUDENTS,
KASETSART UNIVERSITY

วรินญา พิมสกุล¹ ภักรินทร์ คำจุมพล² พนมพร พุ่มจันทร์³ เอื้ออนุช ถนอมวงษ์⁴ และสุชาดา สกolkijrungraj⁵
Warinya Pimsakul¹ Pakkarin Khumjumpon² Panomporn Phoomchan³ Uea-anut Tanomwong⁴
and Suchada Sakolkijrungraj⁵

^{1,2} หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Bachelor of Science in Faculty of Social Sciences Kasetsart University

E-mail: Chavaluck.s@ku.th

^{3,4,5} สาขาวิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Program in Psychology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

Received : March 17, 2022

Revised : November 7, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน และภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนทางจิตวิทยา กับ ภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ความเพลินในการเรียน กับ ภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต และ 4) ศึกษาอิทธิพลของต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่มีต่อภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ที่กำลังศึกษาในภาคปลาย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 120 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินต้นทุนทางจิตวิทยา แบบวัดประสบการณ์ความเพลินในการเรียน และแบบวัดภาวะหมดไฟในการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) นิสิตมีต้นทุนทางจิตวิทยาในระดับค่อนข้างสูง ($M = 3.60$, $SD = .63$) ส่วนประสบการณ์ความเพลินในการเรียน และภาวะหมดไฟในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.18$, $SD = .49$ และ $M = 3.38$, $SD = .68$ ตามลำดับ) 2) ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.519$) 3) ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = -.582$) และ 4) ต้นทุนทางจิตวิทยา

และประสบการณ์ความเพลินในการเรียน สามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถอธิบายภาวะหมดไฟในการเรียนโดยรวมได้ร้อยละ 36.20 ($R^2 = .362$)

คำสำคัญ

ภาวะหมดไฟในการเรียน ต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน

ABSTRACT

The aims of this study were to: 1) study the levels of psychological capital, flow experience in learning, and learning burnout of undergraduate students of Kasetsart University; 2) investigate the relationship between their psychological capital, and learning burnout; 3) investigate the relationship between their flow experience in learning and learning burnout; and 4) study the effects of their psychological capital and flow experience in learning on the learning burnout. The research sample comprised 120 undergraduate students, Kasetsart University Bangkok Campus who were studying in the second semester of the academic year 2021. The sample was selected by multistage sampling. The instruments used in the research were: a personal information questionnaire, a psychological capital inventory, a flow experience in learning inventory, and a learning burnout inventory. The collected data were analyzed with statistical package programs using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research results showed that: 1) the psychological capital of students was at a rather high level ($M = 3.60$, $SD = .63$) while their flow experience in learning and learning burnout were at moderate levels ($M = 3.18$, $SD = .49$; $M = 3.38$, $SD = .68$ respectively); 2) psychological capital was negatively correlated with learning burnout at the significance level of .05 ($r = -.519$); 3) flow experience in learning was negatively correlated with learning burnout at the significance level of .05 ($r = -.582$); and 4) psychological capital and flow experience in learning could predict learning burnout at the significance level of .05, and both variables accounted for 36.20 percent of the total variance in overall learning burnout ($R^2 = .362$).

KEYWORDS

Learning Burnout; Psychological Capital; Flow Experience in Learning

ความสำคัญของปัญหา

ภาวะหมดไฟ (Burnout) เป็นสภาวะของความทุกข์ทางจิตใจ ซึ่งเป็นกลุ่มอาการที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน การวิจัยเกี่ยวกับภาวะหมดไฟในการทำงานเกิดขึ้นจากกลุ่มตัวอย่างของแพทย์ผู้ปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันภาวะหมดไฟนี้ได้รับความสนใจมากขึ้นในบริบทของมหาวิทยาลัย โดยผู้เรียนอาจได้รับผลกระทบจากภาวะหมดไฟในการเรียน เมื่อผู้เรียนเริ่มไม่มีความสนใจหรือขาดความกระตือรือร้นในการเรียน เพื่อที่จะเรียนรู้ ไม่เอาใจใส่ในการเรียนอันเกิดจากความเครียดในการเรียนจนนำไปสู่ความรู้สึกเหนื่อยล้าทางร่างกายและจิตใจ สภาวะนี้

เรียกว่า ภาวะหมดไฟในการเรียน (Schaufeli et al., 2002) ซึ่งภาวะดังกล่าวส่งผลให้ประสิทธิภาพทางการเรียนลดลง ผู้เรียนจะประเมินความสามารถของตนเองในการประสบความสำเร็จทางการเรียนต่ำเกินไป สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้บุคคลไม่เห็นคุณค่าความสามารถของตนเอง มีเจตคติในเชิงลบและไม่ไว้วางใจบุคคลอื่น สาเหตุของภาวะหมดไฟในการเรียนมาจากการที่ผู้เรียนได้รับการงานต่าง ๆ ในปริมาณที่มากเกินไป โดยผู้เรียนขาดความสามารถในการจัดการภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ขาดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนได้อย่างเหมาะสม ได้รับสิ่งตอบแทนจากการเรียนไม่ตรงตามที่คาดหวังไว้ ขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เรียน ซึ่งอาจจะเกิดจากความขัดแย้งระหว่างผู้เรียนกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน (Chinachot & Thirawat, 2015 cited in Pongpisanrat, 2021) ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติเชิงลบต่อสภาพแวดล้อมทางการเรียนและขาดแรงจูงใจในการผลักดันตนเองไปสู่ความสำเร็จทางการเรียน จากผลสำรวจ Mental Health Check-in ในช่วงจากการระบาดของโรคโควิด-19 โดยกรมสุขภาพจิต วันที่ 19 - 25 กันยายน 2564 ผู้ตอบแบบประเมิน 2,045 ราย พบว่า เด็กมีภาวะหมดไฟในการเรียนร้อยละ 16.67 สูงกว่าผู้ใหญ่ประมาณ 3 เท่า อีกทั้งยังพบว่าเด็กมีความเครียดสูงถึงร้อยละ 29.29 ในบางรายมีการเรียนรู้อดถอย มีปัญหาด้านอารมณ์จิตใจ ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ไม่ได้ไปเรียนหรือมีสังคมปกติตามวัย (Thairath, 6 October 2021) ผลสำรวจนี้สอดคล้องกับการสำรวจในปี 2560 ที่สำรวจโดยวิทยาลัยการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล หรือ ซีเอ็มเอ็มยู (CMMU) พบว่า ช่วงอายุที่น้อยลงกลับมีโอกาสที่จะเข้าสู่ภาวะหมดไฟได้มากกว่า โดยกลุ่ม Gen Z หรือช่วงอายุต่ำกว่า 22 ปี กำลังตกอยู่ในภาวะหมดไฟมากที่สุดถึงร้อยละ 17 ขณะที่กลุ่ม Gen Y หรือช่วงอายุ 23 - 38 ปี ก็ตกอยู่ในสภาวะใกล้เคียงกันที่ร้อยละ 13 (The Office of SMEs Promotion, 2017 cited in Pongpisanrat, 2021)

ต้นทุนทางจิตวิทยา (Psychological Capital) เป็นคุณลักษณะและทรัพยากรทางจิตวิทยาที่มีอยู่ในตัวของแต่ละบุคคลที่สามารถวัดได้ สามารถพัฒนาและนำไปบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ได้ โดยต้นทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ประกอบไปด้วย ความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จ (Hope) ความเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน (Self-Efficacy) การฟื้นคืนภาวะปกติ (Resilience) และการมองโลกในแง่ดี (Optimism) (Luthan et al., 2007) ต้นทุนทางจิตวิทยาส่งผลทางบวกต่อความเข้มแข็งทางจิตใจของบุคคลหลายประการและส่งผลต่อข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจในหลายด้าน กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีต้นทุนทางจิตวิทยาที่ดีจะช่วยเสริมความแข็งแกร่งทางจิตใจและลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดปัญหาสุขภาพจิต (Kintarak, 2018) อย่างไรก็ตามงานวิจัยทางจิตวิทยาเชิงบวกที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าในบางบุคคลนั้นไม่สามารถควบคุมผลกระทบทางจิตใจจากความเครียดได้ ทำให้ประสบปัญหาทางร่างกายและจิตใจ (Luthans et al., 2007) ต่างจากบุคคลที่เชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน (Self-Efficacy) ในการควบคุมหรือจัดการกับความเครียดของตนเองได้ จะมีการปรับตัวที่ดีและเหมาะสม ส่งผลให้มีสุขภาพจิตที่ดี ทั้งนี้ต้นทุนทางจิตวิทยายังช่วยให้นักศึกษารับรู้ถึงจุดแข็งและพลังในการเผชิญกับความเครียดในชีวิตได้ในหลายเรื่อง เช่น เรื่องส่วนตัว เรื่องการเรียน ความกดดันของผู้ปกครองในเรื่องการเรียน เป็นต้น (Munawer et al., 2021)

ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน (Flow Experience in Learning) เป็นสภาวะทางจิตใจที่สามารถเกิดขึ้นได้ในระหว่างกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ความเพลินอาจเกิดขึ้นได้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่นเกมดนตรี เต้นรำ ปีนเขา เล่นหมากรุก หรือทำงาน (Csikszentmihalyi, 1988) รวมไปถึงประสบการณ์ในด้านวิชาการด้วย ตัวอย่างเช่น งานวิจัยฉบับหนึ่งพบว่า ร้อยละ 38 ของนักศึกษามีประสบการณ์ความเพลินขณะเรียนรู้ (Bakker & Woerkom, 2017) ซึ่ง Csikszentmihalyi (1988) สรุปไว้ในทฤษฎีความเพลินว่าความเพลินเป็นสภาวะที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเรียนรู้ หากระดับทักษะและระดับความท้าทายของงานอยู่ที่ระดับเหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่สร้างโอกาสสำหรับการเรียนรู้รวมทั้งเพิ่มสมาธิและการจดจ่อในการเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถึงการรับรู้เวลาที่ต่างไปจากความเป็นจริง เพราะพวกเขาจะใส่ใจและจดจ่ออยู่กับงาน ขณะเดียวกัน ผู้เรียนจะรู้สึกผ่อนคลายในการเรียนรู้เมื่อเขามีทักษะอยู่ในระดับสูงมาก แต่ความท้าทายของงานต่ำมาก ในทางกลับกัน ผู้เรียนจะรู้สึกวิตกกังวลเมื่อเขามีทักษะในระดับต่ำมาก แต่ความท้าทายของงานนั้นสูงมาก (Csikszentmihalyi, 1996; Csikszentmihalyi, 2008) นักวิชาการได้ระบุว่าภาวะหมดไฟในการเรียนรู้ส่งผลต่อขั้นตอนการเรียนรู้ ความพึงพอใจ

ในการเรียนรู้ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการเรียนรู้ (Im & Lee, 2021) ดังนั้นหากผู้เรียนมีประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และเพิ่มศักยภาพทางการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่า และอนาคตในการทำงานที่มีคุณภาพต่อไป

จากข้อมูลและแนวคิดที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่านิสิตเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อความเจ็บป่วยทางด้านสุขภาพจิต โดยเฉพาะภาวะหมดไฟในการเรียน ซึ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ระบบการเรียนในปัจจุบัน ที่เป็นรูปแบบออนไลน์ นิสิตต้องปรับตัวและเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การขอเข้ารับบริการปรึกษาเชิงจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ช่วงปี 2560-2564 พบนิสิตขอเข้ารับคำปรึกษาเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะหลังโควิด-19 โดยเฉพาะปี 2563-2564 ที่พบตัวเลขนิสิตขอเข้ารับคำปรึกษามากกว่า 800 คน และประมาณ 48% เป็นปัญหาเรื่องเรียน (Yingkeadtikun & Anchaisri, 7 February 2022) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับระดับของต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนและภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องและอิทธิพลของต้นทุนทางจิตวิทยา และประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนที่มีต่อภาวะหมดไฟในการเรียน ข้อมูลที่ได้จะช่วยให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาภาวะหมดไฟในการเรียน รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปปรับใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขภาวะหมดไฟของนิสิตในอนาคต เพื่อให้นิสิตสามารถใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ใช้ศักยภาพของตนเองในการเรียนได้อย่างเต็มความสามารถและพัฒนาตนเองไปสู่ความสำเร็จได้ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนและภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นอย่างไร
2. ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟในการเรียนหรือไม่
3. ประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟในการเรียนหรือไม่
4. ต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนได้หรือไม่

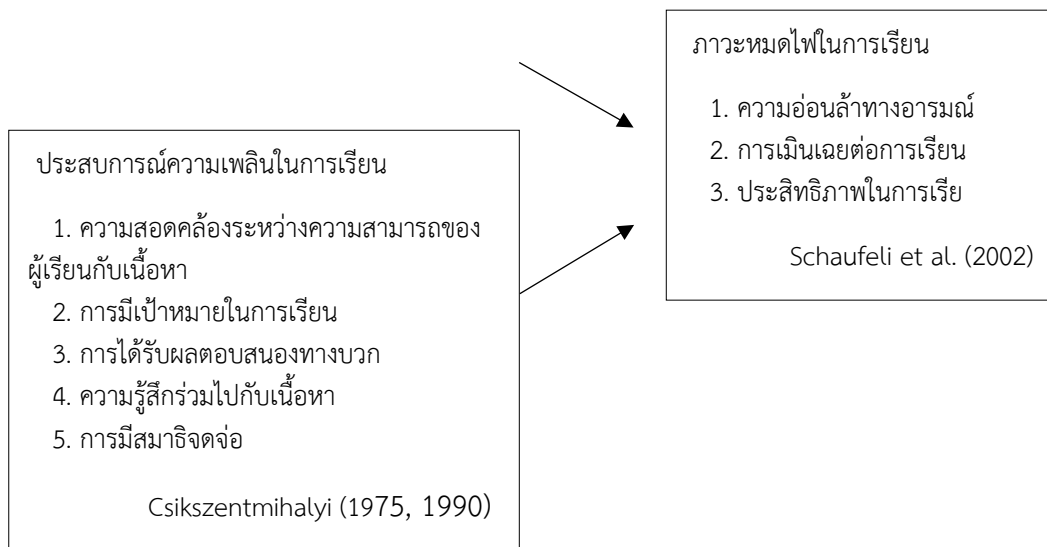
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียน และภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนทางจิตวิทยากับภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียน กับ ภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงในการเรียนที่มีต่อภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ต้นทุนทางจิตวิทยา

1. ความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จ
2. ความเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน
3. การฟื้นคืนภาวะปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ภาคปลาย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 31,887 คน (Office of Educational Administration Kasetsart University, 2021)

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มประชากร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power 3.1.9.4 (Franz et al., 2007) โดยเลือก Linear multiple regression: Fixed model, R^2 deviation from zero และกำหนดขนาดอิทธิพล เท่ากับ 0.15 (Medium effect size) กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 และกำหนดค่าอำนาจการทดสอบเท่ากับ 0.95 ตัวแปรพยากรณ์จำนวน 2 ตัวแปร เมื่อคำนวณแล้วได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 107 คน ทั้งนี้สำรองเผื่อผิดพลาดไว้จำนวน 13 คน จึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 120 คน

2. ใช้การเลือกตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ดังนี้

- 2.1 เลือกตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) จากคณะของนิสิตจำนวน 15 คณะ โดยวิธีการจับสลากแบบไม่มีการคืนที่ได้คณะที่เป็นตัวอย่าง 8 คณะ

- 2.2 ในแต่ละกลุ่มคณะใช้การเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยกำหนดสัดส่วนของนักศึกษาในแต่ละคณะตามสัดส่วนประชากรจริง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้กระจายไปในทุกคณะอย่างทั่วถึง

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มคณะ	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
คณะสังคมศาสตร์	3,355	20
คณะวิทยาศาสตร์	3,021	18
คณะวนศาสตร์	1,315	8
คณะวิศวกรรมศาสตร์	4,845	28
คณะเกษตร	1,528	9
คณะบริหารธุรกิจ	2,667	16
คณะเทคนิคการสัตวแพทย์	918	5
คณะมนุษยศาสตร์	2,649	16
รวม	20,298	120

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 4 ส่วน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา และคณะที่กำลังศึกษา

ส่วนที่ 2 เป็นแบบวัดต้นทุนทางจิตวิทยา แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน การมีความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จ การมองโลกในแง่ดี และการฟื้นคืนภาวะปกติ โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และใช้แบบประเมินต้นทุนทางจิตวิทยาสำหรับคนไทย (Thai-Psychological Capital Inventory) ของ Thungkaew (2019) จำนวน 24 ข้อ โดยด้านการเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตนจำนวน 6 ข้อ ด้านการมีความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จจำนวน 6 ข้อ ด้านการมองโลกในแง่ดีจำนวน 7 ข้อ และด้านการฟื้นคืนภาวะปกติจำนวน 5 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดต้นทุนทางจิตวิทยา เท่ากับ .946 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับอนุญาตในการนำเครื่องมือวิจัยมาใช้ในการเก็บข้อมูล

ส่วนที่ 3 เป็นแบบวัดประสบการณ์ความเพียรในการเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหา ด้านการมีเป้าหมายในการเรียน ด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวก ด้านความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา และด้านการมีสมาธิจดจ่อ โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และใช้แบบวัดประสบการณ์ความเพียรในการเรียนของ Sanjamsai (2019) จำนวน 45 ข้อ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดประสบการณ์ความเพียรในการเรียนเท่ากับ .838 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับอนุญาตในการนำเครื่องมือวิจัยมาใช้ในการเก็บข้อมูล และปรับจำนวนข้อคำถามให้เหลือจำนวน 25 ข้อ เพื่อให้เข้ากับบริบทงานวิจัยในครั้งนี้ โดย ด้านความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหาจำนวน 5 ข้อ ด้านการมีเป้าหมายในการเรียนจำนวน 5 ข้อ ด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวกจำนวน 5 ข้อ ด้านความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา 5 ข้อ และด้านสมาธิจดจ่อจำนวน 5 ข้อ

ส่วนที่ 4 เป็นแบบวัดภาวะหมดไฟในการเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความอ่อนล้าทางอารมณ์ การเมินเฉยต่อการเรียน และประสิทธิภาพในการเรียน โดยมีลักษณะข้อคำถามเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาแบบวัดภาวะหมดไฟในการเรียนขึ้นโดยอาศัยข้อมูลจากแนวคิดภาวะหมดไฟในการเรียน (Schaufeli et al., 2002) จำนวนข้อคำถาม 15 ข้อ โดย ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์จำนวน

5 ข้อ ด้านการเฝ้าติดตามการเรียนจำนวน 5 ข้อและด้านประสิทธิภาพในการเรียนจำนวน 5 ข้อ โดยข้อคำถามทั้งหมดมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นแบบวัดภาวะหมดไฟในการเรียนเท่ากับ.829 นอกจากนี้เนื่องจากคะแนนที่สูงในด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ คะแนนที่สูงในการเฝ้าติดตามการเรียน และคะแนนที่ต่ำในด้านประสิทธิภาพในการเรียนชี้ให้เห็นถึงภาวะหมดไฟในการเรียนในระดับสูง เพราะฉะนั้นคะแนนที่ได้จากข้อคำถามในด้านประสิทธิภาพในการเรียนผู้วิจัยจะมีการกลับคะแนน (Reverse Scored) ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล (Schaufeli et al., 2002; Fares et al., 2016; Hee-Joo & Lim, 2021)

โดยกำหนดเกณฑ์การตัดสินของต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน และภาวะหมดไฟในการเรียน ดังนี้

ช่วงคะแนน	ความหมาย
1.00 – 1.80	ระดับต่ำ
1.81 – 2.60	ระดับค่อนข้างต่ำ
2.61 – 3.40	ระดับปานกลาง
3.41 – 4.20	ระดับค่อนข้างสูง
4.21 – 5.00	ระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้ โดยชี้แจงถึงขั้นตอนและรายละเอียดในการตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทาง Google Forms
2. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 120 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนรวมทั้งสิ้น 120 ฉบับ ซึ่งเพียงพอสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบครบสมบูรณ์มาให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การกระจายข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างและข้อมูลพื้นฐานของตัวแปร ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential statistic) ได้แก่
 - 2.1 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 โดยมีเกณฑ์การตัดสินสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังนี้

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

เท่ากับ 0.00

ต่ำกว่า .40

.40 ถึง .60

.60 ขึ้นไป

ความหมาย

ไม่มีความสัมพันธ์กัน

มีความสัมพันธ์น้อย

มีความสัมพันธ์ปานกลาง

มีความสัมพันธ์มาก

2.2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Linear Multiple Regression) เพื่อตรวจสอบความสามารถในการพยากรณ์ของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตามตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 84.17 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 12.50 และน้อยที่สุดเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ คิดเป็นร้อยละ 3.33 อายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20 - 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมาคืออายุมากกว่า 21 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.17 และน้อยที่สุดอยู่ในช่วงน้อยกว่าหรือเท่ากับ 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.83 ชั้นปีส่วนใหญ่อยู่ในชั้นปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 32.50 รองลงมาคืออยู่ในชั้นปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 27.50 และส่วนใหญ่กำลังศึกษาในคณะวิศวกรรมศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 23.33 รองลงมาคือกำลังศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ คิดเป็นร้อยละ 15.00

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนทางจิตวิทยา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนทางจิตวิทยา แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของต้นทุนทางจิตวิทยา ($n = 120$)

ต้นทุนทางจิตวิทยา	M	SD	ระดับ
การเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน	3.56	.70	ค่อนข้างสูง
การมีความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จ	3.68	.78	ค่อนข้างสูง
การมองโลกในแง่ดี	3.64	.66	ค่อนข้างสูง
การฟื้นคืนภาวะปกติ	3.53	.72	ค่อนข้างสูง
ต้นทุนทางจิตวิทยาโดยรวม	3.60	.63	ค่อนข้างสูง

จากตารางที่ 2 พบว่า นิสิตมีระดับต้นทุนทางจิตวิทยาอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ความเพลนในการเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประสบการณ์ความเพลนในการเรียน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของประสบการณ์ความเพลนในการเรียน ($n = 120$)

ประสบการณ์ความเพลนในการเรียน	M	SD	ระดับ
ความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหา	3.70	.65	ค่อนข้างสูง
การมีเป้าหมายในการเรียน	3.32	.68	ปานกลาง
ความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา	2.78	.67	ปานกลาง
การมีสมาธิจดจ่อ	2.37	.72	ค่อนข้างต่ำ
การได้รับผลตอบแทนทางบวก	3.73	.74	ค่อนข้างสูง
ประสบการณ์ความเพลนในการเรียนโดยรวม	3.18	.49	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 พบว่า นิสิตมีระดับประสบการณ์ความเพลนในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.18$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหาและด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่ด้านการมีเป้าหมายในการเรียนและด้านความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการมีสมาธิจดจ่ออยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาวะหมดไฟในการเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลภาวะหมดไฟในการเรียน แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางแสดงค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของภาวะหมดไฟในการเรียน ($n = 120$)

ภาวะหมดไฟในการเรียน	M	SD	ระดับ
ความอ่อนล้าทางอารมณ์	4.02	.84	ค่อนข้างสูง
การเมินเฉยต่อการเรียน	3.54	.85	ค่อนข้างสูง
การไม่มีประสิทธิภาพในการเรียน	2.57	.86	ค่อนข้างต่ำ
ภาวะหมดไฟในการเรียนโดยรวม	3.38	.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 พบว่า นิสิตมีระดับภาวะหมดไฟในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.38$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ด้านการเมินเฉยต่อการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและด้านการไม่มีประสิทธิภาพในการเรียนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ประสิทธิภาพในการเรียนของนิสิตอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนทางจิตวิทยากับภาวะหมดไฟในการเรียนและความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ความเพลินในการเรียนกับภาวะหมดไฟในการเรียน (n = 120)

ตัวแปรต้น/ตัวแปรตาม	ภาวะหมดไฟในการเรียน	
	r_{xy}	p-value
ต้นทุนทางจิตวิทยา	-.519*	.000
ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน	-.582*	.000

*p < .05

สมมติฐานที่ 1 ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เท่ากับ -.519 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง (Prommapan, 2018)

สมมติฐานที่ 2 ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เท่ากับ -.582 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง (Prommapan, 2018)

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปร

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปร แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อภาวะหมดไฟในการเรียน โดยใช้วิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Method) (n = 120)

ตัวแปร	b	b _{SE}	beta	t	p-value
ต้นทุนทางจิตวิทยา	-.234	.112	-.217	-2.084*	.039
ประสบการณ์ความเพลินในการเรียน	-.600	.146	-.429	-4.117*	.000
ค่าคงที่	6.129	.342		17.937*	.000
R = .602	R ² = .362	R ² adj = .351	F = 33.178	Sig = .000	

*p < .05

สมมติฐานที่ 3 ต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพียรในการเรียนสามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

จากตารางที่ 6 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ที่มีอิทธิพลต่อภาวะหมดไฟในการเรียน พบว่า ต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพียรในการเรียนสามารถร่วมกันพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสามารถอธิบายภาวะหมดไฟในการเรียนโดยรวมได้ร้อยละ 36.20 ($R^2 = .362$) โดยประสบการณ์ความเพียรในการเรียนสามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนได้มากที่สุด ซึ่งสามารถเขียนสมการการถดถอยพหุคูณของภาวะหมดไฟในการเรียนในรูปคะแนนดิบ ได้ดังต่อไปนี้ ภาวะหมดไฟในการเรียน = $6.129 - .234$ (ต้นทุนทางจิตวิทยา) - $.600$ (ประสบการณ์ความเพียรในการเรียน) เขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังต่อไปนี้ $Z_{\text{ภาวะหมดไฟในการเรียน}} = -.217 (Z_{\text{ต้นทุนทางจิตวิทยา}}) - .429 (Z_{\text{ประสบการณ์ความเพียรในการเรียน}})$

อภิปรายผลการวิจัย

ต้นทุนทางจิตวิทยาของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีต้นทุนทางจิตวิทยาโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($M = 3.60$) จากการวิเคราะห์ผลทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ได้แก่ ด้านการเชื่อมั่นในสมรรถนะแห่งตน ($M = 3.56$) ด้านการมีความหวังในการนำตัวเองไปสู่ความสำเร็จ ($M = 3.68$) ด้านการมองโลกในแง่ดี ($M = 3.64$) ด้านการฟื้นคืนภาวะปกติ ($M = 3.53$) แสดงให้เห็นว่านิสิตมีความเชื่ออย่างแท้จริงในศักยภาพของตนเอง พยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีที่สุดเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ถึงแม้จะต้องประสบกับงานที่ท้าทาย มีแรงจูงใจที่มุ่งมั่นในการควบคุมตนเองให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้โดยมีการวางแผนที่หลากหลาย มีความสามารถทางจิตใจที่สร้างความยืดหยุ่นหรือปรับสภาพทางจิตใจ สามารถคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองไปในทางที่ดี มองว่าเหตุการณ์ที่ดีเกิดขึ้นจากคุณลักษณะที่ดีภายในตน สามารถฟื้นคืนสู่ภาวะปกติหลังจากที่จิตใจเกิดความทุกข์อันเกิดจากการที่ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค โดยการนำบทเรียนจากความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากการทำงานหรือการเรียนมาใช้ในการปรับปรุงตนเองหรือผลงานให้ดียิ่งขึ้น

ประสบการณ์ความเพียรในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีประสบการณ์ความเพียรในการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.18$) จากการวิเคราะห์ผลด้านที่อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ได้แก่ด้านความสอดคล้องระหว่างความสามารถของผู้เรียนกับเนื้อหา ($M = 3.70$) และด้านการได้รับผลตอบแทนทางบวก ($M = 3.73$) ด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีเป้าหมายในการเรียน ($M = 3.32$) และด้านความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา ($M = 2.78$) และด้านที่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ได้แก่ ด้านการมีสมาธิจดจ่อ ($M = 2.37$) แสดงให้เห็นว่า เนื้อหาที่นิสิตเรียนมีความสอดคล้องอย่างเหมาะสมกับความสามารถของนิสิต ทำให้นิสิตเกิดความรู้สึกรู้สึกท้าทาย กระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างความรู้สึกละเลิงในการเรียน มีแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้เกิดสมาธิจดจ่ออยู่กับการเรียน มีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งมั่นไว้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมในการเรียนหรือเนื้อหาที่เรียน และได้รับการตอบสนองทางบวกทันทีที่ได้ก้าวหน้าไปทีละขั้น นอกจากนี้มีนิสิตส่วนน้อยที่สามารถแบ่งความสนใจไปที่การกระทำที่กระทำอยู่นั้นทั้งนี้อาจเนื่องจากระบบการเรียนที่เปลี่ยนไป ไม่ได้เรียนภายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจดจ่อในการเรียน การเรียนทางช่องทางออนไลน์อาจส่งผลให้ความสนใจและสมาธิในการเรียนลดน้อยลง

ภาวะหมดไฟในการเรียนของนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีภาวะหมดไฟในการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.38$) ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ($M = 4.02$) อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ด้านการเมินเฉยต่อการเรียน ($M = 3.54$) อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และการไม่มีประสิทธิภาพในการเรียน ($M = 2.57$) อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ แสดงว่านิสิตมีความทุกข์ทรมานจากสภาวะความเหนื่อยล้าอย่างรุนแรงจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการ

เรียน เพื่อหนีจากการเรียนและรู้สึกว่าตนเองกำลังเรียนหนักมากเกินไป ส่งผลให้เกิดความเครียดจากการเรียน มีทัศนคติในทางลบ ต้องการหลีกเลี่ยงการเรียนหรืองานที่ได้รับมอบหมายจากการเรียน อย่างไรก็ตามนิสิตยังมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการเรียน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนได้ รวมถึงทำงานที่ได้รับมอบหมายจากการเรียนได้ตรงกับที่ตนเองคาดหวัง

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ -.519 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระดับปานกลาง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอธิบายได้ว่า หากบุคคลมีระดับต้นทุนทางจิตวิทยาสูงจะส่งผลให้มีระดับภาวะหมดไฟในการเรียนต่ำ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mookkhonkaen (2019) ที่ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างต้นทุนทางจิตวิทยากับความเหนื่อยหน่ายในการศึกษาของนิสิตกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ -.394 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rad et al. (2017) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาและภาวะหมดไฟทางการเรียนของนักศึกษาแพทย์ในประเทศอิหร่าน โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ -.693 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhuang et al. (2020) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกกับความมุ่งมั่นในวิชาชีพ และภาวะหมดไฟในการเรียนของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีจากวิทยาลัยการแพทย์ในมณฑลส่านซี โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ -.251 แสดงให้เห็นว่า ต้นทุนทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน ทั้งนี้อาจเพราะต้นทุนทางจิตวิทยามีลักษณะสำคัญในการปกป้องบุคคลจากความทุกข์ทรมานทางจิตใจภายใต้เหตุการณ์เลวร้ายที่ต้องเผชิญ โดยเฉพาะในบริบทของการเรียน ผู้เรียนมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความทุกข์ทรมานทางจิตใจจนทำให้เกิดภาวะหมดไฟในการเรียนได้ ดังที่ Taikerd et al. (2019) กล่าวว่า มี 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟทั้ง 3 ด้านของนักศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านการปรับตัวกับรูปแบบการเรียน การมีผลสอบอยู่ในระดับที่คาดหวัง ความรู้สึกอยากลาออกจากมหาวิทยาลัย และความรู้สึกขาดแรงจูงใจในการเรียน เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาหรือความรู้สึกล้มเหลวจากการเรียน บุคคลที่มีต้นทุนทางจิตวิทยาในระดับสูงจะดึงทรัพยากรเชิงบวกและจุดแข็งของตนเองมาใช้ในการฟื้นตัว (resilience) โดยเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มองว่าความล้มเหลวเป็นความท้าทาย (Self-efficacy) มีแรงจูงใจที่จะพยายามต่อไปและรู้วิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในครั้งต่อไป (Hope) เพราะส่วนหนึ่งมีความรู้สึกอย่างแน่วแน่ว่าจะมีสิ่งที่เกิดขึ้นและสามารถให้เหตุผลที่ดีมาอธิบายความล้มเหลวที่เกิดขึ้นได้ (Optimism) สิ่งเหล่านี้เป็นไปตามองค์ประกอบของต้นทุนทางจิตวิทยา จะนำมาซึ่งความสมดุลทางจิตใจได้อีกครั้ง และป้องกันผู้เรียนไม่ให้นำไปสู่ภาวะหมดไฟในการเรียน บุคคลจะมีความเข้มแข็งทางจิตใจ ไม่ตกอยู่ในสภาวะที่ทำให้ตนเองเกิดความทุกข์ทรมาน ดังที่ Prasath et al. (2021) กล่าวว่า ต้นทุนทางจิตวิทยาจะช่วยเสริมสร้างความ เป็นอยู่ที่ดีและเสริมสร้างให้บุคคลมีการเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 2 ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประสบการณ์ความเพลินมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ -.582 ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในระดับปานกลาง สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สามารถอธิบายได้ว่า หากประสบการณ์ความเพลินสูงก็จะส่งผลให้ภาวะหมดไฟในการเรียนต่ำ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hee-Joo & Lim (2021) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเพลินในการเรียนกับภาวะหมดไฟในการเรียนในชั้นเรียนออนไลน์ของมหาวิทยาลัย พบว่าประสบการณ์ความเพลินมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะหมดไฟในการเรียน และผู้เข้าร่วมที่มีประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่สูง ภาวะหมดไฟในการเรียนจะต่ำ และ Rijavec et al. (2017) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบนักศึกษาที่ทำงานนอกเวลาและนักศึกษาที่ไม่ได้ทำงานนอกเวลา พบว่าภาวะหมดไฟในการเรียนมี

ความสัมพันธ์ทางลบกับประสบการณ์ความเพลินในการเรียนในนักศึกษาทั้งที่ไม่ได้ทำงานนอกเวลาและที่ทำงานนอกเวลาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากเป็นสภาวะความคิด ความรู้สึกทางบวกของบุคคลที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมอย่างจดจ่อได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน เกิดความรู้สึกร่วมกับสิ่งที่กำลังทำอยู่ด้วยความรู้สึกสบายใจ และอยากกลับมาทำอีกครั้ง โดยประสบการณ์ความเพลินถือเป็นอีกหนึ่งพลังทางจิตใจที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ลดภาวะเครียด และความวิตกกังวลที่เกิดขึ้น หากมีประสบการณ์ความเพลินที่เหมาะสมก็จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจที่ดี เพิ่มแรงจูงใจการเรียนรู้ และลดความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะหมดไฟได้ง่าย ดังที่ Ferreira, Cardoso & Abrantes (2011) อธิบายว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้ผู้เรียนได้ แสดงความสามารถนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี เกิดความพึงพอใจในการเรียน ตลอดจนส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวต่อการเรียน ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้อาจส่งผลให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่ดี ทำให้สามารถป้องกันภาวะหมดไฟในการเรียนได้ส่วนหนึ่ง

สมมติฐานที่ 3 ต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพลินในการเรียนสามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพลินในการเรียน สามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีตัวแปรต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนที่ร่วมกันพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรภาวะหมดไฟในการเรียน ได้ร้อยละ 36.20 พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Barratt and Duran (2021) ที่ศึกษาต้นทุนทางจิตวิทยาและการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาที่มีส่วนร่วม และภาวะหมดไฟในการเรียนในช่วงที่มีการเรียนออนไลน์ทางไกล จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพบว่าต้นทุนทางจิตวิทยาสามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนได้ร้อยละ 24 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่งเป็นตัวแปรที่เพิ่มระดับการพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rijavec et al. (2017) ที่ศึกษาการทำงานนอกเวลา (Part-time) ระหว่างการศึกษาและบทบาทของประสบการณ์ความเพลินของความพึงพอใจในชีวิตนักศึกษาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณพบว่าประสบการณ์ความเพลินในการเรียนสามารถพยากรณ์ภาวะหมดไฟในการเรียนได้ร้อยละ 27 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้นทุนทางจิตวิทยาและประสบการณ์ความเพลินในการเรียนเป็นแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก ที่แสดงถึงการยึดจุดแข็งของบุคคลมาเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาตนเอง มีการเตรียมวิธีการป้องกันสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและสร้างความเข้มแข็งทางจิตที่สำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ดังที่ Seligman (2007) กล่าวว่า นิยามของจิตวิทยาเชิงบวก คือการแสวงหาความรู้เพื่อฝึกฝนอัจฉริยภาพ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคคลปกติให้มีความสุขและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นหากผู้เรียนมีระดับต้นทุนทางจิตวิทยาในระดับสูง ซึ่งเป็นทรัพยากรเชิงบวกภายในตัวบุคคลที่เปรียบเสมือนภูมิคุ้มกันของจิตใจเมื่อผู้เรียนต้องเผชิญกับปัญหาที่ก่อให้เกิดความเครียด ความเศร้า หรือความรู้สึกในด้านลบต่าง ๆ ร่วมกับผู้เรียนมีระดับประสบการณ์ความเพลินในการเรียนในระดับสูง ซึ่งเป็นสภาวะความคิด ความรู้สึกทางบวกของผู้เรียนที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียน มีการจดจ่อต่อการเรียนได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน และเกิดความรู้สึกร่วมกับสิ่งที่เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในสมรรถภาพของตน เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความเชื่อมั่นว่าสามารถทำเป้าหมายที่มีอยู่ได้สำเร็จ สิ่งนี้จะไปกระตุ้นแรงจูงใจภายในสำหรับการเรียนมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนก็จะสามารถนำพาตนเองให้หลุดพ้นจากสภาวะความความเหนื่อยล้าหรือความคับข้องใจซึ่งเป็นผลมาจากความล้มเหลวในการสร้างสิ่งที่คาดหวัง และสภาวะของความอ่อนล้าที่เกิดจากการเรียนได้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับภาวะหมดไฟในการเรียนที่ต่ำ

3. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับต้นทุนทางจิตวิทยา ประสบการณ์ความพลินในการเรียน และภาวะหมดไฟในการเรียนเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถอธิบายลักษณะของตัวแปรเหล่านี้ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

พบว่า ในองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน นิสิตมีต้นทุนทางจิตวิทยาที่ค่อนข้างสูง อย่างไรก็ตามมีองค์ประกอบด้านพื้นคตินภาวะปกติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าต้นทุนทางจิตวิทยาในด้านอื่น ๆ ทางมหาวิทยาลัยจึงควรมีการส่งเสริมให้นิสิตฝึกทักษะการรับมือกับอารมณ์ความคิดที่เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและความล้มเหลว รวมถึงกระตุ้นให้นิสิตสร้างเป้าหมายและหาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นิสิตได้คิดวิเคราะห์ด้วยตนเองและได้แลกเปลี่ยนอารมณ์ ความรู้สึก และวิธีการรับมือกับความล้มเหลวนั้นผ่านการพูดคุยกับผู้อื่น ทำให้นิสิตมีมุมมองต่อความล้มเหลว รวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาที่หลากหลายมากขึ้น ได้เรียนรู้ว่าความล้มเหลวเกิดขึ้นได้กับทุกคน

พบว่า ในองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน นิสิตมีสมาธิจดจ่อค่อนข้างต่ำ โดยจากข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวม ทำให้ทราบว่าผู้เรียนรู้สึกวาระหว่างที่เรียนจะมีสิ่งที่จะมาดึงความสนใจของตนเองออกจากเนื้อหาที่เรียนอยู่ ทางมหาวิทยาลัยและผู้สอนจึงควรมีส่วนในการรับผิดชอบออกแบบการเรียนการสอนที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนหันสนใจ และมีสมาธิกับสิ่งที่เรียน เช่น กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้โดยมีวิธีการสอนที่หลากหลายผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ รูป วีดิโอ สร้างการเรียนรู้โดยใช้เกมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและเรียนรู้เนื้อหาด้วยความสนุกสนาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียน รวมถึงจัดเวลาใน ชั่วโมงเรียนให้มีความยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนได้พัก เกิดความผ่อนคลายและพร้อมที่จะกลับมาเรียนรู้เนื้อหาที่เรียน ทั้งนี้ จากผลการวิเคราะห์พหุคูณ พบว่า ประสบการณ์ความเพลินในการเรียนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหมดไฟในการเรียนมากกว่าต้นทุนทางจิตวิทยา ทางมหาวิทยาลัยจึงควรเริ่มให้ความสำคัญและดำเนินการตามที่เหมาะสมตรงกับประสบการณ์ความเพลินในการเรียนก่อน

พบว่า ในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนิสิตมีความความอ่อนล้าทางอารมณ์ค่อนข้างสูง เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยจึงควรเฝ้าระวังและคอยสำรวจจนิสิตอยู่เสมอ ในขณะเดียวกันให้นิสิตสังเกตตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียนถึงอาการที่นำมาซึ่งความความอ่อนล้าทางอารมณ์จากการเรียนได้แก่ ความเครียด ความรู้สึกอ่อนเพลีย ความรู้สึกเศร้าใจ ไม่มีพลังที่จะเรียน มหาวิทยาลัยควรมีการสนับสนุนทางอารมณ์ให้กับนิสิตผ่านการจัดให้มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความเครียดและความอ่อนล้าจากการเรียนกับนิสิตด้วยกันเอง รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้นิสิตทราบโดยทั่วกันถึง ศูนย์สุขภาพะนิสิต ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เปิดให้บริการดูแลจิตใจและให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยากับนิสิต ส่งเสริมเรื่องการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กับนิสิตในการระบายสิ่งที่อัดอั้นอยู่ในจิตใจและแสดงออกทางอารมณ์ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นิสิตรู้สึกได้รับการสนับสนุนทางด้านจิตใจ

บรรณานุกรม

- Bakker, A.B. & Woerkom, M.V. (2017). Flow at work: A self-determination perspective. *Occupational Health Science*. 1, 47–65. <https://doi.org/10.1007/s41542-017-0003-3>. (2022, 14 November).
- Barratt, J.M., & Duran, F. (2021). Does psychological capital and social support impact engagement and burnout in online distance learning students. *The Internet and Higher Education*. 51. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2021.100821>.
- Csikszentmihalyi, M. (1975). *Beyond Boredom and Anxiety: Experiencing Flow in Work and Play*. Jossey Bass.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. https://www.researchgate.net/publication/224927532_Flow_The_Psychology_of_Optimal_Experience. (2022, 14 November).
- Csikszentmihalyi, M. (1997). *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. HarperCollins.
- Csikszentmihalyi, M. (2008). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. Harper Perennial Modern Classics.
- Csikszentmihalyi, M. & Csikszentmihalyi, I. (1988). *Optimal Experience: Psychological Studies of Flow in Consciousness*. https://books.google.co.th/books?hl=en&lr=&id=tdHLCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Optimal+Experience++Psychological+Studies+of+Flow+in+Consciousness&ots=EUbt53O3Ob&sig=6AsnWExkmxOTwcPM4a7vElQey0&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false. (2022, 14 November).
- Fares, J. et al. (2016). Extracurricular activities associated with stress and burnout in preclinical medical students. *Journal of Epidemiology and Global Health*. 6, 177– 185. <https://doi.org/10.1016/j.jegh.2015.10.003>. (2022, 14 November).
- Faul, F. et al. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Method*. 39(2), 175-191. [Online], Available: <https://doi.org/10.3758/bf03193146>. (2022, 14 November).
- Ferreira, M., Cardoso, A.P. & Abrantes, J.L. (2011). Motivation and relationship of the student with the school as factors involved in the perceived learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 29, 1707-1714. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.416>. (2022, 14 November).
- Im, H.J. & Lee, Y.L. (2021). A study of the relationship between learning flow and learning burnout in college online classes. *Journal of Digital Convergence*. 19(6), 39-46. [<https://doi.org/10.14400/JDC.2021.19.6.039>]. (2022, 14 November).

- Kintarak, S. (2018). Psychological capital: Background, components, and application. *Thai Journal of Clinical Psychology*. 49(2), 56-69. [in Thai]
- Luthans, F. et al. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*. 60(3), 541 – 572. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.2007.00083.x>. (2022, 14 November).
- Luthans, F., Youssef, C.M. & Avolio, B.J. (2007). *Psychological Capital: Developing the Human Competitive Edge*. Oxford University Press.
- Mootkhonkaen, C. (2019). *The Study of Relationship between Psychological Capital and Study Burnout in Students of Science and Technology Majors in Naresuan University*. Department of Psychology, Naresuan University.
- Pongpisanrat, C. (2021). Learning burnout: An inevitable circumstance. *Journal of Education, Mahasarakham University*. 15(1), 8-16. [in Thai]
- Prasath, P.R. et al. (2021). University student well-being during COVID-19: The role of psychological capital and coping strategies. *The Professional Counselor*. 11(1), 46-60. <http://doi.org/10.15241/prp.11.1.46>. (2022, 14 November).
- Rad, M. et al. (2017). Psychological and academic burnout in students of clinical majors in Iran. *Acta facultatis medicae Naissensis*. 34(4), 311-319. <http://doi.org/10.1515/afmnai-2017-0035>. (2022, 14 November).
- Rijavec, M. et al. (2017). Working part-time during studies: The role of flow in students' well-being and academic achievement. *Croatian Journal of Education*. 19(3), 157-175. <https://doi.org/10.15516/cje.v19i0.2724>. (2022, 14 November).
- Sanjamsai, S. (2019). Flow experience in learning among Thai university. *Silpakorn Educational Research Journal*. 11(2), 131-145. [in Thai]
- Schaufeli, W.B., Salanova, M. & Bakker, A.B. (2002). The measurement of engagement and burnout: A two sample confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*. 3, 71–92. <https://doi.org/10.1023/A:1015630930326>. (2022, 14 November).
- Seligman, M.E.P. (2007). *The optimistic child: A proven program to safeguard children against depression and build lifelong resilience*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Taikerd, K. et al. (2019). Prevalence and associated factors of burnout syndrome in preclinical medical students, Thammasat University. *Thammasat Medical Journal*. 19, 127-138. [in Thai]
- Thairath. (2021). *Department of Mental Health advises parents to let “children” take part in the decision to get coronavirus vaccine*. <https://www.thairath.co.th/news/local/2212332>. (2022, 14 November). [in Thai]

Thungkaew, P. (2019). The effects of positive psychology capital enhancement program of students, Faculty of Education, Buriram Rajabhat University. *Dhammathas Academic Journal*. 21(4), 1-12. [in Thai]

Yingkeadtikun, B. & Anchaisri, A. (2022). *Department of Mental Health revealed depression and suicidal rate increase in lower age during COVID-19.*
<https://theactive.net/news/20220207-3/>.(2022, 14 November). [in Thai]

การศึกษากลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศในการนำเสนอข่าว
ภาษาอังกฤษของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ

STUDY OF LINGUISTIC DEVICES AND LGBTQ+ IDENTITY IDEOLOGY
IMPLEMENTED IN ENGLISH NEWS OF
INTERNATIONAL ONLINE ENTERTAINMENT CHANNELS

บุษบา แผงสาเคน*
Boosaba Pangsakon

* คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Valaya Alongkorn Rajabhat University
Under the Royal Patronage
E-mail: boosaba.pang@vru.ac.th

Received : August 30, 2022

Revised : November 6, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศในการนำเสนอข่าวภาษาอังกฤษของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ โดยได้กำหนดการจัดเก็บข้อมูลจากพาดหัวข่าวของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ TMZ, People, Variety, CNN, Mashable, E-online, Bet.com, Maxim และ The Hollywood reporter ผลการศึกษาพบว่า สื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศมีกลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนออุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้รูปประโยคกรรมและการใช้คำถามวาทศิลป์ โดยสรุปจากผลการวิเคราะห์ พบว่ากลวิธีการใช้ภาษาของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ สะท้อนมุมมองความคิดทั้งแง่บวกและแง่ลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

คำสำคัญ

กลวิธีทางภาษา อุดมการณ์ ความหลากหลายทางเพศ ข่าวภาษาอังกฤษ สื่อบันเทิงออนไลน์

ABSTRACT

This research aimed to study the linguistic devices and LGBTQ+ identity ideology implemented in English news of international online entertainment channels. The scope of the data collection was limited to 9 international online entertainment channels: TMZ, People, Variety, CNN, Mashable, E-online, Bet.com, Maxim and The Hollywood Reporter. The results showed that these international online entertainment channels use 4 linguistic devices: lexical selection, presupposition, passive construction and rhetorical questions. From the results of the analysis, it was found that linguistic devices used in international online entertainment channels reflect both the positive and negative perspectives towards the LGBTQ+ identity.

KEYWORDS

Linguistic Devices; Ideology; LGBTQ+ Identity; English News; Online Entertainment

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการนำเสนอข่าวสารต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมักถูกนำเสนอในรูปแบบการตีตราในทางลบ สื่อสาธารณะมักเบี่ยงเบนข้อมูลข่าวสารความหลากหลายทางเพศว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเปราะบางและความบกพร่องทางจิต การใช้ภาษาของสื่อเป็นสิ่งที่ตีตราทางลบกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวจนกลายเป็นวาทกรรม (Discourse) หลักของสังคม ส่งผลต่อการมีอคติ ความเกลียดชัง การละเมิดสิทธิมนุษยชน และกลายเป็นบุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง ตามผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพาได้กล่าวไว้ (2560) ในขณะที่ มุมมองความหลากหลายทางเพศในสื่อต่างประเทศ มีการยอมรับและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น จากบทความวิจัยของ GLAAD and Procter & Gamble found (2020) พบว่า สื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์ และโฆษณา สามารถช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติแง่ลบที่มีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในขณะที่ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา (2560) ได้ทำการศึกษาการทำงานร่วมกับสื่อในประเด็นเพศวิถี อัตลักษณ์ทางเพศ สถานะการแสดงออกและลักษณะทางเพศในประเทศไทย พบว่า สื่อสิ่งพิมพ์มีแนวโน้มการใช้ภาษาอังกฤษที่มีทั้งการสะท้อนแง่บวก และการตีตราทางลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในหนังสือพิมพ์รายวัน ฉบับภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยด้านการใช้ภาษาของสื่อที่มีอิทธิพลต่อเพศและความเท่าเทียมกันทางเพศของกลุ่ม LGBT โดย Margit Tavits and Efrén O. Perez (2562) พบว่า การเลือกใช้ภาษาในสื่อเป็นสิ่งที่มีความอิทธิพลต่อประเด็นความเท่าเทียมกันทางเพศ เช่น การใช้คำศัพท์ และคำสรรพนามในการระบุเพศควรมีการเลือกใช้กลุ่มคำที่มีความหมายเป็นกลาง ไม่มีการแบ่งแยก ดังนั้น การเลือกใช้ภาษาในสื่อถือเป็นช่องทางสำคัญที่จะช่วยสร้างอุดมการณ์ทางความคิดด้านความเท่าเทียมกันทางเพศต่อคนในสังคมได้เป็นอย่างดี จากปัจจัยข้างต้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษากลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ ในการนำเสนอข่าวภาษาอังกฤษของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ โดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical discourse analysis) ของแฟร์คลัฟ (1995) เพื่อสะท้อนแง่มุมการใช้ภาษาและสังคมให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมพบงานวิจัยจำนวนหลายเรื่องที่ได้ทำการศึกษาวิธีทางภาษาและสังคม โดยใช้กรอบแนวคิดข้างต้น ได้แก่ งานวิจัยของธีระ บุชบกแก้ว (2553) ทำการศึกษากลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์” งานวิจัยของยุทธนา นันทิวิธวิภา (2547) ได้ทำการศึกษาภาษาเกย์ และการศึกษาของ พชรพล สระน้อย และปณิธาน บรรณาธรรม (2562) ทำการศึกษากการใช้ภาษาในนวนิยายเกย์ ของ Priddybliss รวมทั้ง งานวิจัยการศึกษาอุดมการณ์ทางเพศในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2:

การวิเคราะห์ วาทกรรมเชิงวิพากษ์ โดย ขจิตา ศรีฟุ่ม (2562) ผลการวิจัย พบว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีกลวิธีการใช้ภาษาเฉพาะกลุ่มเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของเกย์ต่อสาธารณชน และกลวิธีการใช้ภาษาดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นแง่มุมอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศได้อย่างชัดเจน

ดังนั้น จากความสำคัญของปัญหาข้างต้นและจากการศึกษางานวิจัยการศึกษาวาทกรรมการใช้ภาษาของสื่อต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังไม่พบบางงานวิจัยที่มีการศึกษาการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอข่าวที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่ที่พบเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวาทกรรมการใช้ภาษาของสื่อสิ่งพิมพ์ในประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยและบทความวิจัยทั้งของไทย และต่างประเทศ ยังคงพบอิทธิพลการใช้ภาษาของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านบวกและด้านลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งอาจเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอข่าวการใช้ภาษาอังกฤษที่เหมาะสมต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในระดับสากล ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการสร้างทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและนำไปสู่การสร้างตัวตนที่มีความเสมอภาคในการได้รับสิทธิต่างๆเท่าเทียมกับผู้อื่น

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

สื่อออนไลน์ต่างประเทศ มีกลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอข่าวอย่างไรต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิธีการทางภาษาและอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศในการนำเสนอข่าวภาษาอังกฤษของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การคัดเลือกข้อมูลทางภาษา

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ข้อมูลทางภาษาที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ พาดหัวข่าวของสื่อออนไลน์ต่างประเทศที่มีการนำเสนอข่าวต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยกำหนดระยะเวลาการเก็บข้อมูลทางภาษาจากแหล่งข้อมูลข้างต้น ในช่วง 5 ปี ย้อนหลัง คือ ปี พ.ศ. 2559 - 2563 นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกข้อมูลทางภาษาจากการใช้คำสำคัญในการสืบค้นข้อมูลทางภาษา และนับค่าความถี่ที่พบสูงที่สุดจากพาดหัวข่าวของสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำสำคัญที่ใช้ในการสืบค้นข้อมูลทางภาษา ดังนี้ ความหลากหลายทางเพศ (LGBTIQ) หญิงรักหญิง (Lesbian) ชายรักชาย (Gay) บุคคลรักสองเพศ (Bisexual) บุคคลข้ามเพศ (Transgender) บุคคลสองเพศ (Intersex) และไม่นิยามเพศ (Queer)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้พิจารณาการเก็บข้อมูลโดยการอ่านและวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาอังกฤษ โดยได้คัดเลือกแหล่งสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่ได้รับความนิยมและมีอิทธิพลต่อวงการบันเทิงต่างประเทศ โดยพิจารณาจากค่าความถี่ในการสืบค้นข้อมูลมากที่สุดบนหน้าเว็บไซต์สื่อออนไลน์ต่างประเทศ รวมทั้ง เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ที่รวบรวมข่าวในวงการบันเทิงต่างประเทศ และมีข้อมูลของผู้ที่มีชื่อเสียงมากมาย จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ TMZ, People, Variety, CNN, Mashable, E-online, Bet.com, Maxim และ The Hollywood reporter

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอข่าวในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดส่วนหนึ่งตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (1995: 185-213) ประกอบด้วย มิติของตัวบท (text) มิติของวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และมิติของวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) แต่ การวิจัยในครั้งนี้จะนำเพียงกรอบแนวคิดด้านการวิเคราะห์ในระดับตัวบท (Text) มาใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาในพาดหัวข่าวของสื่อออนไลน์ต่างประเทศเท่านั้น ซึ่งการวิเคราะห์ตัวบท (Text) ตามความคิดของแฟร์คลัฟ หมายถึง ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน วจนภาษาและอวจนภาษา นอกจากนี้ แฟร์คลัฟได้กล่าวว่า การวิเคราะห์ในระดับตัวบท (Text) และการตีความหมายจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่แฝงอยู่ในวาทกรรมนั้นได้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า มีการใช้กลวิธีทางภาษาและสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ ดังนี้ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้รูปประโยคกรรมและการใช้คำถามวาทศิลป์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเลือกใช้คำศัพท์ สื่อออนไลน์ต่างประเทศมีการเลือกใช้คำศัพท์ในการนำเสนอต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ การกล่าวอ้างถึง กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคม โดยมีรายละเอียดการเลือกใช้คำศัพท์ ดังนี้

1.1 การกล่าวอ้างถึง ในที่นี้หมายถึง การใช้คำหรือวลี ซึ่งเป็นได้ทั้งคำสรรพนาม คำนาม หรือวลีเพื่ออ้างถึงหรือกล่าวถึงผู้รับสาร ซึ่งหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในพาดหัวข่าวของสื่อออนไลน์ต่างประเทศ จากผลการวิจัย พบว่า สื่อออนไลน์ต่างประเทศมีการใช้คำที่กล่าวอ้างถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จำนวน 7 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 LGBTQ/LGBTIQ+/LGBT (ความหลากหลายทางเพศ)

ตัวอย่างเช่น

- “The LGBTQ Musicians You Need to Be Listening.....” (E-online, 2563)
- “BFI Flare LGBTIQ+ Film Festival Canceled Last Minute Due to Coronavirus” (Variety, 2563)
- “Chris Pratt responds to Ellen Page's claim his church is anti-LGBT” (CNN, 2562)

1.1.2 Lesbian/lesbianism (หญิงรักหญิง/ผู้ที่มีความชื่นชอบเพศหญิงที่เป็นเพศเดียวกัน)

ตัวอย่างเช่น

- “NBA'S KELLY OUBRE JR. 'I'M NOT A LESBIAN' ... I'm A Grown Man!...” (TMZ, 2560)
- “...He's 'Happy' for Costar Izzy Wouters After She Came Out as Lesbian...” (People, 2563)
- “Kenya Bans First Cannes-Bound Film Over “Lesbianism”” (The Hollywood reporter, 2561)

1.1.3 Gay/ProudBoys/Gay men/Gay woman/The gay kid (กลุ่มชายรักชาย)

ตัวอย่างเช่น - “Logan Paul says he's 'going gay' for a month.....” (Mashable, 2562)

- “The gay community is beautifully reclaiming #ProudBoys” (Mashable, 2563)
- “Wendy Williams Slammed After Saying Gay Men Should 'Stop Wearing Our Skirts and Our Heels'” (People, 2563)

- “Scooby-Doo Writer James Gunn Says He Tried to Make Velma 'Explicitly Gay' But Studio Intervened Velma was originally written as a gay woman in 2002's Scooby-Doo” (People, 2563)
- “'School of Rock's' Billy Writes About Being Labeled "The Gay Kid"” (The Hollywood reporter, 2561)

1.1.4 Bisexual/Bisexuality/Proud Bisexual Woman/Proud bisexual man (บุคคลรัก

สองเพศ/บุคคลที่ชื่นชอบทั้งเพศชายและเพศหญิง)
ตัวอย่างเช่น

- “Meet the First Openly Bisexual Contestant In Miss USA....” (Maxim, 2563)
- “Kristen Stewart 'Relishes' LGBTQ Kids Finding Representation in Her Bisexuality” (The Hollywood reporter, 2563)
- “Lili Reinhart Comes Out as 'Proud Bisexual Woman' Ahead of Attending Black Lives Matter Protest” (People, 2563)
- “Joshua Rush is 'an out and proud bisexual man'” (CNN, 2562)

1.1.5 Transgender/Trans/Transgender kids/Transgender teen/Transgender

woman/Transgender man (บุคคลข้ามเพศ/บุคคลข้ามเพศจากผู้ชายเป็นผู้หญิง/บุคคลข้ามเพศจากผู้หญิงเป็นผู้ชาย)
ตัวอย่างเช่น

- “YouTube and X Factor Star Trevi Moran Comes Out as Transgender” (E-online, 2563)
- “'Juno' Star Elliot Page Comes out as Trans...” (TMZ, 2563)
- “Pose Actor Indya Moore Launches Campaign to Bring Santa to Transgender Kids....” (People, 2563)
- “Black Transgender Teen Found Dead In Car...” (Bet.com, 2563)
- “The Philippines is calling for LGBTQ protection after transgender woman is denied entry into female restroom” (Mashable, 2562)
- “Transgender Man to Become the First to Appear on the Cover of a European Magazine...” (People, 2559)

1.1.6 Intersex/Intersex infants/Intersex child (บุคคลสองเพศ/เด็กที่มีสองเพศ)

ตัวอย่างเช่น

- “Model Hanne Gaby Odiele Reveals She Is Intersex...” (People, 2560)
- “Major children's hospital apologizes for performing cosmetic genital surgeries on intersex infants” (CNN, 2563)
- “'How we are raising our intersex child'” (CNN, 2562)

1.1.7 Queer/ Queerness/Non-Binary Queer (ไม่นิยามเพศ)

ตัวอย่างเช่น

- “Justice Smith Comes Out as Queer...” (People, 2563)
- “OPINION: I Found A Way To Tell My Parents About My Queerness...” (Bet.com, 2563)
- “International Transgender Day of Visibility Celebrates Non-Binary Queer..” (Bet.com, 2563)

จากผลการวิจัยกลุ่มคำกล่าวอ้างถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศสามารถสรุปได้ว่า กลุ่มคำที่ใช้กล่าวอ้างถึงโดยส่วนใหญ่ใช้ในการระบุเพศวิถี หรือรสนิยมทางเพศ รวมทั้ง การใช้คำกล่าวอ้างถึงข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นถึงการระบุตัวตนทางเพศ ที่ถือเป็นกลุ่มบุคคลปกติทั่วไปในสังคม

1.2 กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากผลการวิจัย พบว่า การบรรยายความรู้สึกของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ การเปิดเผยตัวตน และแสดงตัวตนต่อสังคม และการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การเปิดเผยตัวตนและแสดงตัวตนต่อสังคม สื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศมักใช้กลุ่มคำกริยา และคำกริยาวิเศษณ์เพื่อบรรยายความรู้สึกของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อันได้แก่ คำว่า “reveal”, “come out”, “announcing”, “openly”, “v.to be”, “open up”, “identify” ตัวอย่างเช่น

- “Jay-Z **Reveals** His Mom **Is a Lesbian** on 4:44 Song "Smile" (E-online, 2560)
- “Hairspray's Nikki Blonsky **Comes Out as Gay**” (E-online, 2563)
- “RHOC's Braunwyn Windham-Burke Shares First Photo of Her Girlfriend After **Announcing She Is a Lesbian**” (People, 2563)
- “Colorado Makes History With First **Openly Gay** Governor in U.S.” (The Hollywood reporter, 2561)
- “Amber Heard **Opens Up About Her Bisexuality**,.....” (Maxim, 2560)
- “Andrew Gillum Says 'I **Identify as Bisexual**'.....” (People, 2563)

จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า กลุ่มคำที่ใช้ในการเปิดเผยตัวตนและแสดงตัวตนต่อสังคมนั้น สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมีความกล้าหาญและความภูมิใจต่อการเปิดเผยเพศวิถีของตนเอง

1.2.2 การเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศมักใช้กลุ่มคำกริยา และคำนามเพื่อเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อันได้แก่ “call out”, “speak out”, “LGBTQ’s right”, “Battle”, “help”, “fighting”, “stop”, “movement” และ “evoke” ตัวอย่างเช่น

- “Country star **calls out** fan for anti-LGBTQ comment” (CNN, 2562)
- “Laverne Cox **Speaks Out** On Supreme Court Ruling....” (Bet.com, 2563)
- “History is made in Malaysia as man challenges Shariah law for **LGBTQ rights**” (Mashable, 2563)
- “Pete Buttigieg Hails LGBTQ+ SCOTUS Ruling as a Victory, Not Ultimate Win PETE BUTTIGIEG SCOTUS RULING WINS **BATTLE FOR LGBTQ+...**” (TMZ, 2563)
- “New York City Park Named After LGBTQ Activist Marsha P. Johnson She **helped to** sparked the Stonewall uprising” (Bet.com, 2563)
- “Black Lesbians Taking a Stand, Mama Dragons **Fighting** Homophobia & More LGBTQ Facebook Groups Fifty years after the Stonewall uprising...” (People, 2562)
- “New podcast wants people to **stop** discriminating against gay...” (Mashable, 2563)

- “The Get Down's Justice Smith Comes Out as Queer, Champions LGBTQ+ Black Lives Matter Movement” (E-online, 2563)
- “How ‘Freaky’ Evokes Queer and Feminist Power...” (Variety, 2563)

จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า กลุ่มคำที่ใช้ในการเรียกร่องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องการเรียกร่องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศของมนุษย์และต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนเองที่พึงจะมีการดำรงอยู่ในสังคม

1.3 กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคม จากผลการวิจัยการบรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคำที่บรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความหมายน้อยในเชิงบวก และกลุ่มคำที่บรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความหมายน้อยในเชิงลบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 กลุ่มคำที่บรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความหมายน้อยในเชิงบวก การสนับสนุนและช่วยเหลือ สื่อออนไลน์ต่างประเทศมักใช้กลุ่มคำกริยา คำคุณศัพท์ คำนาม และคำกริยาวิเศษณ์เพื่อบรรยายความรู้สึก อันได้แก่

ตัวอย่างเช่น

- “LILI REINHART MORE LGBTQ+ TV CHARACTERS, PLEASE It's Good To Be Bisexual!!!!” (TMZ, 2563)
- “Emmys: 18 Memorable LGBTQ Winners and Nominees” (The Hollywood reporter, 2562)
- “Variety's Claudia Eller Accepts National Lesbian and Gay Journalists Association Honor” (Variety, 2562)
- “Emmys: Nominees Advocate for Voting, Gay Rights in Political Speeches” (The Hollywood reporter, 2561)
- “How a Vaudeville Star Helped Pave the Way for Trans Representation” (Variety, 2561)

จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า มีการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายน้อยในเชิงบวก ซึ่งมีความหมายด้านการสนับสนุน ช่วยเหลือ และการยอมรับ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมยอมรับในตัวตนความหลากหลายทางเพศ การช่วยเหลือและสนับสนุนให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีจุดยืนในสังคมเพิ่มมากยิ่งขึ้น จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า กลุ่ม LGBTQ+ มีบทบาททางการแสดงทั้งในโทรทัศน์และโฆษณามากยิ่งขึ้น การบริจาคเงินและสร้างกองทุนช่วยเหลือกลุ่มความหลากหลายทางเพศ รวมทั้ง สังคมยังให้การสนับสนุนในการยอมรับตัวตนและความภาคภูมิใจในเพศของตนเอง

1.3.2 กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคนในสังคมที่มีความหมายน้อยในเชิงลบ ที่มีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยสื่อออนไลน์ต่างประเทศมักใช้กลุ่มคำกริยาและคำนามในการสื่อความหมายน้อยในเชิงปฏิเสธ และต่อต้านกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตัวอย่างเช่น

- “NBA'S KELLY OUBRE JR. 'I'M NOT A LESBIAN' ... I'm A Grown Man!...” (TMZ, 2560)
- “NBA Star Andre Iguodala: I Don't Want My Daughter Playing Basketball and Becoming a Lesbian...” (TMZ, 2559)
- “Sheriff-Elect Makes History While Beating Ex Boss, Whom She Says Fired Her Because She's a Lesbian” (People, 2563)
- “Wendy Williams Apologizes for Saying Gay Men Should Stop Wearing Our Skirts and Our Heels” (E - online, 2563)

- “J.K. Rowling Faces Backlash After Siding with Researcher Fired for Anti-Transgender Comments...” (People, 2562)

จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า มีการใช้กลุ่มคำที่มีความหมายในเชิงลบต่อต้าน และมีความหมายที่สื่อถึงการเหยียดเพศ เช่น มีการเน้นย้ำคำโดยใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ เพื่อระบุว่าตนเป็นเพศชาย ไม่ใช่เลสเบี้ยน ประเด็นการต่อต้านกลุ่มข้ามเพศ และการถูกไล่ออกจากงานด้วยเหตุแห่งการเลือกปฏิบัติทางเพศ รวมทั้ง การใช้คำปฏิเสธ ในประเด็นการแต่งกาย และกิจกรรมกีฬา โดยยึดบรรทัดฐานการแบ่งเพศสถานะทางสังคม เช่น การหยุดการแต่งกายที่ไม่ตรงกับเพศสภาพ การไม่ต้องการให้ลูกเล่นกีฬาบาสเกตบอล เพราะกลัวลูกเป็นเลสเบี้ยน จากผลการศึกษาข้างต้น พบว่า กลุ่มคำที่มีความหมายในเชิงลบสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงถูกต่อต้าน แบ่งแยกและมีความไม่เท่าเทียมจากสังคมในหลายประเด็น ได้แก่ การเหยียดเพศ การต่อต้านการแต่งกาย และการถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ

2. การใช้มูลบท (presupposition) การใช้มูลบท ในที่นี้หมายถึง การใช้ภาษาในการสื่อสาร โดยในข้อความดังกล่าวมีนัย ความคิดและเจตนาแอบแฝง หรือมีเหตุการณ์บางอย่างปรากฏหรือเคยเกิดขึ้นมาก่อน แล้วโดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การยอมรับตัวตน และการสร้างจุดยืนในสังคมให้แก่กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ตัวอย่างเช่น

- “There are more LGBTQ characters on broadcast TV than ever” (CNN, 2561)
- “Valkyrie is now the first LGBTQ Marvel movie superhero, but she's been bi forever” (CNN, 2562)
- “GLAAD report shows LGBTQ representation on TV improving” (CNN, 2560)
- “After widespread backlash, Hallmark will bring back the lesbian wedding ad” (Mashable, 2562)
- “Malaysia Will Not Censor 'Power Rangers' Because of Gay Character” (The Hollywood reporter, 2560)
- “‘The Owl House’ Makes History With Disney's First Bisexual Lead Character” (Variety, 2563)
- “A transgender character is coming to the Marvel Universe” (CNN, 2563)
- “From Will Truman to Pray Tell: The Evolution of TV's Queer...” (Variety, 2563)
- “‘Work in Progress’ Star Abby McEnany Wants to Show 'What Queer Life Is'” (The Hollywood reporter, 2562)

จากผลการวิจัย พบว่า มีรูปภาพที่บ่งบอกมูลบทในเรื่องช่วงเวลาอดีต และปัจจุบันของสื่อต่างประเทศ รวมทั้ง การใช้กลุ่มคำศัพท์แสดงปริมาณเพิ่มมากขึ้น และคำศัพท์ระบุช่วงเวลา ก่อน และหลังเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นบทบาทของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจากอดีต และปัจจุบัน เช่น คำว่า “more”, “first”, “back” เป็นต้น ซึ่งจากรูปภาพสามารถบ่งชี้ได้ว่าในอดีตสื่อต่างๆ ยังไม่ยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่ในปัจจุบันจากภาพข่าวพบว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีบทบาทมากขึ้น ทั้งในสื่อภาพยนตร์ โทรทัศน์ และโฆษณา จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีบทบาทในการแสดงภาพยนตร์ โทรทัศน์ในสื่อที่มีชื่อเสียง เช่น Marvel, 'Power Rangers', Disney เป็นต้น รวมทั้ง มีบทบาททางการแสดงในโทรทัศน์มากยิ่งขึ้น

3. การใช้รูปประโยคกรรม (Passive voice) การใช้รูปประโยคกรรม ในที่นี้หมายถึง ประโยคที่นำผู้ถูกกระทำไว้หน้าประโยค จากผลการวิจัย มีรายละเอียดต่อไปนี้
ตัวอย่างเช่น

- “Supreme Court Rules **LGBT People Protected** From Job Discrimination”
(The Hollywood reporter, 2563)
- “Miss Staten Island **was banned** from taking part in the St. Patrick's Day parade after coming out as bisexual” (CNN, 2563)
- “Growing up intersex in a country where **it is believed** to be bad luck”
(CNN, 2562)

จากผลการวิจัย พบว่า การใช้รูปประโยคกรรม สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกกระทำ หรือ เหยื่อ ในประเด็นต่างๆ เช่น การถูกปกป้องจากการถูกกีดกันในการเข้าทำงาน การถูกห้ามไม่ให้เข้าร่วมงาน และการถูกเหยียดเพศ

4. การใช้คำถามวาทศิลป์ (rhetorical question) การใช้คำถามวาทศิลป์ ในที่นี้หมายถึง คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่ให้ผู้อ่านได้คิดคำตอบด้วยตนเอง และผู้เขียนก็คาดหวังว่าผู้อ่านจะได้คำตอบตรงกับที่ผู้เขียนต้องการ จากผลการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้
ตัวอย่างเช่น

- “Why That 'Star Wars' Kiss Is a Step Back for LGBTQ Representation?”
(The Hollywood reporter, 2562)
- “What’s Keeping Hollywood From Meaningful LGBTQ Representation in Blockbuster Movies Like ‘Star Wars’?” (Variety, 2562)
- “‘Are You a Lesbian?’ Kandi Burruss and Porsha Williams Trade Barbs About Their Sexual Past” (People, 2560)
- “How gay couples in TV commercials became a mainstream phenomenon?”
(CNN, 2562)
- “Is Sam Smith the First Openly Gay Man to Win an Oscar?” (People, 2559)
- “Why Trump Wants to Revoke Obama's Guidelines on Transgender Bathrooms..?” (People, 2560)
- “‘How we are raising our intersex child?’” (CNN, 2562)
- “Why 'God's Own Country' Is the Rare Queer Film to Feature a Happy Ending”
(The Hollywood reporter, 2561)

จากผลการวิจัยการใช้คำถามวาทศิลป์ พบว่า สื่อบนเทงออนไลน์ต่างประเทศพาดหัวข่าวโดยใช้ข้อคำถามประเภท Question word และ Yes-No question ในการตั้งคำถาม เพื่อให้ผู้อ่านคิดตาม โดยข้อคำถามโดยส่วนใหญ่สะท้อนแง่มุมความคิดหลายด้าน อันได้แก่ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีบทบาทในสื่อต่างประเทศมากยิ่งขึ้น การเหยียดเพศ การเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ และการยอมรับตัวตนความหลากหลายทางเพศ

อภิปรายผล

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า สื่อบนเทงออนไลน์ต่างประเทศมีการใช้กลวิธีการใช้ภาษาอังกฤษในการนำเสนอข่าว เพื่อใช้ในการนำเสนออุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ จำนวน 4 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้รูปประโยคกรรมและการใช้คำถามวาทศิลป์ โดยมีข้อมูล ดังนี้

1. การเลือกใช้คำศัพท์ในการนำเสนอข่าวต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1.1 คำกล่าวอ้างถึง โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคำนามที่ใช้ในการกล่าวอ้างถึงเพื่อระบุเพศวิถี หรือ รสนิยมทางเพศ ได้แก่ LGBTQ+, Lesbian, Gay, Bisexuality, Transgender man, Intersex และ Queer 1.2 กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถแบ่งออก 2 กลุ่ม คือ การเปิดเผยตัวตนและแสดงตัวตนต่อสังคม มักใช้กลุ่มคำกริยา และคำกริยาวิเศษณ์ในการบรรยายการเปิดเผยตัวตน เช่น คำว่า “come out” พบมากที่สุด จากการศึกษาวิธีการใช้ภาษาข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ มีความกล้าหาญและความภูมิใจต่อการเปิดเผยเพศวิถีของตนเองต่อสาธารณะชน ส่วนการบรรยายความรู้สึกในการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มักใช้กลุ่มคำกริยา และคำนามในการบรรยายการเรียกร้องสิทธิและการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันทางเพศ เช่น คำว่า “call out”, “battle” เป็นต้น กลวิธีการใช้ภาษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศและต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง 1.3 กลุ่มคำบรรยายความรู้สึกหรือพฤติกรรมของคน ในสังคมมีทั้งแง่บวกและแง่ลบ มุมมองแง่บวก พบว่า มักมีการใช้กลุ่มคำศัพท์ที่มีความหมายนัยเชิงบวก ด้านการช่วยเหลือและสนับสนุน เช่น คำว่า “advocate” และ “help” จากคำศัพท์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมยอมรับในตัวตนความหลากหลายทางเพศ มีการช่วยเหลือและสนับสนุนให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีจุดยืนในสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น การมีบทบาททางการแสดงทั้งในโทรทัศน์และโฆษณา ในขณะที่มุมมองแง่ลบ มักมีการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายนัยในเชิงลบ การเหยียดเพศ และการต่อต้านกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น คำว่า “I'M NOT A LESBIAN”, “STOP” และ “ANTI-Transgender” จากคำศัพท์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นการต่อต้าน แบ่งแยก และความไม่เท่าเทียมทางเพศในหลายประเด็น ได้แก่ การเหยียดเพศ การต่อต้านการแต่งกาย และการถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ เป็นต้น จากผลการศึกษาวิธีการใช้ภาษาด้านการเลือกใช้คำศัพท์ข้างต้น สามารถสะท้อนรูปแบบการใช้ภาษาที่หลากหลาย และเห็นมุมมองอุดมการณ์ทางความคิดของสื่อต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวัน ไคค์ (2006: 359-383) กล่าวว่า การศึกษาวิธีการเลือกใช้คำศัพท์ ถือเป็นการแสดงออกทางอุดมการณ์ในวาทกรรมได้อย่างชัดเจน

2. การใช้มูลบท สื่อบนเทงออนไลน์ต่างประเทศใช้รูปภาษาในการบอกเวลาและปริมาณ เช่น คำว่า “more”, “first” และ “back” คำศัพท์ข้างต้นเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในอดีต จนถึงปัจจุบันต่อบทบาทการยอมรับตัวตนของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังที่แฟร์คลัฟ (2003: 39-60) ได้กล่าวว่า มูลบทเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างวาทกรรมและความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้พูดและผู้ฟัง รวมทั้ง ยังมีความเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ด้วย

3. การใช้รูปประโยคกรรม (Passive voice) สื่อบนเทงออนไลน์ต่างประเทศใช้รูปประโยคกรรม โดยนำผู้ถูกกระทำขึ้นต้นประโยค เช่น “Miss Staten Island was banned from taking part in the St. Patrick's Day parade after coming out as bisexual” (CNN, 2563) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นผู้ถูกกระทำ เช่น การถูกกีดกันในการเข้าทำงาน และการถูกเหยียดเพศ จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นผู้ถูกกระทำ ในขณะที่ คนในสังคมเป็นผู้กระทำ ซึ่งทำให้เห็นทัศนคติของสังคมบางส่วนยังคงมีมุมมองแง่ลบต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีระ บุชบกแก้ว (2553) พบว่า ผลการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาด้านการใช้รูปประโยคกรรม ในกลุ่มเกย์ออนไลน์ พบว่า กลุ่มเกย์ เป็นผู้ถูกกระทำ โดยถูกมองว่า ผิดปกติ ถูกกดขี่ และถูกรังเกียจจากสังคมซึ่งเป็นผู้กระทำ

4. การใช้คำถามวาทศิลป์ สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ต่างประเทศพาดหัวข่าวโดยใช้ข้อความประเภท Question word และ Yes-No question ในการตั้งคำถามวาทศิลป์ เช่น “Are You a Lesbian?...” (People, 2560) และ “How gay couples in TV commercials became a mainstream phenomenon?” (CNN, 2562) โดยข้อความส่วนใหญ่สะท้อนแง่มุมความคิดหลายด้าน ได้แก่ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มีบทบาทในสื่อต่างประเทศมากขึ้น การเหยียดเพศ การเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมทางเพศ และการยอมรับตัวตนของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จากผลการวิจัยข้างต้น พบว่า การใช้คำถามวาทศิลป์สะท้อนแง่มุมความคิด และถือเป็นช่องทางในการให้แง่คิดต่อสังคมของผู้เขียนในการยอมรับความแตกต่างทางเพศ โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ตอบคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับ Fowler (1991: 40) กล่าวว่ากลวิธีการใช้คำถามวาทศิลป์ เป็นสิ่งที่ผู้เขียนตั้งคำถามเพื่อให้ผู้อ่านคิดและหาคำตอบเองแต่ผู้เขียนก็มีความคาดหวังว่าผู้อ่านจะสามารถคิดและตอบคำถามได้อย่างถูกต้องตามที่ผู้เขียนต้องการ

จากผลการศึกษาการใช้ภาษาในระดับตัวบทตามทฤษฎีของแฟร์คลัฟสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเข้าใจ และการมองโลกของผู้ใช้ภาษา รวมทั้ง ตามที่ แฟร์คลัฟ (1995) ได้กล่าวไว้ กลวิธีการใช้ภาษาในตัวบทแสดงถึงการสร้างภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอุดมการณ์ โดยกลวิธีการใช้ภาษาจากพาดหัวข่าวของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศสะท้อนให้เห็นถึงความคิด และอุดมการณ์ระหว่างสื่อและบุคคลในสังคมได้อย่างชัดเจน ในแง่มุมของสื่อถือเป็นผู้สื่อสารหลักและใช้กลวิธีทางภาษาในการถ่ายทอดข่าวสาร โดยกลวิธีทางภาษาดังกล่าวสะท้อนแง่มุมหลายด้าน ได้แก่ การนำเสนอตัวตนของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เนื้อหาโดยส่วนใหญ่ประกอบด้วย การเปิดเผยตัวตนและแสดงตัวตนต่อสังคม และการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ในขณะที่ แง่มุมของบุคคลในสังคม สื่อได้สะท้อนให้เห็นถึงการนำเสนอความคิดของสังคมที่มีต่อกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งมีมุมมองความคิดทั้งแง่บวกและแง่ลบ โดยผลการศึกษาแง่มุมของสังคมต่างสอดคล้องกับบทความวิจัยของ GLAAD and Procter & Gamble found (2020) พบว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีบทบาทสำคัญในสื่อมากขึ้น รวมทั้ง มุมมองกลวิธีการใช้ภาษาของสื่อ สอดคล้องกับผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา (2560) พบว่า สื่อสิ่งพิมพ์มีแง่มุมการใช้ภาษาอังกฤษที่มีทั้งการสะท้อนแง่บวก และแง่ลบต่อกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนั้น กลวิธีการใช้ภาษาของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศ สามารถสะท้อนอุดมการณ์ความหลากหลายทางเพศ ในสังคมปัจจุบันนั้นเปิดกว้าง ยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ในขณะที่ สังคมบางส่วน ยังคงมีการแบ่งแยก และต่อต้านความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน โดยพลังและอำนาจของภาษา เป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างค่านิยมและแนวคิดในเรื่องเพศต่อสังคม ในขณะที่สังคม ก็เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างภาษาด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยในครั้งนี้สามารถสะท้อนแง่มุมกลวิธีการใช้ภาษาของสื่อบันเทิงออนไลน์ต่างประเทศที่มีต่อกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งสังคมและสื่อมวลชนสามารถนำผลการศึกษากลวิธีการใช้ภาษาไปปรับใช้ในการสื่อสารและการนำเสนอข่าวในแนวทางที่เหมาะสม โดยปราศจากการตีตราและลดทอนความเสมอภาคของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวาทกรรมในการนำเสนอข่าวภาษาอังกฤษ และภาษาไทยของสื่อสิ่งพิมพ์บันเทิงไทยและต่างประเทศ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อสะท้อนให้เห็นแง่มุมกลวิธีการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน และความเข้าใจอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศในมุมมองที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ขจิตา ศรีพุ่ม. (2019). การศึกษาอุดมการณ์ทางเพศในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*. 27(54), 218-243.
- ธีระ บุชบกแก้ว. (2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”. *วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พชรพล สระน้อย และปณิธาน บรรณาธรรม. (2562). การใช้ภาษาในนวนิยายเกย์ของ *Pridybliss*. ใน การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ครั้งที่ 2. วันที่ 19 มกราคม 2562. (หน้า 29-38). กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มหาวิทยาลัยบูรพา. (2560). *สื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง การทำงานร่วมกับสื่อในประเด็นเพศวิถี อัตลักษณ์ทางเพศสถานะ การแสดงออกและลักษณะทางเพศในประเทศไทย*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุทธนา นันทิวชิวิภา. (2547). *ภาษาเกย์ : การศึกษาวิเคราะห์*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bet.com. (2020). *Bet.com*. [Online], Available: <https://www.bet.com/> (2021, 1 January).
- CNN. (2020). *CNN Entertainment*. [Online], Available: <https://edition.cnn.com/entertainment>. (2021, 1 January).
- _____. (2019). *CNN Entertainment*. [Online], Available: <https://edition.cnn.com/entertainment>. (2021, 1 January).
- _____. (2018). *CNN Entertainment*. [Online], Available: <https://edition.cnn.com/entertainment>. (2021, 1 January).
- _____. (2017). *CNN Entertainment*. [Online], Available: <https://edition.cnn.com/entertainment>. (2021, 1 January).
- E-online. (2020). *E News*. [Online], Available: <https://www.eonline.com/news>. (2021, 10 June).
- _____. (2017). *E News*. [Online], Available: <https://www.eonline.com/news>. (2021, 10 June).
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- _____. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study of language*. London, New York: Longman.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: discourse and ideology in the press*. London, New York: Routledge.
- GLAAD and Procter & Gamble found. (2020). *GLAAD and Procter & Gamble study: Seeing LGBTQ images in media and ads relates to greater acceptance of LGBTQ people*. [Online], Available: <https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/lgbtq-inclusive-entertainment-promotes-acceptance-helps-brands-study-finds-n121638>. (2021, 1 January).
- Margit Tavits and Efren O.Perez. (2562) Language influences mass opinion toward gender and LGBT equality. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 116(34), 16781 – 16786.

- Mashable. (2020). *Mashable SE Asia*. [Online], Available: <https://sea.mashable.com/se/?q=gay>. (2021, 15 July).
- _____. (2019). *Mashable SE Asia*. [Online], Available: <https://sea.mashable.com/se/?q=gay>. (2021, 15 July).
- Maxim. (2020). *Maxim*. [Online], Available: <https://www.maxim.com/?s=bisexual>. (2021, 16 August).
- _____. (2017). *Maxim*. [Online], Available: <https://www.maxim.com/?s=bisexual>. (2021, 16 August).
- People. (2020). *Entertainment*. [Online], Available: <https://people.com/entertainment/>. (2021, 20 September).
- _____. (2019). *Entertainment*. [Online], Available: <https://people.com/entertainment/>. (2021, 20 September).
- _____. (2017). *Entertainment*. [Online], Available: <https://people.com/entertainment/>. (2021, 20 September).
- _____. (2016). *Entertainment*. [Online], Available: <https://people.com/entertainment/>. (2021, 20 September).
- The Hollywood reporter. (2020). *The Hollywood reporter*. [Online], Available: <https://www.hollywoodreporter.com/results/#?q=lgbtq>. (2022, 1 January).
- _____. (2019). *The Hollywood reporter*. [Online], Available: <https://www.hollywoodreporter.com/results/#?q=lesbian>. (2022, 1 January).
- _____. (2018). *The Hollywood reporter*. [Online], Available: <https://www.hollywoodreporter.com/results/#?q=lesbian>. (2022, 1 January).
- _____. (2017). *The Hollywood reporter*. [Online], Available: <https://www.hollywoodreporter.com/results/#?q=lesbian>. (2022, 1 January).
- TMZ. (2020). *TMZ*. [Online], Available: <https://www.tmz.com/search/?q=transgender>. (2022, 9 March).
- _____. (2016). *TMZ*. [Online], Available: <https://www.tmz.com/search/?q=bisexual>. (2022, 9 March).
- _____. (2017). *TMZ*. [Online], Available: <https://www.tmz.com/search/?q=lesbian>. (2022, 9 March).
- Variety. (2020). *Variety*. [Online], Available: <https://variety.com/results/#?q=lgbtq>. (2021, 1 June).
- _____. (2019). *Variety*. [Online], Available: <https://variety.com/results/#?q=gay>. (2021, 1 June).
- _____. (2018). *Variety*. [Online], Available: <https://variety.com/results/#?q=transgender>. (2021, 1 June).
- Van D. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*. 17(2), 359-383.

ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้ายานาคารออมสิน
ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีนปลาช้างวังหิน

MARKETING MIX FACTORS OF GOVERNMENT SAVINGS BANK (GSB) CUSTOMERS
AFFECTING THEIR SELECTION OF GSB LOEETRY IN BANGKOK

พัชรา ห่อแหก¹ กมลรัตน์ พูลสระคู² อิติสุตา มุสิกาวงษ์³ อีรวฒน์ ช้างสุวัฒน์⁴
มนัสวี โมลันนิล⁵ ยูวดี เครือรัฐติกา⁶ อลิสา ประมวลเจริญกิจ⁷ และพิมพ์ผกา ใจมุข⁸
Phatchara Ramkhaek¹ Kamolrat Poolsrakoo² Thitisuda Musikawong³ Teerawat Changsuwat⁴,
Manadsawee Molanin⁵ Yuwadee kruerattikarn⁶ Alisa Pramualcharoenkij⁷ and Pimpaka Jaimuk⁸

^{1,2,3,4,5} หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการเงินและการลงทุน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Bachelor of Business Administration, Program in Finance and Investment, Faculty
of Management Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

^{6,7} หลักสูตรการเงินและการลงทุน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Lecturer, Finance and Investment, Faculty of Management Sciences,
Chandrakasem Rajabhat University

E-mail : alisa.p@chandra.ac.th

⁸ หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Lecturer, Accounting Department, Faculty of Management Sciences,
Chandrakasem Rajabhat University
E-mail : pimpaka.j@chandra.ac.th

Received : August 22, 2022

Revised : November 15, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลาก
ออมสินของลูกค้ายานาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีนปลาช้างวังหิน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
ครั้งนี้คือลูกค้ายที่ซื้อสลากออมสิน และผู้ให้บริการธนาคารออมสิน สาขารีนปลาช้างวังหิน จำนวน 110 คน
ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมานการ และ Multiple Linear Regression ที่ระดับ
นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 59.09 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี
ร้อยละ 32.73 การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 35.45 สถานภาพโสด ร้อยละ 60.10 และประกอบอาชีพ
ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ ร้อยละ 34.54 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 30,000 บาท ร้อยละ 38.18
จากการศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดพบว่าด้านบุคลากร ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านลักษณะทางกายภาพ

มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้าที่ธนาคารออมสิน สาขากรีนพลาซ่าวังหิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านส่วนประสมการตลาดทั้ง 3 ด้าน ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจและการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินในระดับที่เพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ

ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาด การเลือกซื้อ สลากออมสิน ธนาคารออมสิน

ABSTRACT

This research aimed to study the demographic factors of the Government Saving Bank (GSB) customers influencing the selection of GSB lottery in Bangkok. The sample group consisted of 110 individuals who bought GSB lottery tickets and were customers of GSB, in the Green Plaza Wang Hin Branch. The data were analyzed using descriptive and inferential statistics and multiple linear regression at a statistical level of significance of 0.05.

The results indicated that the majority of participants in the sample were female (59.09%), with an average age of 21-30 years, (32.73%). Their education was at the bachelor's degree level or equivalent, (35.45%), 60.10% of them were single with 34.54% having personal businesses or working as freelancers. The average monthly income of them (38.18%) ranged from 10,001 to 30,000 baht. This suggests that the demographic factors stimulating more incentives of demand for GSB lottery purchases. In addition, the demographic factors affected personal and physical characteristics for making decision of GSB lottery tickets purchases.

KEYWORDS

Demographic factors; Lottery selection; GSB lottery; Government Savings Bank

ความสำคัญของปัญหา

ในสถานการณ์ปัจจุบันโลกได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นภาคเศรษฐกิจที่ผันผวนตลอดเวลาที่มีการแข่งขัน เพื่อจะพัฒนาเข้าสู่แนวทางของภาคเศรษฐกิจ และมีเครื่องมือที่ช่วยในการผลักดันความเจริญก้าวหน้าที่มั่นคง โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้เข้าไปสู่นวัตกรรมเพื่อให้สังคมก้าวสู่ยุคดิจิทัล และส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ธนาคารของภาครัฐภายใต้การควบคุมของธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงการคลัง ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการ โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการออม และธนาคารออมสินในนามของธนาคารที่เป็นรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติคลังออมสิน พ.ศ. 2556 มีวัตถุประสงค์ธนาคารสำหรับประชาชน โดยธนาคารออมสินได้ผลิตสลากออมสิน เพื่อตอบสนองของลูกค้าธนาคารออมสิน

อย่างไรก็ตามจึงทำให้สลากออมสินเป็นทางเลือกหนึ่งในการออมเพื่อการลงทุนในธนาคาร แต่ก็ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนแนวโน้มของสถานการณ์ปัจจุบันคือหนี้ครัวเรือน รายจ่ายที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมการออมทั้งระบบ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริการการเงินส่วนบุคคลให้รู้จักการออมใช้จ่ายอย่างเพียงพอ เพื่อที่ช่วยลดปัญหาหนี้สินและบริหารเงินออม เพื่อวางแผนการใช้หลังเกษียณอายุ

อย่างพอเพียง (ครองขวัญ รอดหมวน, 2561) รูปแบบการออมมีหลากหลายรูปแบบ เช่น เงินฝากประจำ ผลิภัณฑ์ทางการเงินที่ออกในรูปแบบเป็นการเก็บออมหรือกองทุน และหุ้น สลากออมทรัพย์ที่สร้างผลตอบแทนได้สูงกว่าเงินฝากประจำ การออมในอสังหาริมทรัพย์ก็เป็นทางเลือกหนึ่ง โดยทั่วไปการออมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลมีการบริหารรายได้มากกว่ารายจ่ายจึงเหลือออกมาเงินออมให้กับบุคคล และวางแผนการออมทำให้เกิดความมั่นคงในอนาคตการออมยังเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นรากฐาน และการกำหนดการลงทุนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อช่วยสนับสนุนการลงทุนของประเทศ และการจ้างงานและยังส่งเสริมความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและลดความผันผวนทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้ามถ้าการออมในระดับสูงสะท้อนถึงประเทศ โดยไม่ต้องหวังพึ่งแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ อย่างไรก็ตามสลากออมสินเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สำคัญในการออมเงิน เนื่องจากมีความเสี่ยงต่ำ และยังมีสิทธิได้ลุ้นรางวัลอีกด้วย ทั้งนี้สถาบันการเงินก็มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของผู้บริโภค (ธนาคารออมสิน, 2562) และธนาคารได้ลดดอกเบี้ยเงินฝากรายย่อยของธนาคาร รวมถึงการวางแผนการออมและภาวะหนี้ครัวเรือนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการออมของภาคครัวเรือน (ธนันธร มหาพรประจักษ์, 2563)

ดังนั้นสลากออมสินมีความเหมาะสมสำหรับลูกค้าและเป็นรูปแบบหนึ่งของการออมเงินในรูปแบบผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยตามอัตราที่กำหนดพร้อมสิทธิลุ้นรางวัลทุกเดือน จะเห็นได้ว่าข้อดีของสลากออมสินเป็นหลักประกันการกู้เงิน อีกทั้งยังสามารถเป็นหลักประกันในการค้าประกันสัญญาการก่อสร้าง สัญญาการว่าจ้างต่าง ๆ ได้อีกด้วย (มัตติกา บุญเป็ง, 2557) ไม่เพียงแต่เป็นการสร้างความมั่นคงในอนาคตแต่ยังสามารถทวีเงินออมของประชาชนที่มีโชคให้สูงขึ้น โดยผู้ฝากมีสิทธิลุ้นรางวัล สลากออมสินในรูปแบบของ “สลากออมสินสามัญ” ต่อมาธนาคารได้ทำการพัฒนาปรับปรุงการออกจำหน่าย “สลากออมสินพิเศษ” และธนาคารได้ปรับปรุงเงื่อนไข เงินรางวัล ราคา รวมถึงอายุของสลากออมสินพิเศษ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ (ธนาคารออมสิน, 2563) และธนาคารออมสินใช้ปัจจัยทางด้านช่องทางการตลาดการจัดจำหน่ายต่อเลือกซื้อสลากออมสินเช่นเดียวกับงานวิจัยชลิตา ถาวรศิริ, (2564) ศึกษาการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารออมสินในพื้นที่นนทบุรี ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด บริการ ด้านบุคคล ต่อการตัดสินใจใช้บริการเงินฝากธนาคารออมสิน

ทั้งนี้จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ลูกค้ามีพฤติกรรมการตัดสินใจในการเลือกซื้อสลากออมสิน และปัจจัยต่าง ๆ ในการออมเงินที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งส่งผลสะท้อนไปถึงการตัดสินใจซื้อสลากออมสินของลูกค้าเพื่อบริหารจัดการ และวางแผนการเงินส่วนบุคคล จึงเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการออมเงิน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนผสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสลากออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีนพลาซ่าวังหิน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจึงนำมาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการปรับปรุงกลยุทธ์ และพัฒนาของผลิตภัณฑ์สลากออมสิน สาขารีนพลาซ่าวังหิน ให้มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงยังเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน เพื่อให้ธนาคารออมสินสามารถยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันของระบบสถาบันการเงินได้อย่างยั่งยืนต่อไป

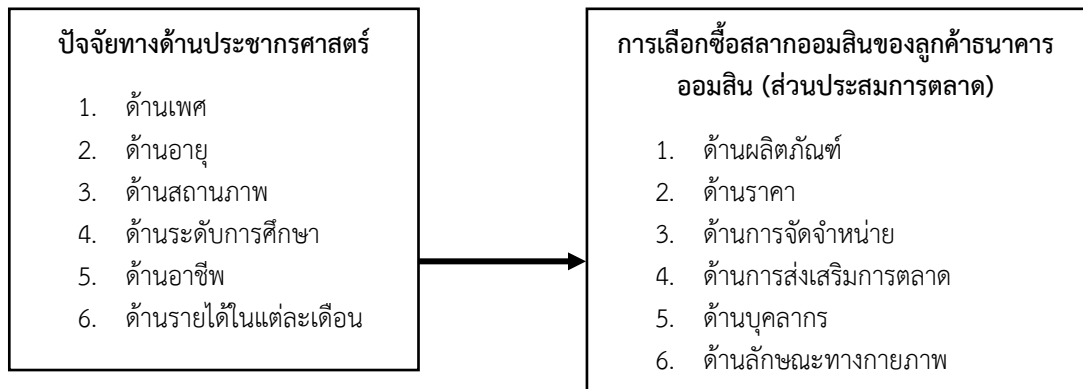
วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีนพลาซ่าวังหิน

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีนพลาซ่าวังหิน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งข้อมูลที่ได้ประกอบด้วย ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์การวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บริการมีปัจจัยการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสิน (ส่วนผสมทางการตลาด) สาขากรีน พลาซ่า วังหิน โดยจัดทำจะแบ่งเป็น 3 ส่วน โดยเครื่องมือนี้ผู้วิจัยได้จัดทำตามกรอบวัตถุประสงค์ โดยนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน รายละเอียดของชุดแบบสอบถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ด้านเพศ ด้านอายุ ด้านสถานภาพ ด้านระดับการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดแบบคำตอบหลายตัวเลือก (Multiple Choices)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสินสาขากรีน พลาซ่าวังหิน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร และด้านลักษณะทางกายภาพ โดยวัดระดับ 5 ระดับของ ลิเคิร์ต สเกล (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็น

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ ลูกค้าที่ซื้อสลากออมสินและใช้บริการธนาคารออมสิน สาขากรีนพลาซ่าวังหิน ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน (Infinite Population)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ลักษณะดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 110 คน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการซื้อสลากออมสินและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบทความวารสารรายงานการวิจัยเอกสารทางวิชาการรวมทั้งข้อมูลที่เคยเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้อ้างอิงในการอภิปรายผลการศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามที่รวบรวมที่เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 110 ชุด นำแบบสอบถามมาตรวจสอบข้อมูล (Editing) โดยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์และจากนั้นคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ และนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทำการเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลข (Coding) โดยนำแบบสอบถามที่ถูกต้องและสมบูรณ์นำมาลงรหัสไว้ เพื่อนำบันทึกและประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และใช้ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าความถี่ (Frequency) ในการวิเคราะห์ตัวแปร ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ด้านเพศ ด้านอายุ ด้านสถานภาพ ด้านระดับการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นต้น

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปช่วยในการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งเครื่องมือในการวิเคราะห์ผลทางสถิติและสถิติเชิงอนุมานการ และ Multiple Linear Regression ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขากรีนพลาซ่าวังหิน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

เพศ	ความถี่	ร้อยละ
1. หญิง	65	59.09
2. ชาย	45	40.91
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 110 คน จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 59.09 และรองลงมาคือ เพศชายมีจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 40.91 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	ความถี่	ร้อยละ
1. ไม่เกิน 20 ปี	33	30.00
2. 21-30 ปี	36	32.73
3. 31-40 ปี	31	28.18
4. 41-50 ปี	5	4.57
5. 51-60 ปี	5	4.57
6. 61 ปีขึ้นไป	0	0.00
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 110 คน จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามตามที่ยังไม่เกิน 20 ปี จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 อายุ 21-30 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73 อายุ 31-40 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 28.18 อายุ 41-50 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.57 อายุ 51-60 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.57 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0.00 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี และส่วนน้อยมีอายุ 60 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ
1. ไม่เกิน ม.6 หรือเทียบเท่า	25	22.72
2. อนุปริญญา หรือ ปวส.	35	31.81
3. ปริญญาตรี	39	35.45
4. สูงกว่าปริญญาตรี	11	10.02
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาไม่เกิน ม.6 หรือเทียบเท่า จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 22.72 อนุปริญญา หรือ ปวส. จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.81 ปริญญาตรี จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 35.45 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 10.02 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และส่วนน้อยมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

ตารางที่ 4 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	ความถี่	ร้อยละ
1. โสด	67	60.10
2. สมรส	39	35.46
3. หย่าร้าง	4	3.64
4. หม้าย	0	0.00
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 110 คน จำแนกตามสถานภาพ พบว่า สถานภาพโสด จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 60.10 สถานภาพสมรส

จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 35.46 สถานภาพหย่าร้าง จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.64 และสถานภาพหม้าย จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0.00 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด และส่วนน้อยมีสถานภาพหม้าย

ตารางที่ 5 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	ความถี่	ร้อยละ
1. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	30	27.27
2. พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	33	30.00
3. ธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ	38	34.54
4. พ่อบ้าน/แม่บ้าน/เกษียณอายุ	5	4.46
5. อื่น ๆ (ระบุ).....	4	3.63
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 อาชีพพนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 อาชีพธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 34.54 อาชีพพ่อบ้าน/แม่บ้าน/เกษียณอายุ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.46 และอาชีพอื่นๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.63 โดยกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นธุรกิจส่วนตัว/อาชีพอิสระ และส่วนน้อยมีอาชีพอื่น ๆ

ตารางที่ 6 แสดงจำนวน (ความถี่) และค่าร้อยละด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ
1. 1,000 - 10,000 บาท	35	31.81
2. 10,001 - 30,000 บาท	42	38.18
3. 30,001 - 40,000 บาท	30	27.27
4. 40,001 บาท ขึ้นไป	3	2.72
รวม	110	100.00

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีรายได้ 1,000-10,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 31.81 รายได้ 10,001-30,000 บาท จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 38.18 รายได้ 30,001-40,000 บาท จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 และรายได้ 40,001 บาทขึ้นไป จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.72 โดยกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ที่ 10,001 - 30,000 บาท และส่วนน้อยมีรายได้ที่ 40,001 บาทขึ้นไป

ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคาออมสิน

ตารางที่ 7 แสดงผลการทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคาออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีน พลาซ่าวังหิน

Variable	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.617	0.196		8.258	0.000
1. ด้านผลิตภัณฑ์	0.133	0.064	0.311	2.090	0.039
3.ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	-0.073	0.064	-0.158	-1.136	0.259
4. ด้านการส่งเสริมทางการตลาด	0.037	0.066	0.075	0.559	0.577
5. ด้านบุคลากร	0.303	0.074	0.641	4.109	0.000**
6. ด้านลักษณะทางกายภาพ	-0.243	0.073	-0.511	-3.318	0.000**

จากตารางที่ 7 แสดงผลการทดสอบการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคาออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีน พลาซ่าวังหิน พบว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสินสาขารีน พลาซ่าวังหิน ด้านบุคลากรและด้านลักษณะทางกายภาพมีระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.000 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แสดงให้ว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลต่อด้านบุคลากร และด้านลักษณะทางกายภาพต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสินสาขารีน พลาซ่าวังหินนั้นหมายความว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสินสาขารีน พลาซ่าวังหินในด้านบุคลากร และด้านลักษณะทางกายภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคาออมสินในเขตกรุงเทพมหานคร สาขารีน พลาซ่าวังหิน พบว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสินด้านผลิตภัณฑ์นั้น แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์สลากออมสินสามารถตอบสนองการลงทุนและความต้องการของลูกค้าอย่างสูงสุด เพื่อการออมในระยะยาว ระยะสั้น และสร้างความมั่นคงทางการเงิน ในการตัดสินใจก่อนที่ผู้ซื้อจะเลือกซื้อสลากออมสินต้องมีการศึกษาค้นหาข้อมูล ประเมินทางเลือก ผู้ซื้อสลากออมสินให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ของธนาคารที่มีความเหมาะสมมีการส่งเสริมการตลาด เช่น การลั่นรางวัลพิเศษ รถยนต์ ทองคำ และที่สำคัญต้องการเสี่ยงโชคแบบเงินต้นยังคงอยู่และยังได้รับดอกเบี้ยเมื่อครบกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์, (2541) และ ธนพล คันธชาติศิริกุล, (2564) ที่ได้อธิบายถึงแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคว่าพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีการรับรู้ถึงความต้องการ ด้านผลิตภัณฑ์ การซื้อ การประเมินทางเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ เมืองอินทร์, (2543) พบว่าสลากออมสินที่มีจำนวนการออกรางวัลมากที่สุด และให้ผลตอบแทนสูงสุด มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อสลากออมสิน เช่นเดียวกับงานวิจัย Kotler & Keller, (2012) อธิบายว่าขั้นตอนในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของผู้บริโภคผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอนในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ คือ การรับรู้ถึงปัญหา การแสวงหาข้อมูล การประเมินผลทางเลือกการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ และพฤติกรรมภายหลังการซื้อผลิตภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการซื้อผลิตภัณฑ์จริง ๆ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อสลากออมสินของลูกค้านาคารออมสิน ในเขตกรุงเทพมหานคร สาขากรีนพลาซ่าวังหิน กล่าวได้ว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสิน ด้านบุคลิกภาพ แสดงให้เห็นว่าถ้าลูกค้าให้ความสำคัญต่อบริการด้านบุคลิกภาพเพิ่มขึ้นจึงสะท้อนการตัดสินใจในการเลือกซื้อสลากออมสินในด้านการรับรู้ถึงความต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากธนาคารออมสินควรมีอบรมพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการลูกค้าให้มีความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในเรื่องสลากออมสินและเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีทั้งมารยาท บุคลิกภาพ ความน่าเชื่อถือในการบริการต่อลูกค้าให้เกิดสัมฤทธิ์ผล และทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และศุภร เสรีรัตน์ (2546) อธิบายว่าบุคลิกภาพหรือผู้ให้บริการ คือบุคคลที่สำคัญในการทำหน้าที่รับผิดชอบในการติดต่อสื่อสาร แนะนำที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการและทำการเสนอขายจนถึงจุดให้ผู้ใช้บริการเกิดความต้องการในการตัดสินใจใช้บริการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรืองอุไร วรรณโก (2547) พบว่าผู้ใช้บริการมีทัศนคติในภาพรวมของการให้บริการของธนาคารอยู่ในเกณฑ์ดีของด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรและด้านอาคารสถานที่ แต่ในขณะเดียวกันการให้บริการกระบวนการและสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในเกณฑ์พอใช้

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินที่ธนาคารออมสิน ด้านลักษณะทางกายภาพนั้นหมายความว่าถ้าลูกค้าให้ความสำคัญกับด้านลักษณะทางกายภาพเพิ่มขึ้นจะมีการตัดสินใจเลือกซื้อสลากออมสินในด้านกายภาพในระดับที่เพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านทำเลที่ตั้งสาขาของธนาคาร การเดินทางได้สะดวก ที่นั่งสำหรับรองรับการบริการที่เพียงพอ บรรยากาศในธนาคารปลอดโปร่ง เย็นสบาย ที่จอดรถสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เนื่องจากธนาคารออมสินควรมีการให้บริการกับลูกค้าอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐ ยงวัฒนา (2562) และพิศิตยานัน แสงทอง (2564) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสลากดิจิทัลของธนาคารออมสินในกรุงเทพมหานคร พบว่าอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อสลากดิจิทัลของธนาคารออมสินในกรุงเทพมหานครมากที่สุดคือด้านกระบวนการ รองลงมาคือด้านการนำเสนอลักษณะทางกายภาพ เช่นเดียวกับงานวิจัย ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และศุภร เสรีรัตน์ (2546) อธิบายเกี่ยวกับการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ โดยการสร้างคุณภาพโดยรวม (Total quality management: TQM) เป็นการแสดงให้เห็นคุณภาพของการบริการต้องพัฒนาลักษณะทางกายภาพและรูปแบบการให้บริการ เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างคุณค่าให้กับผู้ใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ธนาคารออมสินควรเลือกผลิตสลากออมสินพิเศษประเภท 3 ปีมากกว่าเดิม เพื่อดึงดูดให้กลุ่มลูกค้าหันมาลงทุนมากขึ้นส่งผลให้มูลค่าเงินฝากของธนาคารออมสินก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน และธนาคารออมสินควรมีการประชาสัมพันธ์ หรือแจ้งข้อมูลข่าวสาร ถึงความสำคัญของการซื้อสลากออมสินทั้งในด้านส่งเสริมพฤติกรรมการออมเงินส่วนบุคคล และผลตอบแทนจากการออมในรูปแบบสลากออมสิน เป็นการออมระยะยาวเพื่อใช้ในอนาคต ธนาคารออมสินควรให้ความสำคัญกับลูกค้าอย่างเท่าเทียมกันด้วยการดูแลลูกค้าที่ต้องการซื้อสลากออมสินแนะนำข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องผลตอบแทนที่ได้จากการซื้อสลากออมสิน ซึ่งจะช่วยให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสลากออมสินเนื่องจากได้รู้ถึงผลตอบแทน และความคุ้มค่าที่จะได้รับธนาคารออมสินควรมีการให้บริการหลังการขาย โดย ธนาคารออมสินควรมีช่องทางในการซื้อสลากออมสิน และช่องทางตรวจสอบการรับเงินรางวัล เช่น ตรวจสอบผ่านแอปพลิเคชัน My Mo (Mobile Banking หรือผ่านเว็บไซต์ธนาคาร เนื่องจากธนาคารปิดให้บริการเร็วเกินไป

2. ธนาคารออมสินควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้น เช่น ลูกค้านำธนาคารออมสินในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม และศึกษาปัจจัยในด้านอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางวัฒนธรรม รวมถึงด้านปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สลากออมสินพิเศษ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการให้ได้มากที่สุดควรศึกษาปัจจัยด้านความเสี่ยงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสิน และควรมีช่องทางการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้นและสะดวกต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสิน

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ เมืองอินทร์. (2543). พฤติกรรมการซื้อสลากออมสินของลูกค้าธนาคารออมสินในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <http://cmuir.cmu.ac.th/jspui/handle/6653943832/21708>. (2565, 2 พฤศจิกายน).
- ครองขวัญ รอดหมวน. (2561). พฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.thaipost.net/main/detail/15886>. (2565, 2 พฤศจิกายน).
- ณัฐ ยงวัฒนา. (2562). ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (7P's). วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการตลาด มหาวิทยาลัยสยาม.
- ธนพล คันธชาติศิริกุล. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมสินพิเศษที่ธนาคารออมสิน สาขาสารชิตี ทาวเวอร์. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรบริหารมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.
- ณันธร มหาพรประจักษ์. (2563.). เริ่มต้นการออมกับปีใหม่นี้. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.thairath.co.th/news/business/1745608>. (2564, 2 พฤศจิกายน).
- ธนาคารออมสิน. (2562). รายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานและงบประมาณธนาคารออมสิน ณ สิ้นปี 2562. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: https://www.gsb.or.th/others_posts/anrp. (2565, 2 พฤศจิกายน).
- ธนาคารออมสิน. (2563). ประวัติสลากออมสิน. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.gsb.or.th/personal/gsb-lottery-history>. (2565, 2 มีนาคม).
- พิตติยานัน แสงทอง. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสลากดิจิทัลของลูกค้าธนาคารออมสินในเขต กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มัตติกา บุญเป็ง. (2557). พฤติกรรมและความพึงพอใจของลูกค้าในการซื้อสลากออมสินพิเศษจากธนาคารออมสิน สาขาสารภิจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:120811>. 2565, 2 พฤศจิกายน).
- เรืองอุไร วรรณโก. (2547). การประเมินการให้บริการของธนาคารกรุงศรีอยุธยาจำกัด(มหาชน) สาขาตราด ตามทัศนะของผู้ใช้บริการ. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิววรรณ เสรีรัตน์. (2541). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- ศิววรรณ เสรีรัตน์ และศุภร เสรีรัตน์. (2546). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.

ความสัมพันธ์ระหว่างความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน
และการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนฤมิต ของนักศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยา
การปรึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

RELATIONSHIPS BETWEEN BODY-ESTEEM, SELF-CONCEPT CLARITY
AND SELF-PRESENTATION THROUGH AVATARS IN THE METAVERSE
OF COUNSELING AND GUIDANCE PSYCHOLOGY STUDENTS,
VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE

วิภาพร ตันทสวัสดิ์*

Vipaporn Tantasawat

* สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Psychology Program, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

E-mail: vipaporn@vru.ac.th

Received : August 30, 2022

Revised : October 31, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนฤมิต และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ ความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนฤมิต ประชากร คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 28 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบวัดความภูมิใจในร่างกายของตนเอง แบบวัดความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และแบบวัดการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนฤมิต สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษามีการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนฤมิตด้านตัวตนในอุดมคติ ($\bar{X} = 38.78$, S.D. = 5.26) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($\bar{X} = 24.67$, S.D. = 3.69) ในระดับสูง 2) เพศมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = .467$) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($r = .452$) 3) ความภูมิใจในร่างกายของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา ($r = .378$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ($r = -.483$) ด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = -.314$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4) ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา ($r = .418$) และมีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = -.340$) ด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ($r = -.303$) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($r = -.053$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ

ความภูมิใจในรูปร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน การนำเสนอตนเอง อวตาร์
จักรวาลนฤมิต

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the level of self-presentation through avatars in the metaverse, and 2) to study the relationship between body-esteem, self-concept clarity, and self-presentation through avatars in the metaverse. The population were 28 third-year students in the field of Counseling and Guidance Psychology of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage. The research instruments consisted of the body-esteem scale, the self-concept clarity scale, and self-presentation through avatars in metaverse scale. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Spearman Rank Correlation Coefficient (r) to determine the statistical significance at the 0.05 level. The results found that: 1) student's self-presentation through avatars in metaverse in terms of ideal self ($\bar{X}$ = 38.78, S.D. = 5.26) and multiple selves ($\bar{X}$ = 24.67, S.D. = 3.69) were at a high level. 2) Sex was significantly associated with ideal self (r = .467) and multiple selves (r = .452). 3) Body-esteem were positively correlated with consistent self (r = .378) while negatively correlated with online presentation preference (r = -.483), and ideal self (r = -.314) significantly. 4) Self-concept clarity was positively correlated with consistent self (r = .418) while negatively correlated with ideal self (r = -.340), online presentation preference (r = -.303), and multiple selves (r = -.053) respectively.

KEYWORDS

Body-Esteem; Self-Concept Clarity; Self-Presentation; Avatars; Metaverse

ความสำคัญของปัญหา

รูปแทนตัวผู้ใช้ในโลกลเสมือนหรือเกม อาจเป็นสองมิติหรือสามมิติ เรียกกันโดยทั่วไปว่า อวตาร์ (Avatars) ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อย ๆ ในสื่อสังคมออนไลน์และแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟน ซึ่งสามารถสร้างอวตาร์ผ่านการใช้งาน Facebook, TikTok, Zoom หรือจักรวาลนฤมิต (Metaverse) เป็นต้น อวตาร์เป็นรูปที่เป็นตัวแทนของบุคคลที่ใช้ในสภาพแวดล้อมออนไลน์ (Inal & Cagiltay, 2006) สามารถนำเสนอเป็นภาพแทนตัวผู้ใช้ และเป็นสื่อกลางสำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคล การสร้างอวตาร์สามารถทำได้โดยตัวบุคคลผู้ใช้งานเอง หรือสร้างขึ้นจากนักออกแบบการสร้างตัวละครในภาพยนตร์หรือเกม (Bailenson & Blascovich, 2004) ดังที่ โครมันด์ (Kromand, 2007) ที่กล่าวถึงวิธีการสร้างอวตาร์ว่า สามารถแบ่งเป็น 2 วิธีการ คือ การสร้างอวตาร์แบบปิด เป็นการสร้างอวตาร์ไว้ล่วงหน้าโดยนักออกแบบการสร้างอวตาร์ เพื่อให้ตัวละครที่เป็นอวตาร์มีความสอดคล้องกับเรื่องราวในภาพยนตร์หรือเกม ดังนั้นผู้รับชม ผู้ใช้งาน หรือผู้เล่นเกม จะปรับเปลี่ยนอวตาร์ได้น้อยมากหรืออาจทำไม่ได้เลย ส่วนอวตาร์แบบเปิดจะสร้างขึ้นโดยตัวผู้ใช้งานระบบเพื่อกำหนดลักษณะและบุคลิกภาพของอวตาร์ด้วยตนเอง

การสร้างร่างอวตารแบบเปิดในจักรวาลเสมือน บน <https://spatial.io> เป็นแพลตฟอร์มที่สามารถสร้างร่างอวตาร สร้างห้องส่วนตัว และใช้ท่องโลกเสมือนผ่านทางเครื่องคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือสมาร์ทโฟน แต่ผู้ใช้งานจะสัมผัสประสบการณ์ที่ทำให้รู้สึกเสมือนจริงมากยิ่งขึ้น ถ้าใช้งานผ่าน Oculus Quest เพราะเป็นอุปกรณ์ที่รองรับการมองเห็นแบบความจริงเสมือน (Virtual Reality : VR) เป็นเทคโนโลยีที่สร้างสภาพแวดล้อมเสมือนขึ้นมาใหม่ ดึงให้ผู้ใช้งานออกจากโลกความจริง โดยโลกเสมือนนี้อาจเป็นได้ทั้งภาพและเสียง เสมือนผู้ใช้งานอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานที่นั้นจริง ๆ สามารถสำรวจได้รอบทิศทาง 360 องศา หากแต่อุปกรณ์แว่น VR ในปัจจุบัน มีราคาค่อนข้างสูง การเลือกเข้าไปท่องจักรวาลเสมือน (Metaverse) ผ่านคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ทำให้สามารถท่องโลกเสมือนได้ง่ายผ่านอุปกรณ์ที่ผู้ใช้งานมีอยู่โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเพิ่ม แต่อย่างไรก็ตาม การเข้าใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์จะมีคุณสมบัติ (Feature) ในการใช้งานครบถ้วนสมบูรณ์มากกว่าการใช้แท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟนเมื่อผู้ใช้งานเข้าสู่จักรวาลเสมือน

การสร้างร่างอวตารเพื่อใช้นำเสนอตัวตน ผู้ใช้งานสามารถเลือกได้ว่าจะใช้ใบหน้าจริงหรือใบหน้าที่ถูกแต่งสร้างสรรค์ขึ้นเอง เลือกกระปุก รูปร่าง เครื่องแต่งกายได้อย่างหลากหลาย และสามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้เสมือนจริง (Hui et al., 2021) การนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตาร จึงเป็นการแสดงภาพลักษณ์ของตนเองที่ต้องการสื่อสารกับผู้อื่นผ่านการเลือกใช้รูปร่าง หน้าตา และบุคลิกภาพของอวตาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ใช้งานต้องการนำเสนอตนเองในรูปลักษณะให้เหมือนหรือแตกต่างจากตน แต่อย่างไรก็ตาม การนำเสนอร่างอวตารที่เหมือนกับผู้ใช้งานจะทำให้ผู้อื่นสามารถระบุตัวตนของผู้ใช้งานได้ง่าย (Guy & Anita, 2008) การนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารยังบ่งบอกถึงความรู้สึกพอใจในอัตลักษณ์แห่งตนของผู้ใช้งาน แต่ก็พบว่าผู้ใช้งานบางคนสร้างร่างอวตารให้แตกต่างจากรูปลักษณ์ของตน เพราะอาจจะไม่ต้องการให้ผู้อื่นทราบว่าผู้ใช้งานคือใคร รวมทั้งเหตุผลของการอยากแสดงตัวตนตามที่ตนเองปรารถนา (Bailenson & Blascovich, 2004) การออกแบบการนำเสนอตนเองทางดิจิทัลที่จะเหมือนหรือไม่เหมือนกับตัวเองตามความเป็นจริงดังกล่าวมีความสำคัญที่ต้องศึกษาว่า เพราะเหตุใดผู้ใช้งานจึงเลือกที่จะนำเสนอตนเองเช่นนั้น (Yee & Bailenson, 2007)

การศึกษาส่วนใหญ่ที่ผ่านมาจะทำการศึกษากำหนดตนเองผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น เกม หรือเฟซบุ๊ก โดยพบว่า การรับรู้ร่างกายของตนเอง เช่น โครงสร้างของร่างกายหรือภาพลักษณ์ด้านร่างกายของตนเอง สรีรวิทยา สภาวะทางอารมณ์ การรับรู้บุคลิกภาพ อัตลักษณ์ของตนเอง (Biocca, 1997) และอัตโนทัศน์แห่งตน (Strimbu & O'Connell, 2019) มีความสัมพันธ์กับการนำเสนอตนเองผ่านช่องทางออนไลน์ แต่ข้อมูลเชิงวิชาการยังต้องการหลักฐานเชิงประจักษ์ ในการศึกษาการนำเสนอตนเองในจักรวาลเสมือนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นอีกหนึ่งช่องทางออนไลน์ที่สามารถสร้างอวตารได้เช่นกัน (Zimmermann, Wehler & Kaspar, 2022) รวมทั้งจากประเด็นการสร้างร่างอวตารที่เหมือนหรือไม่เหมือนตนเองตามความเป็นจริงของผู้ใช้งานจักรวาลเสมือน ทำให้นักวิจัยได้เริ่มศึกษาค้นหาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวกับวิธีการเลือกหรือการปรับแต่งอวตารของแต่ละบุคคล โดยเน้นที่ขอบเขตของอวตารที่สามารถสร้างได้คล้ายกับผู้ใช้งาน (Loewen, Burris & Nacke, 2021)

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษากำหนดตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนที่สามารถสร้างตัวตนเสมือนได้ “เหมือนจริงมากกว่ารูปแบบออนไลน์ทั่วไป” รวมทั้งยังเป็นการศึกษากับนักศึกษาสาขาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว เพราะการสำรวจความเชื่อมโยงระหว่างความชัดเจนในอัตโนทัศน์ที่แห่งตนและวิธีต่าง ๆ ที่นักศึกษาทดลองออกแบบการนำเสนอตนเอง จะทำให้นักศึกษาเข้าใจว่า “ฉันเป็นใคร” ด้วยการค้นหาตัวตนที่สบายใจ และรู้สึกมั่นใจในการนำเสนอตัวตนทั้งในออนไลน์และออฟไลน์ (Back, Schmukle & Egloff, 2010) รวมทั้งเมื่อจบการศึกษาแล้ว นักศึกษากลุ่มนี้อาจจะเป็นนักจิตวิทยาที่ต้องใช้จักรวาลเสมือนเป็นช่องทางหนึ่งในการให้คำปรึกษา หรือการช่วยเหลือบุคคลประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ การศึกษาในครั้งนี้เน้นถึงศักยภาพของอวตารในการสำรวจกลไกพื้นฐานทางจิตวิทยาที่อยู่ภายใต้การรับรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอตนเอง ผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ได้สารสนเทศเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนของนักศึกษา ที่จะนำมาใช้พัฒนากระบวนการในการรู้จักและเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น ตลอดจนใช้เป็นแนวทางให้นักศึกษาสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับบทบาทและหน้าที่ของนักจิตวิทยาได้ต่อไป

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. นักศึกษามีลักษณะการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนแบบใด และอยู่ในระดับใด
2. เพศ ความภูมิใจในรูปร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน มีความสัมพันธ์กับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนด้านตัวตนในอุดมคติ ด้านตัวตนที่หลากหลาย ด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา และด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ความภูมิใจในรูปร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนด้านตัวตนในอุดมคติ ด้านตัวตนที่หลากหลาย ด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา และด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์มากน้อยเพียงใด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ โดยทำการเก็บข้อมูลลักษณะภาคตัดขวาง (A descriptive cross-sectional correlation study)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว หลักสูตรจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งกำลังศึกษารายวิชาบริการสนเทศทางจิตวิทยา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 28 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดความภูมิใจในรูปร่างกายของตนเอง (Body Esteem Scale) พัฒนาโดย Mendelson, Mendelson & White (2001) แบบวัดเป็นลักษณะให้รายงานตนเอง มีจำนวนคำถาม 23 ข้อ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับรูปลักษณ์ของตนเอง (General Feelings about Appearance) ความพึงพอใจในน้ำหนัก (Weight Satisfaction) และการประเมินเกี่ยวกับรูปร่างกายและรูปลักษณ์ของตนเองผ่านการรับรู้ข้อมูลจากผู้อื่น (Evaluation Attributed to Others about One's Body and Appearance) ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ไม่เคยรู้สึกจนถึงรู้สึกตลอดเวลา ผู้ที่ได้คะแนนรายด้านและโดยรวมสูง หมายถึง มีความภูมิใจในรูปร่างกายของตนเองมากกว่าผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่า แบบวัดนี้มีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ .87 และความเชื่อมั่น (reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .85

แบบวัดความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน (The Self-Concept Clarity Scale) พัฒนาโดย Campbell, Trapnell, Heine, Katz, Lavallee & Lehman (1996) ผู้วิจัยนำมาปรับปรุงข้อคำถามให้แบบวัดเหมาะสมกับบริบทที่ศึกษา แบบวัดเป็นลักษณะให้รายงานตนเอง มีจำนวนคำถาม 12 ข้อ วัดความตระหนักรู้ในตนเอง (Awareness) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Confidence) ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ไม่จริงเลยจนถึงจริงที่สุด ผู้ที่ได้คะแนนโดยรวมสูง หมายถึง มีอัตมโนทัศน์ในทางที่ดีต่อตนเอง แบบวัดนี้มีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ .93 และความเชื่อมั่น (reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .88

แบบวัดการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือน (Self-Presentation through Avatars in Metaverse Scale) เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบวัดการนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ (Online Self-Presentation) ที่พัฒนาโดย Fullwood, James, Chen-Wilson (2016) เพื่อให้แบบวัดเหมาะสมกับบริบทที่ต้องการศึกษา แบบวัดเป็นลักษณะให้รายงานตนเอง มีจำนวนคำถาม 21 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ตัวตน

ในอุดมคติ (Ideal Self) ตัวตนที่หลากหลาย (Multiple Selves) ตัวตนที่คงเส้นคงวา (Consistent self) และความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ (Online Presentation Preference) ลักษณะข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ไม่จริงเลยจนถึงจริงที่สุด ผู้ที่มีคะแนนสูงในด้านใด หมายถึง มีการนำเสนอตนเองสูงในด้านนั้นสูงกว่าด้านอื่น ๆ แบบวัดนี้มีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) เท่ากับ .88 และความเชื่อมั่น (reliability) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เท่ากับ .86

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือวัดทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย ไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเริ่มจากผู้วิจัยได้เชิญผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐสภา แก่นแก้ว ผู้เชี่ยวชาญด้านการใช้งานเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา มาเป็นวิทยากรในการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การจัดแสดงนิทรรศการบริการสนเทศทางจิตวิทยาด้วยจักรวาลเสมือน” ณ ห้องคอมพิวเตอร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อให้ความรู้และวิธีการสร้างร่างอวตารแบบเปิดในจักรวาลเสมือนบน <https://spatial.io> วิธีใช้งาน และการสร้างนิทรรศการด้วยเครื่องมือต่าง ๆ โดยภายหลังจากการเสร็จสิ้นการอบรม ผู้วิจัยมอบหมายงานให้นักศึกษาทุกคนเข้าจักรวาลเสมือนเพื่อสร้างร่างอวตาร แล้วท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ในจักรวาลเสมือน และมอบหมายงานสร้างนิทรรศการบริการสนเทศทางจิตวิทยาในจักรวาลเสมือนด้วย <https://spatial.io> โดยใช้เวลา 3 สัปดาห์ หลังจากนั้นจึงขออาสาสมัครเข้าร่วมการวิจัย พบว่า นักศึกษาทั้งหมดยินดีที่จะตอบแบบสอบถาม โดยใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที เมื่อตอบแบบสอบถามเสร็จแล้วก็ให้นำแบบสอบถามมาใส่ลงในกล่องที่เตรียมไว้ให้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS version 25 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. สถิติพรรณนา เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชากร ได้แก่ เพศ และระดับดัชนีมวลกาย และศึกษาระดับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือน สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติอนุมาน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือน สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน (Spearman Rank Correlation Coefficient, r) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผู้วิจัยทำการทดสอบการแจกแจงแบบปกติ (Normal Distribution) ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ ผลการทดสอบ พบว่า ตัวแปรทั้งหมดมีการกระจายตัวแบบไม่ปกติ นอกจากนี้ตัวอย่างที่นำมาทดสอบไม่ได้มาโดยการสุ่ม (Randomization) และมีขนาดเล็ก ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้สถิติแบบพาราเมตริก ซึ่งมีความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยมากกว่าการใช้สถิติแบบพาราเมตริกจากการศึกษาในกรณีนี้

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม 28 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 75 และเพศชาย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 25

ตาราง 1 จำนวน และร้อยละของนักศึกษาเพศหญิงและเพศชาย จำแนกตามระดับค่าดัชนีมวลกาย

ระดับค่าดัชนีมวลกาย (BMI)	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่ามาตรฐาน (ค่า BMI น้อยกว่า 18.50)	2	7.10	7	25.00
ปกติ (ค่า BMI 18.50 – 22.90)	3	10.70	8	28.60
อ้วนระดับ 1 (ค่า BMI 23.00 – 24.90)	1	3.60	3	10.70

อ้วนระดับ 2 (ค่า BMI 25.00 – 29.90)	1	3.60	2	7.10
อ้วนระดับ 3 (ค่า BMI มากกว่า 30)	1	3.60	1	3.60
รวม	7	25.00	21	75.00

จากตาราง 1 พบว่า นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีค่าดัชนีมวลกายส่วนใหญ่อยู่ในระดับปกติ คิดเป็นร้อยละ 10.70 และ 28.60 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับของการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนอภมิติ

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนอภมิติ

การนำเสนอตนเองผ่านร่างจักรวาลนอภมิติ	ภาพรวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ตัวตนในอุดมคติ	38.78	5.26	สูง
ตัวตนที่หลากหลาย	24.67	3.69	สูง
ตัวตนที่คงเส้นคงวา	14.07	3.57	ปานกลาง
ความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์	10.67	3.70	ปานกลาง

จากตาราง 2 พบว่า นักศึกษานำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนอภมิติ ด้านตัวตนในอุดมคติ ($\bar{X}$ = 38.78, S.D. = 5.26) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($\bar{X}$ = 24.67, S.D. = 3.69) อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา ($\bar{X}$ = 14.07, S.D. = 3.57) และด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ($\bar{X}$ = 10.67, S.D. = 3.70) อยู่ในระดับปานกลาง

ภาพที่ 1 การนำเสนอตนเองของนักศึกษาผ่านร่างจักรวาลนอภมิติ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน กับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนอภมิติ

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่าง เพศ ความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน และการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลนอภมิติ

	ตัวตนในอุดมคติ	ตัวตนที่หลากหลาย	ตัวตนที่คงเส้นคงวา	ความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์
1. เพศ	.467*	.452*	.186	.175
2. ความภูมิใจในร่างกายของตนเอง	-.314*	-.157	.378*	-.483*
3. ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน	-.340*	-.053*	.418*	-.303*

* $p < 0.05$

จากตาราง 3 พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = .467, p < 0.05$) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($r = .452, p < 0.05$)

ความภูมิใจในร่างกายของตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบมากที่สุดกับด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ($r = -.483, p < 0.05$) รองลงมา มีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = -.314, p < 0.05$) ในขณะที่มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา ($r = .378, p < 0.05$)

เช่นเดียวกับที่ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์มากที่สุดในทางบวกกับด้านตัวตนที่คงเส้นคงวา ($r = .418, p < 0.05$) ในขณะที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านตัวตนในอุดมคติ ($r = -.340, p < 0.05$) ด้านความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ($r = -.303, p < 0.05$) และด้านตัวตนที่หลากหลาย ($r = -.053, p < 0.05$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือน เป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ประเภทหนึ่งที่ใช้กันจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ในการควบคุมข้อมูลที่ “เลือก” แสดงออกมา เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้รับชมได้สำเร็จ (Schlenker, 2003) ทั้งในเชิงกระบวนการและวิธีการที่ทำให้นักศึกษาสามารถสะท้อนถึงภาพของตนเองได้ตามที่ต้องการ (Weber & Mitchell, 2008) จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า นักศึกษามีนำเสนอตนเองผ่านร่างจักรวาลเสมือนผ่านแพลตฟอร์ม <https://spatial.io> ด้านตัวตนในอุดมคติ และด้านตัวตนที่หลากหลายอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตารในจักรวาลเสมือนเป็นโอกาสที่ทำให้นักศึกษาได้แสดงออกถึงภาพลักษณ์ของตนเองตามความปรารถนาที่อยากแสดงออก และสามารถแสดงตัวตนที่หลากหลายในบริบทที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ภาพสะท้อนตนเองจึงแสดงให้เห็นเป็นพลวัตของการนำเสนอตนเองทางออนไลน์และความอ่อนไหวของผู้ใช้งานที่คำนึงถึงบริบทที่แตกต่างกันไป จึงเป็นไปได้ว่านักศึกษาจะปรับเปลี่ยนการนำเสนอตนเองผ่านร่างจักรวาลเสมือน “ก่อน” หรือ “ระหว่าง” การเปลี่ยนเข้าสู่ห้องต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปและเป้าหมายการนำเสนอตนเองที่ปรารถนา สอดคล้องกับที่ยางและบราวน์ (Yang & Brown, 2016) ซึ่งกล่าวว่า การนำเสนอตนเองไม่ใช่สภาวะคงที่ แต่เป็นกิจกรรมที่อ่อนไหวต่อบริบททางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การปรับการนำเสนอตนเองในมิติเหล่านี้ จะพิจารณาจากบรรทัดฐานทางสังคมและเป้าหมายเชิงสัมพันธ์ โดยบุคคลมีแนวโน้มที่จะจำกัดความกว้างและความลึกของการเปิดเผยตนเองในความสัมพันธ์ใหม่ เพื่อทำให้ตัวเองดูน่าดึงดูดใจในทางสังคม (Ellison, Heino & Gibbs, 2006) ดังนั้นบุคคลจึงมีแนวโน้มว่าจะมีเจตนาในการนำเสนอตนเองในอุดมคติมากขึ้นเมื่อพวกเขาเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่และกระตือรือร้นที่จะรู้และเป็นที่รู้จักของผู้อื่น

การเข้าไปอยู่ในจักรวาลเสมือนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ อาจทำให้ผู้ใช้งานรู้สึกไม่สบายใจที่จะเปิดเผยข้อมูลตนเองในวงกว้างและลึก และนำเสนอภาพลักษณ์ที่แท้จริงที่สุดของตนเอง โดยบุคคลอาจมีเจตนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการ “สร้างภาพลักษณ์ที่ดีกว่าความเป็นจริง” เพื่ออำนวยความสะดวกในการสร้างความสัมพันธ์ และมีความยืดหยุ่นมากในการเลือกนำเสนอตนเองตามปรารถนา และไม่รู้สึกรู้สิดัดเหมือนกับการพบปะแบบเผชิญหน้ากัน (Fullwood, 2015)

เพศมีความสัมพันธ์กับตัวตนในอุดมคติและตัวตนที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดทางวัฒนธรรมเรื่องเพศมีอิทธิพลต่อความเชื่อและความคิดของบุคคลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครอบครัว และสื่อ (Leaper & Friedman, 2007) ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงสร้างพฤติกรรมทางเพศผ่านความคาดหวังในการทำตามแบบแผนทางเพศและอัตลักษณ์แห่งตน การเจรจาต่อรอง และการจัดการความประทับใจ (Deaux & Major, 1987) เพศหญิงและชายจึงมีแบบแผนทางเพศที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของตนเองและความกังวลในการนำเสนอตนเองที่แตกต่างกัน การแสดงตัวตนที่หลากหลายจะเห็นได้จากการที่ผู้หญิงมักจะให้ความสำคัญกับบทบาททางเพศตามสถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมากกว่าผู้ชาย และมีการแสดงตัวตนที่แตกต่างตามสถานการณ์ได้มากกว่าผู้ชาย (Bilsker, Schiedel & Marcia, 1988)

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตอาจส่งผลต่อการนำเสนอตนเองในเรื่องเพศ เนื่องจากการ “ไม่ต้องเปิดเผยตัวตน” ในรูปแบบการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เพศชายและเพศหญิงสามารถแสดงตัวตนได้อย่างอิสระมากกว่าแบบออฟไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาอิทธิพลของเพศที่มีต่อการแสดงตนเสมือนในรูปของอวตาร์ โดยดันน์และ กูดานโน (Dunn & Guadagno, 2012) ให้ผู้เข้าร่วมต้องออกแบบตัวละครเพื่อเล่นในวิดีโอเกมใช้เวลา 20 นาที ผลการวิจัยพบว่า ในการเล่นวิดีโอเกมและถ่ายภาพจริง ชายและหญิงมักเลือกการแสดงตนสอดคล้องกับร่างกายชายและหญิงในอุดมคติ

ความภูมิใจในร่างกายของตนเองมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวตนในอุดมคติ และความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องพอต่อการประเมินตนเองในเชิงบวกและการเปรียบเทียบกับผู้อื่น จะทำให้บุคคลมีมุมมองเกี่ยวกับตนเองตามความเป็นจริง ซึ่งตรงกันข้ามบุคคลที่มีความไม่พึงพอใจในร่างกายของตนเองก็มักจะมีความคิดและรู้สึกเชิงลบกับตนเอง และมักจะนำเสนอตนเองตามอุดมคติ โดยมีการศึกษาพบว่า การนำเสนอตนเองทางออนไลน์ของบุคคลที่ไม่ภูมิใจในร่างกายของตนเองจะรายงานน้ำหนักและอายุที่เป็นไปตามอุดมคติของพวกเขา และกรองเนื้อหาในโปรไฟล์ เพื่อสะท้อนถึงข้อดีของพวกเขา เช่น แสดงเฉพาะภาพถ่ายที่น่าสนใจและเขียนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่น่าตื่นเต้นเท่านั้น (Ellison, Heino & Gibbs, 2006)

ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีเพศหญิงจะสร้างอวตาร์ที่เป็นรูปแทนตัวเองที่มีมวลกายที่ “ต่ำกว่าความเป็นจริง” (Thomas & Johansen, 2012) และมักจะนำเสนอตัวตนตามอุดมคติในรูปแบบออนไลน์มากกว่าออฟไลน์ เพื่อชดเชยความรู้สึกที่ไม่พึงพอใจที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของซิโนฟิยาวคาเซนทซ์ชีวา และนิโคโนวา (Zinovyeva, Kazantseva & Nikonova, 2016) พบว่า วัยรุ่นที่ไม่พอใจในรูปลักษณ์ของตนเองมักชอบนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ โดยจะหลีกเลี่ยงการติดต่อทางสังคมแบบพบหน้ากันหรืออาจจะแยกตัวออกจากสังคม รวมทั้งยังมีการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีดัชนีมวลกายที่ไม่เหมาะสม และไม่มีความภูมิใจในร่างกายของตนเองมักชอบนำเสนอตนเองใน Facebook (Al-Saggaf & Nielsen, 2014) แต่อย่างไรก็ตามการใช้สื่อสังคมที่มากเกินไปก็จะทำให้บุคคลมีการเฝ้าระวังสุขภาพอย่างเคร่งครัด มีความภาคภูมิใจในร่างกายลดลง และมีพฤติกรรมลดน้ำหนักอย่างเข้มงวดเกินไป (Tiggemann, Slater & NetTweens, 2014) นอกจากนี้ยังพบว่าความภูมิใจในร่างกายของตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับมีตัวตนที่คงเส้นคงวา อาจเป็นเพราะพวกเขามีความสุขกับตัวเองและไม่รู้สึกจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ อย่างมาก บุคคลที่รู้สึกพอใจในร่างกายของตนเองจะมีภาคภูมิใจในตนเอง และมีการนำเสนอตนเองทั้งในแบบออนไลน์และออฟไลน์ตามความเป็นจริง ตรงข้ามกับผู้ที่มีความพึงพอใจในร่างกายของตนเองต่ำ จะสร้างอวตาร์ที่คล้ายกับตนเองเล็กน้อย และไม่นำคุณลักษณะที่ตนเองไม่ชอบมาสร้างอวตาร์ของตนเอง (Pringle, 2015) โดยนักทฤษฎีการเปรียบเทียบทางสังคมกล่าวว่า หากบุคคลมีความภูมิใจในร่างกายก็จะลดความคลาดเคลื่อนระหว่างภาพในอุดมคติกับภาพร่างกายที่รับรู้ของบุคคลนั้น จึงทำให้เกิดความพึงพอใจที่จะนำเสนอตนเองแบบคงเส้นคงวาไม่ว่าในสถานการณ์ใด (Bissell, 2004) เช่นเดียวกับการศึกษาของทรีปีที และไรเนค (Trepte & Reinecke, 2010) พบว่า ความภาคภูมิใจในร่างกายของตนเองสามารถทำนายถึงการนำเสนอตนเองที่คล้ายคลึงกับอวตาร์ที่สร้างขึ้น

โดยรวมแล้ว ผลจากการศึกษาครั้งนี้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่า บุคคลที่มีความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการทดลองการนำเสนอตนเองขณะออนไลน์ของวัยรุ่น ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวตนที่คงเส้นคงวา ที่เป็นเช่นนี้เพราะการรับรู้ความเป็นตัวตนได้อย่างชัดเจน จะทำให้บุคคลสามารถจะนำเสนอตนเองได้อย่างมั่นคง ไม่ว่าจะนำเสนอทางออนไลน์หรือออฟไลน์ ตรงข้ามกับคนที่มีความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนในระดับต่ำ อาจจะเกิดจากการมีความภาคภูมิใจในตนเองน้อย จึงทำให้บุคคลเหล่านี้รู้สึกไม่พอใจในตนเอง และมีแนวโน้มที่จะพยายามค้นหาและสำรวจอัตลักษณ์อื่น ๆ ต่อไป เพื่อจะทำให้ตนเองมีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น (Campbell, 2008) ในขณะที่วัยรุ่นที่มีแนวความคิดในตนเองที่ชัดเจนมีแนวโน้มที่นำเสนอตนเองในออนไลน์ สอดคล้องกับตัวตนออฟไลน์ (Fullwood, James & Chen-Wilson, 2016) นอกจากนี้ยังอาจเป็นไปได้ว่าการที่บุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกแสดงบุคลิกภาพที่แท้จริงในโปรไฟล์มากกว่าจะแสดงในอุดมคติ อาจเป็นเพราะโปร

ไฟล์เป็นสิ่งที่เปิดเผยต่อผู้ที่ติดต่อสื่อสารในชีวิตจริง ซึ่งจำกัดโอกาสในการปรับปรุงตกแต่งภาพของตนเอง เนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะถูกจับได้ว่ามีการ “ประดิษฐ์” มากเกินไป (Magnuson & Dundes, 2008)

ผลการวิจัยยังพบว่า ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวตนในอุดมคติ ตัวตนที่หลากหลาย และความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวตนในอุดมคติ เพราะการที่บุคคลมีความไม่แน่ใจหรือสงสัยในอัตมโนทัศน์แห่งตนมักจะนำเสนอตัวตนในอุดมคติเกินความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะเมื่อเราไม่ค่อยแน่ใจว่าเราต้องการให้คนอื่นมองเราอย่างไร ตัวเลือกที่สมเหตุสมผลที่สุดอาจเป็นการเลือกประเภทการนำเสนอตนเองที่จะชนะใจผู้อื่น โดยคนที่ม้อัตมโนทัศน์แห่งตนที่ไม่ชัดเจน มักจะใช้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือในการทดลองและทดสอบการนำเสนอตนเองในแบบต่าง ๆ (Manago, Graham, Greenfield & Salimkhan, 2008) ซึ่งการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวทาร์สามารถสร้างได้อย่างสมจริง (Realistics)

อย่างไรก็ตามบุคคลจะพยายามสร้างอวทาร์ในแง่รูปลักษณ์ตามอุดมคติให้มีความคล้ายคลึงกันกับสิ่งที่บุคคลปรารถนาในการใช้งานในสภาพแวดล้อมออนไลน์ เนื่องจากอวทาร์ที่สร้างขึ้นนั้นจะสะท้อนถึง “ส่วนที่ดีที่สุด” ของตนเอง หรือคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่บุคคลปรารถนา ซึ่งตรงข้ามกับการสร้างในลักษณะแฟนตาซี (Fantasies) หรือการสวมบทบาท (Roleplay) ที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างตัวตนที่แท้จริงและตัวตนเสมือน (Neustaedter & Fedorovskaya, 2009) ด้วยเหตุนี้ ร่างอวทาร์ที่เลือกใช้งานจะทำให้ผู้ใช้งานมีโอกาสสำรวจโลกเสมือนผ่านมุมมองของบุคคลในรูปลักษณ์ที่ “ดีกว่า” ตนเองหรือ “สมบูรณ์กว่า” สิ่งที่เป็นอยู่ ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ยังพบอีกว่า ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวตนที่หลากหลาย และความชอบที่จะนำเสนอตนเองผ่านทางออนไลน์ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า การพยายามนำเสนอตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เป็นความพยายามเพื่อพยายาม “แก้ไข” วิกฤตการณ์ด้านอัตมโนทัศน์แห่งตนเพื่อทำให้บุคคลสามารถค้นพบตัวตนที่สอดคล้องกันต่อไป ผลการศึกษครั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการใช้เวลากับ Facebook ที่มากขึ้นในกลุ่มวัยรุ่น แต่กลับมีจำนวนเพื่อนใน Facebook น้อยลง เพราะใช้เวลาในการทดสอบการนำเสนอตนเองในแบบต่าง ๆ ทางออนไลน์เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลามาก และอาจจะเป็นไปได้ว่าการที่บุคคลนำเสนอตัวตนที่หลากหลาย เพราะการได้รับคำชมเชยและการตรวจสอบจากผู้อื่น อาจดึงดูดใจผู้ที่มีอัตมโนทัศน์แห่งตนที่ไม่ชัดเจน ทำให้พวกเขาใช้เวลามากขึ้นในสภาพแวดล้อมที่คิดว่าตนเองสามารถทำได้ รวมทั้งการมีเพื่อนบน Facebook น้อยลง อาจเป็นตัวบ่งชี้ว่าผู้ที่มีอัตมโนทัศน์แห่งตนไม่ชัดเจนมีปัญหาในการคบหาเพื่อน และการนำเสนอตัวตนที่หลากหลายทางช่องทางออนไลน์จะสามารถทำได้ง่ายกว่า รวมทั้งยังเป็นไปได้ว่าวัยรุ่นที่มีอัตมโนทัศน์แห่งตนไม่ชัดเจน อาจจะมีความสุขมากขึ้นในการนำเสนอตัวเองทางออนไลน์ เพราะพวกเขามีตัวเลือกในการนำเสนอตนเองที่มากกว่า และไม่ถูกจำกัดในลักษณะเดียวกับการนำเสนอตนเองแบบออฟไลน์ (Valkenburg, Schouten & Peter, 2005)

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขนาดกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็ก เพราะข้อจำกัดด้านเวลา การวิจัยครั้งต่อไปอาจจำลองการศึกษาด้วยกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจในการวิเคราะห์ทางสถิติ
2. การที่อายุในกลุ่มตัวอย่างไม่แตกต่างกัน เนื่องจากการศึกษครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว โดยเป็นกลุ่มที่ถูกเลือกให้เข้ารับการอบรมเพื่อปรับพื้นฐานความรู้ในการสร้างอวทาร์ จึงทำให้ผลการวิจัยที่ถูกจำกัดให้อยู่ในช่วงอายุของนักศึกษาชั้นปีดังกล่าว การวิจัยในครั้งต่อไปสามารถปรับปรุงเรื่องนี้ได้ โดยการจัดอบรมให้กับนักศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยในชุดโครงการวิจัยที่มีทุนสนับสนุนมากกว่านี้ ทั้งในด้านอุปกรณ์การอบรมและสถานที่ จะสามารถทำการวิจัยเพื่อทดสอบนักศึกษาในกลุ่มอายุช่วงชั้นปีอื่น ๆ เพื่อพิจารณาว่าช่วงอายุมีผลใด ๆ กับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวทาร์ที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
3. ในโอกาสต่อไป ควรทำการศึกษากับวัยรุ่นผู้ใหญ่ที่อาจสนใจการใช้เทคโนโลยีหรือเรียนรู้ในโครงการการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อทดสอบว่าความภูมิใจในร่างกายของตนเอง ความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตนนั้น เกี่ยวข้องกับการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวทาร์หรือไม่ในกลุ่มอายุที่หลากหลายมากขึ้น

4. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมว่าการเปิดรับวิดีโอเกมและโซเชียลมีเดียส่งผลต่อการนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตาร์หรือไม่ หรือการนำเสนอตนเองเป็นแนวคิดที่ไม่ล้าสมัยสามารถนำไปอธิบายในบริบทของสื่อต่าง ๆ ได้หรือไม่

5. อาจดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอตนเองในการสร้างหรือใช้งานอวตาร์บนวิดีโอเกมเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย เพื่อพิจารณาว่าบุคคลจะมีความพยายามในการนำเสนอตนเองเพิ่มขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้หรือไม่

6. อาจมีการศึกษาข้ามวัฒนธรรม เนื่องจากแต่ละวัฒนธรรมอาจมุ่งเน้นไปที่ปัจเจกนิยมหรือสังคมนิยมที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ การวิจัยในครั้งต่อไปอาจตรวจสอบความแตกต่างของการนำเสนอตนเองในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อพิสูจน์ว่าจะสามารถนำผลสรุปจากการศึกษาอ้างอิงไปยังประชากรที่แตกต่างกันได้หรือไม่

การนำไปประยุกต์ใช้

1. ความภาคภูมิใจในร่างกายของตนเอง และความชัดเจนในอัตมโนทัศน์แห่งตน มีความสัมพันธ์กับตัวตนที่คงเส้นคงวา สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการจัดกิจกรรมกลุ่มทางจิตวิทยาที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดมุมมองเชิงบวกต่อร่างกายของตนเอง ส่งผลให้สามารถทำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์กับตนเองและผู้อื่นได้อย่างมากมาย ผู้สอนอาจจัดกระบวนการให้คำปรึกษาสำหรับนักศึกษาที่ยังมีอัตมโนทัศน์ที่ไม่ดีต่อตนเอง หรือไม่สามัคคีกับอัตมโนทัศน์แห่งตน ทั้งนี้เพราะการพัฒนากิจกรรมเหล่านี้จะทำให้นักศึกษามีความมั่นใจในการแสดงตัวตนอย่างไม่ลังเล ไม่ว่าจะเผชิญกับสถานการณ์ใดก็ตาม

2. การนำเสนอตนเองผ่านร่างอวตาร์ในจักรวาลนอกรีตช่วยเพิ่มความภาคภูมิใจในตนเองได้ด้วยสภาพแวดล้อมในโลกเสมือนนี้ เปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงออกอย่างเต็มที่ในแบบที่พวกเขาอาจรู้สึกไม่สามารถทำได้ในชีวิตจริง บุคคลสามารถเปิดเผย “ตัวตนที่ซ่อนอยู่” ของตนเอง ด้วยเหตุผลเหล่านี้เองจึงทำให้สภาพแวดล้อมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลให้เพิ่มได้เต็มศักยภาพมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- Al-Saggaf, Y. & Nielsen, S. (2014). Self-disclosure on Facebook among female users and its relationship to feelings of loneliness. *Comput. Hum. Behav.* 36, 460–468. [Online], Available: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.04.014>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Back, M. D., Schmukle, S. C. & Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism–popularity link at zero acquaintance. *Journal of Personality and Social Psychology.* 98(1), 132–145. [Online], Available: <https://doi.org/10.1037/a0016338>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Bailenson, J. N. & Blascovich, J. (2004). *Avatars*. Encyclopedia of Human-Computer Interaction, Berkshire Publishing Group, 64–68. [Online], Available: <https://www.stanfordvr.com/mm/2004/bailenson-avatars.pdf>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Bilsker, D., Schiedel, D. & Marcia, J. E. (1988). Sex differences in identity status. *Sex Roles.* 18(3–4), 231–236. [Online], Available: <https://doi.org/10.1007/BF00287792>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Biocca, F. (1997). The cyborg's dilemma: Progressive embodiment in virtual environments. *Journal of Computer-Mediated Communication.* 3(2). [Online], Available: <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.1997.tb00070.x>. (2565, 17 ตุลาคม)

- Bissell, K. L. (2004). Sports model/ sports mind: the relationship between entertainment and sports media exposure, sports participation, and body image distortion in division female athletes. *Mass Communication & Society*. 7, 453-473.
- Campbell, J. D. et al. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates, and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*. 70(1), 141-156.
- Campbell, F. K. (2008). Exploring internalised Ableism using critical race theory. *Disability & Society*. 23(2), 151-162. [Online], Available: <https://doi.org/10.1080/09687590701841190>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Deaux, K. & Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*. 94(3), 369-389. [Online], Available: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.94.3.369>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Dunn, R. A. & Guadagno, R. E. (2012). My avatar and me Gender and personality predictors of avatar-self discrepancy. *Computers in Human Behavior*. 28(1), 97-106.
- Ellison, N., Heino, R., & Gibbs, J. (2006). Managing Impressions Online: Self-Presentation Processes in the Online Dating Environment. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 11(2), 415-441. [Online], Available: <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2006.00020.x>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Fullwood C. (2015). *The role of personality in online selfpresentation*. Oxford: Oxford University.
- Fullwood C., James B.M. & Chen-Wilson C.J. (2016). Self-concept clarity and online self-presentation in adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 19, 716-720.
- Guy J. G. & Anita G. D. (2008). The First-Person Effect and Its Behavioral Consequences: A New Trend in the Twenty-Five Year History of Third-Person Effect Research. *Mass Comm. & Society*. 11(4), 539-540. [Online], Available: <https://doi.org/10.1080/15205430802368621>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Hui, V. et al. (2021). Applications of Extended Reality Technologies within Design Pedagogy: A Case Study in Architectural Science. *International Journal of Digital Society (IJDS)*. 12(2). [Online], Available: <https://infonomics-society.org/wp-content/uploads/Applications-of-Extended-Reality-Technologies-within-Design-Pedagogy.pdf>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Inal, Y. & Cagiltay, K. (2006). *Avatars as pedagogical agents for digital gamebased learning*. Paper presented at the Society for Information Technology and Teacher Education International Conference 2006, Orlando, Florida, USA.
- Kromand, D. (2007). *Avatar Categorization*. In *Situated Play*. Proceedings of DiGRA 2007 Conference. University of Tokyo. (400-406).
- Leaper, C. & Friedman, C. K. (2007). *The Socialization of Gender*. In Grusec J. E. & Hastings P. D. (Eds.). *Handbook of socialization: Theory and research*. (pp. 561-587). The Guilford.

- Loewen, M., Burris, C. & Nacke, L. (2021). Me, Myself, and Not-I: Self-Discrepancy Type Predicts Avatar Creation Style. *Frontiers in Psychology, section Human-Media Interaction*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01902>
- Magnuson, M.J. and Dundes, L. (2008) Gender Differences in “Social Portraits” Reflected in MySpace Profiles. *Cyber Psychology & Behavior*. 11, 239-241. [Online], Available: <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0089>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Manago A.M. et al. (2008) Self-presentation and gender on Myspace. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 29(6), 446-458.
- Mendelson, B. K., Mendelson, M. J. & White, D.R. (2001). Body-esteem Scale for Adolescents and Adults. *Journal Personality Assessment*. 76, 90-106.
- Neustaedter C. & Fedorovskaya E. (2009). *Presenting identity in a virtual world through avatar appearances*. In Proceedings of Graphics Interface 2009, 183–190. [Online], Available: <https://dl.acm.org/doi/10.5555/1555880.1555921>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Pringle, M. (2015). Conjuring the ideal self: An investigation of self-presentation in video game avatars. *Press Start*. 2(1), 1-20. <https://press-start.gla.ac.uk/index.php/press-start/article/view/29>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Schlenker, B. R. (2003). *Self-presentation*. In M. R. Leary & J. P. Tangney (Eds.). Handbook of self and identity. (pp. 492–518). The Guilford.
- Strimbu & O’Connell (2019). The relationship between self-concept and online self-presentation in adults Cyberpsychology. *Behavior and Social Networking*. 22(12), 804-807. [Online], Available: <https://doi.org/10.1089/cyber.2019.0328>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Thomas, A. G. & Johansen, M. K. (2012). Inside out: Avatars as an indirect measure of ideal body self-presentation in females. Cyberpsychology. *Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*. 6(3).
- Tiggemann, M. & Slater, A. (2014). The Internet and body image concerns in preteenage girls. *J. Early Adolesc*. 34, 606–620. [Online], Available: <https://doi.org/10.1177/0272431613501083>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Trepte, S. & Reinecke, L. (2010). Avatar creation and video game enjoyment: Effects of life-satisfaction, game competitiveness, and identification with the avatar. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*. 22(4), 171–184. [Online], Available: <https://doi.org/10.1027/1864-1105/a000022>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Valkenburg P. I., Schouten A. P. & Peter, J. (2005). Adolescents’ identity experiments on the internet. *New Media and Society*. 7(3): 383-402.
- Weber, S. & Mitchell, C. (2008). *Imagining, keyboarding, and posting identities: Young people and NewMedia technologies*. (5th ed.). Cambridge: The MIT.
- Yang, C. C. & Brown, B. B. (2016). Online self-presentation on Facebook and self development during the college transition. *Journal of Youth and Adolescence*. 45(2), 402-416. [Online], Available: <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0385-y>. (2565, 17 ตุลาคม)

- Yee, N. & Bailenson, J. (2007). The Proteus Effect: The effect of transformed self-representation on behavior. *Human Communication Research*. 33(3) 271-290. [Online], Available: <https://stanford.edu/~bailenso/papers/proteus%20effect.pdf>. (2565, 17 ตุลาคม).
- Zinovyeva, E. V., Kazantseva, T. V. & Nikonova, A. N. (2016) Self-esteem and loneliness in Russian adolescents with body dissatisfaction. *Procedia-Soc. Behav. Sci.* 233, 367–371. [Online], Available: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.10.160>. (2565, 17 ตุลาคม)
- Zimmermann, D., Wehler, A. & Kaspar, K. (2022). Self-representation through avatars in digital environments. *Current Psychology*. [Online], Available: <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03232-6>. (2565, 17 ตุลาคม)

ความสัมพันธ์ระหว่างการขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ

RELATIONSHIP BETWEEN CHOIR SINGING AND PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF ELDERLY

สุทธิพงษ์ เรืองจันทร์¹ ณัฐธัญ อินทรคง² ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์³ และพัชรินทร์ ร่มโพธิ์ชื่น⁴
Sutthiphong Ruangchante¹ Nutthan Inkhong² Narongchai Pidokrajt³
and Patcharin Romphochuen⁴

¹ หลักสูตรสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สายวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

Social Sciences & Humanities Program, School of Liberal Arts King Mongkut's University
of Technology Thonburi

E-mail: sutthiphong.rua@mail.kmutt.ac.th

² หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารด้านศิลปะการแสดง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร
Doctor of Philosophy Program in Art Performance and Digital Arts Communication,
School of Liberal Arts, Shinawatra University

E-mail: dreamusica@yahoo.com

³ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีวิทยา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
Doctor of Philosophy Program in Musicology, College of Music, Mahidol University

E-mail: narongchai.pid@mahidol.ac.th

⁴ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

Bachelor of Fine and Applied Arts (Performing Arts), Faculty of Humanities & Social Sciences,
Valaya Alongkorn Rajabhat University

E-mail: patcharin.rom@vru.ac.th

Received : August 30, 2022

Revised : November 7, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

การขับร้องประสานเสียง คือ กิจกรรมดนตรีชุมชนหนึ่งของผู้สูงอายุในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตสำหรับผู้สูงอายุได้ ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรม จะสะท้อนเป็นพฤติกรรมและความคิดเชิงบวกที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี วัตถุประสงค์งานวิจัย คือ เพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบ เจาเจจง คือนักกร้องประสานเสียงผู้สูงอายุจำนวน 30 คน (ชาย 6 คน; หญิง 24 คน) อายุ 60-75 ปี ที่เข้าร่วม กิจกรรมไม่น้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของระยะเวลาทั้งหมด การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี โดยแบ่งการเก็บข้อมูล ออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบทดสอบสุขภาวะทางจิตของร็ฟฟ์จำนวน 42 ข้อ และแบบ ประเมินการปฏิบัติขับร้องประสานเสียงจำนวน 30 ข้อ และ (2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกตอย่างมี

ส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ค่าคะแนนสุขภาวะทางจิตโดยรวมเพิ่มมากขึ้นและอยู่ในระดับสูง (ก่อน = 4.70, หลัง = 4.93) และมีความสัมพันธ์กับการประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงรายด้านอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ได้แก่ การปฏิบัติขับร้องประสานเสียงขั้นพื้นฐาน (0.473, p-value = 0.008) การขับร้องเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ (0.543, p-value = 0.002) การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง (0.576, p-value = 0.001) และการวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที (0.638, p-value < 0.001) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า แนวโน้มสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเกิดจากผลลัพธ์ของกิจกรรมที่ชัดเจน คือ การแสดงคอนเสิร์ต ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญให้ผู้สูงอายุพยายามฝึกซ้อมและมุ่งมั่นพัฒนานตนเองเพื่อจัดการแสดงให้ประสบความสำเร็จ และนำไปสู่ความภาคภูมิใจและมองเห็นคุณค่าในตนเอง

คำสำคัญ

การขับร้องประสานเสียง สุขภาวะทางจิต ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

Choir singing is a common community musical activity for the elderly in many countries, including Thailand. Choir singing has been recognized as one of the tools that can enhance psychological well-being, which is reflected in the positive behaviors and thoughts that lead to a good quality of life for the elderly. This research used a mixed methods approach. The objective was to study the relationship between the elderly's practice of choir singing and their psychological well-being. A purposive sample of thirty elderly choir singers (six males and 24 females), aged 60-75 years old, who participated for at least 70% of the total time, was used. Data collection was divided into two sections: (1) the quantitative data were collected through Ryff's 42-item PWB and the Choir Practice Assessment Form (24 items); and (2) the qualitative data were collected through participant observation and focus groups. The results revealed that the participants rated their overall psychological well-being scores higher than before they joined the choir and they were at a high level (before = 4.70, after = 4.93). These scores related to the choir singing practice in each section, where the scores were in the low to moderate levels, including "the foundation of choir singing practice" (0.473, p-value = 0.008), "Thai popular and international singing" (0.543, p-value = 0.002), "interpretation and expression of the singing" (0.576, p-value = 0.001), and "the planning and collaboration to perform on the stage" (0.638, p-value < 0.001) at a significance level of 0.01 for all. These results show that the increase in psychological well-being among the elderly was due to having a clear activity goal, which was "the performance at the concert." This was an important motivation for the elderly to practice and strive for self-improvement in order to achieve a successful performance, which lead to pride and self-worth.

KEYWORDS

Choir Singing; Psychological Well-Being; Elderly

ความสำคัญของปัญหา

ปัญหาทางด้านสาธารณสุขหนึ่งของผู้สูงอายุ คือ ปัญหาสุขภาพทางจิต โดยการศึกษาสุขภาพทางจิต แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ (1) การประเมินความเป็นอยู่ที่ดี (evaluative wellbeing) คือ การประเมินความพึงพอใจในชีวิตจากประสบการณ์ (2) ความผาสุกทางอารมณ์ (hedonic wellbeing) คือ การดำเนินชีวิตด้วยความสุขและความเจ็บปวดเล็กน้อยซึ่งนำไปสู่ความเจริญและความเป็นอยู่ที่ดี และ (3) พฤติกรรมที่นำไปสู่ความผาสุก (eudemonic wellbeing) คือ การกระทำที่ตระหนักรู้ในตนเองและความหมายของชีวิต เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของจุดมุ่งหมายในชีวิต (Steptoe et al., 2015: 640-648; Miret et al., 2017: 1-11; Vanhoutte, 2015) เมื่อสุขภาพทางจิตมีความเชื่อมโยงอย่างมากกับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ปัญหาดังกล่าวกลายเป็นประเด็นสำคัญที่สังคมผู้สูงอายุทั่วโลกกำลังเผชิญหน้า รวมทั้งสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งกรมกิจการผู้สูงอายุ (2565) เปิดเผยว่า ในปี พ.ศ. 2565 ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 18.3 ของประชากรทั้งหมด และหลังจากนี้ 20 ปีจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มสูงขึ้นเกือบ 6 เท่า (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพตามมา เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการเจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องได้รับการดูแลระยะยาว ทำให้ร่างกายและศักยภาพในการทำงานเกิดความเสื่อมถอย ส่งผลให้รายได้ลดลงหรือไม่มีต้องอาศัยพึ่งพาผู้อื่น และต้องลดบทบาทในครอบครัวและสังคม เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่น รู้สึกคุณค่าในตนเองลดลง ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง ขาดการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ เป็นต้น (อุบลทิพย์ ไชยแสง และคณะ, 2563: 306)

จากปัญหาข้างต้น พบว่า ในปัจจุบันดนตรีได้รับการยอมรับในวงกว้างว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างสุขภาพทางจิตได้โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นการศึกษาในขอบเขตกิจกรรมทางดนตรี เช่น การฟังเพลง การเล่นดนตรี การขับร้องประสานเสียง เป็นต้น การขับร้องประสานเสียง (choir singing) เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของชุมชน (Johnson, Louhivuori & Siljander, 2017: 178-194) หรือเรียกว่า ดนตรีชุมชน (community music) (Bell, 2008: 229 - 241) การขับร้องประสานเสียง หมายถึง การขับร้องที่มีนักร้องตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจร้องขึ้นต้นหรือจบเพลงพร้อมหรือไม่พร้อมกัน ด้วยทำนองเดียวกันหรือมากกว่า 2 ทำนอง ซึ่งประกอบด้วยทำนองหลักและทำนองประสานเสียงที่สอดคล้องกันตามระดับเสียง การขับร้องประสานเสียงทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 แนวเสียง คือ โซปราโน (soprano): เสียงสูงของผู้หญิง อัลโต (alto): เสียงต่ำของผู้หญิง เทเนอร์ (tenor): เสียงสูงของผู้ชาย และเบส (bass): เสียงต่ำของผู้ชาย และแบ่งประเภทตามสถาบันที่ดำเนินการ เช่น คณะนักร้องประสานเสียงประจำโบสถ์ (church choir) คณะนักร้องประสานเสียงประจำมหาวิทยาลัย (university choir) คณะนักร้องประสานเสียงชุมชน (community choir) เป็นต้น (Rustling.Org: Resources for Singing Together, n.d.) คณะนักร้องประสานเสียงชุมชนประเภทหนึ่ง คือ คณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุ (elderly choir) ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไปที่เป็นไปตามเกณฑ์คุณสมบัติของการประกวดขับร้องประสานเสียงระดับนานาชาติ ปัจจุบันมีการก่อตั้งคณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุในหลายประเทศ เช่น อเมริกา ญี่ปุ่น นอร์เวย์ อิตาลี เป็นต้น ตัวอย่างคณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุยังแอดฮาร์ท ซึ่งก่อตั้งปี ค.ศ. 1982 ในโครงการเคหะผู้สูงอายุในรัฐแมสซาชูเซตส์ตะวันตก ประเทศสหรัฐอเมริกา (Young @ Heart Chorus, n.d) สำหรับคณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ก่อตั้งโดยหน่วยงานราชการหรือมหาวิทยาลัย เช่น คณะนักร้องประสานเสียงกึ่งนอญของมหาวิทยาลัยมหิดล คณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนักร้องประสานเสียงทัพบกสยาม เป็นต้น โดยสมาชิกมีลักษณะเฉพาะร่วมกัน เช่น วัยผู้ใหญ่ อาสาสมัคร ผู้ที่ผ่านหรือไม่ผ่านการทดสอบ ผู้สนใจร้องเพลงตลอดชีวิต เป็นต้น (Bell, 2008: 229 - 241)

การวิจัยผลกระทบของการขับร้องประสานเสียงต่อสุขภาพทางจิตอยู่ในขอบเขตของศาสตร์บูรณาการระหว่างดนตรีวิทยาและจิตวิทยา (Musicology and Psychology) นักวิจัยกลุ่มนี้มุ่งศึกษาประโยชน์ของการขับร้องประสานเสียงต่อสุขภาพทางจิตที่ดีของผู้ที่มีส่วนร่วมทางดนตรีผ่านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายใต้แนวคิดและทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์และจิตวิทยา เช่น การควบคุมตัวเอง การจัดการอารมณ์ ประโยชน์ของความสุข เป็นต้น (Davidson & Krause, 2018: 33-63) ผลวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับกิจกรรมขับร้องประสานเสียง

พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาวะทางจิตที่ดีขึ้น (Johnson et al., 2017: 178-194) ซึ่งสะท้อนในหลายประเด็น เช่น การมีความหมายต่อการพัฒนาสมรรถนะและการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ การสร้างพลังแห่งชีวิต การสร้างเครือข่ายทางสังคม การให้ความหมายและความสัมพันธ์ในชีวิต (Balsnes, 2012: 249 - 261) ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มีความสอดคล้องกับนิยามของคำว่าสุขภาวะทางจิต (psychological well-being) หมายถึง สภาวะทางจิตใจด้านบวกในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือประสบการณ์ของชีวิต (Ryff, 1989: 1069-1081) การทดสอบสุขภาวะทางจิตส่วนใหญ่ใช้มาตรวัด Ryff's 42-item PWB แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ความงอกงามในตน การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น การมีจุดหมายในชีวิต และการยอมรับตนเอง (Ryff, 2014: 10-28; Ryff's Psychological Well-Being Scales (PWB), n.d.; Dierendonck et al., 2007: 473-479) ข้อมูลจากแบบทดสอบจะนำไปวิเคราะห์เพื่อใช้วางแผนส่งเสริมสุขภาวะทางจิตให้ดีขึ้นและขยายเวลาการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น (Ryff, 2014: 10-28) สุขภาวะทางจิตที่ดีเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้สูงอายุ คือ ทำให้เกิดมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ดี ร่างกายแข็งแรง สามารถช่วยเหลือตัวเองและผู้อื่นได้ มองโลกในแง่ดี และมีความพร้อมในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (อุบลทิพย์ ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และ ลุกมาน มะรานอ, 2020: 306-318)

จากประสบการณ์ของทีมวิจัยที่ทำหน้าที่สอนขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงอายุในโครงการวัยเก๋า 60+ ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ที่จัดขึ้นระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - มิถุนายน พ.ศ. 2562 พบว่า กิจกรรมดังกล่าวประสบความสำเร็จเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ (1) มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมขับร้องประสานเสียงจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 286.67 ของเป้าหมายที่กำหนดจำนวน 30 คน และ (2) การแสดงคอนเสิร์ตขับร้องประสานเสียง ณ หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 14 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 ประสบความสำเร็จด้วยจำนวนผู้เข้าชมเต็มทุกที่นั่ง ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบที่ดีต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุซึ่งสะท้อนเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความตั้งใจและมุ่งมั่น อีกทั้งยังสะท้อนเป็นคำพูดที่แสดงถึงความดีใจและภาคภูมิใจในตนเอง ด้วยเหตุนี้ทีมวิจัยจึงเกิดความสนใจและดำเนินงานวิจัยเรื่อง “แนวโน้มนการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะทางจิตของผู้เข้าร่วมกิจกรรมขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงวัย” ในกลุ่มผู้เข้าร่วมโครงการวัยเก๋า 60+ ประจำปีงบประมาณ 2563 เพื่อให้ทราบถึงผลวิจัยที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ทักษะของการขับร้องประสานเสียง และมาตรฐานของทักษะทางดนตรี จากนั้นทำการเผยแพร่ผลวิจัยดังกล่าวเพื่อแสดงถึงแนวทางการบูรณาการศาสตร์ทางดนตรีและจิตวิทยา เพื่อเป็นความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์ของกิจกรรมขับร้องประสานเสียงที่มีต่อผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมดนตรีอื่นเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ

โจทย์วิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างการขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร และอยู่ในระดับใด

วิธีการดำเนินงานวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการขับร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ” เป็นผลวิจัยส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “แนวโน้มนการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะทางจิตของผู้เข้าร่วมกิจกรรมขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงวัย” ซึ่งผ่านการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เลขที่ SoLA-EA-2020-1-003 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี

(Mixed method research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณนำการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) ในรูปแบบที่ใช้ศึกษากระบวนการที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา (Time –series design)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ทีมวิจัยกำหนดกลุ่มประชากร คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมขับร้องประสานเสียงในโครงการวัยเก๋า 60+ ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 จำนวน 120 คน และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sample) จำนวน 30 คน จากผู้เข้าร่วมที่ครบตามเกณฑ์คุณสมบัติ คือ ต้องเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของเวลาทั้งหมดระหว่างเดือนเมษายน - สิงหาคม พ.ศ. 2563 และเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 ที่แพร่ระบาดทั่วโลกอย่างรวดเร็วในช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 รัฐบาลของแต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทยใช้มาตรการล็อกดาวน์ (lockdown) ซึ่งหมายถึง มาตรการบังคับหรือจำกัดการเดินทาง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการจำกัดการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ ดังนั้นทีมวิจัยจึงปรับกิจกรรมเป็นรูปแบบผสมผสาน (hybrid activities) คือ กิจกรรมออนไลน์ (online activities) ระหว่างเดือนเมษายน - สิงหาคม พ.ศ. 2563 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 54 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเต็มใจในการให้ความร่วมมือในการวิจัย และมีความพร้อมในการเรียนรู้และใช้สื่อสังคมออนไลน์ การดำเนินงาน คือ ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติและประเมินการขับร้องประสานเสียงผ่านทางโปรแกรมซูม (Zoom meeting) และส่งคลิปวิดีโอการฝึกปฏิบัติผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ (LINE application) โดยกำหนดวันเข้าร่วมกิจกรรม คือ วันอังคารและวันพฤหัสบดี ระหว่างเวลา 13.00 – 16.00 น. จำนวน 36 ครั้ง และกิจกรรมในสถานที่ (on-site activities) ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2563 การดำเนินงาน คือ (1) ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติขับร้องประสานเสียงที่ห้องประชุมของศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ระหว่างเวลา 13.00 – 16.00 น. จำนวน 7 ครั้ง (2) ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติร่วมกับชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 2 ครั้ง และ (3) ผู้เข้าร่วมบันทึกเทปการแสดงสดจำนวน 1 ครั้ง ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เพื่อเผยแพร่ผ่านทางช่องยูทูป (YouTube Channel)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ประกอบด้วย (1.1) แบบทดสอบสุขภาวะทางจิตของคาโรล รีฟฟ์ (Ryff, 2014: 10-28) จำนวน 42 ข้อ เพื่อสำรวจสุขภาวะทางจิตก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมขับร้องประสานเสียง โดยแบ่งจำนวนข้อเท่า ๆ กันออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ความมองอกในตน การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และการยอมรับตนเอง และทีมวิจัยแปลข้อคำถามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยโดยใช้เทคนิคการแปลแบบแปลย้อนกลับ (back-translation) เพื่อคงความหมายของต้นฉบับได้อย่างครบถ้วน และ (1.2) แบบประเมินการปฏิบัติขับร้องประสานเสียงจำนวน 24 ข้อ เพื่อสำรวจพฤติกรรมและความคิดของผู้เข้าร่วมภายหลังสิ้นสุดกิจกรรม โดยแบ่งจำนวนข้อเท่า ๆ กันออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ การปฏิบัติขับร้องประสานเสียงขั้นพื้นฐาน การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง การขับร้องเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ และการวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที และทีมวิจัยยึดโครงสร้างของแบบทดสอบสุขภาวะทางจิตของรีฟฟ์ และขอบเขตเนื้อหาของการปฏิบัติขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสังเคราะห์จากทฤษฎีการขับร้องตะวันตกในหนังสือ ได้แก่ The owner's manual to the singing voice (Gates, 2002) Secrets of singing (Jeffrey, A., 1994) How to sing (Lechmann, 1922) และ Singing for the stars: A complete program for training your voice (Riggs, 1992)

(2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย (2.1) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยหนึ่งในทีมวิจัยซึ่งทำหน้าที่สอนและควบคุมคณะนักร้องประสานเสียงผู้สูงอายุตลอดระยะเวลาของกิจกรรม และ (2.2) การสนทนากลุ่มย่อยจำนวน 30 คน แบ่งเป็น 10 กลุ่ม โดยไม่มีผู้เข้าร่วมมากกว่า 1 กลุ่ม ซึ่งดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยโดยนักวิชาการที่ไม่ใช่ทีมวิจัยผ่านทางโปรแกรมซูม (Zoom meeting) พร้อมขออนุญาตการบันทึกภาพและเสียง และใช้เวลาในการสนทนารายกลุ่มจำนวน 1 ครั้ง ครั้งละไม่เกิน 45 นาที ในช่วงหลังของการเข้าร่วมกิจกรรม โดยทีมวิจัยกำหนดประเด็นของการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่มย่อย ตามประเด็นในแบบทดสอบสุขภาวะทางจิตและแบบประเมินการปฏิบัติขับร้องประสานเสียง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมทุกเนื้อหาของงานวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือเชิงปริมาณผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านของสำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย (1) แบบทดสอบสุภาพทางจิต: ตรวจสอบค่าแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย และ (2) แบบประเมินการปฏิบัติข้อร้องประสาณเสียง: ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่า IOC ค่าที่ได้เท่ากับ 0.83 จากนั้นทำการปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

การรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

(1) ข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) แบบทดสอบสุภาพทางจิต เก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือ ช่วงก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม และ (2) แบบประเมินการปฏิบัติข้อร้องประสาณเสียง เก็บข้อมูล 1 ครั้ง คือ ช่วงหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เครื่องมือทั้งสองใช้ระดับมาตรวัด 6 ระดับ ตั้งแต่ “เห็นด้วยอย่างมาก” ถึง “ไม่เห็นด้วยอย่างมาก” โดยให้ผู้เข้าร่วมประเมินตนเองว่ามีความคิดเห็นในแต่ละข้อคำถามระดับใด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยคิดคะแนนและการแปลผล ดังนี้ ระดับต่ำ (1.00 – 2.49) ระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ (2.50 – 3.49) ระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง (3.50 – 4.49) และระดับสูง (4.50 – 6.00)

และการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยค่าสถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติข้อร้องประสาณเสียงและสุภาพทางจิตของผู้สูงอายุ โดยเกณฑ์การแปลผลความสัมพันธ์ 5 ระดับ (Best, J. W., 1977, 240) ดังนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กัน (0.00) มีความสัมพันธ์น้อยมาก (0.01 – 0.20) มีความสัมพันธ์น้อย (0.21 – 0.50) มีความสัมพันธ์ปานกลาง (0.51 – 0.80) และมีความสัมพันธ์มาก (0.81 – 1.00)

(2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) โดยทีมวิจัยชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยก่อนเริ่มกิจกรรม ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บข้อมูล การนำเสนอข้อมูล และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น พร้อมทั้งชี้แจงข้อปฏิบัติระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมและให้กลุ่มตัวอย่างเซ็นหนังสือยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การบันทึกภาพและเสียง การถอดเทปอย่างละเอียด การแยกข้อมูลตามแนวการสังเกตและแนวคำถามเป็นรายบุคคลโดยการระบุชื่อและรหัส สรุปประเด็นสำคัญเพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีแบบสามเส้า (Tri-angulation) โดยทีมวิจัย 3 คน ตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง 3 คน เจ้าหน้าที่ของกิจกรรม 3 คน และผู้เชี่ยวชาญในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ 1 คน จากนั้นทีมวิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสนทนากลุ่มกับประสบการณ์ของทีมวิจัย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การตีความและตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการวิจัย

ผลวิจัยโดยสรุปพบว่า ผู้เข้าร่วมวิจัยมีอายุระหว่าง 60 – 75 ปี จำนวน 30 คน (ชาย 6 คน; หญิง 24 คน) ให้ค่าคะแนนการประเมินปฏิบัติข้อร้องประสาณเสียงภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย = 5.18 (S.D. = 0.80) ประเด็นที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การปฏิบัติพื้นฐานการข้อร้องประสาณเสียง ค่าเฉลี่ย = 5.01 (S.D. = 0.90) ระดับคะแนนอยู่ในระดับสูง และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การข้อร้องประสาณเสียงเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ ค่าเฉลี่ย = 5.36 (S.D. = 0.73) ระดับคะแนนอยู่ในระดับสูง สรุปเป็นตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินปฏิบัติข้อร้องประสานเสียงรายด้าน

ข้อ	การประเมินรายด้าน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	การปฏิบัติพื้นฐานการขับร้องประสานเสียง	5.01	0.90	สูง
2	การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง	5.07	0.85	สูง
3	การขับร้องประสานเสียงเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ	5.36	0.73	สูง
4	การวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที	5.26	0.70	สูง
คะแนนเฉลี่ยโดยรวม		5.18	0.80	สูง

ให้ค่าคะแนนสุขภาวะทางจิตซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเพิ่มมากขึ้นและอยู่ในระดับสูง ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 4.70 (S.D. = 1.04) และหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 4.93 (S.D. = 0.94) โดยผู้เข้าร่วมวิจัยมีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นในระดับคะแนนเฉลี่ย = 0.14 ประเด็นที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเป็นตัวของตัวเอง ระดับคะแนนอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 4.17 (S.D. = 1.01) และหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 4.17 (S.D. = 1.03) และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความงอกงามในตน ระดับคะแนนอยู่ในระดับสูง ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 5.04 (S.D. = 1.05) และหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ ค่าเฉลี่ย = 5.30 (S.D. = 0.99) สรุปเป็นตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อน-หลังเข้าร่วมกิจกรรมของสุขภาวะทางจิตรายด้าน

ข้อ	สุขภาวะทางจิตรายด้าน	ก่อน			หลัง		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1	ความเป็นตัวของตัวเอง	4.17	1.01	ปานกลางถึงค่อนข้างสูง	4.24	1.03	ปานกลางถึงค่อนข้างสูง
2	ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ	4.65	0.95	สูง	5.00	0.89	สูง
3	ความงอกงามในตน	5.04	1.05	สูง	5.30	0.99	สูง
4	การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น	4.77	1.12	สูง	5.01	0.96	สูง
5	การมีจุดหมายในชีวิต	4.79	1.04	สูง	5.00	0.88	สูง
6	การยอมรับตนเอง	4.80	1.08	สูง	5.04	0.88	สูง
คะแนนเฉลี่ยโดยรวม		4.70	1.04	สูง	4.93	0.94	สูง

จากนั้นนำผลวิจัยทางสถิติของทั้งสองวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกัน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินปฏิบัติข้อร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตโดยรวมภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมฯ อยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง ได้แก่ การปฏิบัติข้อร้องประสานเสียงขั้นพื้นฐาน (0.473, p-value = 0.008) มีความสัมพันธ์น้อย การขับร้องเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ (0.543, p-value = 0.002) มีความสัมพันธ์ปานกลาง การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง (0.576, p-value = 0.001) มีความสัมพันธ์ปานกลาง และการวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที (0.638, p-value = 0.000) มีความสัมพันธ์ปานกลางตามลำดับ สรุปเป็นตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินปฏิบัติข้อร้องประสานเสียง และสุขภาวะทางจิตหลังการเข้าร่วมกิจกรรมฯ

การปฏิบัติ ข้อร้องประสานเสียง / สุขภาวะทางจิต (Post-test)	การปฏิบัติพื้นฐาน การข้อร้องประสานเสียง		การตีความและการแสดงออก เพื่อการข้อร้อง	การข้อร้องประสานเสียงเพลงไทย สากลและเพลงภาษานานาชาติ	การวางแผนและทำงานร่วมกัน เพื่อการแสดงบนเวที
	p-value				
ความเป็นตัวของตัวเอง	p-value	- 0.001	0.329	0.225	0.271
		0.997	0.076	0.233	0.148
ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ	p-value	0.452*	0.353	0.399*	0.407*
		0.012	0.056	0.029	0.026
ความงอกงามในตน	p-value	0.430*	0.555**	0.418*	0.597**
		0.018	0.001	0.021	0.000
การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น	p-value	0.534**	0.485**	0.564**	0.567**
		0.002	0.007	0.001	0.001
การมีจุดหมายในชีวิต	p-value	0.516**	0.573**	0.502**	0.668**
		0.004	0.001	0.005	0.000
การยอมรับตนเอง	p-value	0.440*	0.509**	0.542**	0.611**
		0.015	0.004	0.002	0.000
สุขภาวะทางจิตโดยรวม	p-value	0.473**	0.576**	0.543**	0.638**
		0.008	0.001	0.002	0.000

*p < 0.05, **p < 0.01

ทีมวิจัยสังเคราะห์ค่าสถิติร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตและการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ข้อมูลทั้งสองมีความสอดคล้องกันซึ่งสะท้อนเป็นพฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผลวิจัยนำเสนอตามสุขภาวะทางจิต 6 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นตัวของตัวเอง (autonomy) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.07 (ก่อน = 4.17, หลัง = 4.24) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง พฤติกรรมที่โดดเด่น คือ ผู้เข้าร่วมกล้าแสดงความคิดเห็นถึงแม้ว่าจะตรงข้ามกับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้านความเป็นตัวของตัวเองว่า เป็นผู้ที่สามารถกำหนดการคิดและการกระทำของตนเอง ควบคุมพฤติกรรม ประเมินตนเองได้ตามมาตรฐานส่วนบุคคล และมีอิสระจากแรงกดดันของสังคม (Ryff, C. D., 2014: 12) ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“เหตุผลที่ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมข้อร้องประสานเสียง เพราะมีความตั้งใจหลังเกษียณว่าต้องไม่อยู่บ้าน

หาความรู้ใหม่ และได้หัวเราะ” (อัสโด, 63)

“ผู้สูงอายุอยากทำอะไรก็ทำเลยถ้ามีความสุข ทำในสิ่งที่ชอบ” (โชปราโน, 73)

2. ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ (environmental mastery) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.35 (ก่อน = 4.65, หลัง = 5.00) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมที่เด่นชัด คือ ผู้เข้าร่วมสามารถจัดการกับชีวิตประจำวันได้อย่างดี ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้าน

ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ ว่า เป็นผู้ที่สามารถจัดการหรือสร้างสรรค์สิ่งรอบตัวที่มีความยุ่งยากได้อย่างเหมาะสมกับความต้องการและค่านิยมของตนเองได้ และสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสโดยรอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ryff, C. D., 2014: 12) ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“ตอนแรกไม่รู้จักชุมชนว่าทำอะไรและใช้อุปกรณ์อะไร เลยให้ลูก ๆ ช่วยแนะนำว่าเข้าตรงนี้ เลียบตรงนี้ แต่ก็คิดว่าทำไมยาก ทำไมไม่มีเสียง เข้าประชุมตรงนี้...แต่ก็คิดว่าทำไมยาก ทำไมไม่มีเสียง คิดว่าจะเรียนไม่ได้ ทำให้ไม่ค่อยกล้าเข้า และไม่กล้าออกสื่อ แต่ตอนนี้ทำได้แล้วและกล้าทำกิจกรรม...การบ้านยาก เพราะคิดว่าร้องคนเดียวมีปัญหาแน่นอน และให้ลูกช่วยอัดหลายครั้ง พอแม่ขอให้อัดใหม่แต่ลูกบอกใช้ได้แล้ว” (อัลโต, 61)

“ที่แรกให้เพื่อนช่วยสอน และวันไหนเพื่อนไม่มาก็ให้ลูกชายส่วนสอน ตอนทำใหม่ร้องครุฑแอดนานก็กดดันไปเรื่อยมั่วไปหมด ตอนนี้อยู่ได้คล่องแล้ว...การบ้านต้องอัดหลายครั้ง เพราะจำคำร้องไม่ได้ มันจะสลับท่อนกัน ถ้าเป็นเพลงต่างประเทศจะพยายามจดคำร้องเป็นภาษาไทย บางครั้งก็หามาจากในเน็ต...ถ้าอัดการบ้านไม่ได้ก็เครียดมาก ลูกเห็นก็เลยมาช่วยอัดให้ใหม่ แล้วฟังว่าอันไหนผิดน้อยที่สุดก็ส่งให้ครู” (โซปราโน, 74)

3. ความงอกงามในตน (personal growth) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.26 (ก่อน = 5.04, หลัง = 5.30) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมที่เด่นชัด คือ ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจว่าชีวิตเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง และการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้านความงอกงามในตนว่า เป็นผู้ที่ยอมรับ ตระหนัก และพัฒนาพฤติกรรมและศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้วยทัศนคติเปิดรับประสบการณ์ใหม่ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนความรู้ในตนเองและประสิทธิผลมากขึ้น (Ryff, C. D., 2014, 12) ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“กิจกรรมร้องประสานเสียงทำให้เรารู้สึกว่ายังมีคุณค่า การเตรียมชิ้นเวทีรู้สึกว่ามันมั่นใจในเวทีแรก เพราะไม่รู้ว่าความสามารถของเราจะเป็นยังไง สุดท้ายก็มั่นใจมากขึ้นเพราะคิดว่ามันทำได้เลย เราก็กล้าทำได้” (อัลโต, 61)

“การร้องประสานเสียงต้องจำเนื้อเพลง เพราะเวลาขึ้นเวทีห้ามดูเนื้อ จริงแล้วเป็นสิ่งที่ยากแต่สุดท้ายก็ทำได้ เหนือการคาดหมาย ทำให้ได้ประสบการณ์ที่ดี เป็นสิ่งที่ยืนยันว่าพวกเราทำได้” (อัลโต, 63)

“เทคโนโลยีเป็นช่องทางที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพในการใช้ชีวิตที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น กิจกรรมออนไลน์ช่วยกระตุ้นให้เราขยันและจัดเวลาให้ได้ตามที่กำหนดและตั้งใจเรียน เพื่อพัฒนาทักษะของแต่ละคน...โดยเฉพาะตอนอัดคลิปร้องเพลง เหมือนได้ซ้อมไปในตัวเพราะอัดหลายครั้งและเลือกคลิปที่ดีที่สุด” (เทเนอร์, 72)

4. การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (positive relations with others) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.24 (ก่อน = 4.77, หลัง = 5.01) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมที่เด่นชัด คือ ผู้เข้าร่วมมีความสุขในการทำกิจกรรมและสนทนาร่วมกับผู้อื่น (ทั้งผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นและคนในครอบครัว) ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้านความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นว่า เป็นผู้ที่มีความไว้วางใจ ความรัก ความเห็นอกเห็นใจ ความสนิทสนม และความเข้าใจในการให้และรับสัมพันธภาพที่ดีและน่าพอใจระหว่างตนเองและผู้อื่น (Ryff, C. D., 2014, 12) ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“ตอนทำการบ้านจะนัดเพื่อนแล้วช่วยกันหัดร้อง ช่วยฟัง และอัดคลิป ซ้อมหลายเที่ยวกว่าจะได้ แต่ทำให้เรากับเพื่อนสนิทมากขึ้น” (โซปราโน, 62)

“มาเรียนที่ศูนย์ได้ใช้เวลาร่วมกัน เหมือนมามีที่พึ่ง เหมือนรวมรุ่น มีการช่วยเหลือกันและกินขนมด้วยกัน ความสัมพันธ์ตรงนี้ทำให้ไปด้วยกันได้ สนุกสนาน และมีความสุขในการเรียนร้องเพลงแต่ละครั้ง” (อัลโต, 61)

“ทำให้สายสัมพันธ์ดีขึ้นและมีหัวข้อสนทนาเพิ่มมากขึ้น เช่น เรื่องเพลง ร้องเพลง จากที่เมื่อก่อนคุยแต่เรื่องลูกหลาน และยังสามารไปเล่าให้คนนอกวงฟังด้วยว่ามีความสุข ทำให้เพื่อนตามมาร่วมวง” (เทเนอร์, 72)

5. การมีจุดหมายในชีวิต (purpose in life) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.21 (ก่อน = 4.79, หลัง = 5.00) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมที่เด่นชัด คือ ผู้เข้าร่วมมีเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้านการมีจุดหมายในชีวิตว่า เป็นผู้ที่มีความรู้สึกและความเข้าใจที่ชัดเจนถึงเป้าหมายและคุณค่าในชีวิตทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสามารถกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำรงชีวิตได้ (Ryff, C. D., 2014: 12) ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“เป้าหมายในการเรียนเน้นพบปะเพื่อนและมีสังคมใหม่ แต่พอเรียนไปทำให้เรายากทำให้ตัวเองพยายามร้องให้ดีขึ้น เช่น หัดร้องเสียงสูง พยายามปรับตัวเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน” (อัลโต, 61)
“การร้องประสานเสียงเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้สูงอายุมักจะร้องยังไม่ เมื่อร้องแล้วทำให้ได้ประโยชน์ทางด้านจิตใจเพราะมีความสุข ได้แบ่งปันความสุขด้วยการร้องกับคนอื่นและฟังคนอื่นร้อง ทำให้เรารู้สึกว่ายังมีเพื่อและมีคุณค่ามากขึ้น” (เทเนอร์, 72)

6. การยอมรับตนเอง (self-acceptance) พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยภายหลังเข้าร่วมกิจกรรมฯ เพิ่มขึ้น 0.24 (ก่อน = 4.80, หลัง = 5.04) ซึ่งเป็นค่าคะแนนที่อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมที่เด่นชัด คือ ผู้เข้าร่วมมีความมั่นใจและคิดเชิงบวกเกี่ยวกับตนเอง” ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำอธิบายของด้านการยอมรับตนเองว่า เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง สามารถรับรู้และยอมรับทั้งข้อดีและข้อเสียของตนเองได้ และมีความรู้สึกดีกับชีวิตที่ผ่านมา (Ryff, 2014: 12) ตัวอย่างความคิดเห็นของผู้เข้าร่วม เช่น

“เวลาทำการบ้านจะถ่ายวิดีโอหลายคลิป และเลือกที่มีผลน้อยที่สุด ปัญหาคือจำเนื้อไม่ได้ คำน้ำบ่าง จึงต้องซ้อมมาก ๆ ทั้งวันทั้งคืน เริ่มจากการฟังดนตรีและนักร้องต้นฉบับ แล้วจึงมาฟังเปียโนของครู ถ้านับจริง ๆ น่าจะซ้อมมากกว่า 20 ครั้ง” (โซปราโน, 68)
“การบ้านท้าทายเรามากกว่าที่เราทำได้ใหม่ เพราะต้องร้องทั้งเพลง ไม่อยากอายเพื่อนก็ต้องพยายามร้องตามจังหวะเพลงให้ได้...พีใช้เวลา 2-3 ครั้ง และต้องไปอัดกับเพื่อน เพราะต้องใช้มือถือสองเครื่อง” (อัลโต, 62)

อภิปรายผลการวิจัย

ทีมวิจัยทำการอภิปรายผลกับผลงานวิจัยที่ผ่านมา และแนวการประเมินทักษะทางดนตรีระดับสากล 2 กลุ่ม คือ (ก) กรอบการประเมินงานดนตรี (The Music Assessment Framework: Content and Processes) ซึ่งใช้ในกลุ่มนักเรียนดนตรีของ NAEP แนวทางโดยสรุป คือผู้เรียนต้องเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจทางดนตรีที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย เนื้อหาทางดนตรี รูปแบบของดนตรี และการผลิตงานดนตรี (Vanneman, 1998: 1-6; Persky, Sandene & Askew, 1998) และ (ข) รูปแบบสมรรถนะทางดนตรีของสถาบันฮุมันเบรฟลิชเชิน ชูลเลอร์ (Humanberuflichen Schulen) ของคณะกรรมการด้านดนตรีศึกษาเวียนนา ประเทศออสเตรีย (AGMÖ - Arbeitsgemeinschaft Musikerziehung Österreich) โดยสมรรถนะหลักแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การปฏิบัติดนตรี การรับรู้ดนตรี และการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ และสมรรถนะย่อยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะทางสังคม ทักษะการสื่อสาร ทักษะความเป็นสากล และทักษะกระบวนการ (Knaus et al.: n.d.) การอภิปรายผลนำเสนอตามการประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียง 4 ด้านที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาวะทางจิตรายด้านในระดับปานกลาง ดังนี้

1. การประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การปฏิบัติพื้นฐานการขับร้องประสานเสียง” มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุดกับสุขภาวะทางจิตด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (0.534, p-value = 0.002) โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ลักษณะบ่งชี้ทักษะของการปฏิบัติขับร้องประสาน

เสียง คือ การขับร้องที่มีความพร้อมเพรียงกันด้วยความรู้สึกภายในที่สะท้อนถึงความสุข นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความอดทนต่อการทำงานกลุ่มด้วยทัศนคติเชิงบวก ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และสื่อสารระหว่างกันด้วยความเอื้ออาทร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปริยัติกิจวิธาน พระมหาสุพรภักขิตตมโม และสิริภพ สอนคง (2564: 1-15) กล่าวว่า “รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุ ส่งผลถึงความรักสามัคคีในหมู่คณะ ใช้ความเชื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ สานความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การมีความเมตตาซึ่งกันและกัน และการมีความอดทนอดกลั้น” พฤติกรรมที่แสดงถึงการมีความสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น เช่น การช่วยซ่อมร้องเพลงภายในกลุ่ม การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน การสนทนาร่วมกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม การนำเครื่องดื่มและอาหารว่างมาแบ่งปันผู้อื่นในวันที่เข้าร่วมกิจกรรม การถ่ายภาพและการบันทึกเสียงขณะฝึกซ้อมและส่งให้ผู้อื่นในกลุ่มไลน์ เป็นต้น ทักษะดังกล่าวมีความสอดคล้องสมรรถนะย่อยในประเด็นทักษะทางสังคม คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟังซึ่งกันและกัน สามารถวางแผนและดำเนินกระบวนการทำงานกลุ่มร่วมกันจนประสบความสำเร็จ และสามารถจัดการความขัดแย้งภายในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ (Knaus et al.: n.d.)

ถึงแม้ว่าการประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การปฏิบัติพื้นฐานการขับร้องประสานเสียง” มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุดกับสุขภาวะทางจิตด้านการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น แต่ผลการวิจัยพบว่ามีประเด็นที่โดดเด่นและน่าสนใจที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาวะทางจิต ในลำดับรองลงมา คือ สุขภาวะทางจิตด้านการมีจุดหมายในชีวิตที่มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (0.516, p-value = 0.004) ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ลักษณะบ่งชี้ทักษะของการปฏิบัติขับร้องประสานเสียง คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มีพัฒนาการที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ (1) การเตรียมร่างกายเพื่อการขับร้อง: การรับรู้เกี่ยวกับอวัยวะต่าง ๆ การวางท่าทาง และการดูแลสุขภาพกายและจิตใจ (2) การใช้ลมหายใจเพื่อการขับร้อง: การบริหารอวัยวะเพื่อการหายใจ และการฝึกหายใจเข้าออก- (3) ความแม่นยำในการออกเสียง: การฝึกออกเสียงตามเปียโน การควบคุมความดัง-เบาของเสียงขับร้อง และการขับร้องให้เสียงกลมกลืนและสมดุลในกลุ่มประสานเสียง และ (4) การขับร้องกับเปียโน: การฟังเปียโน และความแม่นยำในการขับร้องกับเปียโน ซึ่งการพัฒนาทักษะเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาความสามารถของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมในการบันทึกเสียงในช่วงสุดท้ายของกิจกรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ตั้งไว้ ลักษณะบ่งชี้เหล่านี้สอดคล้องกับ (ก) ความรู้และความเข้าใจในรูปแบบของดนตรี คือ ผู้เข้าร่วมรับรู้และเข้าใจระดับเสียงและจังหวะของดนตรี เพื่อสามารถขับร้องได้กลมกลืนกับดนตรีประกอบ (Vanneman, 1998: 1-6; Persky et al., 1998) (ข) สมรรถนะด้านการปฏิบัติดนตรี คือ ผู้เข้าร่วมสามารถขับร้องในระดับเสียงของตนเองในขั้นพื้นฐานได้อย่างแม่นยำและมีสติ ในการร้องประสานเสียงภายใต้การกำกับของวาทยากรได้ และหลักด้านการรับรู้ดนตรี คือ ผู้เข้าร่วมรู้จักและแยกเสียงขับร้องของแต่ละกลุ่มเสียงและเสียงเปียโนได้ และสามารถเปรียบเทียบการออกเสียงที่มีคุณภาพได้ (Knaus, H., et al., n.d.) และ (ค) สมรรถนะย่อยด้านทักษะส่วนบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติสามารถประเมินจุดแข็งและสร้างความมั่นใจในจุดแข็งของตนเองได้ ผู้ปฏิบัติสามารถประเมินจุดอ่อนและจัดการจุดอ่อนดังกล่าวได้อย่างสร้างสรรค์ ผู้ปฏิบัติมีความอดทนและมุ่งมั่นต่อการฝึกซ้อมเพื่อฝ่าฟันสถานการณ์ที่ยากลำบากจนกระทั่งประสบความสำเร็จ (Knaus et al.: n.d.) นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวอยู่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมประสบกับความท้าทายหลายอย่าง ได้แก่ การดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ การเรียนรู้และใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การฝึกซ้อมผ่านซูม (Zoom meeting) การบันทึกคลิปวิดีโอด้วยมือถือ และการสื่อสารผ่านไลน์ (LINE Application) ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องทำความเข้าใจ ฝึกปฏิบัติ และประเมินการขับร้องด้วยตนเอง ดังนั้น การพัฒนาทักษะการขับร้องประสานเสียงในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่ใช่แค่ผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัวหรือช่วยเหลือตนเองได้ ภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบากและมีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิต ข้อมูลนี้มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของอุบลทิพย์ ไชยแสง และคณะ (2563: 306-318) กล่าวว่า “ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ มีความเกี่ยวข้องกับการมีศักยภาพสามารถช่วยเหลือตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการพัฒนาตนเองด้านการเรียนรู้อยู่เสมอ” และสอดคล้องกับทักษะทางปัญญาและสะท้อนกลับที่นำไปสู่การแสดงออกเพื่อการขับร้อง โดยผู้ฝึกปฏิบัติสามารถแก้ปัญหาและขัดเกลาวีธีการขับร้องให้ดีขึ้นและถูกต้องในที่สุด และการปฏิบัติดังกล่าวจะกลายเป็นประสบการณ์และความคิดในเชิงลึก ซึ่งเป็นการตัดสินใจที่สำคัญ

เกี่ยวกับการแสดงดนตรีและการตัดสินใจเกี่ยวกับดนตรีในแต่ละบุคคล (Vanneman, 1998: 1-6; Persky et al., 1998)

2. การประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง” มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุดกับสุขภาวะทางจิตด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (0.573, p -value = 0.001) โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ลักษณะบ่งชี้ทักษะของการปฏิบัติขับร้องประสานเสียง คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงออกทางสีหน้า แววตา และท่าทางระหว่างการแสดงขับร้องประสานเสียง ได้ด้วยความมั่นใจ ถึงแม้ว่าบางครั้งผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะแสดงสีหน้าและสื่อสายตาความกังวลกับผู้ควบคุมวง ในขณะที่ฝึกซ้อม แต่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถควบคุมความกังวลนั้น และสามารถตีความเพื่อแสดงการขับร้องที่สื่ออารมณ์และความรู้สึกได้ในที่สุด ตัวอย่างการแสดง เช่น เพลงยืมผู้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมขับร้องด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่น บ่งบอกถึงความมุ่งมั่น ประกอบกับการแสดงออกทางสีหน้าและแววตาที่อ่อนโยนบ่งบอกถึงการให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ทักษะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ (ก) ทักษะการสร้างสรรค์ในงานแสดงดนตรี คือ สามารถรับรู้และจดจำดนตรีที่ได้ยินเพื่อสื่อความหมายและความรู้สึกของบทเพลงสู่ผู้ชม (Vanneman, 1998: 1-6; Persky, et al., 1998) และ (ข) สมรรถนะด้านการปฏิบัติดนตรี คือ สามารถแสดงการขับร้องประสานเสียงได้อย่างสร้างสรรค์ในรูปแบบและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้ และหลักด้านการรับรู้ดนตรี คือ สามารถรับรู้และเข้าใจความแตกต่างของอารมณ์ในแต่ละบทเพลงและวัฒนธรรมภาษาในคำร้องได้ (Knaus et al., n.d.)

ในทางกลับกัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้อง” กับสุขภาวะทางจิตรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นตัวของตัวเองมีความสัมพันธ์น้อยที่สุด อยู่ในระดับน้อย (0.329, p -value = 0.076) ที่ไม่มีระดับนัยสำคัญ อาจเป็นเพราะว่าทักษะการตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้องเกิดจากการวิเคราะห์ความหมายของคำร้อง และใช้จินตนาการร่วมกับความคิดสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านการแสดงออกทางสีหน้า แววตา ท่าทาง และการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างห่างไกลจากลักษณะเฉพาะและวัฒนธรรมการแสดงออกในที่สาธารณะของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งเป็นรุ่นคนที่ได้รับการปลูกฝังเรื่องการสงวนกิริยา ซึ่งสอดคล้องกับอุบลทิพย์ ไชยแสง นิวัติ ไชยแสง และลูกมาน มะรานอ (2563: 306-318) ได้กล่าวว่า “ความเป็นตัวของตัวเอง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมน้อยที่สุด ($M=3.81$, $SD=0.65$) อาจหมายถึงการมีความสามารถแสดงออกซึ่งการเป็นตัวของตัวเอง ตลอดจนเรียนรู้วิธีการแสดงออก รู้จักและทำความเข้าใจกับตนเอง ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มักถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็ก หากไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสมอาจส่งผลให้เป็นผู้สูงวัยที่ขาดความเป็นตัวของตัวเอง” ดังนั้น ความสามารถในการตีความและการแสดงออกเพื่อการขับร้องจึงต้องเกิดขึ้นจากคนที่มีความมั่นใจและมีความเป็นตัวของตัวเอง

3. การประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การขับร้องประสานเสียงเพลงไทยสากลและเพลงภาษานานาชาติ” มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาวะทางจิตด้านการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่นในระดับปานกลาง (0.564, p -value = 0.001) โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ลักษณะบ่งชี้ทักษะของการปฏิบัติขับร้องประสานเสียง คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนมีความตั้งใจในการฝึกออกเสียงคำร้องให้ถูกต้องและชัดเจน ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น และภาษาจีน ตามลักษณะเฉพาะของการออกเสียงในแต่ละภาษา และเรื่องยากสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้สูงอายุ คือ ความพยายามในการจดจำคำร้อง ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางคนพยายามช่วยเหลือผู้อื่น เช่น การเขียนคำร้องในเพลงภาษานานาชาติด้วยตัวสะกดภาษาไทย การบันทึกคลิปวิธีการออกเสียงคำในภาษานานาชาติที่ถูกต้อง การแจกคำร้องที่พิมพ์ด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้นำไปซึ่งการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม ลักษณะบ่งชี้ทักษะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ (ก) ด้านการปฏิบัติดนตรี คือ สามารถขับร้องบทประพันธ์เพลงในสไตล์และวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งทำนอง จังหวะ และภาษาที่ถูกต้องในแต่ละภาษา (Knaus et al.: n.d.) และ (ข) ทักษะความเป็นสากล คือ รู้จักความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมของผู้อื่น และสามารถยอมรับวัฒนธรรมที่แตกต่างโดยใช้ดนตรีในการเชื่อมโยง (Knaus et al.: n.d.)

4. การประเมินปฏิบัติขับร้องประสานเสียงในประเด็น “การวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที” มีความสัมพันธ์ทางบวกมากที่สุดกับสุขภาวะทางจิตด้านการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (0.668, p -value < 0.001) โดยมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ลักษณะบ่งชี้ทักษะของการปฏิบัติขับร้อง

ประสานเสียง คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่สามารถจดจำและปฏิบัติซ้ำร้องได้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ การอัดคลิปร้องเพลงเป็นการบ้าน การแสดงซ้ำร้องประสานเสียงในกิจกรรมจิตอาสา และงานบันทึกการแสดงคอนเสิร์ต ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ทั้งหมดเป็นผลสัมฤทธิ์จากความอดทนต่ออุปสรรค ความมุ่งมั่น และความพยายามในการกระทำสิ่งใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งส่งผลให้ทุกคนรู้สึกถึงคุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเอง ลักษณะบ่งชี้ข้างต้นมีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของคลิฟท์ นิโคล และมอร์ริสัน (Clift, Nicol & Morrison, 2010: 1-25) ว่า “การร้องเพลงช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเอง ความนับถือตนเอง ให้ความรู้สึกถึงจุดหมายและความสำเร็จ” กิจกรรมในการวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที ได้แก่ (1) การเตรียมตัวก่อนการแสดงคอนเสิร์ต ได้แก่ การจำคำร้องและโครงสร้างของบทเพลง การเตรียมเครื่องแต่งกาย การเตรียมร่างกายและจิตใจ และ (2) การแสดงคอนเสิร์ต ได้แก่ การใช้เวที และการแสดงออกบนเวที นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมคอนเสิร์ตต้องเป็นผู้ที่มีสมาธิ สามารถประเมินตนเองและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ทักษะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ (ก) ความรู้และความเข้าใจในการผลิตงานดนตรี คือ ผู้เข้าร่วมเข้าใจขั้นตอนและองค์ประกอบของการแสดงคอนเสิร์ตซ้ำร้องประสานเสียง โดยสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นหรือความคิดสร้างสรรค์เพื่อการผลิตงานดนตรีที่เหมาะสมและน่าสนใจ (Vanneman, 1998: 1-6; Persky, et al., 1998) และ (ข) สมรรถนะด้านการปฏิบัติดนตรี คือ ผู้เข้าร่วมสามารถซ้ำร้องในกลุ่มเสียงของตนเองได้อย่างแม่นยำ และสามารถฟังเสียงซึ่งกันและกันเพื่อควบคุมคุณภาพเสียงโดยรวม และสมรรถนะย่อย คือ ผู้เข้าร่วมสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบและแผนงาน ประเมินการซ้ำร้องของตนเองได้ และมีความอดทนต่อสถานการณ์ที่ไม่ประสบความสำเร็จ จนกระทั่งสามารถฝ่าฟันสถานการณ์ที่ยากลำบากได้ ด้วยความมุ่งมั่น (Knaus, et al.: n.d.)

สุดท้าย เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินปฏิบัติซ้ำร้องประสานเสียงและสุขภาวะทางจิตโดยรวม พบว่าประเด็น “การวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อการแสดงบนเวที” มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสุขภาวะทางจิตโดยรวมมากที่สุด ความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง (0.638, p-value < 0.001) ระดับนัยสำคัญที่ 0.01 ค่าสถิติมีความสอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะทางจิตด้านการมีจุดหมายในชีวิต การยอมรับตนเอง ความองอาจในตน และการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการซ้ำร้องประสานเสียงเป็นกิจกรรมดนตรีที่สามารถเสริมสร้างให้สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุมีพัฒนาการที่ดีและเพิ่มมากขึ้นได้ ถึงแม้ว่าสุขภาวะทางจิตด้านความเป็นตัวของตัวเอง มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติซ้ำร้องประสานเสียงทุกด้านในระดับน้อย แต่พฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่แสดงถึงความเชื่อมั่นในตนเองขณะทำการแสดงได้ และหากกิจกรรมดนตรีดังกล่าวกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การแสดงบนเวที จะเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความพยายามฝึกซ้อมและมุ่งมั่นพัฒนาทักษะเพื่อให้ตนเองสามารถทำการแสดงได้อย่างดีและประสบความสำเร็จ ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจและมองเห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด สอดคล้องกับผลวิจัยของบาลเนส (Balsnes, 2012: 249-261) กล่าวว่า “การร้องเพลงสามารถเป็นความหมายในการพัฒนาความสามารถและพลังในการทำสิ่งต่าง ๆ และเป็นแนวทางให้เกิดความเชื่อมโยงในชีวิต” สุนิสา คำชื่น หฤทัย กงมหา วิจิตร แผ่นทอง และ ประจทิพย์ ทาเสนาะ เอลเทอร์ (2563: 150-163) กล่าวว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง” และเลอ์คาลา (Laukka, 2007: 215-241) กล่าวว่า “ดนตรีมักถูกใช้เป็นสื่อเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของความต้องการทางจิตใจ”

ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมขับร้องประสานเสียงส่งผลกระทบดีต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในภาพรวม แต่ยังไม่อาจสรุปหรือยืนยันได้ว่าสุขภาวะทางจิตแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมขับร้องประสานเสียงอย่างเฉพาะเจาะจงอย่างไร เพียงแต่สามารถมองเห็นแนวโน้มของสุขภาวะทางจิตที่มีพัฒนาการที่ดีเพิ่มขึ้น ข้อเสนอแนะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

1. ออกแบบโปรแกรมการขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมสุขภาวะทางจิตให้ดีขึ้น
2. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวฝึกปฏิบัติของการขับร้องประสานเสียงแต่ละด้านว่ามีผลกระทบที่ดีต่อสุขภาวะทางจิตด้านใดเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมโดยเลือกปัจจัยหรือสิ่งแวดล้อมของกลุ่มผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบหรือยืนยันประสิทธิภาพของโปรแกรมการขับร้องประสานเสียงสำหรับผู้สูงอายุ ว่าส่งผลกระทบดีต่อสุขภาวะทางจิตในทิศทางเดียวกันหรือไม่/อย่างไร
2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติทางดนตรีและสุขภาวะทางจิตของผู้อายุ เพื่อเป็นข้อมูลยืนยันถึงคุณค่าและประโยชน์ของดนตรีที่มีต่อการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุในสังคม

บรรณานุกรม

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *สถิติผู้สูงอายุ*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/1159>. (2565, 18 กรกฎาคม).
- สุนิสา คำขึ้น และคณะ. (2563). ภาวะสุขภาพจิตและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในผู้สูงอายุ. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 36(3), 150-163. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/bcnbangkok/article/download/246933/167650/>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *บทสรุปสำหรับผู้บริหารการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาประชากร/ประชากรสูงอายุ/2564/summary_excusive_64.pdf. (2565, 11 มีนาคม)
- พระปริยัติกิจวิธาน, พระมหาสุพรกษิตตมโม และสิริภาพ สอนตง. (2564). รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุองค์รวมเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*. 6(2), 1-15. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/article/download/247748/171089/915223>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- อุบลทิพย์ ไชยแสง, นิวัติ ไชยแสง และลูกมาน มະรานอ. (2563). การศึกษาสุขภาวะทางจิต และมุมมองในการดำเนินชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*. 7(1), 306-318. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/scnet/article/download/220677/163020/815211>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Balsnes, A. H. (2012). Choral Singing, Health and Quality of Life: The Story of Diana. *Arts and Health*. 4(3). 249 - 261. [Online], Available: <https://doi.org/10.1080/17533015.2012.656202>. (2565, 1 พฤศจิกายน).

- Bell, C. L. (2008). Toward a definition of a community choir. *International Journal of Community Music*. 1(2), 229-241. [Online], Available: https://doi.org/10.1386/ijcm.1.2.229_1. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Best, John W. (1977). *Research in Education*. (3rd ed). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Chaisang, U., Chaisang, N. & Marano, L. (2020). Kansueksa sukkhaphawathangchit lae mumming nai kandamnemcheevit thi songserm sukkhaphawathangchit khong thusung-a-yu. [Psychological Well-being and Perspectives on Mental Health Promoting Lifestyle among Elderly in the Center for Quality of Life]. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*. 7(1), 306-318. [Online], Available: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/scnet/article/download/220677/163020/815211>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Clift, S., Nicol, J. J. & Morrison, I. (2010). Group singing, wellbeing and health: A systematic mapping of research evidence. *The University of Melbourne Refereed E-Journal*. 2(1), 1-25. [Online], Available: https://www.researchgate.net/publication/271517150_Group_singing_wellbeing_and_health_A_systematic_mapping_of_research_evidence. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Davidson, J. W. & E Krause, A. E. (2018). Social and Applied Psychological Explorations of Music, Health and Well-Being. *Music, Health and Wellbeing*. 33-63. [Online], Available: https://doi.org/10.1057/978-1-349-95284-7_3. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Dierendonck, D. V. et al. (2007). Ryff's Six-factor Model of Psychological Well-being, A Spanish Exploration. *Social Indicators Research*, 87(3), 473-479. [Online], Available: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11205-007-9174-7.pdf>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Gates, R. K. (2002). *The owner's manual to the singing voice*. Doctor of Musical Arts's dissertation, The Ohio State University.
- Jeffrey, A. (1994). *Secrets of singing*. Florida: Warner Bros.
- Johnson, J. K., Louhivuori, J. & Siljander, E. (2017). Comparison of Well-being of Older Adult Choir Singers and the General Population in Finland: A Case-Control Study. *Music Scientiae: the journal of the European Society for the Cognitive Sciences of Music*, 21(2), 178-194. [Online], Available: <https://doi.org/10.1177/1029864916644486>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Khakhuen, S. et al. (2020). Phawa sukkhaphabchit lae patchai thi giawkhong nai phusung-Ayu [Mental Health and Related Factors among Older Adults]. *Journal of Health and Nursing Research*, 36(3), 150-163. [Online], Available: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/bcnbangkok/article/download/246933/167650/>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Laukka, P. (2007). Uses of music and psychological well-being among the elderly. *Journal of Happiness Studies*. 8, 215-241. [Online], Available: <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9024-3>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Lechmann, L. (1922). *How to Sing*. New York: Dover Publications.

- Marta, M.M. et al. (2017). Association of experienced and evaluative well-being with health in nine countries with different income levels: a cross-sectional study. *Globalization and Health*. 13(65), 1-11. [Online], Available: <https://doi.org/10.1186/s12992-017-0290-0> (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Persky, H. R., Sandene, B. A. & Askew, J. M. (1998). *The NAEP 1997 Arts Report Card: Eighth-Grade Findings from the National Assessment of Educational Progress*. USA: Education Publications Center. [Online], Available: <https://nces.ed.gov/nationsreportcard/pdf/main1997/1999486r.pdf>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Phrapariyattikijwithan, Phamaha Suporn Rakkhitadhammo & Suandong, S. (2021). Rubbaeb karn phatthana sukkhaphawa thusung-ayu ongruam cheang phuthaboornakan nai ampher changwat chaiyaphum [The Model for the Development of the Buddhist Integrative Holistic Elderly's Health in Muang District, Chaiyaphum Province]. *Academic MCU Buriram Journal*. 6(2), 1-15. [Online], Available: <https://so06.tcithaijo.org/index.php/ambj/article/download/247748/171089/915223>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Riggs, S. (1992). *Singing for the Stars: A Complete Program for Training Your Voice*. USA: Alfred.
- Rustling.Org: Resources for Singing Together. (n.d.) *Understanding different types of choirs*. Retrieved September 18, 2022, from <https://www.rustling.org/2014/12/understanding-different-types-of-choirs.html>
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 57(6), 1069-1081. [Online], Available: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Ryff, C. D. (2014). Psychological Well-Being Revisited: Advances in the Science and Practice of Eudaimonia. *Psychother Psychosom*. 83, 10-28. [Online], Available: <https://doi.org/10.1159/000353263>. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Ryff's Psychological Well-Being Scales (PWB), 42 Item version. (n.d.). Retrieved June 18, 2021, from <https://danrobertsgroup.com/wp-content/uploads/2018/02/PWB-Scale.pdf>
- Steptoe, A., Deaton, A., and Stone, A. A. (2015). *Psychological wellbeing, Health and Ageing*, 385 (9968), 640-648. doi: 10.1016/S0140-6736(13)61489-0
- Vanhoutte, B. (2015). *Hedonic and eudemonic wellbeing*. In: ESS ERIC (2015) Measuring and reporting on Europeans' Well-being: Findings from the European Social Survey European Social Survey (ESS ERIC). [Online], Available: https://www.research.manchester.ac.uk/portal/files/31961964/FULL_TEXT.PDF. (2565, 1 พฤศจิกายน).
- Vanneman, A. (1998). NAEP and Music: Framework, Field Test, and Assessment. *National Center for Education Statistics*. 3(2), 1-6. [Online], Available: <https://nces.ed.gov/pubs98/98529.pdf>. (2565, 1 พฤศจิกายน).

ภาคผนวก

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยอLONGKORN ในพระบรมราชูปถัมภ์
Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn

หลักเกณฑ์การส่งบทความ

ชื่อวารสาร : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn
ISSN (Online) 2730-1516
ISSN (Print) 2408-1205 (สงวนลิขสิทธิ์)

กำหนดเผยแพร่ : 2 ฉบับ ต่อ ปี (ราย 6 เดือน)
ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยวและการบริการ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของนักวิจัย นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

2. เพื่อเผยแพร่ผลงานบทความวิจัยและบทความวิชาการ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ตำบล หมู่บ้านหรือชุมชน แก่นักวิจัย นักวิชาการและบุคคลทั่วไปได้เสนองานผลงานวิจัยสู่สาธารณะ

3. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และผลงานทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การศึกษา บริหารธุรกิจ การท่องเที่ยวและการบริการ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมถึงประสบการณ์ในการวิจัยระหว่างสถาบันขอเขตเนื้อหา : บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ได้แก่สาขาวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โครงสร้างของบทความประกอบด้วย

1. หลักเกณฑ์ทั่วไป

1.1 บทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ต้องเป็นบทความวิชาการ หรือบทความวิจัย หรือผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน

1.2 บทความวิชาการจะได้รับการตีพิมพ์ เมื่อผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ (ยกเว้นบทความพิเศษ)

2. การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณากลับกรองเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับ เป็นต้นฉบับพิมพ์ใช้ภาษาไทยอย่างเดียว หรือภาษาอังกฤษอย่างเดียว ภาษาที่ใช้ควรถูกต้องตามหลักภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกินหลังตัวอักษร ความยาวไม่เกิน 10 หน้า A4 ระบุเลขหน้าให้ชัดเจนบริเวณด้านบนขวาของหน้ากระดาษ

- บทความภาษาไทยใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

- บทความภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

*ให้ดูรายละเอียดเพิ่มเติมที่ข้อ 4 รูปแบบการพิมพ์

2.2 ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง

2.3 ชื่อผู้เขียน ใช้ชื่อเต็ม โดยไม่ระบุชั้นยศ บรรดาศักดิ์ คำนำหน้านาม

2.4 สถานที่ทำงานของผู้เขียน ระบุสังกัดทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ สามารถติดต่อได้สะดวก และ E-Mail

2.5 บทคัดย่อ ให้ทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วนและมีความยาวไม่เกิน 300 คำ ระบุคำสำคัญ (Keyword) จำนวนไม่เกิน 5 คำ

2.6 เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาทางวิจัย ควรสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและครอบคลุมดังนี้

บทนำ อธิบายความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐาน (ถ้ามี) หรือคำถามการวิจัย อาจรวมถึงการตรวจสอบเอกสารไว้ในการอธิบายความสำคัญของปัญหา

การตรวจสอบเอกสาร เป็นการสังเคราะห์สาระจากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อแสดงแนวความคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ระบุวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. ที่ทำการวิจัย

ผลของการวิจัย แสดงผลของการวิจัยและข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ๆ อาจมีภาพตารางและแผนภูมิประกอบ ทั้งนี้อาจวิจารณ์ผลการวิจัยด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจสอบเอกสารได้

บทสรุป วิจารณ์ และข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปผลที่ได้รับจากการวิจัยรวมถึงการอภิปรายผลด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจสอบเอกสาร และให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของผลงานวิจัย

2.7 ภาพประกอบและตาราง ควรมีเฉพาะที่จำเป็น และมีหมายเลขกำกับภาพตามลำดับ ภาพจะต้องชัดเจนแสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ควรเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ เมื่อพิมพ์เป็นขาว - ดำ คำอธิบายภาพประกอบและตารางให้ใช้ข้อความกะทัดรัด ชัดเจน

2.8 การอ้างอิงและบรรณานุกรม การอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ จะต้องตรงกัน โดยอ้างอิงเฉพาะส่วนที่มีความสัมพันธ์โดยตรง วิธีการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการเขียนอ้างอิงตามที่กำหนด จะต้องมีการละเอียดสำคัญเกี่ยวกับเอกสารไว้ครบถ้วน เพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้เขียนได้อ้างอิงไว้

*การอ้างอิงในเนื้อหาควรใช้รูปแบบเดียวกันโดยสม่ำเสมอ โดยใช้ระบบชื่อและปี

2.8.1 การเรียงลำดับเอกสาร เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ เริ่มด้วยรายชื่อเอกสารภาษาไทย และต่อด้วยรายชื่อเอกสารภาษาต่างประเทศ ใช้คำว่า บรรณานุกรม

2.8.2 บรรณานุกรมที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็ม-นามสกุล และให้แปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ REFERENCES โดยเขียนแบบเดียวกับข้อ 2.8.3 และ 2.8.4

*ดูตัวอย่างในข้อที่ 5 การแปลบรรณานุกรมจากภาษาไทยเป็นอังกฤษ

2.8.3 บรรณานุกรมที่เป็นภาษาต่างประเทศ ชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนเป็นคำเต็มและตามด้วยชื่ออื่นๆ ซึ่งย่อเฉพาะอักษรตัวแรกในกรณีชื่อที่มีคำขึ้นต้น ด้วยคำว่า Van de, der, von ให้เขียนเต็มหน้าหน้าชื่อสกุล

2.8.4 การอ้างอิงและบรรณานุกรมที่เป็นภาษาต่างประเทศ ใช้รูปแบบ APA style (American Psychological Association) ซึ่งผู้เขียนสามารถเลือกใช้ APA Seven Edition ได้จาก Reference ใน Microsoft Word 2007 หรือสูงกว่า

2.9 ข้อเสนอแนะในการใช้ภาษา

2.9.1 ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่ายและกะทัดรัด

2.9.2 ใช้คำศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและประกาศของราชบัณฑิตยสถาน

2.9.3 การใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ควรใช้ควบคู่กับศัพท์ภาษาอังกฤษ

2.9.4 การเขียนชื่อเฉพาะหรือคำแปลจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หากจำเป็นก็ควรพิมพ์ภาษาเดิมของชื่อนั้นๆกำกับไว้ในวงเล็บ เช่น ไทรบุรี (Kedah) เคปเวอร์ด (Cape Verde) เป็นต้น

2.9.5 ไม่ควรใช้ภาษาต่างประเทศในกรณีที่มีคำไทยใช้แพร่หลายอยู่แล้ว

2.9.6 รักษาความสม่ำเสมอในการใช้คำศัพท์การใช้ตัวย่อโดยตลอดทั้งบทความ

2.9.7 การตรวจแก้ไขต้นฉบับ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ตรวจแก้ไขต้นฉบับที่ส่งมาพิมพ์ หากเรื่องตามแต่จะเห็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับเดิมหรือฉบับที่แก้ไขแล้วกลับคืนมายังผู้เขียนเพื่อขอความเห็นชอบ

2.9.8 ระยะเวลาในการดำเนินงาน กองบรรณาธิการจะดำเนินการตั้งแต่รับเรื่องจนถึงพร้อมตีพิมพ์ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ในการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วย)

3. เงื่อนไขการตีพิมพ์

3.1 ผลงาน หรือบทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยลงตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน (และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ๆ)

3.2 วารสารฉบับนี้ ไม่มีการเรียกเก็บค่าบำรุง ค่าธรรมเนียม หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดทั้งสิ้น

3.3 ผู้เสนอบทความต้องดำเนินการแก้ไข หรือปรับปรุงผลงานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งคืนกองบรรณาธิการวารสารภายในเวลาที่กำหนดหากผู้เสนอไม่ดำเนินการ หรือดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

3.4 กองบรรณาธิการจะไม่คืนต้นฉบับและแผ่นบันทึกข้อมูลให้แก่เจ้าของบทความ ทุกกรณี

4. รูปแบบการจัดพิมพ์ มีการกำหนดรูปแบบการพิมพ์ ดังนี้ (โปรดดูในตาราง)

4.1 บทความภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

4.2 บทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้แต่ง	เอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	ชิดซ้าย	18
หัวข้อย่อย	เน้น	ใช้หมายเลขกำกับ	16
บทความ	ปกติ	-	16
การเน้นความในบทความ	เน้น	-	16
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	14
ข้อความอ้างอิง	เอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	20

4.3 การจัดพิมพ์ กำหนดระยะขอบกระดาษ ดังนี้

ด้านบน 1.5 นิ้ว ด้านล่าง 1.5 นิ้ว

ด้านซ้าย 2.0 นิ้ว ด้านขวา 1.0 นิ้ว

5. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

5.1. ส่งต้นฉบับด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ ถึง กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ อาคาร 8 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

5.2 ส่งต้นฉบับ (Attached file) ทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ถึง คุณกฤตนันท์ ในจิต

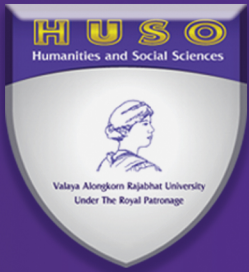
E-mail: huso_published@vru.ac.th โทร 0 2529 3914 ต่อ 12

โทรศัพท์มือถือ 06 4958 4951

อันเนื่องมาจากปกหลัง

ตราสัญลักษณ์ 90 ปี วไลยอลงกรณ์ ซึ่งออกแบบโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เดือนฉายผู้ชนะ
ภูประเสริฐ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อเฉลิมฉลองในวาระ
โอกาสการสถาปนาสถาบันครบ 90 ปี จากโรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ สู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. 2475 - 2565

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ข้อมูลติดต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

เบอร์โทรศัพท์: 0 2529 3914 ต่อ 139-146, 02-529-0674-7 ต่อ 139-146

ที่อยู่ : เลขที่ 1 หมู่ 20 ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 13180